תלמוד בבלי · ראשונים · חידושי רמב״ן · סדר נזיקין

חידושי רמב"ן על עבודה זרה

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רמב"ן על עבודה זרה

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רמבן-על-עבודה-זרה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ט: 5
דף יא: 6
דף יב: 8
דף יג: 9
דף יג: 12
דף יד: 12
דף טו: 13
דף טו: 14
דף טז: 15
דף יט: 15
דף כא: 16
דף כא: 17
דף כב: 18
דף כה: 19
דף כז: 20
דף כח: 24
דף כח: 25
דף ל: 26
דף לא: 29
דף לא: 31
דף לב: 32
דף לב: 32
דף לג: 33
דף לג: 38
דף לד: 41
דף לה: 41
דף לה: 43
דף לו: 48
דף לו: 50
דף לז: 51
דף לז: 52
דף לח: 53
דף לח: 55
דף לט: 56
דף לט: 56
דף מ: 58
דף מ: 60
דף מא: 61
דף מא: 61
דף מב: 65
דף מב: 66
דף מג: 68
דף מד: 68
דף מה: 69
דף מו: 69
דף מו: 70
דף מז: 71
דף מז: 73
דף מח: 75
דף מח: 76
דף מט: 77
דף מט: 78
דף נ: 80
דף נ: 81
דף נא: 82
דף נא: 83
דף נו: 83
דף נו: 84
דף נז: 85
דף נז: 87
דף נח: 89
דף נח: 90

דף נט: 93
דף ס: 97
דף ס: 99
דף סא: 100
דף סא: 101
דף סב: 102
דף סב: 103
דף סג: 103
דף סג: 104
דף סד: 105
דף סה: 105
דף סה: 106
דף סו: 106
דף סו: 109
דף סז: 111
דף סח: 112
דף סח: 112
דף עב: 112
דף עג: 115
דף עג: 124
דף עד: 129
דף עד: 135

דף ט:

הכי גריס רש"י הא דאמרינן **האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע נחשוב כללי ביובל ופרטי בשבועי ונישקול מכל מאה תרתי ונישווי' אפרטי ונטפי חדא שתא**. ופי' דבמוצאי שביעיתחרב הבית והיא שנת ארבע מאות ועשרים ונמנית בכלל שני בנין לפי שיצא רובה בבנין ולפיכך מוסיף שנה. וא"ת הא לר' יהודה לא משכחת לה חרבן במוצאי שביעית כי חשבת ד' מאה שני ושקלת מכל מאה תרתי דהויא להו תמני לארבע מאה ועשרים יתירתא הא אשכחת דבשנת שמיטה חרב. הכי משנינן בערכין דשית שנין דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב. זה כתב הרב ז"ל.

ואם תשאל למה נעמידה כר' יהודה משום דשקיל מכל ק' תרתי דהא משעת חרבן ואילך לא מנו יובלות. לאו מילתא היא דלעולם מונין יובלות לקדש שמיטין בזמן הראוי להם ולא שינהגו היובלות ויתקדשו כלל דהא בזמן בית שני שאין שם יובלות דאורייתא מונין יובלות לקדש שמיטין שנוהגין דבר תורה כדאיתא בפ"ב דערכין אלמא בין בזמן יובל בין בזמן שאין יובל אין מונין שנת חמשים לרבנן כלל.

ומ"מ אין פי' מחוור, משום דמקמי דפריק רב אשי בערכין שית שנין דעזרא לא קחשיב קיימא שפיר כר' יהודה דהכי מפרש התם בפ' אין נערכין בשנייה במוצאי שביעית מי משכחת לה מכדי בית שני כמה קם ת"ך ארבע מאה תמניא יובלי ארבע עשרי תרי שבועי פשו להו שית הוה ליה בשיתא בשבוע הא מני רבי יהודה היא דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן אייתי תמניא מן תמניא יובלי. הו"ל ארביסר אשתכח דבמוצאי שביעית חרוב אלמא לר' יהודה לא צריכינן לפירוקיה דרב אשי דמפרק בתר הכי לרבנן הנך שית שני דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב להו וכו' ועוד אין גירסתו מחוורת לי דלא קאמר ר"ה בריה דר"י מהיכן ליתחיל ולימני כללי ופרטי ואמאי ניטפי חדא שתא.

ויש גורסין לישייליה לתנא דסדרעולם כמה חשיב וניחשוב וכו' ונאמר ליה הדרך שתופס מסדר עולם חשבון החרבן לפי פר"ת ז"ל דבית שני קם ת"ך שלמין. ובשנת עשרים ואחד בתשעה באב חרב והיא נמנית בכלל שני חרבן והיתה שנת מוצאי שביעית לרבי יהודה כי שקלת מכל ק' תרתי.

וגירסת השמועה כך היא בפר"ח ז"ל: האי מאן דלא ידע כמה שני בשבוע לישייליה צספרא כמה כתיב וניבצר מינייהו תרתי שני או ניטפי עלייהו חמש שני וליפקינון בשביעי. וידע כמה שני בשבוע וסימנך כי זה שנתים הרעב בקרב הארץ ועוד חמש שנים וה"פ לישיילוה לספרא כמה מני למלכות יונים והוא מונה מ' שנה פחות ממנין בית שני שהיה תחילה שמיטין והנה הסופר חמש שנים בתוך השמיטה שארבעים ושתים שנה

יש ששה שמיטות לפיכך יגרע שתי שנים ויחשוב כי הוא שנת השמיטה או יוסיף חמש שנים וימנה והסימן נאות לפי הפירוש הזה ולקצר חשבונו אמרי לישאול לספרא ואם יודע כמה יש משנת הבנין עד שנה שהוא עומד בה אין צורך לשאול.
והספרים שכתו' בהם ליחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקול מכל ק' תרתי ונשויי אפריטי וניבצר מינייהו תרתי שנין או ניטפי עלייהו חמש שנין וידע כמה שני בשבוע ומה שאמרו בפ' אין נערכין אשתכח דשתא בשבוע הוה ואשתכח דתלתא בשבוע הוה על שנת ת"ך שהוא סוף חשבונו ולא על שנת החרבן שהיא שנת תכ"א כדאמרינן בתר הכי לר' יהודה אשתכח דבמוצאי שביעית חרב.
ולזה הפי' ר"ה בריה דר"י לית ליה אליבא דר' יהודה הא דמתרץ רב אשי אליבא דרבנן הנהו שית דסליק עזרא וקדיש לא קחשיב להו [דאי לא קא חשיב] ר' יהודה להנהו שית הו"ל חרבן בשניה בשבוע דההוא לתרוצה למתניתא כרבנן אמרה רב אשי ורב הונא בריה דר"י כר' יהודה ס"ל וכר' יהודה מוקים וי"ל חרבן במוצאי שביעית היה בראשונה ובשניה לדברי הכל אלא רבנן לא חשבי שית שני דעזרא ור' יהודה חשיב להו ור' יהודה לא חשיב תלת שני דסנחריב.
ומ"מ ס"ל השתא קדושה א' ושניה יש להן ולפיכך (הן) [אין] מונין לשמיטין ע' של גלות בכל אלא ביאתן בימי עזרא בחרו שכל הדברים הללו היתה שאם אתה מונה אותן מה איכפת להו בשית שנין דקדיש עזרא.
ויש לעיין, לענין שמיטת כספים שהיא חובת הגוף למה לא נמנה אותן ובפ"ק דקדושין משמע שאפילו קודם כניסתן לארץ נהגה שמיטת כספים ונתחיל לה מהר סיני ולפ"ז תהא שנת חרבן ראשון שנת ש"ש בשמיטת כספים וכן בשניה אלא שאני אומר אע"ג שנהגה מצות השמטת כספים קודם לכן כשהתחילו למנות יובלות ושמטות לאחר כיבוש וחילוק וחזרו ומנו עמהם לשמיטת כספים וכן כשבאו בימי עזרא, שלא היו להם שני שמיטין ושני חשבונות מעולם (קמ"ל) ולפי חשבון זה תהיה שנת ארבעת אלפים תתקפ"ג שנת שמיטה, וכן כתבו הגאונים ז"ל וכן עיקר.

דף יא.

הא דתנן יום **תגלחת זקנו ובלוריתו יום שעלה בו מן הים ויום שיצא כו מבית האסורים אינו אסור אלא אותו היום**. יפה פירשה רש"י ז"ל דיום תגלחת זקנו ובלוריתו של כל עכו"ם קתני וכולן אין אסור אלא אותו היום.
ואחרים יש שפירשו דיום תגלחת זקנו ובלוריתו של מלך אסור ג' ימים לכל בני מלכותו

דיום אידם הוא ואירשא קאי אבל יום שעלה בו מן הים ויום שיצא בו מבית האסורים אינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש לאפוקי משועבדין וזה הפירוש אינו לפי שמצינו בירושלמי ויום המיתה ויום הלידה ע"כ לצבור מכאן ואילך ליחיד כלומר יום תגלחת זקנו אינו אסור אלא ליחיד אלמא אסיפא קאי וה"נ מייתי לה בגמרין לעיל מתני' דיקא נמי דקתני ויום תגלחת זקנו ובלוריתו ש"מ אסיפא קאי ואינו אסור אלא אותו היום ואותו האיש וכן נוסחאות מדוקדקות בהלכות יום תגלחת זקנו ובלוריתו ויום שעלה בו ויום שיצא בו.

ויש שפירשו דמלך לבדו קאמר אבל שאר עכו"ם אינם עושים יום איד כלל ביום תגלחת זקנם ובלוריתם וכן ביום שעלו בו מן הים ומוכחי לה מדאמרינן בפ' ר' ישמעאל נפל לבור ועלה וכו' ואמרי' עלה לאשנו אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור בהדי דקא סליק מנסך ליה דדמי עליה כיום אידם אלמא לאו יום אידם ממש הוא ואינה ראיה דהתם אין רשות אחרים עליו ולא עמד שם הרבה ושכיחא מילתא דסליק מינה חי ולא שכיח דמצית ביה אבל יום שעלה בו מן הים יום אידו הוא דהא השתא נמי חזינא להו דאזלי לבי ע"ז ומודו ואדרבא לא דמי עליה ליום אידו התם אלא מפני שדומה לו לעולה מן הים שהוא אידו ממש ומקריב בו לע"ז ולפיכך מנסך לה.

ונראה דבתגלח' הזקן שלא נאמרו דברים אלא במקצת עכו"ם שדרכן לגדלם ומשנה לשנה משחיתין אותה לפני ע"ז שלהם ביום ידוע וכיוצא בענין זה הא לעכו"ם [סתם] אין בו בית מיחוש [והוא] בין במלך בין בשאר עכו"ם וה"נ מסתברא כדפרישית מדקתני אותו האיש ואי מלך לחודיה קאמר לא הוה תני סתמא איש.

וקשה לי כיון דפשטינן בכולהו משועבדין מותר ל"ל למתנא בסיפא אותו האיש למעוטי משועבדין פשיטא אפילו ביום איד קבוע משועבדין לא והיכי אמרינן לעיל מתני' נמי דייקא. [ואיכא למימר] אדרבא רבותא היא דסד"א ביום איד קבוע כיון שכל העיר קבועין בו ויודעין בו הן עצמן מזמנין צרכי תקרובת וצרכי עצמן זה לזה אבל יום איד של יחיד כיון שאין בני העיר זקוקין לו המשעבדין שלן צריכין להזמין לו ומשתדלין בשבילו ואיכא הודאה לע"ז קמ"ל אותו האיש.

והא דקתני אותו היום בעי עלה בירושלמי אותו היום בלבד או אותו היום בכל שנה ושנה ולא פשטוה ובגמ' דידן לא איבעיא כלל הילכך מספקא לן מילתא.

דף יב:

הא דאמר אביי **לא חשו להם חכמים משום בשר נבלה**. פי' רש"י דילמא שקיל עכו"ם נבלה מקדרה שלו ושדי לקדירה של ישראל כי מהדר אפיה. ובלישנא דרבא פי' האי לא חשו לאו לבשר נבלה קאמר דנילף מינה דכוותה דלא [ליחוש] לדמי ע"ז דהא לא דמו דהתם לית ליה הנאה לעכו"ם דנשדי נבילה ומסתפי דאי חזי ליה ישראל תבע ליה בדינא אבל הכא מתכוין עכו"ם לעשות רצון חבירו.

וקשיא לן, אי הכי היכי ס"ד דאיכא למיחש דהא ודאי לא חיישינן בשום דוכתא דילמא עביד עכו"ם להעביר לישראל אלא חשש דידהו להנאתן היא כדאמרינן לקמן קוסטא דמוריסא בלומא דחמרא בארבע לומי ותנן התם מפני שחשודה ומחלפת את המתקלקל ואני תמה עוד על רש"י דילמא ה"ק שדי נבילה בקדרה דישראל ושקיל מינה אומצא מעלייא ושדי בקדרה העכו"ם ולא חשו בגמ' להזכיר שם עיקר האיסור דהיכי שדי ביה נבלה. ומ"מ אין הפי' הזה נכון דהא אשכחן בכמה דוכתא כדאיתא בפ"ק דחולין וכ"ש שניהם שם ואפילו לאביי דאמר התם נכנס ויוצא לכתחילה לא עומד ע"ג שרי לכתחילה ולא חיישינן דילמא מהדר אפיה ואפילו בדבר שהעכו"ם תופס בידו כגון שוחט וישראל עומד ע"ג ועוד דהכא לאו לכתחילה קאמר אלא בדיעבד איירי בששפתו ולכ"ע אפילו בנכנס ויוצא מותר.

ומה שפי' בדרבא לא חשו להם משום בישולי עכו"ם דניחוש דילמא סמיך ישראל על עכו"ם לבשלה אינו נכון לי כיון ששפת ישראל קדירתו בכירה ע"ג האור מה מקום לחוש אפילו עכו"ם מגיס בה ומבשלה מותרת וכ"ש דאי מגיס בה ישראל פורתא נפקא מאיסור זה ומה מקום לחוש לכך ועוד מראין הדברים דרבא מחמיר מדאביי למיחש בדאורייתא ורבה בר עולא מחמיר מדרבא למיחש אפילו בדרבנן באיסור בפ"ע אבל לאיסור תערובת משהו לא חייש ושוב ראיתי בתוספת דברים רחוקים ודחוקים בשיטה זו.

ול"נ דהכא בעכו"ם וישראל ששפתו שתי קדרות של היתר שוות ע"ג כירה סמוכות זו לזו ואין מקפידין עליהם כלל ואביי קאמר לא חשו משום דילמא אתי עכו"ם נבילה ושדי בקדירה שלו ואע"פ שאינו נתפס כגנב בכך ולא מיטמר מיניה כלל א"נ שדי באחת מהן לומר זה שלי שהרי אין להם קפידא בכך והילכך תיתסר עד דנטר ישראל קדירה שלו מעיקרה כלומר שיהא מקפיד עליה ושומרה ויהא לו בה טביעות עינא בסוף קמ"ל דכיון דלא הרגיש דאתי נבילה ושדא לא חיישינן וכן בדמי ע"ז אע"פ שרוב מעות של בני האטליס של ע"ז הם אין חוששין לבני ע"א שמא נטלו מהם מעות ונותנין אותם לישראל ורבא נד מטעמא דאביי דכה"ג חיישינן עד דמנטר ישראל שפיר להיות שומר קדירתו

ומקפיד עליה דהתם אפילו בנכנס ויוצא שרי אלא דהיכא דליכא למיחש לאיסור נבלה כנון שאין עמהם נבילה בבית ולא נפיק עכו"ם לבראי אינו חושש שמא נתחלפה קדירה בקדירה משום בישולי עכו"ם ורבא בר עולא חייש אפילו לבישולי עכו"ם עצמם אבל לצנורא של בישולי עכו"ם דהיא אבק של דבריהם לא חייש וכן אין חוששין משום לפני אידיהן של בני ע"א וזה פי' נכון וק"ל.

הא דאמר ר"ל **לא שנו אלא מעוטרות בורד והדס דקמתהני מריחא**. ק"ל, וכה"ג מי אסור והא לא מיכוין ואפילו בדאפשר שרי כדקי"ל בפסחים וי"ל דילמא איידי דמיעכב התם לישא וליתן מיכוין ולאו אדעתיה א"נ ר"ל לית ליה דבר שאין מתכוין מותר למתני' דמוקי לה כרבנן דפליגי עליה דר"ש בדבר שאין מתכוין.

דף יג.

ודתניא (אין) **הולכין ליריד של עכו"ם וכו'**. פירש"י דיום איד הוא ואפ"ה ליקח מהן מותר דכל היכא דממעט להו שרי דלא אזלי ומודו ואי אמרת דילמא זבין במעות בהמה לע"ז א"ל דהני נמי לפני דלפני ואנן אלפני מפקרינן אלפני דלפני לא מפקרינן תדע דהא מהנה לר"ל שרי ואף ע"ג דודאי למזבן לה לע"ז תשמישין ותקרובת יהב מכסי ואע"פ שאמרו [אין לוקחין מהם, הני מילי] דבר שאין מתקיים דמתירא שמא יפסד ואזיל ומודה, זו היא דרכו של רש"י ז"ל.

ומיהו הא דתניא כשאסרו לשאת ולתת עמהם דהיינו ליקח ולמכור לא אסרו אלא בדבר המתקיים לא מחוורא ליה ועוד לקמן דאיתמר ר' ירמיה זבן פיתא ביריד [ולא] מיתסר משום דבר שאינו מתקיים ואין לך דבר שאדם רוצה למוכרו יותר מן הפת לפלטרין ועוד אי זבינא דדמי על אפיה הוא הא שמח ואזיל ומודה אלא [די"ל דדוקא] בדבר שאינו מתקיים דפסיד לגמרי אבל בשאר מילי כיון דרגיל דמזבין לא אזיל ומודה דאפי' בתגר מידע ידע דהאי דזבין קני כדאמרי אינשי זבנת קנית ואין הסוגיות מתחוורות בפי' הזה.

ויש מי שאומר שהיריד אינו שם חג שעובדין בו לע"ז אלא יום שנותנין בו המכס לע"ז ולא נהירא דא"כ כל היכא דלא שקלי מיניה מכסא פשיטא דשרי אפי' למכור ואמאי אמרינן מיעוטייהו כל היכא דממעט הא אפי' לזבוני להו (כגון) [כיון] דלא שקלי מיניה מכסא שרי ולמה אין לוקחין מבעל הבית כל דבר בלאו טעמא דמעוטינהו אלא דאיכא למימר משום הכי אסור למכור להם משום שע"ז מתעלה בהם כשהם מתאספים ומביאים סחורה ובאים למכור ביריד שלה אבל ליקח מהם כל היכא דממעט להו לא מתחשבא ובירוש' א"ר אבהו אסור לעשות חבלה ביריד ותני כן לא ישאל במקומו במקום שהוא

מתחשב ומיהו לישנא דייקא דיום אידם הוא דקתני שיש בה ע"ז משמע שחוגגין בה וכה"ג קתני רישא ואתמר עלה לא חשו להם חכמים משום יום אידם ומשום לפני ואפ"ה קתני הכא שאינן מעוטרות מותרות וי"ל שהיריד התחלתו מיום ע"ז שהוא יום אידם ונמשך אפי' מכאן ועד עשרה ימים וכן מנהגם היום ולהכי קתני מתני' שהחנויות שיצאו מעוטרות ביום האד אסורות כל ימי היריד לפי שהן מעלות המכס לע"ז ושאינן מעוטרות מותרות שאין עליהם מכס והוא שיהא נושא ונותן עמהם שלא ביום אידם.

ויש שמוסיפין דרך אחרת בענין, ואומרים שהיריד המוזכר כאן ודאי יום איד הוא ואפ"ה מותר ליקח מהם כל דבר שהוא צריך ללוקחו משום דדלמא לא משכחת להו אלא ביריד והו"ל לגבי דידיה דבר האבד וגבי דידהו ליכא רווחא דיריד זיילי ביה תרעי טפי משאר יומי והיינו דאמרינן לקמן משום מיעוטינהו הוא כל היכא דממעט כלומר דממעט להו רווחא ומוכח להאי טעמא מההוא דגרסינן עלה במשקין רבינא מסיק זוזי בבני אקרא אתא לקמיה דרב אשי א"ל כיון דהאידנא משכחת להו וביומא אחרינא לא משכחת להו פרקמטיא האבודה דמי ושרו. ותנן נמי גבי ע"ז כה"ג הולכין ליריד של עכו"ם ולוקחין מהם עד מפני שהוא כמצי' בידם אלמא הני טעמי דיריד ושמעינן מיהא שאם היתה לו פרקמטיא האבודה מוכרה ביריד וכ"כ רבינו האיי בתשובה.

והאידנא נהוג עלמא לישא וליתן עמהם לשאול ולהשאיל לפרוע ולהפרע ואפי' ביום אידם ובודאי למכור להם כיון שאינן מקרבין כלום לע"ז עכשיו בדורות הללו מותר דהא בעינן גבי לשאת ולתת אי משום הרוחה הוא כלומר דאזיל ומודה ועבר על לא ישמע על פיך ונמי משום ולפני עור או דילמא הרוחה ליכא כיון דאית ליה זוזי לעכו"ם אינהו עבדו ליה ספסרותא ולא מודה כלום ולא דמי להשאילן ולפרען דכולהו משום דמודה הוא וכדרבא דהתם לא הוה בידי העכו"ם חליפיו והנאה דידיה הוא לגמרי משא"כ במקח אלא משום ולפני עור הוא וכיון דבעיין לא איפשיטא נקטינן בה לקולא משום דחששא דרבנן היא וכדאי הוא העת לסמוך בדוחק ולהקל.

אבל בלהשאילן ולשאול מהן להלוותן וללוות מהן לפרען וליפרע מהן שהדבר פשוט לאסור לא ידענו על מה העם סומכין ולא שמענו בענין דברים של טעם ומסתברא דמשום איבה שרי כדא"ל ר' יהודה נשיאה לר"ל לא אישקליה הויא איבה אלמא משום איבה שרי ואע"ג דא"ל עצה טובה היא דבעא מיניה הא חזינא דאמרינן לקמן א"ה אפי' חיטי ושערי נמי וא"ר פפא אי אפשר ה"נ כלומר דמשום איבה הוא דמותר ובפ' אין מעמידין אמרינן בשכר שרי משום איבה ה"נ שרי דהאידנא שכיחי גבן טפי ואיכא משום איבה. ועוד מצאתי בירושלמי (א,א) תנא (עבר ונשא אסור) [עבר ונשא ונתן עמו מותר ר' יעקב

בר אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן ואפי' ביום אידו , ותני כן בד"א] בעכו"ם שאינו מכירו אבל בעכו"ם המכירו מותר שאינו אלא כמחניף לו תני נכנס למדינה ומצאן שמחין שמח עמהם שאינו אלא כמחניף להם משמע מיהא דמותר לשאת ולתת עמהם משום חנופה שלא תהיה לו איבה וליכא למימר דאדיעבד קאי דבעכו"ם המכירו נשא ונתן מותר הא לכתחי' היה אסור לשאת ולתת עמו דהא תששא דאיבה בלכתחלה היא וכיון שנשא ונתן אין איבה ושנאה שלו מתרבית עליו באיסור הדבר ולא מתמעטת בהתרו וכן במה שדרשו לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם שנו בתוספת' בד"א בעכו"ם שאינו מכירו או שהיה עובר ממקום למקום אבל אם היה אוהבו או שכינו ה"ז מותר שאינו אלא כמוכרו לו.

ועוד אמרינן דהני עכו"ם לא אדיקי בע"ז כולי האי ולא אזלי ומודו ולא מקרבי מידי לע"ז אלא חמירא דמנסכי קמה פורתא וכ"ת הואיל וגזרו בו אע"פ שבטל דבר לא בטלה גזירה הא אמר שמואל בגולה אינו אסור אלא יום אחד בלבד אלמא לפי המקומות אסרו ולפיהן התירו הלכך במקום שיש להתיר אף אותו היום מתירין אותו. ואתמר לקמן בשלהי פ' בתרא רבא שדר קורבנא לבר ששך ביום אידו אמר קים לי בגויה דלא פלח לע"ז אלמא כל דליכא משום דאזיל ומודה לא גזור ועוד שא"א לצבור לעמוד בגזירה זו בדורות הללו ואעפ"כ בעל נפש ימעט.

ואף בדינא (דמלכותא) דתלמודא להלוותן ברבית מותר שאינו אלא נשיכת נחש והנשוך נמי עצב דיודע בעצמו שהוא קרוב להפסד ולא מודה כלום אלא מתקצף ומקלל במלכו שהצריכו לכך עוד בירושלמי גרדאי שאלון לר' אמי יום משתה של עכו"ם מהו וסבר מישרא לון מן הא מפני דרכי שלום א"ל ר' אבא והתני ר' חייא יום משתה של עכו"ם אסור א"ר אמי אלולי ר' אבא היה מתיר לנו ע"ז שלהם וברוך שרחקנו מהם.

הא דתניא **אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין**. לבדק הבית קא' וקסבר סתם חרמין לבדק הבית קאמר, והכי משמע מדאמר אביי ונשחטיה משחט ואי בקדשי מזבת הא איכא משום שחוטי חוץ אלא בבדק הבית עסקינן דשרי כדתניא בפ' טרף בקלפי וכדפי' רש"י ז"ל.

ומיהו הא דפריק קשיא דקאמר מפני שנראה כמטיל מום בקדשים ואקשיה נמי נראה מטיל מום מעליא הוא כלומר ואדאורייתא עבר דכתיב כל מום לא יהיה בו ואי בקדשי בדק הבית הא לא מיתסר דאורייתא והיכי אמרינן נמי ה"מ בזמן שבה"מ קיים דחזי להקרבה ואקשי' וליהוי כמטיל מום בבעלי מומין ועוד כיון דס"ל למקשה דמטיל מום מעליא הוא מאי קשיא ליה מעיקרא ולמאי אצטריך לפירוקיה דאביי דאמר משום בזיון

קדשים.
לכך נראה דמעיקרא חרמים מקשינן דהיינו בדק הבית וכולה נמי מקדישין ומעריכין אפי' בשל ב"ה היא דומיא דחרמים דלא מתסר בהן מומא ואוקמה אביי משום בזיון ורבא חדית ואמר דהכא בתמימין עסקינן ומשום מום ובין שהקדיש למזבח או לבדק הבית כיון דתמימין וחזו למזבח אסור להטיל בהם מום ועליה מתמה תלמודא כיון דמשום גזירת מום נגעו בה אלמא בקדשי מזבח היא א"נ בראויין למזבח והקדישן לבדק הבית דמידי מזבח לא נפקי לעולם א"ה היכי אמרת נראה מטיל מוים מעליא הוא ובודאי אסור אי דאורייתא כהקדש מזבח ממש אי דרבנן כמתפיס תמימים לבדק הבית ומ"מ לא שייך למימר בהו נראה כמטיל ומיהו בבעלי מומין לבדק הבית מותר א"נ (התם) משום נראה כמטיל ודעדיפא מינה מתרץ דבכולהו ליכא אלא נראה, כנ"ל.

דף יג:

והא דתני הכא **יוליך הנאה לים המלח**. קשה ליה לר"ת ז"ל, מהא דגרסינן בפ' המקדיש שדהו בשעה שאין היובל (ערכין כט,א) ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי בפומבדיתא אתא לקמיה דר' יהודה א"ל שקול ד' זוזי אוחיל עלווייהו ושדי בנהרא ולישתרו לך כמאן כשמואל וכו' וה"נ וליפרוק ולישדינהו לנהרא וניחא ליה מעשה דפומבדיתא במקרקעי כדמפורש התם בגמרא ולית להו תקנתא אלא בפדייה וכיון דמוקמת להו אפדיון עביד להו כשמואל אפילו לכתחילה אבל במטלטלי כיון דאפשר קנסינן ליה שיוליכם לים המלח בעצמן אבל רבינו הגדול ז"ל כתב הכא ואי פריק להו בשו"פ ש"ד ואפשר כן דהכא דינא קתני ורב יהודה קמ"ל תקנתא התם.
ולדברי הכל יש לתמוה היכי שרינן צער בעלי חיים ולא שרינן למפרקינהו תחילה וי"ל דכיון דאמר רחמנא סוסיהם תעקר אלמא אין צער בעלי חיים אסור לתקנתם של בני אדם שלא יבאו לידי תקלה באיסורי הנאה (אם) [או] לקיים בהם (טול) [ביטול] לע"ז דב"ח לצורך אדם שחיטתם וצערן מותר.

דף יד:

תרנגול קטוע למי. אלי'בא דרבנן נמי (בעידנא) [בעי דנהי דלא] שמעינן להו דשרו לקטוע את אצבעו ומוכרו אלא ר' יהודה הוא דאמר הכי ורבנן פליגי עליה דהתם משום גזירה הוא דאסרו שמא לא יקטענו ועוד שהרואה אותו קורא תרנגול לבן למי וסבור שלע"ז מבקש אותו וזה מוכרו לו (אם) הוא סבור שלם מכרו לו לע"ז אבל הכא כיון דבעי תרנגול

קטוע למי הדבר ידוע דלאו לע"ז בעי ליה ושרי אפילו שלם בין לר"י בין לרבנן או דילמא איערומי מערים הלכך שלם מיהא אסור דקטוע ודאי שרי אפילו לרבנן דכיון דבעי קטוע וזבין קטוע מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו דקושטא קאמר ולא מערים כלל את"ל איערומי הוא דקא מערים פי' דלאו אורח ארעא למבעי קטוע ובודאי מערים ור' האיי ז"ל בס' המקח גורס את"ל כיון דאמר קטוע לאו לע"ז בעי פי' ולהכי פריש הכי כי היכי דניתבי ליה בדמי קלילי דלע"ז כיון דאביקי בה אפי' בדמים יקרים זבני לה.

תרנגול לבן למי ויהיב ליה שחור ושקל. פי' רש"י ז"ל דאליבא דר' יהודה קבעי דאלו רבנן הא אסרי אפי' בין התרנגולים. וק"ל לר' יהודה נמי האסר בין התרנגולים היכא דאמר תרנגול לבן למי כדאמרינן לעיל.

לפיכך נ"ל דאפילו לרבנן קא בעי, דאלו במתני' כיון דחזא תרנגולים טובא ותרנגול לבן בינייהו אפשר שלוקח כולם בשביל אותו לבן, אבל כי יהבו שחור לחודיה ושקל ולא חזי לבן א"ל ודאי לאו לע"ז קבעי ומיבק הוא דאביק בה.

ובירושלמי (א,ה) אמרו גבי מתני' קריא אמר שמקריבין חסר לע"ז וכי תגישון עור לזבוח אין רע הדא אמרה שמקריבין לע"ז וא"ה בעיא קמא דר' אשי אליבא דר' יהודה היא ומיהו מדלא מקשו מהאי קרא בגמרין ש"מ דלית להו הכי וה"נ משמע לעיל וה"נ מפורש לקמן [דף נ"א] בפ' ר' ישמעאל שאין מקריבין מחוסר לע"ז לעולם.

דף טו.

הא דא"**ר הונא אימור לשחיטה זבנה.** אין פירושו של רש"י בה מחוור, שהוא אמר דמתני' דקתני אין מוכרין מוקי לה בבהמה טמאה אי נמי טהורה דמודע ליה עכו"ם דלקיומא בעו לה והא לאו דוקא ראה בשור של פטם דסתמיה לשחיטה בעי' ולא איפשיטא בשמעתין ובעל מנת לשחוט נמי פלוגתא דר"מ ור' יהודה וקי"ל כר"מ דאסר. ור' האיי הגאון ז"ל כתב בספר המקח שאם כמדומה לו שהעכו"ם הזה אינו לוקח אותה אלא כדי לשוחטה מותר למוכרה לו כדגרסינן ר"ה זבין פרה לעכו"ם ואין דבריו ברורים אלא בסתם אינשי אסיר דמסתמא לרידייא זבנו וכי זבין ר"ה לטבח זבין ור"ח קס"ד למימר דטבח גופיה לרדיא זבין וניזיל בתר רובא דעלמא וא"ל רב הונא כיון דהאי להא ולהא זבין לקולא תלינן.

דף טו:

ומאי דמייתי סייעתא לר"ה מדתנן **לא ימכור פרה החורשת בשביעית וב"ה מתירין**. אתמר עלה בירושלמי בדוכתה פ"ה דשביעית אם כשמכרו לטבח ד"ה לשחיטה מכר ואם כשמכרו לאריס ד"ה לחרישה מכר אלא אנן קיימין כשמכרו לסרסור והתם מקשו מפלוגתא דרב ושמואל במוכר שור לחבירו ונמצא נגחן רב אמר ה"ז מקח טעות ושמואל אמר יכול לומר לו לשחיטה מכרתי לך נמצא רב אמר כב"ש ושמואל כב"ה פי' דההיא נמי בגברא דזבין להכי ולהכי וכדאוקי בגמרין בדוכתא. ופריק מערבאי אפ"ת כב"ה לית אורחא משהתה תלתין יומין ויתזק בגו תלתין יומין לאו מקח טעות הוא ושמואל כב"ה אפ"ת כב"ש לית אורחא דבר נשא מכם תורא דרידייא פי' דוקא בפרה החורשת אסרו ב"ש אבל בסתם שוורים לשחיטה נמי קיימי.

ומיהו האי טעמא דפריקו לרב לא אתי אליבא דגמ' דידן דהתם מפרשינן טעמא דרב משום דאזלינן בתר רובא ורובא לרידייא זבני אלא לפום גמרין טעמייהו דב"ה משום דכל היכא דאיכא למתלי תלינן והאי גברא כיון דזבין לנכסתא ולרידייא תלינן לקולא ולא אזלינן בתר רובא דעלמא דחששא בעלמא הוא ולפיכך [מותר].

[והא דאמרי ב"ש] לא ימכור לו פרה החורשת בשביעית לישראל החשוד קאמר מדתנן לעיל מינה אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית לחשוד על השביעית ואמרו נמי הדא אמרה סתמא מותר ולאפוקי ממה שפי' רש"י שביון שהיא פרה החורשת לכל אדם אסור ועוד מדמייתי לה ר' הונא סייעתא ש"מ בחשוד תנן.

והא דתנן **אלו דברים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית**. ק"ל לר"ת ז"ל מדתנן בפ' הניזקין ואיתא נמי בהאי פירקא בשביעית משאלת אשה לחבירתה החשודה על השביעית נפה וכברה ריחיים ותנור ופריק ר"ת התם בדליכא למיתלא ומפני דרכי שלום הוא דשרי אבל גבי מכירה ליכא משום דרכי שלום שאם אינו רוצה למכור כליו מי יכוף אותו בכך כמו שכתב בספר הישר.

ואינו נכון, דודאי גבי אומן כיון דלכ"ע מזבין ולהאי לא מזבין איכא משום איבה אלא התם איכא למיתלא הוא ואי אמרת א"כ ל"ל מפני דרכי שלום בלא"ה נמי כל היכא דאיכא למתלי תלינן לא כיון דלא מטיא הנאה לידיה הו"א לא לישאול ולא ליקום בספק איסורא מפני דרכי שלום הוא דשרו רבנן.

ובירושלמי בפרק ה' (דשבועות) [דשביעית] כך פירשו ר' זעירא בעי קמי ר' מונא מתניתא בסתם אבל במפרש לא א"ל וסתמו לאו בפירושו אני אומר נפה לספר בה מעות כברה לכבור בה חול ריחים לטחון בהם סמנים תנור לטמון בו אונין של פשתן.

והא **דאמר רבא בר אבוה כדרך שאסרו למכור לעכו"ם כך אסרו למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם**. יש לפרש דהא דלא תלינן בהתירא דלישראל מזבן משום גזירה הוא דקנסוה רבנן וי"ל כיון דלזבונה לאחריתי קיימא לא תלינן בהכי דבשלמא באימר לשחיטה זבנה איכא למתלי שמא לבשר הוא צריך וכן יכול להובירה שאדם עשוי להוביר שדהו להנאת עצמו אבל האי כיון דעכו"ם וישראל שוין לו מי איכא למיתלא ישראל אתי למזבן עכו"ם לא אתי א"כ בכל עכו"ם נמי נתלי שמא לא יעשה בה מלאכה בשבת ובחשוד בשביעית, ואלו דברים מנמוקי הראב"ד ז"ל.

דף טז.

הא דאקשינן **וליטעמיך שאין מקריבין אותו היום אלא למחר מ"ט וכו'**. ק"ל והא נפקא מינה טובא דלא לוזיל ולודי ואדרבא הא חמירא מגזירת דמכירת בהמה גסה דלא אתיא ליה לידי איסור דאורייתא.
ונ"ל שכיון שמוטל עליהם היה ליכא למיחש למודה ומה שטרח לבטלה מפני שהיתה עבודה בזויה עליהן ועוד שהיה להם חלישות דעת בדבר דרבנן לאו בני מיתן כרגא נינהו ויש לשון אחר לרב הנז' ז"ל ואין בו ממש.

דף יט:

הא דתנן **אין מוכרין להם במחובר לקרקע**. ופירשו בגמ' משום חניה בקרקע ק"ל והא לא מתסרא חניה אלא בא"י כדמוכחא שמעתא לקמן וכדפי' רש"י ואם באת לומר דמתני' ר"מ היא דאסר מכירת שדות בח"ל משום גזירה ומ"ה אסר ברישא כל שמחובר לקרקע כקרקע א"כ ליתא למתני' מקמי דר' יוסי דקי"ל כוותי' ומדשקלי וטרו בה בגמרא משמע דהלכתא ורבינו הגדול פסקה בהלכותיו.
וא"ל סתים רישא משום פירושא דסיפא ואין מוכרין להם במחובר לקרקע קתני. והדר תני כיצד אין מוכרין קרקע ומחובר לה, כנ"ל.
וא"ל נמי ואפילו בח"ל קאמר ומשום גזירה דא"י דכיון דאפשר למוכרן קצוצין אין מוכרין להם במחוברין אבל שדות ובתים לר' יוסי כיון דלא אפשר שרי לזבוני להו דלא גזרינן אטו ארץ ישראל.
ובפלוגתא דר"מ ור' יהודה פסק רבינו הגדול ז"ל כר"מ דסתם מתני' כוותיה (וקאמרינן עלה מנה"מ א"ר יוסי בר' חנינא דא"ק לא תחנם לא תתן להם חנינה בקרקע ובהמה מאי חניה בקרקע אית להו) ולאו קושיא היא כלל דמחובר לקרקע סתם מתני' דלא כר"י דלא

שרינן ע"מ לקוץ דילמא משהי לה ולא קציץ (ופלוגתייהו) בבהמה ע"מ לשחוט נמי בהא שייכא וכל דכן הוא (ועוד) [ובהא] נמי סתם רישא דמתני' כוותיה דקתני אין מוכרין להם בהמה גסה ולא קתני אבל מוכר הוא ע"מ לשחוט ואע"ג (דכר') [דבדר'] יהודה נמי לא קתני לה משום דלית הלכתא כוותיה לא תנא לסבריה עד סיפא במחובר לקרקע והרב התלמיד ז"ל אמר דהלכתא כר"מ מטעמא אחרינא משום דגזירה הוא דקא גזר והלכה כר"מ בגזירותיו ולאו דוקא הוא ומ"מ לשחוט דפליגי בה לאו גזירה היא אלא בטעמא פליגי ואע"ג דעיקר מילתא גזירה הא לא פליגי בעיקר מילתא דמר אמר גזרי' ומר אמר לא גזרינן.

דף כא.

הא דתנן **לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכה ע"ז שנאמר לא תביא תועבה אל ביתך**. משמע דהכי פירושא, אף במקום שאמרו להשכיר כגון סוריא לא התירו לבית דירה משום לא תביא תועבה אל ביתך דבא"י אנו מצווין שלא להכניס ע"ז בארצנו וחייבים לעוקרה משם בכל מקום שהוא ברשותנו וגזרינן סוריא אטו א"י ואפולו למ"ד לאו שמיה כיבוש אבל (אמר) בח"ל לא ומיהו הרחקה דרבנן היא דקרא בהבאת ישראל עצמו כתיב דאסורה בהנאה. והבי איתא כפ' בתרא דמכות.

ואצטריכנא להאי פירושא משום דאשכחן בירושלמי דאמרי הכי הא במקום שנהגו למכור מוכר הוא לו אפילו לבית דירה ומשכיר הוא לו אפילו לבית דירה.

ור"ח ז"ל כתב בפי' וחזינא נמי מנהגא דעלמא להשכיר ולא ראיתי מי שמיחה בכך ולהך פירושא הא דדייקינן מינה מכלל דאיכא דוכתא דלא מוגרי מדקתני אף דהו"ל למתני (אף) ובמקום שאמרו.

אלא שבתוספתא (ב,ג) מצאתי חילוף דתני ר' יהודה אומר אף בא"י משכירין בתים בסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות בח"ל מוכרין אלו ואלו כאן וכאן לא ישכיר ישראל את ביתו לעכו"ם שבידוע שמכניס שם ע"ז פי' [הא דמכשירין בתים] מפני שאינו עובדה שם אבל בבית דירתו שם הוא עובדה ולפיכך הוא אסור ואפשר מפני שאלו (לשכירות) הם עומדים (ואיכא) [וליכא] משום [לא תביא] מ"מ מדקתני כאן וכאן משמע אפילו בח"ל אא"כ אתה דוחק דארישא קאי אא"י וסוריא ואם אפשר בעל נפש צריך לפרוש מלהשכיר אף בת"ל.

ועוד בירושלמי [א,ט] ר' סימון היו לו כרמים נטועים בהר שאל לר' יוחנן א"ל יבורו ואל

ישכירם לעכו"ם שאל לר' יהושע מהו להשכירם לעכו"ם ושרא ליה ר' יהושע במקום שאין ישראל מצויים.

דף כא:

אבל שדהו לעכו"ם מאי שרי מ"ט דאמרינן אריסותיה קעביד. פי' רש"י שקיבלה למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטלת לעשות ובודאי דלשון אריסות דוקא הכי הוא ושמעי' מינה דכל אריסותא דעביד עכו"ם בשל ישראל בשבת שרי דכקבלנות דמי דעכו"ם לדעתא דנפשיה עביד דקא קביל עליה מעיקרא כולהו עבודות דאריס ואי מובר מפסיד מחצה שלו (ומשלם).

ולא דמי לישראל ועכו"ם שקבלו שדה בשותפות דהתם אישראל גופיה רמיא מילתא למיעבד אבל הכא אעכו"ם רמיא מילתא.

ודמיא הא מילתא למאי דאמרינן גבי אבל האריסין החכירין והקבלנים שלו הרי אלו יעשו אלמא מלאכה דידהו חשיבא.

ואי קשיא הא דאיתמר התם בפ' מי שהפך מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר ומפרשי לה רבנן בשבת (וחכירה) היא דוקא דשמעתא לא קשיא דהתם בקבולת של בנין והדומה להם שאין להם חלק בגוף הקרקע ונראין כשכירי יום ומשום מראית העין אסור בבנין קרקע וכיוצא בו ומיהו במלאכת כלים הנעשה בצינעה בתוך הבית שנינו במסכת שבת וכולן ב"ה מתירין עם השמש וכן אפי' בעורות וכלים לכובס מותר שאין אדם מכיר שאלו כליו של פלוני אבל כגון חמורו וגמלו אין עושין כדאתמר נמי לענין אבל בדוכתא.

וחזינא למקצת רבוותא דמספק' להו בפורני אי עביד ביה אינשי אריסותא כשדה ושרי או כמרחץ ואסור ומסתברא ודאי דאסור דלא תלינן אלא במילתא דלכ"ע עבדי הכי דהא תלמוד שכירות דשדה יותר היא מפורסמת להתירא מן האריסות שזה נוטל בפירות למחצה לשליש ולרביע ונהנה מיהת במעשה שבת וזה אין לו בשדה כלום ואפ"ה פירשו בגמ' היתר השכירות משום דאמרינן אריסותיה קעביד ולא תלו בשכירות.

והטעם לפי שכל השדות לאריס הן עומדות כדאמרינן בכתובות ארעא לאריסי קיימא וכשאדם רואה זה העכו"ם עומד ועושה תדיר בשדה על כרחם יתלו באריסות והוא מותר לפיכך אף השכירות מותר והמרחץ שאין סתמו עומד לאריסות הן תולין בשכירות ואסור והדבר ידוע שאין פורני עומד לאריסות הלכך אף השכירות אסור בו ואפילו במשכירו לשנה ולחדש אבל לחלוק עמו בפת בכל יום ודאי שכר שבת הוא ואסור והנוהג כן אינו

משמר שבתו ובריחיים התירו רבים לפי הענין שלהם שהם עומדים לאריסות.
אבל בעל מתיבות ר' האיי ז"ל מצאתי שכיון שהשכירה שנים הרבה ונתפרסם מותר, וכן נהגו היתר בבבל.

דף כב.

הא דאקשינן **א"ה מאי אירייא מפני שנקראת על שמו תיפוק לי' מפני ולפני עור**. פי' רש"י ז"ל דכותי עושה מלאכה בחש"מ ואגופא דברייתא קאי ולא מחוור.
ואחרים פירשו (אח"כ) [אא"ב] דכותי נמי צאית ואריסותא לרשב"א אית ליה קסבר רשב"א דכותים גירי אריות ולא מפקדי וליכא משום ולפני עור אא"א דכותים לא צאית משום דאמר אנא גמירנא טפי אלמא מפקיד הילכך איכא נמי משום ולפני עור. וזה אינו כלום שאפילו כשתמצא לומר גירי אריות הם אינהו סברי דמפקדי וסברי דגמירי טפי מינן ולא צייתי.
ומדמקשה ותיפוק לי' משום ולפני עור במלאכה דחש"מ משמע לן מינה דאיסורא מדאורייתא דאי מדרבנן הוא מי איכא לא תתן מכשול ליכא ודאי אלא נקראת על שמו ותימה על עצמך אם אסרו עליו כלום מפני חשד זה בשל דבריהם אלא ש"מ חש"מ תורה היא. וה"נ אמרינן בהדיא ברייש פ' מי שהפך ל"מ חש"מ דאיסור מלאכה דאורייתא וכו' ודקאמר התם [בירושלמי ב,ג] אלו היה מי שימנה עמי הייתי מתיר מלאכה בחש"מ וכו' יש לומר מפני שהחכמים הוסיפו עליהן הרבה ואותן היה מבקש להתיר הא מן התורה אינו אסור אלא במלאכת עבודת קרקע וכיוצא בה שטרחתן מרובה ומיהו אין בזה מן התורה לא לאו ולא מלקות כרע"ק דמפיק לה ממקראי קדש דאיסור עשה רמז לך הכתוב בו והיינו דאמרינן התם הל' מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור יש וכו'.
והר"מ הספרדי ז"ל סומך על הירושלמי שהזכרנו ולא כיון יפה ועוד מפורש בפ' אין דורשין מכלל דתרווייהו ס"ל חש"מ אסור בעשיית מלאכה כלומר מן התורה וכדמוכחא שמעתא.
ואם התנו מתחלה מותר ואם באו לבית החשבון אסור. פרש"י ז"ל דמלתא באנפי נפשה היא וה"ק אם לא אמר לו טול אתה חלקך בשבת אלא נטלו סתם ואח"כ באו לבית החשבון אסור ואע"ג שכבר נטל ורבותא קמ"ל טפי מרישא דאע"פ שכבר נטל אם באו לחשבון אסור.
והראב"ד ז"ל פי' דהתנו מעיקרא קאי כלומר אע"פ שהתנו אם אמרו אח"כ שיבואו לחשבון ותהא חלוקתן בשוה אסור סד"א הואיל והתנו מעיקרא כי עבדי בהתירא עבדי

והשתא מתנה בעלמא הוא דקא יהבי להדדי קמ"ל דכיון דבאו לחשבון אשתכח דתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוא.
מיהו האי פירושא לא מיסתגי לקמן דדייקינן אימא סיפא ואם באו לחשבון אסור הא סתמא שרי ומאי קושיא אין סתמא שרי משום דהתנו מעיקרא היא אלא דאיכא לפרושי הא סתמא בלא חשבון ובלא תנאי שרי דאי סתמא אסור לשמועינן סתמא וכ"ש באו לחשבון אפילו אחר שהתנו אסור, ואין זה נכון.
ולדברי רש"י ז"ל טעמא דמסקנא דמהא ליכא למישמע מינה משום דילמא רישא דוקא דקתני דהתנו נוותר וסיפא אורחא דמילתא קתני שאם נטלו סתם סומכין על החשבון שבסוף אסור ודילמא סיפא דוקא ורישא אורחא דמילתא דמתני'.
וק"ל לראב"ד ז"ל הא דאיבעיא לן סתמא מאי ניפשוט מרישא דקתני לא יאמר לו טול אתה חלקך בשבת טעמא דא"ל הא סתמא שרי וניחא ליה דילמא איידי דבעי למתני סיפא ואם התנו מתחילה מותר תנא לא יאמר דרבותא קמ"ל אבל ה"ה דאסור.

דף כה:

איכא דגרסי **איכא בינייהו אשה חשובה בין האנשים ואינה חשובה בין הנשים**. כלומר שאינה נאה דמשום עריות ליכא דהא כעורה היא ומשום ש"ד נמי ליכא דהא חשובה בין האנשים אבל לר' אידי איכא משום ש"ד אע"פ שחשובה.
ורש"י ז"ל אמר כיון דחשובה היא בין האנשים לדברי הכל ליכא משום ש"ד אבל משום עריות איכא לרב אידי דהא סתמא אמר אשה כלי זיינה עליה אבל לר' ירמיה דמוקי לה באשה חשובה משמע חשובה בין האנשים ובין הנשים ואין לשון זה מחוור כל צרכי דודאי אשה חשובה דקאמר ר' ירמיה בין האנשים קאמר ולא פליגי בעריות.
ולשתי הלשונות קשה דהא אמר מר חביבה עליהם בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ולא נריע כעורה מבהמת ישראל ואפשר לומר כגון שהיא זקנה דאינהו כיון דאדיקי בבהמות בהמת ישראל עדיפא להו מינה.
ואיכא דגרסי איכא בינייהו אשה חשובה בין הנשים ואינה חשובה בין האנשים דמשום ש"ד איכא לר' ירמיה ולר' אידי ליכא משום ש"ד דלעולם כלי זיינה עליה וא"ת הא לעולם אסורה משום ערוה נפקא מינה היכא דבעלה עמה דליכא למיחש משום ערוה דודאי בעלה משמרה וא"ת תיפוק לי' משום בעל כגון שהוא אדם חשוב לדידיה לא מצו קטלי ליה.
וזה הלשון אינו כלום חדא דהול"ל איכא בינייהו אשה שאינה חשובה, [חשובה] בין

הנשים למה ליה לאדכורי הכא ועוד דהול"ל כשבעלה עמה ועיקר אוקימתא לא הוזכרה ועוד אין יחוד באשה ובעלה עמה.
וכשבדקתי אחר עיקר הנוסחאות מצאתי כתוב בכולן אשה חשובה בין הנשים ושאינה חשובה בין האנשים ובמקצתן כתוב מפורש ואשה שאינה חשובה ומשמע דתרתי איכא בינייהו קאמר ואיני יכול ליישבה דמשמע חשובה ליחדה בין הנשים ושאינה חשובה ליחדה בין האנשים ולשון חשיבות לא מצינו ביופי אלא בקרובין למלכות שהאדם מתירא מהם וסוף דבר צריך אני לעשות לי רב בזה.

דף כז.

[מספר תורת האדם: **מתרפאין מהן ריפוי ממון אבל לא ריפוי נפשות**. מאי רפוי ממון ומאי רפוי נפשות אילימא רפוי ממון דבר שאין בו סכנה רפוי נפשות דבר שיש בו סכנה, והא"ר יהודה אמר רב אפי' ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו אלא ריפוי ממון בהמתו, ריפוי נפשות גופו, וכדרב יהודה, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אע"פ שאמרו אין מתרפאין מהן אבל אמר לו סם פלוני יפה לו סם פלוני רע לו מותר, סבר שאולי משאיל כי היכי דשאיל לדידי שאיל נמי לאחריני ולא אתי לאורועי אנפשיה, אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהן, ודאי מת מתרפאין מהן, והא איכא חיי שעה, לחיי שעה לא חיישינן, דכתיב אם אמרנו נבא העיר והרעב בעיר והא איכא חיי שעה לחיי שעה ל"ח, פי' לספיקא דחיי שעה מקמי איפשר דחיי טובא לא חיישינן.
אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן, איכא דאמרי אמר רבב"ח א"ר יוחנן כל מכה של חלל אין מתרפאין מהן, מאי בינייהו איכא בינייהו גב היד וגב הרגל, דאמר רב תנא בר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הן כמכה של חלל ומחללין עליהן את השבת.
ומסתברא לן דהא ר' יוחנן לא פליגא אדר' יהודה אמר רב, דאמר רב יהודה אמר רב אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו, דריבדא דכוסילתא במקום הקזה מכה של חלל היא, ואף על פי שהיא מכה קטנה אסור להתרפאות מהן, ור"י כל מכה שמחללין עליה את השבת לעולם קאמר דאסרו להתרפאות מהן, כלומר כיון שהמכ' בדבר שהנשמה תלויה בו, אע"פ שעכשיו היא מכה קטנה ביותר, ורופא וחולה אומרים שאב"ס ואין צריך לחלל עלי' את השבת אין מתרפאין מהן, ובלישנא בתרא פריש מכה של חלל, והיינו נמי אפי' מכה קטנה, כיון דבמקום סכנה היא אין מתרפאין מהן. והטעם לפי שיש לחוש

דילמא עביד לי' סם דמפסיק לי' כמו שאירע לר' אבהו במעשה דבעינן למכתב לקמן, א"נ סם דמכביד לי' למכה, וכיון דבמקום סכנה הוא אתי בה לידי סכנה, והיינו ריבדא דכוסילתא כדפרישית, שאם יכניס לתוכו סם שהוא רע לו במהרה הוא מת, דבמקום סכנה גמורה הוא, דשוריאני דלבא ורישא בההוא דוכתא תלו, ומדנקט רב יהודה ריבדא דכוסילתא מכה קטנה במקום סכנה אלמא שלא במקום סכנה דלא אתי בה לידי סכנה מותר, וכדר' יוחנן.

וההוא פירוקא דקס"ד ריפוי ממון דבר שאב"ס, ריפוי נפשות דבר שיש ב"ס ליתא אפילו לר' יוחנן, דמודה ר"י בריבדא דכוסילתא ולא מיקרי ריפוי נפשות, דהא לית בי' סכנה שתהא רפואה זו ריפוי נפש ומש"ה דחינן להההוא פירוקא, ואוקימנא ריפוי ממון בהמתו, ריפוי נפשות גופו.

ואע"ג דלא שרי מתניתין אלא בהמתו, מיהו היכא דלאו במקום חלל שרי, ומתניתין ממון שרי ונפש אסר ואתו רבנן דגמרא ופרישו דהיכא דלא אתי לידי סכנה לעולם כממון דמי, ועוד דאפילו נימא מיתוקמא מתני' לר"י ריפוי ממון שלא במקום סכנה, ריפוי נפשות במקום סכנה, ומקמי דאתי' לר' יוחנן דחינן להא אוקמתא, מיהו השתא ודאי תרוייהו איתנהו וחד טעמא הוא והכי חזינן לרב חננאל ז"ל דמסיק מתניתין ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו כדרב יהודה ופסקה נמי לר' יוחנן, וכן נראה דעת רבינו הגדול ז"ל בהלכות, ואיכא מאן דדחי לה לרב יהודה מדרבי יוחנן.

פסקא דשמעתא: מכה שמחללין עליה את השבת כלומר שיש בה סכנה אין מתרפאין מהן, ושאין מחללין עליה את השבת מתרפאין, ואי ישראל אדם חשוב הוא וארמי רופא מומחה מתרפא ממנו (יומא דף פ"ד ע"א) דר' יוחנן חש' בצפדינא אתא לגבי ההיא מטרוניתא עבדא לי' חמשא ומעלי שבתא, והוינן ור"י היכי עביד הכי, והא ר"י כל מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהן ואסיקנא משום דר"י אדם חשוב הוה וההוא רופא מומחה הוה. ומסתפי ממלכותא.

ירושלמי (ב,ב) מהו למכחל מנהון רבנן אמרי מאן דבעי למיסתמי'ליסתמיה. ולוי אמר מאן דבעי לימות ימות, רבנן לא עביד עינא כחללא. ולוי עביד עינא כחללא אמר רבא והא אנן חמימן לון טעמון הדא קילוריתא נימא כדהיא טבא הוי טעים לה כדלית היא טבא הא קיימא וסמיא. אהין אופיון סכנתא הדא תריאקי ר' סימון אמר אסורה ר' יוחנן אמר מותרת. פי' אופיון כשמה מין רפואה שעושין ממין הפרגנין וסכנה הוא לקבלו מהן שאינו דבר מומחה. אבל תריאקי שלהן מותרת שדמיה יקרים ובהמחאה עושין אותה].

[מספר תוה"א: **לא ישא אדם ויתן עם המכשפים ואין מתרפאין מהן אפילו לפי שעה.** ומעשה בבן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שהכישו נחש ובא איש מכפר סכניא לרפאהו ולא הניחו ר' ישמעאל א"ל ישמעאל אחי הנח לי ואני אביא לך ראי' מן התורה שהוא מותר ולא הספיק לגמור את הדבר עד שיצאה נשמתו קרא עליו ר"ע אשריך בן דמא שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהרה. ולא עברת על דברי חברך שהיו אומרים ופורץ גדר ישכנו נחש. ואע"ג דלארמיים לחיי שעה לא חיישינן. שאני כישוף דמשכא. הילכך אפילו מכה שאינה של חלל ואין בה סכנה אין מתרפאין מהן. יעקב מכשף רמה ליה סמא לר' אבהו בשקיה. ואי לאו ר' אמי ור' אסי דלאכלה לשקיה הוו פסק ליה לשקיה. והוינן בגמר' משום דר' אבהו אדם חשוב הוה ורופא מומחה הוה. ומפרקינן שאני ר' אבהו דמקיימי בי' מכשפים תמות נפשי עם פלשתים.

ואיכא למידק עלה ור' אבהו נמי נהי דלא הוה קיים ליה בשנאה דמכשפים בהדי' וסמך ליה בחשיבותי' ובהמחאה דרופא [מי] לית ליה שאני כישוף דמשכא. ואפילו ליכא למיחש לסכנתא אסור. ולא שמיע ליה ברייתא דאמר ר"ע אשריך בן דמא שגופך טהור ויצאתה נשמתך בטהרה. ולא עברת על דברי חבירך. ורב אמי ור"א דהוו התם אמאי לא אמרי ליה. ואי נמי כולהו לא שמיע להו. אמאי לא הוינן עלה בגמ' ור' אבהו היכי עביד הכי. והתניא אין מתרפאין מהם אפילו לח"ש. ומעשה בבן דמא וכו'.

ומסתבר לן דכי אמרינן שאני כישוף דמשכא כגון שבא לרפאתו בדברי כישוף וצד ע"א. כגון בן דמא שהכישו נחש והיה אותו מכשף רוצה ללחוש עליו לחש שהיה מצרף בו שם אלקים אחרים. ומש"ה אמרינן שאני כישוף דמשכא שאלו נתרפא ח"ו יאמרו יש ממש בדבר. והוה לי' כעצי אשרה וע"א שאין מתרפאים בהם לעולם. אלא מעיקרא קס"ד בגמרא דאין מתרפאין מהן לעולם קאמר ומשום סכנה בארמים. ומתרצין שאני כישוף דמשכא ואין מתרפאין בצד כישוף שלהן קאמר הא ברופא מומחה ורגיל ומרפא בסמנין מותר כשאר הארמי'.

וכענין הזה מצינו בירושלמי (ב,ב) מעשה בר"י בן דמא שנשכו נחש ובא איש מכפר סכניא לרפאתו ע"י לחש. התם נמי בר בריה הוה ליה בלע אתא ולחש ליה וכו' ע"י לחש אחר מיד נפק א"ל מאי אמרת עלי א"ל מלת דפלן אמר הוה לי דאלו מאית ולא שמע הדא מלתא והוה ליה כן בשגגה היוצא מפי השליט. פי' הוה לה בלע שבלע נימא של מים או נחש. ולחש עליה לחש שצירף בו שם אלקים אחרים. ולאחר שיצא השרץ כששמע שצירף עמו שם אלקים אחרים היה אומר טוב לו שימות ואל יבא לידי כך. מכאן נלמוד שעל צד השם שהיה המכשף מזכיר היה חוששין לו. לא מפני שהכישוף

מטעה ומושכת לבן של פתאים. אבל במרפא בסמנין על דרך המלאכה ברפואות הרי המכשפים כשאר הארמים והיינו עובדא דר' אבהו, וה"ז נכון].

הא דאקשינן **אלא ריפוי ממון דבר שאין בו סכנה ריפוי נפשות דבר שיש בו סכנה והא"ר יהודה וכו'**. ק"ל לפי פירושו ז"ל היכי מקשי לה להדיא מדרב יהודה דהא רבה בב"ח ור' ווחנן פליגי עליה וקי"ל נמי כוותייהו דכולה סוגיא בהכי רהטא והול"ל הניחא לר' יוחנן אלא לר' יהודה מא"ל ועוד דלא מסתבר טעמיה דר' יוחנן וכי אע"פ שאין בו עכשיו סכנה אין לחוש שמא יניח עליהם סם שיכביד חליו וימיתנו כההוא דר' אבהו דהוה פסיק ליה סמא לשקיה.

והראב"ד ז"ל פי' דהא דבעי ר' יוחנן מכה של חלל לעשות עמו תנאי לרפאותו ואע"פ שמראה סמניו לאחרים ולא מפני פחד סם המות אלא משום שמא יתעצל בו בכוונה ויניחנו וימות אבל בלאו הכי כל מכה אסור שמא יניח בו סם המות ולהאי פירושא הא דאקשינן לקמן ור' יוחנן היכי עביד הכי והאמר רבה בב"ח וכו' מק"ו אקשינן משום דבעי לאקשויי מדר' יוחנן אדר' יוחנן ומיהו אפי' מכה שאינה של חלל בכה"ג אסיר ואין פי' זה נכון כלל.

ואחרים אומרים בשכר מתרפאין מהם כל מכה שאינה של חלל דהו"ל כרופא מומח' ולא מרע נפשיה ובחנם לאורעותא דנפשיה הוא דלא קפדי הלכך אפילו ריבדא דכוסילתא לא מתסינן מינייהו ואלו היה הדבר כן היו מפרשים בגמ'.

על כן יאמר בספר מלחמות ה' דהא דאמר ר' יוחנן כל מכה שמחללין עליה את השבת ה"ק כל מכה שהיא במקום סכנה שאפשר לבא לידי מכה שמחללין עליה את השבת אין מתרפאין מהם וכן של חלל אע"פ שהיא עכשיו מכה קטנה שמא יכניס לו סם המות בה ויכבידנה הואיל והיא במקום סכנה והיינו דרב יהודה דריבדא דכוסילתא מקום סכנה הוא דשורייני דכולא גופא בההוא דוכתא אגידי והא דלא מפרשינן ריפוי ממון מקום שאין בו סכנה ריפוי נפשות מקום סכנה משום דלא מיקרי ריפוי נפשות אלא כל שיש בו עכשיו סכנת נפשות כל אימת דאמרת ריפוי ממון גופו ודעת רבינו הגדול ז"ל נראה כן שהוא כתב ריפוי ממון בהמתו ריפוי נפשות גופו ופסק כר' יוחנן אלא שלא כתבה לדרב יהודה ותמהני עליו ז"ל אלא שבכלל דברי ר' יוחנן דבריו ואלו לשתי הלשונות שכתבתי למעלה צריך היה לכותבה.

והא דאקשינן **אספק חי ספק מת** מברייתא תמיהא לי והא מדקאמר בן דמא אני מביא לך ראיה שהוא מותר מוחי בהם משמע דמשום צד אבק ע"ז אסרו ולא מפני חשש רפואתן של עכו"ם ואפשר דהכי ס"ד דודאי בן דמא א"ל אל תחוש לחיי שעה שהוא יודע בעצמו

שא"א לו לחיות ולא הניחו ריש"ש וא"ל בן דמא משום צד ע"ז אינו אסור שכיון שאין לו הנאה מע"ז אע"ג דלחיש ליה בשמא דע"ז שאין כאן עבירת ע"ז אלא משום לא ישמע על פיך ובמקום סכנה שרי דכתיב וחי בהם וקס"ד דודאי קבולי קביל ריש"ש מיניה ומה ששמחו במיתתו שלא עבר על דברי חבריו שהיו אומרים אין מתרפאין מהם אפילו לחיי שעה לרפאות בסממנים הוא דליכא משום אבק ע"ז כדבעי' למימר קמן אלא משום חשש חיי שעה וה"ה לעכו"ם והא דקתני מינין משום ריש"ש א"נ לומר דמינו' אפילו ברופא מומחה ואדם חשוב אסור.

ומפרקינן שאני מינות דמשכא, כלומר משום אבק ע"ז אסר ריש"ש דאע"ג דלא מתהני מינה משכא שאם נתרפא יאמרו ח"ו יש ממש בדבר וכי קתני נמי אין מתרפאין מהם משום אבק ע"ז קאמר ודוקא מינין ולא מפני חשש חיי שעה ובן דמא סבור שאפילו בע"ז מותר משום וחי בהם ואפשר לומר דמעיקרא קס"ד דכולה משום חשש חיי שעה והראיה שאמר בן דמא להביא מן התורה שהוא מותר מאם אמרנו נבוא העיר ואעפ"כ היו חבריו אוסרין ומפרקינן כולה משום דמינות משכא.

והאי דאיתסי ר' אבהו ממיני איכא דאמרי דפליג אברייתא ואינו נכון בעיני דהא אדרבא אי לא ס"ל כרי"ש אפילו בצנעא אסיר כר"א דדריש בכל נפשך ובכל מאדך וא"ת בצנעא הוא הא כיון דמינות משכא לעולם הוי בפרהסיא דהא אתי להמשך בהם והיינו דאמר ה"מ בצנעא אבל בפרהסיא לא ומינות בפרהסיא הוא דמשכא ליה לפיכך נ"ל ר' אבהו בסממנין אתסי מיניה וליכא למימר בהו מינות משכא אבל בן דמא לוחש היה אותו המין עליו בשם הגוי רבו ואיתסר משום שאין מתרפאין מע"ז וכן מצאתי בירושלמי מעשה בר' יהושע בן דמא וכו' ובא לרפאתו משום וכו'. וגרסינן נמי התם בר בריה דריב"ל ה"ל בלע ולחיש עליה א"ל מאי אמרת עלי א"ל מלת דפלן א"ל ניחא ליה דלימות הוא ולא שמע הדא מילתא אלמא משום לחש ע"ז הוא דאיתמר אבל ברפואות סמנין ושאר רפואות שאין להם לחש ע"ז והזכרתה מותר להתרפאות מן המינין במקום שמתרפאין משאר עכו"ם כדר' אבהו.

דף כח.

[מספר תורת האדם: **אמר שמואל האי פדעתא סכנתא היא, ומחללים עלי' את השבת. אמר רב חסדא האי עינבתא פרונקא דמלאכ' דמיתא היא. אמר רבא האי סימטא פרונקא דאישתאהיא. אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד.** וגב היד וגב הרגל נמי אין צריכין אומד. דאמרינן רבינא איקלע לבי רב אשי חז'

דדרסי לי' חמרא אגבה דכרעי' וצמיתלי' בחלא ואמרינן לי' לא סבור לי' מר דאסור א"ל גב היד. וגב הרגל שאני. דאמר רב אדא אמר רב גב היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל דמיא. מהיכן מכה של חלל פי' רב אמי מן השפה ולפנים.
והאי צפדינא נמי סכנתא היא ומחללין עלי' את השבת. כדתנן החושש בשניו מטילין לו סם בשבת. ר' יוחנן חש בצפדינא אזל לגבי ההיא מטרוניתא. עבדא ליה חמשא ומעלי שבתא. א"ל למחר מאי כו' ואמרינן עלה שאני צפדינא הואיל ומתחלת בפה וגומרת בבני מעים. מאי סימני' רמי מידי בככיה ואתי דמא מבי דרי. פירוש מכה של חלל דאמרינן אינה צריכה אומד לומר שאפי' אין שם בקיאין וחולה נמי אינו אומר כלום. עושים לו כל שרגילי' לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות שהן יפין לחולה. ומחללין שבת ואין נשאלים כלל. אבל כשיודעים ומכירים באותו חולי שהוא ממתין ואין צריך חילול ודאי אסור לעשות לו. וכש"כ בחולה או רופא שאומר אינו צריך דאין מחללין לעולם אע"פ שהוא מכה של חלל ה"נ במכה שאינה של חלל נשאלים בבקי או החול' ואין מחללין עליו עד שיאמר אחד מהן צריך הוא לחלול זה או שיעשה אצל אחד מהן ספק נפשות].

דף כח:

עין שמרדה מותר לכחולה בשבת מ"ט דשורייני דעינא בלבא תלו. מדקא מפרשינן הכי ואמרינן נמי במעשה דאמתיה דשמואל דמיתא ש"מ דלא אמרינן שמחללין את השבת במכה שהוא סכנת אבר א' אא"כ היא סכנת מיתה וכן פי' רש"י ז"ל דכי ס"ד דלאתויי דרך רשות הרבים לא משום דקס"ד דלאו סכנת נפשות היא אלא סכנת עורון וכן משמע בכל מקום ומשמע נמי מיהא דהיכא נמי דליכא סכנתא אע"ג דלא מחללין עליה שבת בחיובי תורה אבל בדרבנן מחללין דהיכא נמי דשחקי סמנים מאתמול איסורא דרבנן איכא דגזור משום שחיקת סמנים בשבת וה"נ משמע כדאמרי' צרכי חולה עושין ע"י עכו"ם בשבת ולא שאני לן בהא בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה וקי"ל נמי גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק דלאחר יד הוא ובמקום צערא כלומר דחולה הוא בכך לא גזור רבנן ואע"ג דליכא סכנה כדפי' רבינו ז"ל.
וק"ל הא דדייקינן לעיל חושש הוא דלא הא כייבי ליה ש"ד ומאי ראיה הוא שאני גמיעה דבלא סכנה מותר וכן נמי בדר' יוחנן דילמא דליכא ברפואה שלה חילול שבת דאורייתא. וא"ל גבי חומץ אי לאו סכנתא היא כיון דאפשר ליה למעבד כדקתני סיפא אבל מגמע הוא ובולע לא שרינן ליה למפלט וכן ההיא דקי"ל גבי חומץ ושמן אין נותנין ע"ג מכה אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה מ"ה הוא דכל היכא דאיכא לשנויי

משנינן. ומיהו דוקא בדנפיש לה צערא דהוה מינה חולה א"נ בסכנת אבר אבל חשש אין מתירין לו אפילו איסורין של דבריהם והיינו חזרת רטיה בגבולין וכיוצא בה שאסרו חכמים והיינו נמי דלא מוקמינן כר' יוחנן בדליכא חילול משום דצפידנא לא הוי מינה חולה ואפשר להמתין, והא מילתא צריכה עיון.

דף ל.

יין מבושל ואלונתית של עכו"ם אסור. פי' מפני שמערבין בהם יין ואלונתית כברייתא פי' רש"י ז"ל שעשאה ישראל ולקח עכו"ם ממנה דתו לא מנסך ולא דאיק לישנא.
ור"ת ז"ל מפרש שאלונתית עושין ממנה הרבה ואין מערבין יין כשהוא מן האוצר אלא כשמוכרה ומסתפק ממנה על יד וכשהיא כברייתא כלומר כמו שעושין אותה מתחילתה מותרת אפילו מן העכו"ם משום טעמא דפרישית וכן פר"ח ז"ל כברייתא מותרת שאין בה יין ומצאתי להם עוד סיוע בלישנא דתוספתא אלונתית אסורה מפני שתחילתה יין ואלונתית כברייתא מותרת כלומר שאין בה יין.
ושמעינן מינה לפירש"י שכל תבשיל שנתערב בו יין כגון חרדל וכיוצא בו אין חוששין לו למגע עכו"ם.
ויש מדקדקין מכאן לפירושו מדקתני אלונתית אין בה משום מגע עכום הא ייגמלין נאסר במגען דאי לא לשמועינן ייגמלין וכ"ש אלונתית שאינו משקה אלא לרפואה דבי מסותא ואין זה כלום דקמ"ל דאלונתית של עכו"ם סתמא יש בה יין ומשום רישא נקט סיפ' אלונתי' אבל בייגמלין לא שמענו מכאן כלום.
והר"מ הספרדי ז"ל אומר שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך למזבח הרי הוא כיין מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם העכו"ם.
וזה הטעם אינו נכון שאם משום גזירת בנותיהן כל שלא נשתנה טעמו וריחו לגמרי בכלל יין הוא ואסור ויין מבושל וחומץ לפי שאינו בכלל יין סתם התירו בהם ואת"ל שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחששת ניסוך הוא דסמכו לה דלמא אע"פ שאין אנו מנסכין אותו ע"ג המזבח אינהו מנסכי ליה שהרי בשאר תקרובות אינהו מחוסר אבר אית להו ושאר מומי לית להו ואנן אית לן אפילו בדוקין שבעין וכן נראה שהרי הם מקריבים בנות שוח ופירות דקל טב שהוא דבש שאסרה תורה לגבי המזבח וכיון שהן מנסכין אותו אסור שהרי הוא משתכר כעין פנים מעתה אם נתערב בו מעט דבש ודאי אע"פ שיש בו נותן טעם [אסור] אבל ייגמלין כיון שיש בו דבש ופלפלין הרבה ונשתנה טעמו לגמרי אפשר דלא גרע מיין מבושל ואינו מתנסך במגע עכו"ם.

וכן מצאתי בירושלמי (ב,ג) ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל המר והחד והמתוק אין בהם משום גילוי ולא משום יין נסך ר' סימון מפרש החד קונדיטון. המר בנסתיתון המתוק מהו חמרא מבשלא נאה והקונדיטון הוא ייגמלין האמור בגמרתנו לפי שמצינו (בפ"ד) [בפסיקתא בפסוק] בחדש הג' נמשלה תורה לקונדיטון מהו יש בו דבש ויין ופלפלין אף דברי תורה כך אלמא ייגמלין אין בו משום יין נסך והדעת נוטה שאין הדבש מכשירו אלא מפני שנשתנה מברייתו לגמרי כמו שפירשתי.

ושם אמרו בירושלמי בר יודנא הו"ל קונדיטון מעלי שאל לרבנן ואסרו ולא כן אמר ר' יצחק בשם ריב"ל המר והחד והמתוק אין בו משום גילוי רבנין דקסרין משם ר' יהודה בר טוטוס בההוא דשחיק חד לתלתא אף לענין יין נסך אין להתיר אא"כ הוא כן שיש בו פלפלין חד לתלתא הלכך אם נתן בו פלפלין כשיעור הזה כיון שנשתנה לגמרי אע"פ שאין בו דבש אין בו משום יין נסך. תדע שהרי בגמרין פירשו חד חמר ופלפלין ואפשר שהוא בכלל קונדיטון שבירושלמי ומ"ש בפסיקתא שיש בו דבש מפני שהעשוי כתקנו יש בו מכל המינים הללו אבל פעמים שאיו בו דבש והדבר ידוע שהוא כן הלכך שניהם אין בהם משום יין נסך ששניהם קונדיטון שמן.

ואע"פ שהקונדיטון מקדשין עליו קידוש היום לפי מה שכתבתי בפ' המוכר פירות אין בו משום יין נסך שכן יין מבושל [אין בו משום יי"נ] ואעפ"כ נראין הדברים שמקדשין עליו ואצ"ל שמברכין עליו בפה"ג והכי איתא בפסחים כמ"ש שם בפ' המוכר פירות.

ואעפ"כ יש למחמיר לומר דר' יצחק בר נחמן ור' סימון דבירושלמי פליגי ואמוראי נינהו אליבא דריב"ל ור' יצחק בר נחמן לית ליה אלא שאין בהם משום גילוי אבל משום יין נסך יש בהם ור' סימון סבר אף משום יין נסך אין בהם ולישנא דר' יצחק בר נחמן אתיא כלישנא דגמרא דילן והלכתא כוותיה וזה קרוב לדעתי לפי הסוגיא ונכון בעיני ואין המיקל יכול למצוא ידיו ורגליו אלא מפני שהקונדיטון שהוא שחוק חד לתלתא כבר נשתנה לגמרי ויצא מתורת יין לפיכך אפשר לו לומר דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולכ"ע אין בו משום יין נסך ונראה שלא היה דרכן לבשל אותו עם סמניו שא"כ משום בישולו בלבד אין בו משום יין נסך.

מצאתי בנמוקי הצרפתים. יש מתירין בוסר עד שעה שיתבשל במגע עכו"ם ומתירין שיעשה עכו"ם משקה ממנו אבל ר"ת ז"ל אוסרו לעולם לפי שאין אנו בקיאין בו וכבר היתה שנה שלא נתבשלו הענבים והיו כולם טעם בוסר ולדברי המתירין לא נהג יין נסך באותה שנה ע"כ.

ולענין יין מבושל לא פירשו לי רבותי כמה שיעור בישולו אבל מצאתי לרב אב"ד שכתב

הכי אמר רבינו האי ז"ל הכי דייקו גאונים הראשונים כיון שהרתיח נעשה מבושל ואין בו משום גילוי ולא משום יין נסך והקבלה נקבל אבל לפי מה שאמרו בירושלמי כאן ובמס' תרומות שממעיטו ממדתו נ"ל שכשחסר ע"ג האור ממדתו נעשה יין מבושל ואין בו משום יין נסך.

הלכתא יין מזוג יש בו משום גילוי ומשום יין נסך. הא מזוג דקפסיק רבא שיש בו משום יין נסך דוקא כגון דהוי על חד תלת מיא אבל אית ביה טפי מהאי שיעורא אין בו משום יין נסך שאין זה יין כדאמרינן בפ' המוכר פירות בענין שמרים שמרי יין מברכין עליהם בפה"ג ואמר רבא רמא תלתא ואתא ד' דכ"ע לא פליגי דחמרא מעלייא הוא רבא לטעמיה דאמר כל חמרא דלא דארי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא כי פליגי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא רבנן סברי תלתא עייל תלתא נפיק והו"ל פלגא חמרא ובתלתא פלגי לאו חמרא הוא ואחרים סברי תלתא עייל תרי פלגא נפיק וחמרא הוא והלכתא כרבנן אלמא אי אית ביה טפי מעל חד תלת מיא מיא הוא הלכך אין בו משום יין נסך ואע"פ שיש בו טעם יין דהתם כשיש בהם טעם עסקינן כדאמרינן התם בהדיא שמרים שיש בהם טעם יין מהו וכו' וכשיש בהן מראה יין נמי עסקינן דסתמא מילתא הכי הוא. וה"נ מוכח בפ' השוחט בחולין.

ואפשר דהיכא דאית ביה טעם ומראה יין ביין עצמו לעולם יש בו משום יין נסך אבל בשמרים לא דההוא טעמא קיוהא בעלמא הוא כדמפורש התם מה שאין לומר כן ביין עצמו שאע"פ שיש בו יותר מעל חד תלתא מיא כיון שיש בו טעם ומראה בודאי יין הוא כדאמרינן בפ"ק דמכות בשלשה לוגין מים שנפל לתוכן קרטוב יין ומראיהן כמראה יין דהוו כחמרא מזיגא ולעולם יש בו משום יין נסך ואין לפרוץ ולהקל בדבר זה אלא בשמרים.

וה"ה נמי לפורצני דרמא בהו תלתא ואתא תלתא ופלגא דאין בו משום יין נסך מהאי דגרסינן ברישׁ פ' ואלו עוברין ומי א"ר יהודה תמד אין חייב במעשר והתנן המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו ר' יהודה מחייב ומפרקינן לא קשיא הא בחמרא הא בפורצני פי' רש"י ז"ל בשמרי' מחייב ר"י ובפורצני פטור והכי מוכחא ההיא שמעתא דבפ' המוכר פירות דבשמרים קא מחייבי ר"י הא למדנו דכל היכא דבשמרים עצמן אינו נקרא יין כ"ש בפורצני הלכך לא מקרי יין עד דרמי תלתא ואתא ארבעה ואין בהם משום יין נסך וכן שמעתי בשם הרב אב"ד ז"ל.

ונ"ל שלא הקילו בפורצני אלא בדרמא עלייהו מיא ועצר להו בגת דאתי יותר ממדתו אבל בפורצני שלנו שנדרכין תחלה ברגלי אדם ורמא בהו מיא והיין נמשך מאליו אין להקל

שהרי אתה מוצא בהן מקצת גרעיני שלא יצא מהם חצי יינם ועוד דרמו תלתא ואתי חד ומעליא דידהו רמו תלתא ואתו תרי ואין אתה יכול לתלות דבר זה אלא שהפורצני עצמן בולעים המים והיין יוצא ודילמא יש בו על חד תלת מיא ובכה"ג מודו רבנן לאחרים דאמרי גבי שמרים תלתא עייל תרי ופלגא נפיק דהכא כיון דודאי בלעי פורצני טובא מאן בעי מינייהו בלעינהו ואתי ואמר דלא בלעי אלא בציר משיעורא דתמרא ודאי ליכא למימר הכי אלא לא אמרו נאמרו דברי' הללו אלא כשדרכו בגת שאין בהם יין כלל אלא שהן מחמיצין את המים.

וראיתי בתשובה לראב"ד ז"ל שכתב דלעולם אסור אע"ג דרמא תלתא ואתו תלתא וגמר לה מדתניא התם גבי שמרים ושל הקדש לעולם אסור ויין נסך נמי חמור הוא כהקדש.

וזו אינה ראיה כלל, דהתם כיון דיין של הקדש לעולם אסור ויין נסך נמי חמור הוא כהקדש הוא אע"ג דהשתא לאו יין הוא לא מבטלינן ליה במים ואסור ודכוותה נמי גבי יין נסך בשמרים של עכו"ם אע"ג דרמו בהו מיא מאה זימני אסור דהא מערב בהו חמרא או טעמיה דהקדש או דיין נסך ולאו למימרא דמקרי יין דקיוהא בעלמא הוא ולא מיתסר בנגיעת עכו"ם וכיון שאין מברכין עליו בפה"ג אין להחמיר יותר בנגיעת העכו"ם דגזירה דרבנן היא וכל דלא מיקרי יין לא גזור ביה רבנן שהרי יין מבושל אין בו משום יין נסך אע"פ שמברכין עליו בפה"ג ומקדשין עליו והרי הוא יין גמור לכל דבר.

חמרא דאיקרים עד תלתא יומי ריחיה חלא וטעמיה חמרא. והכי אמרינן בפרק המוכר את הפירות ולפיכך אסריה רבא משום יין נסך רבא לטעמיה דאמר ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא בפ' בתרא דמכילתין.

מכאן ואילך אין בו משום יין נסך דריחיה חלא וטעמיה חלא הוא וה"ר יעקב מחמיר בו עד שנים עשר חדש משום דאיכא חלא דשתו ביה רובא דאינשי האידנא ויפה הוא להחמיר בכל העשוי לשתותו ע"י הדחק משום פירצה.

דף לא.

ומפתח וחותם בידו. גרסינן בכולהו נוסחי אלא שכל המפרשים פירשו או חותם וכן מצאתי בתוספת' ופסק רב כר"א דמתיר אפילו בשתיה.

ואיכא למפרך דהא רב אמר לקמן בפרקין אסור חבי"ת בחותם אחד ור"ת ז"ל כתב בס' הישר שלו דהתם בישראל ע"ה חשוד דהכי הוא כולה סוגי' וחב"ת נמי בישראל חשוד והוא גרוע מגוי וטרח טפי לזיופי ואחרים העמידוה במטהר יינו של עכו"ם ברשותו דחותם בתוך חותם בשומר שאינו בא לקיצין דמי ואין זה כלום דחב"ת לא במטהר אלא

בכל ענין הוא אסור ודכוותייהו יין.
ודברי ר"ת ז"ל עצמו אינן נוחין לי דליכא בכולה שמעתא חשוד בכשר דע"ה לא חשיד אהני כלל ואפי' בסוריא דחשידי למכור בשר לא תניא דלא חשידי ביה ועוד אפילו חשוד לאכול ולמכור אינו חשוד להחליף דתנן המפקיד פירותיו אצל כותי ואצל ע"ה בחזקתן למעשרות ולשביעית ואפילו במתעסק בהם מסקנא בפ"ק דחולין דליחלופי לא חיישינן כלל וישראל משומד לא תניא הכא.
ובירושלמי (ב,ג) תמן תנינן הפקידו אצל עכו"ם הרי הוא כפירותיו [ר' חנינא בעי קומי ר' מני מה כפירותיה] ממש פטור טבל ברור ממקום אחר אמר ליה ולכל דבר ולא על יאות ר' חנינא מתריס לקבליה הפקידו אצלו בחותם אחד ר' חנינא ור' מונא ח"א אסור וח"א מותר מה פליגין בהנייה אבל בשתיה אסור ר' אמר חב"ת אסור חמפ"גמותר וכו' הא משמע שאף במפקיד אצל עכו"ם נאמרו הדברים.
ואפשר לומר דלישני נינהו אליבא דרב דהכא לתרי לישני בתראי לא פסק רב כר"א והא דאמר ר' אשי חומץ שלנו ויין שלנו ביד עכו"ם א"צ חותם בתוך חותם וכו' מתני' ובריית מתרץ דהא אתו לאשמועינן ואתיא כרבנן אבל כר"א קי"ל כדקא מברר בפ' השוכר אלא מיהו סוגיין דאמר רבא ה"ד חותם בתוך חותם לא קי"ל הכי ביין אלא נ"מ לענין אחר.
והראב"ד ז"ל כתב בפירושיו דתקנתא דבתראי היא דלא למעבד כר"א והיינו דאתמר התם בהשוכר וכי מאחר דקי"ל כרשב"ג דלא חיישׁ לשתומא וקי"ל כר"א דלא חיישׁ לזיופא מ"ט לא מותבינן חמרא בי עכו"ם משום שיבא ופי' הרב ז"ל משום גזירת שיבא ואינו נכון דאפי' בשני חותמות נמי יש לחוש לשיבי.
וי"מ שלא התיר ר"א אלא במיחד קרן זוית או שוכר בית בחצירו של עכו"ם והיינו דאמרינן במיחד לו קרן זוית דמעיקרא נמי קים לן דבחותם א' היא מתניתא דבלא חותם ודאי נגע ומנסך ליה ואפ"ה חיישינן לחלופי ולזיופה והא דתניא אצל נכרי כפירותיו אפי' בחותם אחד היא מדלא מתרצינן אסור בשתיה ומותר בהנאה בחותם א' ואצל עכו"ם כפירותיו בלא חותם ור"א במיחד דכיון דייחד לו קרן זוית בדיל מיניה ומרתת עכו"ם ולא טרח ומזייף חותמו מימר אמר כיון דיתד לו מקום מיקפד קפיד עליה טפי ובדיק בחותמו וחזי דמזויף ופלוגתא דר' אלעזר ור' יוחנן אפי' ביחד ומ"ה אוקמוה דלא כר"א דלר' יוחנן לית ליה תקנתא אלא בחותם בתוך חותם.
ורבינו הגדול ז"ל פסק כר"א וכתבה לדרב אשי דלעיל ולסוגיין דחותם בתוך חותם ודבריו מתקיימים על הדרך הזה שכתבנו.
ובה"ג ז"ל כתבם בלשון הזה ת"ר א' הלוקח וא' השוכר בית בחצירו של עכו"ם מלאהו

יין ומפתח וחותם ביד ישראל ר"א מתיר בשתיה וחכמים אוסרים והלכתא כר"א א"ר אלעזר הכל משתמר תוחם בתוך חותם חוץ מן יין ור' יוחנן אמר אף יין והלכתא כר' יוחנן, אלו דבריו ז"ל.

ומטין דבריו ודברי רבינו ז"ל שהם מפרשים שמועתו של ר"א במפתח וחותם שניהם וקולו של ר"א משום דעביד מפתח וחותם כשני חותמות ואע"פ שאין מפתח צריך להזדייף ואין הלה מכיר בו כלל וכולה סוגייא הבי אפרשא להו דמפקיד יינו אצל עכו"ם דברייתא בחבית סתומה היא דהיינו חותם א' ור' ירמיה דאוקמה במיחד לו קרן זוית במפתח ביד ישראל קאמר והיינו מפתח וחותם ולישנא קמא דר"א ור' יוחנן אברייתא קיימי וחותם א' ומפתח קאמרי ולישנא בתרא לא קאי אברייתא. ושני חותמות בלחוד היא והלשון הזה מסתייע מן הירושלמי וההוא דאמרינן בפ' השוכר מ"ט לא מותבינן חמרא בי עכו"ם בחביות סתומות ולשכור בית מהם קאמר.

אבל ק"ל על ב' לשונות הללו ההיא דאמרינן בפ' כל כתבי הקדש התיר להם ר' חנינא לבית ר' לשתות יין הבא בקרונות של עכו"ם בחותם א' ולא ידענא אי משום דסבר לה כר"א אי משום אימתא דבי נשיאה והכא חותם א' בלחוד הוה וביד עכו"ם ממש הוה.

דף לא:

אם מכיר חותמו וסתמו מותר ואם לאו אסור. מיהא שמעינן דאפי' בחותם בתוך חותם בעינן מכיר חותמו הילכך השולח יין לחבירו אין לו בחותמות וסתימות אא"כ מודיעו היאך חתמו דהאי מכיר דקאמרינן הכא לאו שמכירו בטביעות עינא שלא נזדייף אלא שהוא כענין שחתמו פיה של נד למטה או הדסקייא קשור' וכיוצא בזה הילכך יכול הוא להודיעו מתוך הכתב ענין חותמו וסתמו. והראב"ד ז"ל כתב השולח יין לחבירו ביד עכו"ם אין סימן מועיל לו אלא כתיבה בפי הכלי כדי שיהיה ניכר לכל שלא נשתנה ביד עכו"ם שסימן זה אינו יוצא מתחת ידי העכו"ם כלל.

רב פפא מפקין ליה לבבא חנותא ותו ליכא משום חתנות. ואע"ג דלקמן אמרינן לאו תשתעי מיניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי אפי' אמצרי דמתא שאני פת דאלים חתנות דידיה מפני שהכל צריכין לו ועוד שהוא מעשה נשים משא"כ בשכר.

והראב"ד ז"ל מפ' כן שאין חתנות האמורה בשכר אלא מפני גזירת יין ולפי' לא החמירו, ואין זה נראה.

ובנמוקי חכמי הצרפתים מצאתי בשכר ראשונים לא אסרוהו מעולם אבל אחרוני' נהגו בו חשש חתנות ונראה שמפני זה מקילין בו שלא נאסר בב"ד ואפשר שזהו הלשון

שבמקצת הנוסחאות מפני מה אמרו שכר של עכו"ם אסור ולית בהו מפני מה אסרו שכר של עכו"ם.

דף לב.

מדקא מקשינן **מנודות של עכו"ם וכו'**. למאן דשרי רוצה בקיומו של חרס האדרייני שמעינן מינה דמאן דאסר ה"ה לנודות ולקנקנים וכיון דהלכתא כמאן דאסר ש"מ אסור ליתן מים בכליהם ולהשתמש בהם כלל וזו הרחקה יתירה.

אבל במקצת נוסחאות מצאתי כעין פירושם של ראשוני' ולמ"ד רוצה בקיומו ע"י דבר אחר אסור מ"ש קנקנים דשרו בהנאה אמר לך התם ליכא איסורא בעיניה הכא איכא איסורא בעיניה ומשמע מהאי לישנא דמאן דאס' לא אסר אלא בחרס אדרייני דכיון גופיה הוה ואיתיה לאיסור' בעיניה אבל בשאר כליהן של עכו"ם לא וכן עיקר דאי לא לישמע' רבותא בשאר כלים והא דאקשינן מנודות של עכו"ם בדרך ק"ו אקשינן כלומר בשלמא למאן דאסר לאו דוקא בחרס אדרייני אלא ה"ה לנודות אלא למאן דשרי ודאי קשיא והרבה מקומות בתלמוד דיכול למימר וליטעמיך לדידך מי ניחא ולא אמר הכי ופריק רבא לכ"ע התם טעמא מאי משום שמא יבקע נודו וקם ליה תירוציה דרבא א"נ לשטיחין כמאן דאיתיה לאיסורא בעיניה דמי דהעור מתקשה ביין שעמד בו הרבה ומהני לשטיחין וניכר הוא דומיא דחרס אדרייני שבליעת היין גדולה שבו מסייעת בסמיכת כרעי המטה שלו הילכך נודות העכו"ם וקנקניהם אינם אסורים בהנאה ורוצה בקיומן מותר וכ"נ דעת רבינו ז"ל שלא כתבה לפי שאין חרס אדרייני מצוי עכשיו.

דף לב:

דלא כר"א האמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז. אבל מריש' נמי ש"מ דלא כר"א דקתני עורות לבובין ואי ר"א בלא לבובין נמי שהרי כל שחיטתן לע"ז וסיפא נמי דלא כר"א דקתני גבינת בית אונייקי אי לר"מ מפני שרוב עגלי' שבאותו מקום נשחטין לע"ז אי לרבנן דשרו שמעינן דלא אמרינן סתם מחשבת עכו"ם לע"ז וניחא ליה מרישא ליכא למשמע מינה דלבובין לאו כעין שחיטה נינהו ואי לאו כעין שעושין לע"ז מותרין וגבינת בית אונייקי דלא כר"א וכיון דאמרוה ברישא דמתניתין דמפקא מיניה תו לא אצטריך למימר הכי בסיפא.

הא דאמרינן **ומני ריב"ב היא**. פי' רש"י ז"ל דאיהו אית ליה תקרובת ע"ז אסורה בהנאה דדריש מה מת מטמא אף תקרובת מטמא ומינה מה מת אסור בהנאה אף תקרובת ע"ז

אסורה בהנאה.
וק"ל מי איכא דלית ליה הכי והא רישא קתני היין והחומץ והיינו משום נתנסך ממש לע"ז משום תקרובת כדפרישו עלה בגמ' וכ"ת רישא נמי ריב"ב הוא א"כ לימא ברישא וכן נמי עורות לבובין משו' תקרוב' הן אסורין בהנאה ועוד דלקמן בפ' ר' ישמעאל כ"ע אית להו דתקרוב' ע"ז אסור בהנאה ועוד דהו"ל לפרושי איסור הנאה בדריב"ב דהא איהו לא קתני לה מפורש והו"ל בגמ' למימרא ובפ"ק דחולין ה"נ מוכח דתנן שחיטת עכו"ם נבלה ומטמא במשא והוינן בה נבילה אין איסור הנאה לא מתני' דלא כר"א דאמר סתם מחשבת עכו"ם לע"ז אלמא כל דלע"ז איסור הנאה היא לכ"ע.
לפיכך נ"ל דמתני' דייק דקתני מפני שהוא זבחי מתים כלו' הרי הוא כמת ומטמא טומאה חמורה ומאן שמעת ליה הך סברא ריב"ב אבל לרבנן טומאה לית להו.
ואי קשיא לך כי היכי דאמרי רבנן מה מת אסור בהנאה אף תקרובת אסור אמאי לא דרשי נמי מה מת מטמא אף תקרובת ע"ז א"ל דאיסור הנאה כיון דכתיב איסור אכילה באורייתא אמרינן דאתא דוד ואמר דבההוא איסור יש בו נמי איסור הנאה אבל טומאה שלא הוזכרה בתורה לא דרשי לה מההוא קרא.

דף לג.

הכי גריס רש"י ז"ל **נודות העכו"ם גרורין מותרים ישנים ומזופפין אסורים**. ופי' גרורין והם חדשים מותרין דבכניסת היין זמן מועט לא בלע עור ודוקא נודות אבל כלי חרס אסור לאלתר ישנים ומזופפין כלומר ישנים או מזופפין אסור דכנוס יין נסך זמן מרובה בלע עור ומזופפין אפי' בחדא זמנא בלע זפת ליין, אלו דברי רש"י ז"ל.
ולא נתברר בדבריו אם הוא סבור שהנודות דבר שמכניסו לקיום הן או אין מכניסו לקיום ובה"ג ז"ל כתב שאין מכניסו לקיום ומדברי רש"י ז"ל עצמו נראה כן שהוא כתב לקמן אבטא דטייעי שהוא כמכניסו לקיום מפני שהולכי דרכים נושאין אותו למרחוק מלא מים הא שאר נודות אין מכניסן לקיום וא"כ הוא כלי חרס אע"פ שאין מכניסן לקיום צריכין עירוי מדברי רש"י.
והא דאמרינן בפ' השוכר אלמא כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן ה"מ בגולפי דידן שהתחלת תשמישן ע"י ישראל אבל בדידהו לא כלומר בכלי חרס של עכו"ם שתחלת תשמישן בידי עכו"ם אפי' אין מכניסן לקיום אסורין מיד והיינו דגרסינן בפ' השוכר הגת והמחץ והמשפך של עכו"ם ר' מתיר בניגוב וחכמים אוסרים פי' אלא בעירוי והתם בשדרך בה אפי' פעם א' ובשאינן זפותות כדמוכח התם וכדפי' רש"י ומתני'

בשלא דרך בה ואסר בשל חרס שאין מכניסן לקיום.
הא למדנו שכל כלי חרס שתחלת תשמישו בידי עכו"ם אסורין ואין להם תקנה אלא בהכשר גדול דהיינו עירוי והא דתניא לקמן קנקנים ה"ה דכלי חרס אחרים שאין מכניסן לקיום אלא רבותא קתני דאפי' קנקנים סגי להו בעירוי.
ואם באנו לומר דנודות לדעת רש"י ז"ל מכניסן לקיום הוא ולפי' כתב דכלי חרס אסורין אפי' לפי שעה ואפ"ה נודות שרו צריכין אנו לומר דהא דאמרינן התם בפ' השוכר כל דבר שמכניסו לקיום אפי' לפי שעה גזרו ביה רבנן דוקא בגולפי שהם של חרס אבל לא בכלי עור ועץ ולהאי לישנא כלי חרס שאין מכניסו לקיום לא גזרו ביה רבנן אפי' בשתחלת תשמישן בידי עכו"ם, ואין זה נכון ועוד אכתוב בזה לקמן.
ולפי לשון ראשון שאמרנו יש לדקדק בהא שהזכרנו שהיא שנוייי בפ' השוכר בגת ומחץ ומשפך של עכו"ם של עץ ושל אבן וכו' ושל חרס אסורה ומשמ' מדקתני לה סתמא דבין בחדשים בין בישנים היא ועוד דמתני' אוקימנא בשלא דרך בה ובריייתא בשדרך בה והיינו חדשי' וישני' וקשו חדשים אחדשים דהכא מותרים בהדחה והתם צריכין ניגוב וקשיא נמי ישנים אישנים דהכא קתני אסורים ומשמע דצריכין עירוי וכענין ששנינו שם וחכמים אוסרין דהיינו צריכין עירוי והתם סגי להו בניגוב.
ולשון האחד קשיא של חרס דהכא אין מכניסין לקיום מותרין והתם אע"פ שקלף את הזפת אסורה מכלל דאינה זפותה נמי ואע"פ שלא דרך בה נמי אלא דשוי בה פורתא חמרא לפי שעה, וכך פי' רש"י התם.
וא"ל דינא דגת ומחץ ומשפך דאינון בני הנח לא דמי לא לדבר שמכניסו לקיום דצריך עירוי ולא לדבר שאין מכניסו לקיום דאפילו בישנים סגי בשכשוך אלא מכיון שנשתמש בהם בגת א' יצאו מתורת חדשים להצריכן ניגוב ומכיון שאין משתמשים בהם אלא משנה לשנה אין ישונן מוסיף להם כלום אבל נודות אע"פ שאין מכניסין לקיום מכיון שנתישנו נעשו כמכניסן לקיום ומתני' דהתם דאוקימנא דלא דרך בה ואפילו הכי של עץ בעי קליפה וניגוב ושל חרס אסורה (כמו שזיפתתן גלולה) [אפי' זיפתן קלופה] דרכן להחליף בהם יין פעמים הרבה למתק הזפת וכישנים דידהו דמי ולא לפי שעה מיקרי.
ויש עוד לפרש דנודות נמי בניגוב סגי להו דכעין גת ומחץ ומשפך הן והא דקתני אסורין משום דלא (מהני ליה) [משתרי אלא ע"י] הכשרן דישני' נגוב ומזופתין יקלוף וידיח או יערם כמות שהן ולא בעי תנא לאוכוחי בה הכא דלאו לענין הכשר כלים נשנית מיהו הכשר שלהם נלמוד מן הדומ' להם שהן הגת וכליו ואין דינם כדב' שמכניסו לקיום ולא כדבר שאין מכניסו לקיום אלא לפי שעה בשכשוך נתישנו או נשתה' שם הרבה בעין

הגת שזפת' צריכה הכש' בינוני דהיינו ניגוב ומיהו בהכי סגי בין בכלי עץ בין בשל עור וכדאמרינן התם בהשוכר דעמרא מנגבן ולא גרע עור מצמר לענין ניגוב דשייך ביה ודאי כל זה לפי פי' רש"י ז"ל.

ואין הפירו' מחוור דתניא נמי לקמן גבי קנקנים כה"ג ואיבעיא לן התם לפרושי חדשים שלא הכניס בהם יין מעולם ישנים אסורים שהכניס בהם אפילו פעם א' שהרי קנקנים של חרס הם ומכניסן לקיום הן ולאלתר אסורים הילכך לא דאיק האי לישנא דהכא את אמר חדשים שלא נכנס בהם יין מעולם והכא את אמר בישנים [נ"א - בשנים] וג' פעמים ולחדשי' דהכא קרית להו התם ישנים.

ואד"ל תו מעובדא דהנהו זיקי דרמא בהו בר עדי חמרא ומשמע לכאורה לפי שעה הוה תרי תלתא זמני רמא בהו אהדרינהו ואפ"ה קא מצריך להו ר' ירמיה עירוי אלמא נודות בלפי שעה נמי אסירי ואין לחלק בהם ולומר התם בשמכניסן לקיום דכל נודות שוים הם בכך וסתם הזכירו אותם בגמ' וא"ת שהעמיד בהם יינו זמן מרובה והיו חדשי' ונתישנו בידו הא קאמרינן עלייהו ה"מ דידן דהתרא בלעי משמע שהיו ישנים ביד ישראל. וי"ל ל"ק דזפותין היו והיה צריך לקלף לפיכך ערו אותם שאין הטעם בזפותין משום שעת זפיתה בלבד אלא זפת לעולם בולע וצריך קליפה.

ויש שאין גורסין בברייתא ומזופפין אלא ה"נ נודות העכו"ם גרורין הרי אלו מותרים זפותות הרי אלו אסורות וכך פירושה נודות העכו"ם שאין מכניסן לקיום גרורין הרי אלו מותרים אע"פ שהם ישנים זפותות אסורין אע"פ שהם חדשים שהזפת בולע את היין ואפילו אינו יודע אסורים שבשעת הזפת מכניסין בהם יין למתקו כדאמרינן בירושלמי אני עמדתי על זפתן של קנקנים והן נותנין לתוכן חומץ בשעת הזפת וסתם אסורין היינו עירוי וה"נ איתמר בפ' השוכר וק"ל מהא דגרסינן בשלהי פ' השוכר מההוא דא"ל לר' חייא הב לי גברא דמדכי לי למעצרתאי ואזל רב חזייה דשועי טובא וא"ל בניגוב סגי ליה הדר חזייה דאיפלי פילא מתותיה ואמר דקלוף בעינא פי' דמעיקרא סבר דלא דרך בה כיון דשועי הילכך סגי ליה בניגוב ולבסוף אמר ודאי דרך בה ובעינא קלוף וש"מ דמידי דלא מפלו מניה פילי בניגוב סגי ליה אע"ג דמוזפת אלמא זפת לא בלע בדבר שאין מכניסו לקיום וסגי בניגוב והני נודות נמי חדשים דלא מפלו מינייהו פילי אמאי לא סגי להו בניגוב וא"ל זפיתתן של נודות דומה לגת של עץ דצריך קליפה או עירוי אע"פ שלא דרך בה.

ובשם ר"ת ז"ל פירשו דנודות מכניסן לקיום דומיא דקנקנים דקתני להו לקמן גרורין מותרין שלא נשתמש בהן יין מעולם שאלו נכנס בהם יין ניכר הוא מזופתין אפילו לפי

שעה גזרו ביה רבנן וצריך עירוי או מפני הזפת שבולע וצריך קילוף וניגוב והאי דהורו לקמן בדר' יצחק בר יוסף שמערן כדי שלא יצטרך לקלוף את הזפת ולנגב כדפרישית ויכול אתה לגרוס חדשים גרורין מותרים ישנים או מזופפין אסורים וכן אין צריך למחוק מה שכתוב בקצת נוסחאות נודות העכו"ם וקנקניהם לפי פי' זה אבל כיון דקתני לה לקמן גבי קנקנים משמע ודאי דל"ג לה הכא, וזה הלשון הגון.

ומצאתי בירושלמי (ב,ד) ארמי' אתבזעת זיקיה וקבלה ישראל גו דידיה אתא עובדא קמי רבנן אמרו ממלא אותן מים ג' ימים מעת לעת ר' יוסי אזל לצער חמא זיקין זעירין וישראל זבנין אמר מאן שרא לכן אתין שאלון לר' יצחק ולר' מני ואסרן מהא משמע דאפילו לפי שעה ואפילו נודות קטנים צריכין הכשר גדול והיו הם נוהגים קולא בקטנים לפי שהיו סבורין שאין מכניסן לקיום וכשבא מעשה לפני חכמים אסרום עליהם מפני שמכניסן לקיום הם ואצ"ל בגדולים וכן הדעת מכרעת מהא דאמרינן בנודות אסור לעשות ממנו שטיחין ע"ג חמור משום דרוצה בקיומו הוא דבליעי וחמרא מינכר בהו דומיא דחרס אדרייני ואי לאו מכניסן לקיום הן לא שייכא בהו (האידנא) [האי דינא].

ורבינו שמואל רומרוגי ז"ל פי' גרורין שנגרר ונקלף זפתן מותרין בשכשוך בשאין מכניסן לקיום מזופפין אסורים אפי' הם חדשים מפני שהזפת בולע כדפי' רש"י וצריך קילוף דלא גרע ממתני' דתנן ושל עץ ר' אומר ינגב וחכ"א יקלוף ואוקימנא דלא דרך כה ולא דמו לשל אבן דשיעא טובא כדפרישית ולישנא דתוספתא נודות העכו"ם גרורין מותרים חדשים ומזופפין אסורים משמע דגרורין לאו חדשים נינהו אלא ישנים שנגרר ונקלף זפתן ולקמן גבי קנקנים לא אשכחן בכולהו נוסחי גרורין אלא ה"ג בכולהו חדשים מותרים ישנים ומזופפין אסורים והאי דלא קתני גרורין משום דכלי חרס לא סגי להו בקילוף כדתנן בהשוכר ושל חרס אע"ג שקלף את הזפת הרי זו אסורה אבל רש"י גורס גבי קנקנים גרורים מותרים ומבלבל מה שכתבנו.

מדברי כולם נלמוד שכלי עור ככלי עץ ואפשר היה לפ' שדינן ככלי חרס וכל שתחלת תשמישן ביד עכו"ם אסורים וצריכין הכשר גדול ואע"פ שאין מכניסן לקיום וזהו מחלוקת ר"ג וחכמים בדרדורין שר"ג סבר ככלי עץ שאין מכניסן לקיום הן ובהדחה סגי ורבנן סברי ככלי חרס הם וכל שתחלתן בשל איסור צריכין הכשר עירוי כמו הגת וכסי דפחרא חדתי דלקמן והא דקתני לקמן קנקנים ה"ה לשאין מכניסין לקיום אלא רבותא קתני משום סיפא כדפרישית.

וללשון ראשונים ז"ל צ"ל שבענין הדרדורין עצמן והרוקבאות נחלקו אם הם מוכנסין לקיום אם לאו וכן עיקר שהדרדורין כלי עץ הם מדאמרינן בפ' השוכר עכו"ם שהביא

ענבים בסלים ובדרדורים דומיא דסלים הם ואין כלי עור עשויים לענבים וכן פר"ח.
והוי יודע דכל דקתני מזופפים אסורין צריך לקלף הזפת ואח"כ מותרים באותו הכשר שהיו מותרים בלא זפת ואפילו בשכשוך אם הם כלים שאלמלא הזפת אינן צריכין אלא שכשוך וליכא למימר דאגב הזפת בלע עור חדא דלא מסתבר הכי ועוד דהכי מוכחא שמעתא בפ' השוכר בהא דקשינן התם ממתני' דקתני ובחרס אע"פ שקלף את הזפת אסור ומוכח מינ' דשל חרס בלא זפת אסור כדפי' רש"י ז"ל וכן פי' למעלה מזופפין אפילו בחדא זמנא בלע זפת ליין אבל עור לא בלע.
והא דגרסינן בירושלמי (ב,ד) א"ר בא כשהלך רע"ק לווטרי"ן אתו שאלון ליה קנקנים במה הן טהרתן אמר מזו למדתי עליהן אם בשעה שהן אינם זפותין מותרות בשעה שהן זפותין אלא שניתק יפה זפתן לכ"ש וכשבאתי אצל חכמים א"ל ע"י זפיתתן בולעות התם בקנקני' שהם מכניסן לקיום כדאתמר בפ' השוכר וה"ק בשעת זפיתתן הן בולעות שמשימין לתוכן מים ומכניסן לקיום ובשעה שאינן זפותות מותרות מפני שלא נשתמש בהם יין שניכר היה לעין אבל לא בא לומר שיש להן איסור יותר מפני הזפת מאוחר שקלפו אלא שדינן כשאר קנקנים שנשתמש בהם אותו תשמיש.
אבל י"ל שדברים שהן צריכין קליפה דינן אחר קליפתן כישנים שהרי נשתהה היין בפילי הזפת ונתישן באותו מקום הלכך אם הוא דבר שהישנים שלהם צריכין ניגוב כמו הגת והנודות אף הזפותין צריכין ליגוב לאחר קליפתן אבל דבר שהישן שלו בשכשוך אף הזפות שקילפו בשכשוך.
ומיהו לא מחוור לי שאין חוששין בפילי הזפת אלא לבליעת הזפת אבל לא שיהא מונח בין הזפת לכלי עכבת יין שא"ת כן עשיתו דבר שמכניסו לקיום אלמא אמרינן התם בהשוכר דבניגוב סגי כדפי' רש"י והכי מוכחא שמעתא התם אבל ענין הירושלמי כמו שפירשתי או שמא סברתו מתחלפת שבקנקנים עצמן נחלקו שם קנקנים שאינן זפותות ר' אשי אמר אסורות ור' אמי אמר מותרות נמצא לר' אשי שאע"פ שקלף זפתן צריכות הכשר כאלו היה מתחילתן בלא זפת וכשאמרו ע"י הזפת הן בולעות לר' אמי ואין למדין הימנו בזה.
בעידנא דקא שדי נעשה כזורק מים לטיט. י"מ דלרב זביד בדקא שדי עכו"ם חמרא דידיה עסקינן והאי דבעינן עומד ע"ג משום דחיישינן שמא שם בהן יין לאחר שיצטננו למתק מרירותו של זפת דאסיר וכדתנן זפותות אסורות ודברי רש"י ז"ל מטין כן שפי' כזורק מים לטיט שאותו יין ראשון הולך לאיבוד בזפת ובטל טעמו כמים הניתנין בטיט שכלים מאליהן כשמתייבש הטיט הרי הן כלא היו.

וזה הפי' אינו נכון כלל, דהא אמרי' ודקא אמרת דילמא מנסך ליה מעיקרא בעידנא דשדי ליה וכו' מדקאמר דלמא מנסך ליה אלמא בשל ישראל קאמרינן ועוד דאל"ה ליתני ישראל שזרק לתוכן יין נסך ומ"ש עכו"ם דנקט אלא שאין בכל הנוסחאות דילמא מנסך ליה מעיקרא וכו'.

ויותר נכון לפ' דמיינו של ישראל קאמרי דאע"ג דזרק ליה עכו"ם לתוך הזפת שריבבן עכשיו ועדיין חם לא חיישינן לשמא הוא מנסכו בשפיכה זו שאינו עשוי לנסך כשהוא זורק מים לטיט.

ובירושלמי (ב,ד) גרסינן הכי וחש לומר שמא ניסך אינו עשוי לנסך ע"ג דבר מאוס מעתה אפילו אין ישראל ע"ג אני אומר שמא החליף פי' שמא החליפו ביינו וזה נהנה בו והוא אסור בהנאה ושמא נמי פולט הזפת לאחר שנצטנן וזו ראיה ברורה ללשון האחרון.

ישראל נותן לתוכן מים. (פירשו) [פרש"י] ז"ל ג' ימים מעת לעת וכן שנינו בתוספתא והיינו ברייתא דאמר ר' אשי תנינא אחד נודות וא' קנקנים ומשמע דעירוי במים אבל יין אפילו כנס והחליף לא הועיל כלום שהרי כולן אסורין אפילו הן ק'.

אלא שתמהני במה שראיתי בירושלמי ר' יעקב בר אחא בשם רבנן יין שהוא אסור בשתיה ומותר בהנייה ונכנסו לתוך קנקנים נעשו הקנקנים כיין פינהו וכנס לתוכו יין אחר נעשה יין כקנקנים פינהו ונתן לתוכו יין אחר היין אסור והקנקנים מותרין ולמה אסור בשתיה ומותר בהנייה בגין דר"מ דאמר אסור בשתיה ובהנאה והיא הנוסחא שבירושלמי וענינה פשוט אלא שיש שם מעט שיבוש וחסר ממנה פינהו ונתן לתוכו יין א' דהו"ל עירוי ביין ג"פ ומעת לעת קאמר אלמא עירוי ביין מכשיר הכלי לדברי חכמים אבל לא לדברי ר"מ שהרי איסורן של קנקנים איסור הנייה כיין עצמו אא"כ היה היין אסור בשתיה ומותר בהנאה.

דף לג:

הא דאמרינן **כלי נתר אין להם טהרה עולמית**. נ"ל דלאו דוקא אלא שאין נטהרין בשום הכשר להכשירן מיד אבל בישון שנים עשר חדש ודאי נטהרין דלא גרעי מחרצנין וזגין ודורדא דארמאי דכולהו לאחר שנים עשר חדש מותרין ואין כאן בית מיחוש.

ה"ג וכן כתוב בנוסחי עתיקי וכן גירסת הגאונים וכ"כ בס' הערוך: **הני חצבי שחמי דארמאי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין וא"ר פפא הני פתואתא דבי מכסי כיון דלא בלעי טובא משכשכן במים ומותרין**. וה"פ: דכל כלי אע"פ שאין מכניסו לקיום הואיל ותחלת תשמישן ביד עכו"ם צריכין עירוי דבתחילתן הם בולעים יותר

מדאי וכדאמרינן נמי לעיל רמי להו בגולפי חיוורי וחייצי להו לחמרייהו ואינם יוצאין מידי דפיין אלא ע"י עירוי אבל חצבי קרקע קשה ואינו בולע ופי' רש"י שחמי מקרקע שחמתית ודמו לכלי עץ והואיל ואינו מכניסן לקיום משכשכן במים ומותרין וכן פתואתא דבי מכסי.

ול"נ שחמי שהם שחורים וישנים כדאמרינן בהגוזל שחמי ועבדינהו חדתי וה"ק הני חצבי דמיא דאינון שחמי ויש לחוש שמא נתנו בהם יין אפ"ה שרו בשכשוך ומ"מ מדקאמרינן סתם דארמאי ודאי בין חדשים בין ישנים והטעם לפי שאין הכנסת היין בהם לקיום כלל ואע"פ שהוא תדיר פעמים הרבה מכניסין בהם מים דחציבי ודאי עיקרן למים הן עשויים והיין שבהם אקראי בעלמא הוא ועוד שהם עומדים הרבה ריקנים וכיון שאין היין מתקיים בהם כלל אין ישון שלהם מחמיר בדינם כלום בין באלו בין בכלי עץ ועוד יתברר לקמן בפ' השוכר דין כלי עץ שאין מכניסין לקיום שהוא בהדחה אפילו ישנים ואלו כיוצא בהם ובזה דעת ר"ח ז"ל שהוא פי' פתואתא דבי מכסי כלי חרס דשיעי ושאין דרכם לקיום הם אלמא בשאר כלי חרס לא סגי.

ואיכא נוסחי שכתוב בהו דבר שאינו מכניסו לקיום הוא משכשכן במים ומותרים להני נוסחי אף כלי חרס ישנן בכלל זה שכל דבר שאין מכניסו לקיום בשכשו' סגי ליה אע"פ (שאין) [ש]תחילת תשמישו באיסור ואין זה דעת הגאונים ולא דעת רש"י ז"ל ואינו עיקר בנוסחאות.

ואף לפי גי' זו יש לפ' הן דמשום שקרקעיתן קשה קאמר ויפרשו שחמי שעפרן שחור כדאמרינן באיזהו נשך בעפר שחור כגון כפר חנניה וחברותיה.

והיינו דאמרינן בכסי אשתי בהו עכו"ם פעם ראשונה ושנייה כ"ע לא פליגי דאסור פי' דפעם ראשונה איידי דחדתי נינהו בלעי וצריכין עירוי ולא סגי להו בניגוב מדקאמרינן אסור סתם וכן פי' רש"י ז"ל אבל אי שתי בהו עכו"ם לאחר ששתה בו ישראל ב"פ הואיל ואין תחילת תשמישן ביד עכו"ם שרו דתו לא בליעי טובא וכלשון הזה כתבה ר"ח.

אבל ר"ת ז"ל פי' אי שתי בהו עכו"ם פעם א' ושני עם הדחה מותר ומביאין סמך לדבר מדתנן בטהרות ומייתי לה בזבחים בפ' התערובות חרצן של זב ושל זבה ראשון ושני טמא שלישי טהור שלא נתקנאו בו צחצוחי זבה של פעם ג' עם הדחה ובמגילת אסתר רבתי מצאו ודתיהם שונות מכל עם שאם נפל זבוב בכוס זורקו ושותהו ואם אדוני המלך נגע בו שופכו ולא עוד אלא שמדיח הבוס ג"פ ואפשר כן שצריך הדחה ג"פ, וכן נהגו.

אבל אין הפי' הזה נכון, דא"כ מ"ש דפליגי בכסי בכל דבר שצריך שכשוך הו"ל לאיפלוגי אבל לפי פירושן של ראשונים בהכי פליגי מ"ס אע"ג דכל כלי חרס שתחילת תשמישן

ביד עכו"ם אסורים הני כיון דלא משהו חמרא אלא משעה שמזגו עד שעה שהוא שותה ואין דרך להשהותו שם יותר שרו בהדחה דלא בלעי טובא אא"כ נתישנו בידו ומ"ס אפ"ה בעי עירוי בפעם ראשונה ושנייה וכתב רבינו בהלכות וקא מפרש גאון דהני כסי דפחרא נינהו לפי שהוא מסכים על פירש"י ור"ח ז"ל שכתבתי וכן בגדולות כסי חדתי דפחרא.
והאי **מאני דקונייא** דקאמרינן דשרו משום דלאו ככלי חרס דמו ואי אית בהו קרטופני כיון דלא מיכסו בקונייא אסירי משום דהוו ככלי חרס ודאי משמע דלאו מכניסן לקיום הן דאי הוו מכניסן לקיום אפילו דמתכת נמי אסורין אלא בקערות וכוסות וכיוצא בהן וכי לא מחפו בקונייא אסירי ואסיקנא דפעם א' וב' אסור ולא סגי להו אלא בעירוי ולא בניגוב ולא בהנעלה שלא מצינו הגעלה בכלי חרס.
ורש"י ז"ל כתב למעלה גבי קינסא מהכא שמעינן דהני חביות וקנקנים שמכניסן לקיום לא סגי להו בהכשר מבפנים בין לשורפן בין ליתן לתוכן מים חמין מדאסר בקינסא דהיינו באור עצמו וכ"ש במה שהוחם ממנו אבל בעירוי אפילו קנקנים שמכניסן לקיום אמרינן לעיל דסגי להו בעירוי וכ"ש כלי עץ שמכניסו לקיום וכלי עץ בהגעלה ורותחין ובכלי ראשון ודאי סגי ליה דלא אשכחן הכשר גדול ממנו ואפילו בדבר שתשמישו ע"י חמין כ"ש בצונן אע"פ שמכניסו לקיום אבל למשפך עליה מים רותחין בדבר שמכניסו לקיום מסתברא דלא סגי בהכי דדבר שמכניסו לקיום ביין כדבר שתשמישו בכלי ראשון הוא וצריך הגעלה בכלי ראשון או עירוי ואע"ג דלא סגי בעירוי לדבר שתשמישו בחמין הכא סגי דכבולעו כך פולטו.
ומיהו כלים שהכשירן בניגוב דהיינו שאין מכניסן לקיום כגון גת של עץ ושל אבן אפשר שטהרתן אף בכלי שני או בשפיכת מים רותחין עליהם ואפשר שאף זה בכלי ראשון.
ודאמרי' בהשוכר נעוה ארתחו בגת של עץ ושל אבן ומתכת וארתחו בכלי ראשון משמע ור"ח כתב עליה הכי פי' נעוה יקב כלומר נעוה זו אין לו היתר אלא בריתוח על ידי האור הא נראה מדבריו דבכלי ראשון הוא צריך להגעיל.
ובעל ספר התרומות כתב דכלים שנאסרו ביין נסך כגון מכניסן לקיום בעירוי מים רותחין עליהם שרי אם אינו חפץ לעשות בהם עירוי ג' ימים ואין זה נכון עוד התיר בכלי עץ בקולף בקרדום דעירוי לא מפליט יותר מכדי קליפה וזו סברא משובשת ואין צריך להשיב עליה.
האי קונייא ירוקא דאסרינן משום דמצרף. נראה לי שאין לו טהרה עולמית דהו"ל ככלי מחפורת של צריף דאתמר לעיל שאין לו טהרה אבל אוכמי וחיוורי שרי בשכשוך בעלמא

דבכלי עץ הוו משום דשיעי ואקישי ואי אית בהו קרטופני כולהו אסירי ומיהו ככלי חרס דמו ואית להו טהרה בעירוי כשאר כלי חרס ולא דמו לירוקא דמצריפי, כנ"ל.

דף לד:

הא דא"ל ר' יוחנן לר"ל **מאי אירייא רוב אפי' מיעוט נמי**. בדין הוא דליקשי ליה א"ה אפי' לרבנן תיתסר בהנאה כדתנן א"כ למה לא אסרוה בהנאה אלא משום דלא מיפרשא ליה להדיא דלודו רבנן בההיא ולא פשיטא ליה טעמא דאמרינן לקמן כיון (דאוקי כמאן דליתיה) [דאוקמי קא מוקים כמאן דאיתא] לאיסורא בעיניה דמי מ"ה אקשי בר"מ ומסקנא אתברר ליה טעמא דתרווייהו דר"מ ורבנן דאורו לטעמייהו א"נ קס"ד דר"מ אפילו למיעוטא דמיעוטא חייש ואיהו אהדר ליה דלא חייש ופריק ליה לכוליה טעמיה.

דף לה.

אלא א"ר ירמיה לפי שאפשר לה בלא ציחצוחי חלב. פירש"י ז"ל ציחצוחי חלב טמא נשאר בין גומות של גבינה וק"ל דהו"ל לפרושי חלב טמא ועוד מאי שאי אפשר ושמא ה"ק שאי אפשר לגבינה בלא ציחצוח חלב והו"ל כחלב דעכו"ם דאסור ומשום דטעמא דחלב מפרשא ליה לא פריש בה טפי ואכתי לא נהיר דהא לקמן חדית גמ' ואמר השתא דאתית להכי גבינה נמי איכא דקאי ביני נטפי.

ויש לפרש שא"א לגבינה בלא ציחצוח חלב שמצחצחין בחלב פניה של גבינה להחליק פניה ולצחצחן וחלב טמא יפה לציחצוח זה כחלב טהור ופעמים שעושין כן בטמא מפני שחלב טהור דמיו מרובה ושל טמא דמיו קלין יותר כנ"ל.

ור"ת ז"ל לא גריס הכא אלא אתירוצא דריב"ל קא מסמיך ליה דמשום ניקור הוא ואתא ר' ירמיה למימר אע"פ שאין מניחין אותו לישן כשהארס עצמו מעורב בו הכא חוששין שמא לאחר שעושים גבינה זו נתערב כאן ציחצוח חלב מגולה לפי שהמנהג העושין גבינות כן לצחצחן בחלב ובקום ולפי שאין הארס עצמו בגבינה מניחין אותו לישן ויש בו משום גילוי ובירושלמי אשכחן הכי למה הוא אסור משום גילוי ויניח אותו לישן ויכיר ופריק א"ר שמואל בר יצחק מפני שהארס נתון בין הנקבים כלומר מפני שלא נתערב הארס עצמו בגבינה אלא בין הנקבים שיש לה בפניה הוא נתון ולפי' מתישנות. ול"נ תיקון הפי' הזה בגירסתו כך אלא אמר ר' ירמיה לא תימא ניקור דהיינו משגבן נקר בה והארס בניקור אלא חשש שבה לפי שא"א בלא ציחצוחי חלב כשהיא לחה והנחשים מלחכין שם ואין ניקור בה והארס נתון שם בין אותם נקבים שבפניה ומתישן

וזהו עיקר לשון הגמ' דקאמרי' א"א לה דלשון הירושלמי ג"כ מוכיח שלא כפירש"י ז"ל ולא כפירושינו הכתוב למעלה.

ומאי דקאמרינן לקמן איכא דקאי ביני נטפי ה"ק השתא דאתית להכי אפי' בעי ליה לגבינה דקאמרת מעיקרא ה"נ דשרי לא היא אלא אסור משום דילמא ערב ביה עכו"ם חלב טמא וקאי ביני נטפי דכיון דחלב זבין איערובי מיערב להגדיל מדתו אבל הלוקח גבינה מן העכו"ם אין לחוש לכך כלל דמאי רווחא אית ליה דניערב ביה חלב טמא הא לא קאי ואדרבה מפסיד ליה להוא חלב טמא ומפסיד ליה בטהור הלכך ליכא למיחש להכי.

ורבינו הגדול ז"ל שהשמיט טעם הגבינה למה אסרוה מכאן אבל במסכת חולין כתב טעמיה דשמואל אגב גררא ומ"מ אפי' למ"ד דמשום ניקור אסרוה לעולם ואפי' במקום שאין חוששין לגלוי לפי שהגבינה נאסרה במנין וצריך מנין אחר להתירו ב"ד גדול ממנו אבל שאר מגולין לא הושיבו ב"ד עליהם ולא נאסרו במנין אלא שהיו אוסרין עליהם מפני שסכנתן מצויה להם.

הא דאמר שמואל **מפני שמעמידין בעור קיבת נבלה**. ק"ל לרב יהוסף בן מיגאש ז"ל אפי' כשירה נמי תיתסר משום בשר בחלב ותו היכי מיתסרא בכל דהו ליטעמיה קפילא וליהוי כנותן טעם וניחא ליה אי משום בשר בחלב לא הוה מיתסר בלא נותן טעם כדתנן במס' חולין המעמיד בעור קיבה אם יש בה בנותן טעם אסורה ומשום קיבת נבילה נאסרת בכל דהו דכיון דמוקים קא מוקי לה לא בטיל דומיא דהא דאמרינן לעיל אבל משום בשר בחלב ליכא למימר הכי דכל אימת דלא יהיב טעמא לאו בשר בחלב הוא אלא האי באפיה קאי והאי באפיה קאי זהו תירוצו של הרב הלוי ז"ל.

והרב אב"ד ז"ל תירץ דלבשר בחלב לא חיישינן דאפי' ודאי דרבנן הוא דצונן בצונן מדאורייתא שרי ורבנן הוא דגזרו והו"ל ספיקא ולקולא ולא מחוור לי דהא רב נחמן אמר משום חשש דחומץ דהוא חששא בדרבנן.

ול"נ דכיון דעור קיבה של עכו"ם נבילה היא בודאי נקט לה מילתא כדאיתא דאית בה משום נבילה ומשום בשר בחלב למ"ד איסור חל על איסור ודקא קשיא ליה מ"ט לא אזלינן לה בנותן טעם ל"ק דכל דבר של עכו"ם לא הלכו בו חכמים אחר נותן טעם ואין מטעימין אותה לקפילא אלא כיון דשכיח בהו טעמא אוסרין אותה לעולם כדי שלא יפרצו שהרי למ"ד מפני שמחליקין פני' בשומן חזיר אין אנו הולכין בה אחר נ"ט וכן בשמן של עכו"ם למ"ד משום זליפתן של עכו"ם אסורין וכן בקורט של חלתית אלמא כל דבר של עכו"ם לא הלכו בו חכמים אחר נ"ט, וזה טעם נכון.

דף לה:

השתא דאתית להכי גבינה נמי איכא דקאי ביני ניטפי. פי' דמעיקרא קס"ד דכיון דטמא אינו עומד יכול הוא לבדוק אם הוא עומד כולו מותר ואם לאו בידוע שנתערב בו טמא הילכך אין לאסור גבינה מטע' זה שהרי א"א לו לבוא לידי תקלה בכך אבל השתא דאתינא להכי דאמרינן דאע"ג דלא קאי כוליה נמי אמרי נסיובי הוא לגבינה נמי אסור שא"ת אפילו היה כאן תערוב' דטמא כבר נשאר עם הנסיובי והגבינה כולה מן הטהור נעשי' דהא טמא לא קאי איכא מיניה דטמא מעט דקאי ביני ניטפי ונאכל עם הגבינה ואע"פ שאין הטמא כולו מתערב בין הנטפי וא"א שלא ישאר ממנו אפ"ה אתו למשרייה אמרי נסיובי הוא והיינו דקאמרינן השתא דאתית להכי.

ור"ש ז"ל מפ' השתא דאתית להכי דאמרת שחלב טמא מתערב עם הנסיובי אפילו לגבינה נמי אסור דאיכא נסיובי דקאי ביני ניטפי וחלב טמא קאי בהדיה.

מה ראו חכמים לאוסרה משום חתנות. מדקאמרינן יצא ר' לשדה והביא נכרי לפניו פת פורני משמע ודאי דלאו מעיסתו דר' הות ולאו באפיה לשה ועירבה ואעפ"כ לא אסרוה אלא משום חתנות ולאו משום גיעולי עכו"ם וטעמא דמילתא דאפילו נלוש בחמין נט"ל הוא ומותר ואי משום קדירה בת יומא לא חיישינן.

והביא ר"ת ז"ל ראיה מדבר זה ממאי דאמרינן לקמן בכוספן של עכו"ם דאפי' הוחמו חמין ביורה גדולה שרו דנ"ט לפגם הוא ולא חיישינן לבת יומא ובשלהי מכילתין הלוקח כלי תשמיש מן העכו"ם וכולן שנשתמש בהם עד שלא געל עד שלא לבן תני חדא אסור ותניא אידך מותר דנט"ל הוא ומותר ולא חיישינן לבת יומא וליכא למימר בששיהן דא"כ הו"ל למתני הכי ולא ליתני סתמא מותר ועוד אי ס"ד אמר ליה הכי לוקמינהו תרווייהו כמ"ד נט"ל מותר דהלכתא כוותיה ומאן דתני אסור בשלא שיהה ומשום חשש בת יומא אלא ודאי ליכא למימר הכי ושמעתין נמי מוכחא דקאמרינן דשמן של עכו"ם מותר משום נט"ל ולא חיישינן לבת יומא ולא מצית למימר דשמן פוגם הוא אפילו בבת יומא דא"כ לא הוה אסר תנא דמתני' משום זליפת כלים דהא שרי בדבש וכדבעינא למכתב קמן ולקמן נמי אמרינן גבי משחא שליקא אי משום גיעולי עכו"ם נט"ל הוא אלמא סתם כליהן של עכו"ם אינן בחזקת בני יומן וה"נ אמרינן בכולה מכילתין בכל שהוא נאכל כמות שהוא חי דמותר ולא חיישי' לגעוליהן והיינו משום דלא חיישי' לקדירה בת יומא. ונוכל לחלוק ולומר דחוששין לבן יומא בשל עכו"ם אלא שאלו כולן פגומין הן אפילו בב"י או בשעשאום בפנינו ומה שהתירו דבש מפני שאין מעמידין אותו אלא בכלים חדשים.

ואין זה עולה כהוגן, שהרי הוזכרו מהן הרבה בגמ' להתר כגון פת ושמן וקפריסין וקפליטאות וחמין וכוספן ואהיני והיאך נאמר בכל הנז' בגמ' שיהו נפגמין בכל בליעת איסורין שלהם ושאר הדברים שלא הוזכרו ניחוש לכלים בני יומן שיהו לשבח דודאי הא דתניא לקמן קפריסין וקפליטאות וכו' כשעשאום בבתיהן הן כדתני שלהם וכן אהילי דארמאי מדלא קתני בכולה אין בהם משום בישולי עכו"ם ודומיא דשמן דקתני בסיפא וכן כוספן וטרית ומורייס וציר נחוש לזליפת כלים דמליח ברותח הוא אלא ודאי אין חוששין לעולם לבת יומא וטעמא דמילתא משום דהוו ספיקי טובא ספק נשתמשו בקדירה זו היום ספק לא נשתמשו ואת"ל באיסור שמא אין בזה נ"ט או שמא טעם לפגם הוא מעיקרו וכיון דהוו ספיקי טובא שרו ליה כדאמרינן בתרי ספיקי דכתובות פ"ק.

ושמעתי שרש"י ז"ל כתב כן בתשובותיו דליכא בפת משום גיעולי עכו"ם והביא ראיה ממ"ש בפסחים הקמחים ובצקות של עכו"ם אדם ממלא כריסו מהם ועוד דגרסינן התם חנות של ישראל ופועלי עכו"ם נכנסין לשם חמץ שנמצא שם אחר הפסח מותר באכילה ותנן נמי התם ישראל שהלוה את העכו"ם על חמצו וכו' מותר וקתני נמי החמץ של עכו"ם שעבר עליו הפסח מותר באכילה וגרסי' עלה בירושלמי הדא דתימא במקום שנהגו שלא לאכול פת של עכו"ם אבל במקום שנהגו לאוכלו מותר אפי' באכילה מדתלו לה במנהגא ש"מ דלית ביה משום גיעולי עכו"ם ואמר רבא בפסחים פוקו ואייתו לנא חמירא דבני חילא וכל הני לא מתוקמי בשנילוש לפני ישראל ובכלי של ישראל.

ואין צורך לראיות הללו, דהא אמרי' בשמעתין דמן הפלטר מותר משמע מפתו אלא להוציא מלבם של נקדנין שאומרי' שיש בו משום גיעולי עכו"ם אלא שנלוש בפני ישראל בהכשר ומ"מ לתנא דמתני' אליבא דשמואל דאסר שמן משום דחייש לקדירה בת יומא אפשר שיהא בפת משום גיעולי עכו"ם ודאמרי' בגמ' למה אסרוה משום חתנות לר' יהודה הנשיא קאמרי א"נ לרב דאמר דניאל גזר על השמן משום חתנות ותלמידי שמאי והלל גזרו על הפת משום חתנות דסוגיין כוותיה ואפשר שגיעולם פוגם אפי' בבת יומא ומ"ה לית ליה אלא משום חתנות אפי' לתנא דמתני' דומיא דדבש כדבעינא למימר קמן ומפרש רש"י ז"ל כי הפת וכל השלקות כולהו משום חתנות גזרו בהו.

ואי ק"ל אמאי פלגינהו תנא דמתני' בתרתי א"ל שתי גזירות הוו תלמידי שמאי והלל גזרו על פתן ועל שמנן משום יינן דגזור שמן משום יין משקה משום משקה וגזור על פת משום יין דשכיח הכי דטעים מידי ושכיח חתנות דידיה מפני שהוא חיי נפש והכל צריכין לו. ואתא בי' דינא אחרינא וגזר בכל השלקות משום חתנות או משו' שמא יאכילנו דבר האיסו' כל"א שכת' רש"י ז"ל אלא מיהו משמ' ודאי דפת ושאר תבשילי עכו"ם מטעם א'

הן אסורין.
ור"ת ז"ל כתב פת אפוי הוא ואינו קרוי בישול וראיה לדבר מדפרי' לקמן גבי שלקו' מידי אור כתי' ולא פרי' אמאי הוצרכו לגזו' על הפת בי"ח דבר ש"מ דפת ליתא בכלל שלקות דהיינו בשולי עכו"ם דה"ל למיפר' אי הכי בשלקו' מדאוריית' אסירי אמאי גזרו הפת בשמונ' עשר דבר אלא ע"כ אפיי' ליתא בכלל בישול ז"ל ר"ת ז"ל שכתוב בספר הישר במסכת ביצה.
ואין דבריו נכונים אצלי כלל, דע"כ בדין הוא דה"ל למפרך הכי דהא בקרא לא כתיבי שלקות ואי דרשת מה מים שלא נשתנו על ידי האור אף כל שלא נשתנה נמצא פת בכלל זה ומדאורייתא הוא דאסור אלא היינו טעמא דלא מקשה הכי משום דהו"א אה"נ דפת אסור מדאורייתא ואי משום דא"ר תלמידי שמאי והלל גזרו עליו דרב מימרא הוא ולא אלימא למקשי מינה לר' חייא בר אבא דסבר שלקות דאורייתא וטובא עדיפא פרכיה דפריך מקרא גופיה "מידי אור כתיב". ודברי ר"ת ז"ל אלו שכתבן לענין עירובי תבשילין אינן וכבר נתברר לנו מן הירושלמי ומן התוספת' שאין עירובי תבשילין צריכין פת אלא תבשיל וכן דעת רבינו הגדול ז"ל והא דבעינן בגמ' שלקות מנלן ולא בעי הכי בפת משום דפת פשיטא ליה טעמא דחתנות אבל שלקות לא שכיח תחנות דידהו וקס"ד דאסורייהו מדאוריית' ולא משום גזירה ואסיקנ' דמדרבנן הוא משום חתנות כטעמא דפת ובירושלמי מפרש ופת לאו מתבשילי עכו"ם הוא וכו' שלא כדברי ר"ת ז"ל.
והא דאמרי' במשחא שליקא דארמאי אי משום בשולי עכו"ם נאכל כמות שהוא חי ואע"פ שר' יהודה הנשיא כבר התיר גזירת חתנות שבו היינו טעמא דאמרנא הכי משום דמבושל לא התיר ר' יהודה הנשיא כלום לפי שאפשר לרוב הצבור לעמוד בה הילכך עדיין הוא בכלל גזירת כל השלקות ובישולי עכו"ם שהוא משום חתנות אבל במשחא דלאו שליקא פשיטא לן שכבר התיר ר' יהודה הנשיא גזירת חתנות.
והוי יודע שגזירת תלמידי שמאי והלל שגזרו על הפת אין רוב הציבור יכולין לעמוד בה כדאיתמר בשמן שהרי ר' שמלאי א"ל לר' יהודה הנשיא בימינו תתיר את הפת וא"ל א"כ קרו לן בי דינא שריא.
לפי' אני אומר, שאם יסכימו חכמי ישראל וגדוליהם ומתירין את הפת מותר אע"פ שהם קטנים מתלמידי שמאי והלל בחכמה ובמנין שהרי אפי' ר' יהודה הנשיא קטן היה כדמפורש בגמרא ואלמלא דשרא תרתי הוה שרי נמי הך שכל גזירה שרוב הציבור יכולין לעמוד בה אע"פ שלא פשטה כל ישראל צריך להתירה ב"ד גדול מן הראשון בחכמה ובמנין ואם פשטה אין שום ב"ד יכול לבטלה אבל אם לא פשטה ברובם מפני שאין

יכולין לעמוד בה אפי' קטן מתירה ומ"מ צריכה היתר ב"ד דהא קבילו עלייהו דאי לא קבילו עלייהו מעיקרא אינה צריכה היתר והיינו טעמא דשמן.
ואף אם לא התירוה אין להם רשות לכוף את העם באותה גזירה לא להלקות ולא לשמת דכתיב במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו כלומר עד דאיכא גוי כולו אבל חכמים ותלמידיהם והיחידים נוהגים בהם כדאמרי לא תשתעו מיניה דאיבו כלו' אל תאמרו דבר שמועה משמו שאינו מכלל החברים וכן נמצא בתשובות הגאונים ז"ל מאן דאכיל פת של עכו"ם אין מלקין אותו אבל מוכיחין אותו ואסור לומר דבר שמועה מפיו בבית המדרש אבל מקום שנהגו לאכול פת של עכו"ם אלמא איכא דוכתי דנהוג.
ובירושלמי בפרקין גרסי' ובלבד מן הפלטר ולא עבדין כן כלומר אין העם עושין כן אלא אוכלין פת של עכו"ם ואני תמה למה לא התיר ר' יהודה הנשיא את הפת קודם שיתיר את השמן ואפשר מפני שחתנות הפת יותר גדול משל שמן מפני שהוא חיי נפש והכל צריכין לו תדיר והוא מעשה נשים לפיכך לא רצה להתיר החמור תחילה ועוד שכיון שהפת מתבשילי עכו"ם הוא חשש שאם היה מתיר מקצת המבושלין היו מזלזלין בכולן לפיכך התיר את השמן ואע"פ כן הודה לר' שמלאי דאי לאו דקרי ליה בי דינא שרייא הוי שרי תרווייהו ולא היה חושש למזלזלין שכיון שהתיר שמן ופת היה מודה להם שכל דבר שאין הציבור יכולים לעמוד בו אין גוזרין עליהם כלום.
ואסיקנא בגמ' ר' יוחנן אמר אפי' פלטר עכו"ם ה"מ בשדה אבל בעיר לא אפשר לפרש דרבי יוחנן במקום שאין פלטר ישראל קאמר ויש להקל ולומר אפי' יש פלטר ישראל כיון שהוא פלטר שאין בו חתנות כ"כ והוא בשדה מותר אבל בעיר לא אי איכא פלטר ישראל אבל ליכא פלטר ישראל מותר ודברי רבינו הגדול ז"ל מטין כן לפי שכתב מ"ש בירוש' במקום שאין פת של ישראל מצויה עמעמו עליה והתירוה מפני חיי נפש משמע אפי' בעיר ובלבד מן הפלטר אבל בעל הבי' לעולם אסור' בין בעיר בין בשדה ואפי' אין לו מה יאכל.
וראיתי מי שכתב כך ראיתי בתשובות הגאונים ז"ל מותר לאכול פת של עכו"ם בשבת אם אין לו פת אחרת דבשבת אסור להתענות הלכך מותר ולפי מה שפירשנו אף בחול בכה"ג כגון שאין שם פלטר ישראל ואין לו פת אחרת מותר אלא שהם התירו בשבת אפי' מב"ה אם אין שם פלטר ופת שלנו אם אפאה עכו"ם אפי' ע"פ שלשה ישראל אסורה משום בישולי עכו"ם דהיינו גזירת תלמידי שמאי והלל ואי שגר ישראל תנורא א"נ שגר עכו"ם ואפה עכו"ם וישראל מחתה הגחלים מותר פי' משום דבהבער הגחלים מצא חומן כך פי' רש"י ז"ל והו"ל כההיא דאמרי' בגמ' דמעיקרא בשיל בתרתי שעי והשתא בשיל

בחדא שעתא ומעשיו של ישראל ניכרין בה שהרי גמר ויכירו שאם לא חתה בגחלים עדיין לא נגמר ומ"ה מותר.

אבל אם הפך בהם מעט ולא הוציא מהם אור אלא היפוך בעלמא אסור שהרי הנחתו וגמרו ביד עכו"ם וזה כלל גדול כל שהנחתו וגמרו ביד עכו"ם אסור ולפיכך אני אומר שהזורק עץ בפורני של עכו"ם כדי להתיר פתו משום בישולי עכו"ם שאין במעשיו ממש ואסור דבלא עצו נמי מבשיל בחדא שעתא ועצו אינו מעלה ואינו מוריד ולא עבד ולא מידי וא"נ בשליה פורתא ממאי דהוה בשול בלא עצו כיון דלא מינכר ופורתא הוא טובא אסור דתחילתו וגמרו ביד עכו"ם הוא וכדאמרי' לעיל ה"ד אלימא [דאי לא היפך וכו', אלמא] כל היכא דלא מינכר בישוליה לאו כלום הוא ולא מישתרי בהכי במעשה דישראל.

והיינו נמי דא"ר יוחנן פת ג' מלאכות יש בה אלמא דבעינן או דשגיר ישראל תנורא או שיאפה את הפת או שיחתה את הגחלים ואלו הוה שרי בהשלכת עץ כמה מלאכות יש בה והיכי א"ר יוחנן ג' מלאכות.

ורבינו הגדול ז"ל גריס וישראל מהדר הדרויי כלומר שישראל מהפך בפת דלימטי ליה בישולא מכל צדדיו והיינו אפייה גמורה הניכרת בפת שאין דבר אחר מתירו אלא בישולא או קירוב בישולא. ומיהו אי מייתי ישראל גחלים ומשים בתוך התנור או הפורני ומהן מדליקין את האש אפשר דהוא מותר שישראל שגריה להההוא תנורא כיון שהוא הביא שם עיקר האש.

וכן דעת הראב"ד ז"ל כמ"ש שהוא הצריך לסייע ישראל בנתינת העצים בתוך האש בכדי שיהא באותן העצים שנתן ישראל מתקרב שגורת התנור אלמא מעשה הניכר בעינן ודבר פשוט הוא ולא נתכוונו דברי הר"מ הספרדי ז"ל שהתיר בעץ.

ובמחלו' מצינו כלשון הזה אנשי מזרח אוסרין פת שלהם שאפה עכו"ם ומתירי' פת עכו"ם ובלבד שיהא שם ישראל ומשליך עץ בתנור ואנשי מערב אוסרין אותה בעץ שהעץ לא אוסר ולא מתיר ואימתי הוא מותר לו במקום שאין דרכן לאכול בעשה ג' ימים שלא טעם כלום ע"כ וכבר הבאנו ראיה שאין עץ זה לא אוסר ולא מתיר ודברי מחלוקת זה אינם מכוונים ויש שם דברים הרבה שיצאו משיטת התלמוד המסור בידינו ואין אנו שומעין אלא לתלמודינו.

עוד ראיתי מי שאומר דכיון דליכא בפת אלא משום גזירת חתנות האידנא שרי דבימי רבותינו היו חוששין לחיתון מפני שהיתה חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן אבל עכשיו שיש להם בתורתם איסור גדול בחיתון ישראל אין כאן לומר

גזירת חתנות.
וזה טעות גדולה ומי שהורה כך אין לסמוך עליו שאפילו כדבריו כל דבר שגזרו בו ולא עמד ב"ד וביטל אין אותה גזירה בטלה אע"פ שבטל הטעם של מנין ראשון. ומפו' בפ"ק דביצה ורמוז בכמה מקומות בתלמוד ירושלמי במס' שבת ובמס' שביעית שעת משלחת זאבים היתה ולא עמד ב"ד ובטלי ועוד שאף בדורות הראשונים נמי הוה להו איסור בחיתון ישראל כדאמרי' בפ' השולח והאמר מר חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן ה"מ בצנעא אבל בפרהסיא זילא בהו מילתא והאידנא נמי הכי הוא דחביבין להו בנות ישראל טובא ובפרהסיא אסיר להו.
ועוד דאנן הכי קאמרינן שמא יתן ישראל עינו בבתו של עכו"ם ויתחתן עמו וא"ת שהאשה לא תשאנו מפני שהוא אסור לה בתורתן הוספת מים הוספת קמח וכ"ש שאסור שמא ישתמד ישראל וישאנה שכמה פעמים הוציאו בנותיהן בני ישראל מן הכלל בעונות וראיה לדבר דבר פעור.

דף לו.

ושמואל אמר זליפתן של כלים אסורין אוסרתן. פי' דס"ל לתנא דידן דנט"ל אסור וא"ל לשמואל קשיא דבש דקתני סיפא מותר ואמרינן בגמ' למאי ניחוש לה אי משום גיעולי עכו"ם נט"ל הוא ורבותינו הצרפתים מתרצים כן שהדבש נט"ל הוה ואפי' מאיסורין עצמן כשהיו בעין קודם שנבלעו ולפי' מותר אבל שמן מאיסורין עצמן לשבח הוא הילכך אפי' מזליפתן דהוי לפגם נאסר דס"ל כמ"ד בפסחי' גיעולי עכו"ם חידוש הוא דבעלמא נט"ל מותר והכא אסור כלומר שעשה הכתוב פליטתן של כלים כאיסור עצמו שבלע ממנו אע"פ שהוא נפגם בכלים כיון שהיה לשבח בעינו שאילו [פגום בעינו] ודאי מותר דהיינו חידושו דנבילה שאינה ראויה אינה נבלה.
ובהא פליגי, תנא דידן ס' נט"ל בעלמא מותר וגיעולי עכו"ם חידוש הוא ולפי' שמן אסור עשה הכתוב זליפת הכלים כאיסור בעינו דהוא לשבח ודבש מותר דהיינו נבלה שאינ' ראויה לגר דנט"ל בעינו מותר ור"י הנשיא סבר כל נט"ל מותר דלא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא דלאו לפגם הוא כדקאמר ר' יוחנן לקמן בפ' השוכר ובפסחים והיינו דר"מ התם וקי"ל כר"י הנשיא ולרב בין לתנא דידן בין לר"י הנשיא לבת יומא לא חיישי'. ולהאי פירושא שמעינן מינה דשמן לאו פוגם מעיקרו הוא ואפ"ה שרינן ליה משום דלא חיישינן לבת יומא.
ול"נ דסבר שמואל דתנא דידן כל נט"ל אסיר ליה והכי אשכחן תנאי בפ' בתרא דמכילתין

וטעמא דדבש לשמואל משום דזהירי ביה למעבדיה בכלים חדשים ומיוחדין לכך דאי מתערב ביה נמי גיעולי כלים מיסרא סרי ומתקלקל וכי אמרינן בגמרא טעמא דאי משום גיעולי עכו"ם נט"ל הוא אליבא דגמ' הוא דסוגיין בה כרב וה"נ אזלא סוגייא דשמעתין כולה ולדידן כבשים וטרית דשרי תנא דידן לא חייש לנ"ט כשאינן מבושלים דהוי טהור מליח וטמא תפל דשרינן בפ' כל הבשר.

הא דאקשינן **ושמן דניאל גזר עליו והאמר באלו וכו'**. ק"ל ליקשי נמי פת ויין והראב"ד ז"ל מתרץ דה"ה דהא אמר לכל ישראל הורה וכתיב פת ויין אלא חדא מינייהו נקט וחדא תירוצא סליק להו לכולהו ולפי דבריו הא דאמר ר' יוחנן לעיל דמפלטר עכו"ם בשדה מותר היינו משום דר' דכיון דאמר הכי ואסכימו בטל הוא ובית דינו גזירת תלמידי שמאי והלל אבל של דניאל במקומה עומדת.

ונ"ל דדניאל הורה ודאי לכל ישראל ומיהו לא קבלו ממנו בדברים שהם חיי נפש כגון פת ויין והיינו דאמרינן וכ"ת דניאל גזר לא קבלו ממנו כלומר כמו שהוא בפת ויין א"כ מאי אסהדותיה דרב שמן ולדידן בשדה לדברי המתיר לא נתבטלה בו גזירת י"ח דבר כלל.

הא דאמרינן לעיל **אלא דניאל גזר בעיר ואתו אינהו גזור אפי' בשדה**. ואקשינן א"ה ר' יהודה וכו' ה"ג לה א"ה ר' יהודה הנשיא היכי מצי מבטל תקנתא דתלמידי הלל ושמאי וה"פ אא"ב דדניאל גזר מדכתיב ויין משתיו ר' יהודה הנשיא לרב טעה בהכי דלא ס"ל דדניאל גזר כלום דלא דריש משתיו אא"א תלמידי שמאי והלל גזרו י"ח דבר ודאי שמיע והיכי שריא.

ואיכא נוסחי עתיקי דכתיב בהו ר"י הנשיא היכי מצי מבטל ולהני נוסחי אפשר דהדר נמי אקושיא דאקשי ליה שמואל לרב ותלמודא הדר ובעי לה מיניה דר"י הנשיא היכי שריא גזירה דדניאל דאוסיפו עלה תלמידי שמאי והלל ואיהו שרא דכולהו ואפי' לנוסחא קמן מצינא לפרושי דה"נ קאמר היכי מצי ר"י הנשיא למשרי אפי' תקנתא דתלמידי שמאי והלל וכ"ש של דניאל ועוד דשמא בשדה בלבד התיר ולא עקר בשל דניאל כלום מ"ה אקשי בתלמידי שמאי והלל ומפרקין לה כדאיתא.

והא דאהדר רב לשמואל שמלאי לודאה קאמרת לא הוה צריך לא לימא שלא פשטה אלא משמע דרב לא ס"ל כי שריותיה דר"י הנשיא ומ"ה הוה דחי ליה מיניה והיינו דקאמר אם הם לא דרשו אנן נמי לא נדרוש דקסבר דטעה ר"י הנשיא כשהתיר מפני שלא דרש והכי משמע בירוש' דאיתמר התם ר' יצחק בר שמואל בר מרתא נחת לנציבין אשכח שמליין הדרומי יתיב ודרש ר' ובית דינו התירו את השמן שמואל אכל רב לא קביל עליה מיכול א"ל שמואל אכול דלא כן אנא כתבנא עלך זקן ממרא.

דף לו:

ועל יינן משום בנותיהן. פי' הרב ר' שמואל ז"ל שגזרו על סתם יינם משום בנותיהם אבל יין שנתנסך ממש לע"ז מדאורייתא אסור כדמפורש לעיל מאשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם וא"ת סתם יינן נמי ליתסר משום שמא נתנסך לע"ז מיעוטא הוא ומילתא דלא שכיחא ולא חיישינן לה כלל, זה פי' הרב ז"ל.

והראב"ד ז"ל פירש דמשום חששא דשמא ניסך לא הו"ל למגזר ביה הנאה ודיו אם אסרוהו בשתיה ואין זה נכון שהרי שנינו א"כ למה לא אסרוה בהנאה אלמא אי חיישינן בהנאה נמי מתסרא.

ולי נראה בזה כמ"ש בריש פירקין אם איתא דאקצייה לא הוה מזבין ליה הכא נמי אם איתא דנסכיה לא הוה מזבין ליה הילכך ליכא למיחש לאיסור נסוך אלא משום בנותיהן הוא דגזור ביה רבנן ואע"ג דאמרינן בכולה מכילתין דטרחי ומזיפי לנסוכי נמי של ישראל התם חשיבא להו תלתא טפי ליהנות ע"ז שלהם בשל ישראל א"נ איכא למימר דאהני גזירה להיכא דידעינן ודאי דלא ניסך כגון מגעו שלא בכונה דניסוך כדאי' בהשוכר ומשום בנותיהן גזרו ביה שלא יהא שותה מיינו במסבה שלהן.

והא דאמרינן אפיסקא דיין וחומץ של עכו"ם מנ"ל ומייתי לה מקראי משום דכל דתקון רבנן אדאורייתא סמכי לה ולא גזרו הנאה אלא מפני שסמכו על דין יינם שנתנסך ממש לע"ז שהוא אסור בהנאה מן התורה תלו לומר שמא נתנסך משא"כ בפתן ושמנן ושלקותיהן וזה שלא גזרו במבושל לפי שאינו מתנסך ואינו מצוי כ"כ לחוש לו לבנותיהן אלא כל גזירתן ביין אחשש ניסוך סמכו אותו כדפרישית.

ואד"ל והא גזירה לגזירה היא וא"ל כדמפרקינן בגמ' אי לא עבדא הא לא קיימא הא וא"ל כיון דבדידהו כלומר בפת ושמן איכא משום חתנות אע"ג דלא שכיח למיגזר עליה בפ"ע גזרו עליו משום לתא דיין וחששא דידהו א"נ בדישראל לא גזרינן גזרה לגזירה אבל בשל עכו"ם גזרינן טובא ועבדינן הרחקי יתירי, כן נ"ל.

וי"מ גזרינן על פתן ושמנן משום יין נסך שנתנסך ודאי לע"ז ועל סתם יינן משום בנותיהן כלו' משום חתון דהיינו דאורייתא ועל בנותיהן כלומר ייחוד בנותיהן משום דבר אחר ע"ז ועל דבר דהיינו תינוק עכו"ם משום דבר אחר דהיינו זכור דאורייתא.

ולא נהירא דהיאך אפשר לומר שגזרו על פתן משום יין שנתנסך לע"ז מה ענין זה לזה ועוד משום פתן שנתקרב לע"ז מצו למגזר ועוד ליגזר על סתם יינם משום יינן שנתנסך לע"ז ממש ועוד יינן של שאר האומות משום מאי גזור אי משום בנותיהן דז' עכו"ם לאו גזירה היא שאין יין של אומה זו מרגילתו לבנותיהן של אומה אחרת אלא ודאי ליתיה

להאי פירושא כלל.
וק"ל דהתניא בפרקי ר' אליעזר הגדול שאליהו ז"ל גזר על היין על דבר פעור וא"ל גזר איהו שתיה ואתו אינהו גזוראפר בהנאה וגדר גדול גדרו בו יותר מן הכל שמפני שתקלתו גדולה הוצרך לתקנה גדולה א"נ לא פשטה תקנת אליהו ז"ל ודניאל חזר והורה עליה והוסיף בה פת ושמן ואף ממנו לא קבלו עד שבאו תלמידי שמאי והלל וגזרו כדפרישינן לעיל.
בנותיהן דאורייתא היא דכתיב לא תתחתן בם. א"ל דהא אמרינן ביבמות בגיותן לית להו חתנות וכבר פירשתי שם עיקרה בס"ד.

דף לז.

מדקאמרי' **מסתמיך ואזיל ר' יהודה נשיאה אכתפיה דר' שמלאי שמעיה**. וכולה מילתא, שמעינן מינה דלא גרסי' במתני' ר' ובית דינו התירו בשמן אלא ר' יהודה הנשיא בר בריה הוא דהוה בנו של ר"ג כדכתב רש"י ז"ל ואע"גדאשכחן לקמן בברייתא שמן ר' יהודה הנשיא התירו מר' יהודה נשיאה קאמר דבסוף תנאים הוה ונשנה בברייתא כדתניא הכא ורבותינו התירוה לינשא ונר' שהיה תוספת שהוסיף בר קפרא אולוי במתניתיה שר"י הנשיא בימי אמוראים הוה בימי ר' אמי כדאמרינן לעיל והאריך ימים עד לאחר פטירת ר' יהודה כדאי' בפ' אלו מגלחין ור' יהודה לא בימי תנאים הוה כלל אלא בימי אחרונים היה ששנו אותה בברייתא לאחר ר' חייא ור' אושעיא.
ואיכא דגריס ליה במתני' דר' התיר ולא קבלו מיניה ואתא ר"י נשיאה בר בריה ושרייה וקיבלו מיניה וגריס לקמן בסמוך הכי א"ריוחנן ר"י הנשיא בנו של ר' שמעון ברבי הורה ולא הודו לו כל סיעתו ואמרי לה כל שעתו ואתא בר בריה וחזר והושיב ב"ד על כך וקבלו ממנו ומפרש לה אשמן ואכתי קשיא דהא לעיל אקשי ליה שמואל לרב מדר' שמלאי וא"ל שאני לודאי דמזלזלי ולא אהדר ליה ממתניתין וא"ל מתני' ל"ק ליה לרב דאמר לך ת"ק דתני הפת והשמן לא סבר לה כר' ומ"ה לא קבלו ממנו חבריו דסברי דניאל גזר עליו ואין כח בידם להתיר גזירת דניאל והוא היה סבור שזה שנהגו בו איסור משום גיעולי עכו"ם היה אבל מדר"י נשיאה מקשו ליה שחזר והושיב ב"ד על כך.
וכל זה הטורח להעמיד גירסת רוב הספרים שכתוב בהם במשנתנו ר' ובית דינו התירו את השמן,וכן בכל הנוסחאות ובהלכות רבינו ז"ל.
ועדיין ק"ל אם לא קבלוממנו מאי אסהדותיה דתנא דמתני' ועוד דא"ה ר"י הנשיא דסמך עליו לאו בי דינא שריא מיקרי וי"ל תנאי דידן שריותיה דר' אע"ג דלא אודו ליה דאי

איכא דסבר ליה הכי לימא כוותיה וכיון דחזא בר בריה טעמיה וידע דלא פשט התרו הוצרך להושיב ב"ד ולהתירו לפי' נקרא בי דינא שריא שהרי יוסף עדות העיד וקראו אותו בשם זה, וזה אפשר.

אבל מה שפיר' בדר' יוחנן ר"י הנשיא בנו של ר' שמעון ברבי לאו מילתא היא אבל בנו של ר"ג גרסי' בנוסח' ואגט קיימא וכן מפורש בירושלמי בית דינו חלוק עליו בגיטין וה"נ משמע בגמ' דילן התם.

ובירושלמי פ' זה יש מי אסר את השמן רב יהודה אמר דניאל אסרו וישם דניאל וכו' ומי התירו ר' ובית דינו התירו ואימר לר' יהודה נשיאה קרי ר' יהודה רבי כדקאמרינן לקמן דר' אסר ומנו לוי.

הא דאמרינן **הכל מודים היכא דא"ל לכשתצא חמה מנרתיקה וכו**' מפורשת בפירקא.

דף לז:

בראשו ארוך כ"ע לא פליגי [**דאסור**]. כדאמרינן במס' שבת דהוה מיעבר שושיבא אפומיה כלומר דטהור הוא כר' פפא ס"ל דאמר בראשו ארוך פליגי וכיוסי בן יועזר דשרא ואיכא דגריס כ"ע לא פליגי דשרי, וליתא בעיקר נוסחי.

הא דאמרינן **מדאורייתא בחיבורין מטמא טומאת שבעה**. מפ' בגמ' דנזיר בפ' ג' מינין דחיבורי אדם במת דאורייתא כלומר שכל זמן שהאדם מחובר במגעו למת הרי הוא כמוהו והנוגע בו בין אדם בין כלים טמא טומאת ז' אבל בחיבורי אדם באדם כלומר שיהא התפוס באדם שפירש מן המת מטמא אדם אחר דרבנן היא וקאמר מר זוטרא השתא דרבנן גזרו שלא בחיבורין נמי שיהא הנוגע בטמא מת מטמא טומאת ז' וזה אין לו עיקר בשום מקום ולהם א"ל רבא דבוקי סריקי נינהו שמעולם לא אמרו בנוגע בטמא מת שלא בחיבורין אלא ראשון כדתנן שנים טמאין במת א' טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב חוץ מע"י כלים דרחמנא אמר חרב הרי הוא כחלל ובין בחיבורין בין שלא בחיבורין מטמאין טומאת ז' כדקתני סיפא ד' טמאין במת כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאין טומאת ז' הרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב והך טומאה דכלים ודאי דאורייתא היא דתניא בספרי בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהיא מטמאה טומאת ז' הנוגע בה טמא טומאת ז' הרי למדנו לכלים ולאדם כלים ואדם וכלים (ואדם וכלים) מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם הרי למדנו בכלים ואדם וכלים ואע"ג דבגדים בחיבורין הוא כיון דממעטינן התם אדם ע"כ לבגדים שלבש אח"כ נצרכה.

והא דתניא בספרי כל הורג נפש וכל נוגע בחלל מקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חיבורו אף הורג על ידי חיבורו לא באו התם אלא למעט זורק חץ וע"י חיבור הכלי באדם קאמר שאפי' הרגו בזריקה ונטמא הכלי באדם קאמר שאפי' חזר ונגע בו הוא טמא טומאת ז'. אבל רש"י ז"ל כתב בפירוש התורה למדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחיבור. וזה דעת הראב"ד ז"ל ולדבריהם משנת אהלות כולה בחיבורין היא ואין משמעותה כן וכן בפסחים לא מתחזי הכי ועוד דההיא דנזיר קשיא דהא משמע דחיבורי אדם במת דאוריית' כדקא' הושיטו לו מתו ומת אחר פטור ומוקי לה בחיבורין ואם פירש חייב מפני שהוסיף בטומאתו.

וכן ראיתי דעת אחר' לר"מ הספרדי ז"ל שהוא פי' שהכלים מטמאין במת בין בחבורין בין שלא בחיבורין ואדם בין בחיבורין בין שלא בחיבורין אינו מטמא אדם אלא טומאת ערב דין תורה שכל שאמרו בחיבורין דרבנן הוא.

ולדבריה' הללו הא דאמרו בנזיר כאן בחיבורי אדם במת כאן בחיבורי אדם באדם ה"פ חיבורי אדם במת לגבי אותו המחובר לו דאוריית' הוא וקרינן ביה מחולל ועומד ולפיכך אם נגע במתאחר פטור ואם פי' חייב אע"פ שאינו מוסיף בטומאתו אבל בחיבורי אדם באדם כלומר לענין שיהיה המחובר במת עושה הנוגע בו כמי שנגע במת לאו דאוריית' הוא וזוהי דרך ישרה שיבור לו החכם בדברים הללו ולפ"ז מר זוטרא בריה דרב נחמן בוקי סריקי דאמר בכולה מילתא דטומאה בחיבורין לאו כלום היא בטומאת מת מן התורה ואע"ג דגבי נבילות החמיר הכתוב בחיבורין כמו שפי' בפ' השותפין של ב"ב.

ושוב מצאתי בירושלמי במס' נזיר ברייתא שנויה יצא ונכנס רבי טרפון פוטר ור"ע מחייב א"ל ר' טרפון וכי מה הוסיף זה חילול על חילולו א"ל רע"ק בשעה שהיה שם היה טמא טומאת ז' פי' טמא טומאת ערב יצא ונכנס טמא טומאת ז' והרי זה מפו' כלשון ראשון שלנו ההגה.

דף לח.

פסק ר"ת ז"ל כי האי לישנא דמתנו בפומבדיתא **דכל שאינו עולה על שלחן מלכים לאכול בו אין בו משום בישולי עכו"ם**. משום דר' יוחנן קאי כי האי לישנא בפ' רי"ש ובפ' החולץ ביבמות (ואומר רב כלישנא) וא"ת רב כלישנא דסורא אמרה קי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י הילכך דגים קטנים אין בהם משו' בישולי עכו"ם והא דאמר רב אסי דגים קטנים מלוחים אין בהם משו' בישולי עכו"ם דמשמע הא שאינן מלוחין שצלאן עכו"ם אסורין רב אסי משמיה דרב כלישנא דסורא ס"ל ואנן לא קי"ל אלא כר"י.

ואע"פ דסוגיין דכולה פירקין נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם אלמא הכי הילכתא פי' הרב דפומבדיתא נמי מודו דכל שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם ואוסופי מוסיף אלישנא דסורא תדע דאמרינן בגמ' מאי בינייהו דגים וכו' ואי פומבדיתא לא מודו בלישנא דסורא איכא בינייהו נמי איפכא כגון דבש שהוא עולה על שלחן מלכים לפומבדיתא יש בו משום בישולי עכו"ם ועוד דקשיא להו מתני' דשרי דבש ומפרשי' עלה דאי משום בישולי עכו"ם נאכל כמות שהוא חי הוא אלא ש"מ דלדברי הכל דבר שנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם ואם תדחה דבש נמי אינו עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת מ"מ א"א שלא תמצא דבר שהוא נאכל כמות שהוא חי והוא עולה דלימא בה איכא בינייהו הא ואי ליכא מידי ממילא מודו פומבדיתא בלישנא דסורא.

ור"ח ז"ל כתב לקמן בדבש ומדחזינן בכל התלמוד דמוקים להו בנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם ש"מ דהאי לישנא דוקא מיהו כיון דחזינן באידך פירקין דמפורש ור' יוחנן כאידך לישנא ס"ל כל שאינו עולה הילכך בעינן כתרי לישני נראין דבריו שדעתו כדעת ר"ת ז"ל דכל שאין בו שתי מדות הללו אין בו משום בישולי עכו"ם בין שיהיו מודים פומבדיתא לסורא או חולקין עליהם אנן מיהא כתרווייהו קי"ל ולקולא.

ורבינו הגדול ז"ל כתבן סתם ולא פסק בהו מידי וכתב הא דאמרינן דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בישולי עכו"ם דמשמע הא שאינן מלוחים יש בהם כסורא ואפשר שהמלוחין עולין על שלחן מלכים לאכול בהם את הפת שטעמן גדול ואפ"ה שרו כיון שנאכלין מחמת מלחן אין בישולן קרוי בישולי עכו"ם ולדידי מחוורתא (דפיסקא) [דפסק] כלישנא דסורא דבעיין ופשטין בהכי סליקא כוותייהו (וכן) [אכן] נראין דברי (ר"ת) (רבינו הגדול) ז"ל.

מהו דתימא לבשולי מנא קמכוין קמ"ל לשרורי מנא קמכוין. א"ל דהא בפ' כלל גדול אמרי' האי מאן דשרא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל ואיתמר עלה מהו דתימא לשרורי מנא קמכוין קמ"ל לבשולי מנא קמכוין ואיכא דמפרק הכא דרבנן הוא ולקולא ולאו מילתא היא.

אלא הכי איבעי ליה למימר, דשרורי ובישולי מנא איכא וכדאמרי' התם דמרפא רפי והדר קמטין ורפוי קמא מיקרי בישול וה"ק הכא מהו דתימ' לבשולי מנא וניזל בתר ההיא כוונ' קמ"ל דלשרורי מנא קא מיכוין ועיקר כוונתו משום קמיטא דבסוף היא ואזלינן בה לקולא.

ורש"י ז"ל לא פי' כן, ובהלכות רבינו ז"ל וקבר בה ישראל קרא מעיקרא שפיר דמי לבסוף

אסור והוא ז"ל כבר פי' בפרק כלל גדול שהסיכתא כלי גללים הם והכלים הללו מירפא רפו מעיקרא קודם האור והדר קמטי בסוף וכן פי' שם ר"ח ז"ל ולא נתחוור לי פי' הגירסא הזה לפי' הענין הזה.

דף לח:

ומה גמרו ביד עכו"ם מותר. פי' דקרובי בשולה לאו מילתא היא גבי בישולי עכו"ם כיון דיד ישראל בקדירה ואע"ג בעלמא קרובי (ע"ז) [מילתא] הוא והכ"נ הו"ל למיסר גמרו ואזלינן לקולא אע"ג דגזירת חתנות קרובה בזה שהוא נהנה מידו של עכו"ם [גמרו] ביד ישראל לכ"ש דכיון דגמרו ביד ישראל ליכא קרוב דעתא וליכא משום חתנות.

והא דפליגי חזקיה ור' יוחנן **בדג מלוח** אם הוא נאסר מחמת מלחו. אין נראה שלא גזרו חכמים אלא בתולדות האור שהרי הכבוש הרי הוא כמבושל וכל שאין דרכן לתת לתוכו יין וחומץ מותר וה"נ משמע כולה סוגיין אלא בדג גדול מליח שצלאו עכו"ם פליגי ר' יוחנן אסר דעולה הוא על שלחן מלכים ואינו נאכל נמי כמות שהוא חי מלוח וחזקיה שרי דנאכל הוא ע"י הדחק.

וכן הטעם בביצה צלויה לפי שראוי' לגמוע אותה חיה ואע"ג דבחד טעמא שייכן קאמר רבינו ז"ל משמיה דגאון ז"ל דהלכתא כר' יוחנן בביצה וכחזקיה בדג והטעם לפי שזה כבר נתבשל קצת והו"ל תחילתו בהיתר וגמרו באיסור ושרי כדלעיל.

ומיהו ק"ל דמשמע דהא דחזקיה פליגי אדרב דאמר לעיל דגים קטנים מלוחין והיאך כתבו רבינו ז"ל לשתיהן וי"ל שמא כתבה להיא דרב ללמד על שאינן מלוחין דאסיר כלישנא דסורא [ואפשר] שהוא מפרש כדברי רש"י ז"ל וכן פירשה תלמידו ר' משה ז"ל [דפליגי במלחן עכו"ם אם נאסר] וא"כ לדעת ר' יוחנן הכבשין שהתירו במשנתנו דוקא שאינן עולין על שולחן מלכים ומיהו קי"ל כחזקיה דסבר לא אסרו אלא מבושל באור אבל לא מליח ובפ' הנודר מן המבושל בירושלמי אמרו במעושן שאין בו משום בישולי עכו"ם וכן פי' רבינו לקמן דכבוש מותר.

אבל בידוע אסור אפי' בהנאה. ק"ל לראב"ד ז"ל כיון דבידוע אסור מספיקא נמי ליחוש ואפי' לרבנן כיון שדרכן לתת בהן יין כדאסר ר"מ גבינת בית אוניקי בהנאה וכדתנן א"כ למה לא אסרוה בהנאה וניחא ליה התם כיון דכ"ע מעמידין בקיבה חיישי' לתקרובת ע"ז ולר"מ אפי' למיעוטא אבל הכא כיון דלא ידיע אי רמא ביה חמרא אי לא מספקא לא מחמירי' בזה כולי האי למיסר בהנאה ותנן נמי גבי טומאה כה"ג היו שני רוקין א' טמא וא' טהור תולין על מגען ועל הסיטן ברשות היחיד וכו' היה רוק א' ונגעו והסיטו ברשות

הרבים שורף עליו ואצ"ל ברשות היחיד ש"מ אע"ג דשני רוקין חדא ספיקא וברוק אחד חדא ספיקא כיון דהכא שמא לא נגע בטמא והכא ודאי נגע בזה זה טמא וזה תולין ומכאן אתה דן לזה שבשמועתנו.

ואינו מחוור לי דאין הכל מעמידין בקיבה כמ"ש אלא אף בחומץ ובשרף הם מעמידין וכן הם מעמידים בעץ המעמיד ולעיל אקשינן בדרב חסדא דאמר בחומץ ור"נ בר"י דאמר בשרף הערלה ליתסר בהנאה ואסיקנא בקשיא ואע"ג דליכא בהו ודאי בשם א' אלא י"ל שאני גבינה דאיתיה לאיסורא בעיניה דהא אוקומי מוקים וכל שהדבר לפניך בעינו א"א לגזור עליו אכילה בלבד הואיל ובאיסורי הנאה אתה מספקו ומחמת אותו ספק אתה גוזר עליו אבל הכא אע"ג דאיכא טעמא לית ביה ממשא הילכך מספיקא לא גזרו עליו איסור הנאה.

דף לט.

הא דא"ר יוחנן ב**עבדיה דלוי** דשרי למזבן מיניה חלתית משום דעבדו של חבר כחבר דמי. אני תמה ואפי' של עם הארץ למה לא יקח. וכי נחשדו עמי הארץ בכל שאסרו חכמים וא"ת בסוריא היה אין סוריא מקומו של לוי והי"ל לפרש אלא נראה שהעבדים סתמן פרוצים הן וראוי לחוש להם בשל סופרי' ויש נוסחי שכתוב בהן עבדו של ר' לוי ושמא סורי היה לפי שמקומו ידוע לא פירשו.

ו**דאמר רב חב"ת אסור חמפ"ג מותר**. מפו' בירושלמי (ב,ג) א"ר יודן טעמיה דרב כל דבר שאיסורו מגופו אסור בחותם אחד.

דף לט:

וה"ג בגמ' דילן בכולהו נוסחי עתיקי במלתיה דרב **פת למאי ניחוש לה וכו'** ופירושו משום דק"ל אמאי מותר בחותם אחד שהרי איסורו מגופו משום חתנות אבל רש"י ז"ל מחקו.

והדר אקשי' נמי בגמ' מדגבינה לא טרח ומזייף פי' לא חיישי' להכי משום שאיסורו משום תערובת שמעמידין אותו בעור קיבת בהמה נבילה או שמחליקין פניה בשומן חזיר חלב נמי לא טרח ומזייף משום חילופי ליכא דטמא ירוק אלא משום איערובי ואמאי צריך חותם בתוך חותם ואמר רב ברונא אפיק חלב ועייל חתיכת דג שאין בה סי' דאיסורו מגופו.

ושמואל אמר מח"ג מותר בחותם אחד איכא דגריס במלתיה דשמואל פת למאי ניחוש

לית וכו' כל כי הדדי לא מחליף ופי' דבלא סי' נמי שרי לשמואל ואין זה נכון שאלו היה חולק על רב היה אומר בהדיא ושמואל אמר פת אינו צריך סי' ורש"י ז"ל אמר דל"פ וגריס לא טרח ומזייף ובעי נוסחי עתיקו לא אשכחן במלתיה דרב גרסינן לא טרח ומזייף ובדשמואל ודאי לא טרח ומזייף כלומר ולפי' לא הזכירו שמואל וכן במקצת נוסחי ובודאי ל"פ כמו שכתב רש"י ז"ל.

כלבית א' או ב' כלביות. פי' רש"י ז"ל שהוא דג טמא וגדל מאליו בציר של דגים טהורים ואינו גדל בשל טמאים ומשמע דדג טמא הוא מדאמרינן בחולין כלבית באלפס הוא ושיערוה בס', ואם הפי' הזה אמת אין לחוש בדבר אלא שהם דברי נביאות.

ור"ח ז"ל כתב כלבית דג קטן טהור וכן נראה מדברי הר"מ הספרדי ז"ל שהוא דג טהור ובדג א' מותר.

ויש לתמוה דהא בטרית טרופה בעי' שיהא ראשו ושדרו ניכר לכל א' וא' וא"ל שדרך הדיגים להטיל דג א' בציר לסי' מאיזה ציר הוא ואין דרכן לערב ציר דגים טמאים בשל טהורים דילמ' מפיגי טעמא ולפיכך מותר.

וק"ל ניחוש שמא העכו"ם הטיל שם כלבית זו למוכרו לישראל בשלמא לפי' רש"י ז"ל כיון שהיא חיה ומתקיימת בו ואינה גדילה בשל טמאים אין לחוש אלא להאי פירושא קשיא ונראה לומר שציר דגים טמאים אינו שוה כלום והמוכר של טמאים בטהורים נתפס הוא עליו במקח טעות ולפי' כשהוא מטיל דג א' לסי' בחבית אחד ומוכר את השאר סתם (אחריה כמאן) [כמו דאמר] ללוקח של טהורים הוא ואם אינו של טהור מירתת אמר השתא חזו לבקי ומפסיד מינאי דאהא מוחזק שקרן ופסיד זבינאי דאפי' דטהורין לא מזדבן לי אבל כשהוא מוכר סתם ואין בהם סי' אינו נתפס על מקחו.

ומצינו בענין זה בין בעכו"ם בין בכותי שהוא מתיירא על הפסד מקחו כדאמרי' לעיל אסתומות מקפד קפיד ואמרי' נמי התם מירתת אמר השתא מדכרו לי וכן שנינו במטהר יינו של עכו"ם ברשותו בבית שהוא פתוח לרשות הרבים וכולה כדאיתא התם ואם תשאל אפר אמר עכו"ם נמי של דגים טהורים הוא להימן דמרת' התם כיון דלא עבד בהו מעשה מיקרי.

ואיכא לפרושי דכיון דציר דגים זיעה בעלמא הוא ואיסורו מדבריהם כדמפורש במס' חולין לפיכך הקילו בו להתיר בדג א' אבל טרית כיון דאכיל גופה צריך הכרת ראש ושדרה לכל א' וא' וגזרו על צירן משום גופן ולפיכך (אמרו) [אסרו] אפי' לטבול בצירן עד שיהא ראש ושדרה ניכר ודייקא נמי מדאמר ר' זירא מריש הוה מטבלנא בצירן משו' דהוה סבר מחלוקת בגופן אבל בצירן או ראש או שדרה כלו' ואפי' של אחר כמו שהתירו

בציר משום כלבית א' משמע דקולא הוא בציר וחומרא בגופן.
ואני תמה לפי הפי' למה הזכירו כלבית וי"ל כעין גוזמא הוא כלו' אפי' דג אחד קטן מתיר הכל ומתני' נמי דייקא דקתני ציר שיש בו דג משמע כל דג קטן מתירו ואלו לדברי רש"י ז"ל הי"ל לפרש שיש בו כלבית.
ופי' רש"י ז"ל שהטרית מין דגים קטנים מלוחים הוא, וכ"כ הר"מ ז"ל ומדברי כולם נלמוד שאין אנו אוסרין משום מליחתן ואין חוששין שמא נמלחו עם הטמאים ביחד ואסורים ולא נתברר הטעם וא"ת טמאים בטהורים נט"ל הוא והרי בפ' כל הבשר אמרינן להדיא שאם טמא מליח וטהור תפל אסורין ומסקנא אף שניהם מלוחין אסורין ואי משו' דלא מחזקינן איסורא כל היכא דשכיח מחזקינן. אלא משמע משום דטמאים בטהורים לא ממלחי דטהורים צריכי לאפושי עלייהו מילתא טפי טובא מטמאין א"נ משום דספיקא בדרבנן היא כדפרישית ולקולא ובס' העיטור נמי מתיר דגים מלוחין של עכו"ם אלא שנהגו בהם איסור.

דף מ.

עד שיהא ראש ושדרה ניכר. פי' רש"י ז"ל שיהא ניכר בראשו ושדרו שהוא דג טהור והא דאותיב רב עוקבא ממתני' דחולין דתנן ובדגי' כל שיש לו סנפיר וקשקשת לתרווייהו פריך וכולה כדפי' רש"י ז"ל ומקרא גופיה לא מותיב דילמא כתב סימנין ושייר כדשייר בסימני בהמה וחיה ולפי שראש ושדרה תלויין בסנפיר וקשקשת אמר הכתוב דבר המכשירן ושמעינן מיהא דדגים נאכלים בהכרת ראש ושדרה שאם ראשן חד ויש להן חוט השדרה מותרין.
וק"ל הנהו דגים דאתו לקמייהו דרבנן דלעיל ניבדקינהו בראש ושדרה. א"ל דהוו דמו בראש ושדרה לדגים טמאים ואפ"ה אם יש להם קשקשים טהורין והוו דמו לארא ופלמודא דדמו רישייהו לטמאי' ולדעתיה דר' נחמן אף בשדרה נמי איכא טהורים דדמו לטמאים אבל אין לך דג טמא דומה לטהור בראש ושדרה ולפיכך מתירין אותן בראש ושדרה כל זה לפי פי' רש"י ז"ל והיינו דאמרי' לעיל והאי דג טמא כיון דלית ליה חוט השדרה וכו' אלמא ליכא דג טמא דאית ליה חוט השדרה. ומיהו ההיא סברא לר' נחמן אתא דאמר או ראש או שדרה אבל לרב הונא איכא טמאים דאית להו חוט השדרה ומ"ה בעינן הכרת ראש נמי בהדה.
ול"נ דלכ"ע דגים ניכרין או בראש או בשדרה אלא הכא כשדגים חתוכים כל אחד לשנים ובאין ראש בפ"ע וגוף בפ"ע מר סבר אם ראש קיים וניכר שהוא טהור אוכלין אף הגוף

דמיניה הוא ואע"פ שהגוף טרוף ואינו ניכר ומר סבר בעינן סי' בכל חתיכה ותתיכה אא"כ הם חתיכות שוות ומתאימות כדלקמן כנ"ל, ופי' מחוור הוא.
אבל הראב"ד ז"ל כתב שראש ושדרה ניכר שהוא דג פ' והוא טהורואקשי' עלה דר' נחמן ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת בשלמא לר' הונא בראש איכא סנפיר ובשדרה איכא קשקשת. וא"ל דהיינו טעמא דר' הונא דבעי ראש ושדרה ולאו משום דסמכינן אהיכרא בעלמא אלא לרב נחמן קשיא דבראש ליכא קשקשת ז"ל הרב ז"ל ולפי פי' זה מי שאינו מכיר בראש ושדרה שהוא דג פלוני והוא טהור אין לו סימן אלא קשקשת.
אלא שאין הפי' הזה דומה יפה בשמועתנו דאי הכי היכי אקשי' ממתני' לימא מתניתין בשאינו מכיר שהוא דג פלוני וכן הוא ודאי דסימני דגים קתני כדקתני סימני העוף למי שאינו בקי בהן ותמה על עצמך והלא אין הבקיאות בהן אלא באותן שיש בהן סימני טהרה שהם סנפיר וקשקשת ומתני' סימנין קתני ובהן הבקיאות תלוי ואדרבא לא היה אפשר לתנא לשנות משנתו בענין אחר כלל אלא שאני תמה שלא ראיתי בחיבורי הגאונים ז"ל שיהא סי' לדגים בראש ושדרה וצריכה רבה.
חזא ביה קלפי ושרייה. פי' רש"י ז"ל במקצתן ראה קלפין ורבא חשש שמא יש שם דגים טמאים וטהורים ותמה הוא למה לא חשש לערבונן כמו שאסרו חילק מפני ערבונן עולין עמה ולא התירו אלא חילק אומן שהוא מפרישן כמו שפי' רש"י ז"ל ולדעת רשב"ג ות"ק אבל לאו דאומן אסור וכן דרך הדגים ברוב עולין טמאים וטהורים כאחת.
ויש שפירשו דכוליה ארבא חדא מינא הוא ושוין במראה ורב הונא אשכח קלפי בדופנא של ארבא והיה תולה שמא לא נשרו וכיון שניכר לעין שכולן מין אחד כולן מותרים וא"ל רבא מי איכא דשרי הא מילתא בדוכתא דשכיחי קלפי כלומ' שמא מדגים אחרים טהורים נשרו קלפין הללו ונדבקו בדופני הספינה והכי דייקא לישנא.
והא דאמרינן **נפק שפורי דרבא ואסר שפורי דרב הונא בר חיננא ושרי**. ולאו דוקא אלא מעיקרא נפק דרב הונא ושרי שהרי חכם שאסר אין חבירו רשאי להתיר ועוד דאלו בשיקול הדעת שלהם נחלקו ואפי' התיר אינו מותר אלא מקמי הכי שרו תדע דהא מעיקרא ה"ק נפק ר"ה ושרייה והדר אתא רבא בתריה ודאקשי' ממעשה בעכו"ם אחד שהביא עריבה מלאה חביות אדר' פפא מקשי' דאמר ראש ושדרה לכל א' וא' והא רשב"ג שרא בסי' של א' וקס"ד דכיון שנמלחו בגרב אחד אין חוששין ששני מינין טמא וטהור מקלקלין זה את זה ומסקי' בחתיכו' שוות ואפשר לתרץ לדעת רש"י שהארבא נמי של חביות מלוחות היתה ואינו במשמע.

הא דא"ר **ברונא אמר רב קרבי דגים ועוברין אין נקחין אלא מן המומחה**. נראה שרש"י ז"ל מפ' מומחה זה בקי בהן ואינו מחוור לחלק בין המומחה האמור למעלה בכל השמועה לזה. ובירושלמי כללן כולן ותני כולן ותני אין לוקחין מעי דגים וקרבים אלא ע"פ מומחה ואין לוקחין תכלת אלא ע"פ מומחה וכו' אלא מאי מומחה נאמן והטעם מפני שנחשדו עמי הארץ ליקח קרבי דגים ועוברין מן העכו"ם בחזקת שהם טהורים ושמא טמאים הן ואם אמר אנא מלחתינהו נאמן דמרתת משום דלא מצי משתמיט ליה אם אחזינהו לבקי והכיר בהם שהם טמאים אבל לא אמר אנא מלחתינהו מצי משתמיט ליה אמר ישראל מכרן לי בחזקת טהורים והטעני ודמיא הא מילתא להא דאיתמר בפ' אלו טריפות גבי ביצים שאם אמר לו של עוף פלוני טהור הוא נאמן.

דף מ:

הא דאקשינן **אי דנעבדין פעם א' בשנה**. נ"ל דלא מסיק לכולה קושיא, והכי בעי למימר אי דנעבדין בודאי מאי טעמייהו דרבנן ואי דאין נעבדין מאי קאמר ר"מ ואי בסתמא במאי פליגי אלא משום דר"מ פריש דנעבדין לא חש לאקשויי אלא חדא.

ופריק רב יצחק בר יוסף דבמקומו של ר"מ ראה אותם עובדים והוא חושש לסתם כל העולם ולדידיה המוצא צלמים בדרך חושש לאותן מקומות וכן עיר שאין מנהג שלהם ידוע חושש לכל הצלמים שמא כמנהג מקומו הן עושין הילכך כיון דרובא דעלמא אסור ליה מדינא אפי' במקום שאין נעבדין גזר שאר מקומות אטו אותו מקו' ורבנן לא חיישי למיעוט ולא גזרי נמי כלל דלא גזרינן במילתא דלא שכיח לן משום מיעוטא והיינו לישני דגמ' דקאמר גזר ולא גזרי.

ורב יהודה מוקי מתני' באנדרטי דאיכא מיעוטא דמקבלי לה באלוה ובמיחש למיעוט בכל מקום פליגי וליכא הכא גזירה דמקום אטו מקום. ורבה בר בר חנא נמי בעומדין על פתח מדינה דאיכא דפלחי להו ודלא כאוקמתא דר' יצחק בר יוסף.

ורבא אתא ופי' דדוקא של כרכים אבל של ספרים אסורים לדברי הכל ואפי' אין עומדין על פתח מדינה ולא גזרינן כרכים אטו כפרים בין לר"מ בין לרבנן אלא חששא משום מיעוטא הוא דאיכא כרכים דפלחי להו ומיהו כפרים נמי מיעוטא נינהו לעלמא דאל"ה מוצא צלמים ליתסרו לרבנן דלמא דכפרים הוו אלא כפרים לא שכיחי בהו צלמים אלא בכרכים שכיחי בין לע"ז בין לנוי מדינה.

ומדברי רש"י ז"ל נראה שלא פירשו באנדרטי אלא לדעת ר"מ אבל מדברי רבינו ב"ה ז"ל

נלמוד שאף שיש בידו מקל או צפור אינו אסור אלא באנדרטי או בעומד על פתח מדינה וכ"כ הר"מ תלמידו ז"ל.

דף מא.

הא דאמר **שמואל אפי' שברי ע"ז**. משמע משום דס"ל ע"ז שנשתברה מאליה מותרת ובהכי ריהטא כולה שמעתין דמקשינן לר' יוחנן מדר"מ נשמע לרבנן לא אמר ר"מ התם כל הצלמים אסורים שברי צלמים מותרים ופריק דשברי ע"ז אסורין.
אלא דא"ל דסברי נינהו, דאיכא דסבר דאפי' למ"ד ע"ז שנשתברה מאליה אסורה במוצא שברי ע"ז מות' מ"ט דאמרי' עכו"ם מיזהר זהיר בע"ז שלו ומינטר לה עד דרתח עלה ומיתבר לה הילכך במוצא אמרי' חזקה עכו"ם תברה ואע"ג דפשיט' לן דאין ספק מוציא מידי ודאי הכא ודאי הוא דחזק' היא דעכו"ם תברה והיינו דאמרי' בשלהי פרקין לשמואל דכ"ע עובדין לשברים כלומר דע"ז שנשתברה מאליה אסורה אלמא לא מסיימא מלתיה דשמואל דשרי הכא במוצא שברי ע"ז אי משום דסבר ע"ז שנשתברה מאליה מותרת אי משום טעמא דפרישית וכן פי' רש"י ז"ל בשלהי פירקין תדע דהא לא מותבינן אדשמואל כל הנך תיובתא דמקשינן לר"ל.
ואי קשיא א"כ היכי אקשי' לר"ל הא שברי ע"ז אסורין דהא לר' יוחנן נמי שברי ע"ז במוצא מותרין הא לאו קושיא היא דמקשה ה"ק בשלמא לר' יוחנן ניחא דא"ל חיישינן שמא נשתברה מאליה אלא לר"ל ודאי קשיא ולאו מכלל דר' יוחנן ודאי אסיר במוצא שברי ע"ז ופליגא דשמואל אלא לר"ל ודאי קשיא.
וכפי הענין הזה סוגיא אחרת בפ' לא יחפור גבי עובדא דרקתא דבי בר מריון בריה דרבין דמקשי' ולרבינ' מאי שנא מגץ היוצא מתחת הפטיש ומשמ' דפשטא דלמר בר רב אשי דפליג עליה ניחא ליה ודאי ואין הדבר כן שאף למר בר רב אשי קשי' מדקי"ל בעלמא (ב"ק ס,א) זורה ורוח מסייעתו פטו' אבל אסור בנזיקין והא דלא מקשי' אלא לרבינא משום דלמר בר רב אשי אפשר דניחא ליה דלא שמעינן ליה דאמר הכי בהדיא וכבר פירשתים בדיני הגרמות.

דף מא:

הא דקאמרינן בדשמואל משום דקבעי למתני סיפא ואמרינן עלה **ואמאי והא שברים נינהו** קושיא היא דמקשינן עליה בשלמא לדידן דאמרינן מאליה נשתברה שברי צלמים ה"ט דמותרין משום דאפי' נשתברו מאליהן שברי שברים נינהו ותבנית יד ורגל אסורים

דכיון דממילא נשתברה כל שכיוצא בהם נעבד בתחלה נעבד בסוף ולא תלינן בשבירה דעכו"ם עכו"ם לא תבר ע"ז שלו אלא לדידך דאמרת דאדרבה לשבור ממילא לא חיישינן אלא ודאי עכו"ם תברה כיון דעכו"ם תברה ודאי בטלה אפי' כולה קיימת חוץ מאצבע קטנה שלה וכן הא דאקשינן מינה לקמן בשמעתין לר"ל בכה"ג הוא דכיון דאמר אפי' נשתברה מאליה ודאי בטלה מה לי תבנית יד מ"ל שברים אחרים.

ומיהו לר' יוחנן נמי קשיא לפום מאי דאמרי' משום דתרי ספיקי נינהו אפי' לפום מאי דסבר דע"ז שנשתברה מאליה אפי' לשברין אסורה אלא כיון דפירכי כולהו אר"ל ולדידיה קשיא אעיקר מימריה ולר' יוחנן ל"ק לעיקר סבריה נקיט גמ' סרכא דעיקר קושייתא ומקשה מינה לר"ל ולא לר' יוחנן כדפרישית.

והא דאקשינן נמי **ולר' יוחנן מדר"מ נשמע לרבנן וכו'** לרבנן נמי ע"ז היא אסורה שבריה מותרין ולא מפרקי אנה"נ ומשום דנשתברה מאליה לא חיישינן וכדשמואל איכא לפרושי דלטעמיה דמקשה קא"ל כלומר לדידך דדייקת ממתני' הא שברי ע"ז אסורין וחיישת שמא נשתברה מאליה ואסורה כדר' יוחנן היכי קס"ד הכי והא מדר"מ את שמע לרבנן אלא ע"כ לא תידוק הכי אלא שברי ע"ז נמי מותרין אי מדר"ל אי משום דשמואל ומתני' כדתריצנא ופרקי' לר' יוחנן ודאי אפשר דשברי ע"ז אסורים ומתני' כפשטה כדס"ד מעיקרא ומיהו אכתי לא מכרעא דר"י פליג אדשמואל דכל האי שקלא וטריא למאי דקס"ד מעיקרא היא כדפרי'.

וזהו טעמו של רבינו הגדול ז"ל שפסק כר' יוחנן וכדשמואל דאלמא לא פליגי אלא טעמא דשמואל משום דלנשתברה מאליה לא חיישינן דעכו"ם מינטר נטר לה והכי מסקנא דסוף פירקין דכ"ע עובדין לשברים כפי' גירסת רש"י דאלמא לשמואל ע"ז שנשתברה מאליה אסורה ואפ"ה שרי במוצא שברי ע"ז. ולא שמעינן דר' יוחנן פליג עליה כלל כדפרישית. וא"כ בכל הך שקלא וטריא דבשמעתין ס"ל לר' יוחנן דחיישי' לנשתברה מאליה לא מידחיא דשמואל דלא (חזינן) [דחינן] מימרא בשקלא וטריא דגמ' דזמנין טובא לא קיומי ובכמה דוכתי מפכינן תריצתא סוגיא.

ומיהו למאן דגריס לקמן בלישנא בתרא דלכ"ע אין עובדין לשברים ס"ל לשמואל ע"ז שנשתברה מאליה מותרת לא סלקא לי הא דשרי שמואל אליבא דהלכתא דכיון דשמעינן ליה בהדיא דאמר מותרת ע"ז שנשתבר' מאליה איכא למיחש למלתיה דהא דשרי שברי ע"ז משום דאזדא לטעמיה וכיון דסוגיין נמי בדר' יוחנן למיסר טפי עדיף לן למסמך אסוגיין.

ועדיין לא נתבררו דברי רבינו הגדול ז"ל כהוגן שהוא גורס לפי הנראה דכ"ע אין עובדין

לשברים ועוד הם צריכין לפנים שהרי פסק כן בע"ז שנשתברה מאליה כרבי יוחנן דאמר אסורה ולפום סוגיין דשמעתא לא שנא שברים לא שנא שברי שברים לעולם ואפילו לאחר ששוחק וזורה לרוח וכולה סוגיין הכי רהטא וליכא למדחי דאבני' ושפוין ושוחק וזורה לרוח וירקות כולהו שברי שברים הם ועוד קושיא דמקשי ליה ר"ל לר' יוחנן מפה לפה דקן שבראש האילן שברי שברי' שאין העוף עשוי לשבר מן האילן אלא קנים רכים מראשי ענפים ואפ"ה לר' יוחנן אסירי ולקמן בשלהי פרקין מסקינן דכ"ע אין עובדין לשברי' א"נ לשברי שברים כדגריס רש"י ז"ל ופסק בה רבינו הלכה כרב.

ונראה שהוא מפרש אותה שמועה בעיקר ע"ז קיימת דומיא דאשרה דרב סבר עובדים לשברים כשם שעובדין לע"ז עצמה ושמואל סבר אין עובדין לאותן שברים אלא לעיקר ע"ז ואין צריך לבטל כל קיסם וקיסם שכיון שגוף ע"ז קיימת לה הן עובדין ומה שנשבר ממנה בטל הוא להם שאין עובדים לשתים בגוף הע"ז ושברים והוא אינו עשוי להחזיר לה השברי' לפיכך הוא מבטלן ועוד דמימר אמר אין ע"ז חפצה באותן שברים.

אבל מדברי כולם נלמוד שע"ז שנשתברה מאליה אסורה שאין העיקר שלה בטל בשביל אותה שבירה ואלו שברה אדם בטלה בכל דהו הילכך אם נשתברה כולה מאליה כגון דגון לדברי שניהם אסורה כולה שלאותן שברים עומדים ועוד דטרח ומייתי אומן ומתקן לה ולישנא דעובדין לשברים דקאמר כדפרישית וכל היכא דאדכרו בגמ' האי לישנא בעיקר ע"ז קיימת הוא כדאמרי' בפ' רי"ש ודאמרינן נמי התם גבי בימוס שנפגם עובדין לשברים ואין עובדין לשברים בכה"ג נמי מצית לפרושה דבימוס פגום כשברים היא לע"ז עצמה שהיא קיימת וזה הפי' נכון ועליו סמך רבינו ז"ל.

והא דמשמע הכא דעצי הקן לרבי יוחנן אסורים כששברה מן האשרה א"ל משום דהו"ל כדרך גדילתה דאורחא דאילן שמקננין בו עופות וע"מ כן עובדין אותו ור"ל מק"ו אקשי ליה דאי הכא מותר כ"ש בעלמא ואיהו ודאי שרי ליה דכיון דלא אצילה נפשה מכל שבירה בטולי בטלה כטעמיה ור' יוחנן לא קביל מיניה ואי הוה ס"ל בעלמא אין עובדין לשברים דע"ז קיימת והכא כשברים דמו מצי למימר ליה הכי אלא קסבר דהכא לא קא מבטל מידי דדומיא דדרך גדילתה הוא וכיון דאכתי בגופה קיימי לא דמי לי' לשברים דע"ז קיימת דהא אפי' בבצים אסר איצ"ל בעצים.

והא דאקשי' הכא בשמעתין ולר' יוחנן מדר"מ נשמע לרבנן א"ל כדפרשינן אלא שאני אומר דהכי נהירא מלתא לפרושי דמדר"מ ודאי נשמע לרבנן לאו מי אמר ר"מ שברי צלמים מותרין ואע"ג דאיהו חייש למיעוטא ואיכא למיחש שמא נשתברו מאליהן אע"ג דעכו"ם נטורי מינטר לה איכא מיעוטא דנופלות ואפ"ה שרו אלמא ע"ז שנשתבר' מאליה

שריא לרבנן נמי היא אסורה ושבריה מותרין אע"פ שנשתברה בפנינו מאליה ומפרקינן הכי השתא התם אימור עבדום אימור לא עבדום ואת"ל עבדום אימר בטלום אי בשבירה ששברן הוא עצמו או שביטלום מאליהן ונתיאש מהם ולא תקנם וביטלם ממש אבל ע"ז ודאי עבדוה מי יימר שביטלוה כשנשתברה מאליה הרי לא עשה בה מעשה לבטלה ולא תלינן לקולא לו' איהי גופא לא מצלא להההוא גברא מצלא.

והראב"ד ז"ל מפ' דטעמיה דשמואל דשרי במוצא שברי ע"ז משום דתרי ספיקי נינהו דאיכא דפלחי לשברים ואיכא דלא פלחי הלכך בהאי גברא א"ל דפלח וא"ל דלא פלח ואת"ל פלח אימר זו [שברה וביטלה] לר' יוחנן [חסר סוף דברי הראב"ד ותחילת דברי הרמב"ן שחולק עליו] וכו' דכיון דתרי ספיקי נינהו אפי' לר' יוחנן הו"ל למשרינהו לפיכך אין פי' זה נכון ועוד דלאו מלתא היא דלא מיקרו תרי ספיקי אלא היכא דאיכא למימר לא עבדום אבל ודאי עבדום ליכא אלא חדא ספיקא אימור בטלום ואימור לא ביטלום ועוד דהא ס"ל לשמואל בפ' כל הזבחים שנתערבו הנח לע"ז דספק ספיקא דאסור.

אבל הר"ם הספרדי ז"ל חולק על מה שפירשנו וכ"כ ע"ז שנשתברה מאליה אסורה לפיכך המוצא שברי ע"ז אסורין וכן דעת בה"ג כדבריו.

ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת. פירש"י ז"ל דוקא בהמתו ואע"פ שבחבר שמת מחזקינן להו במתוקנין לגמרי כיון דמדרבנן הוא דמתסר לאדם הימנוה רבנן לחזקת חבר בדרבנן ואיכא דרמו בה מירמא הא דמייתינן לה גבי בדיקת חמץ בפסחי' פ"ק דלא אתי ספק ומוציא מידי ודאי והא בדיקת חמץ דמדרבנן דאורייתא בביטול סגי ליה ואמאי הא אמרת דאתי ספק ומוציא מידי ודאי דרבנן והא לאו קושיא דהכי קאמרינן ואב"א לדאורייתא לא מהניא חזקת חבר אלא להכי שרינן להו משום דתרי ספיקי נינהו בדאורייתא ומהניא חזקת חבר לרבנן אבל התם ליכא חזקה אלא אימר והראב"ד ז"ל מפ' דבחבר שמת הרי הם מתוקנין לבהמה אבל לא לאדם, ואינו נכון.

וי"מ דהא דר' אושעיא נמי אפי' לאדם נמי שרו שלא כדברי רש"י ז"ל והא דקאמר כדי שתהא בהמתו אוכלת אמערים קאי כלומר שמותר להערים בכך כדי להאכיל לבהמה אבל לאכילת אדם אסור לעשות כן אלא שתבואתו פטורה מן המעשר לפי' בחבר שמת הרי הן בחזקת מתוקנין אפי' לאדם אימר עבד כדר"ח ואע"פ שהוא היה חבר אימר הוא היה מיחדן לבהמתו.

ואחרי' אומרים דה"ק מכניס אדם תבואתו לבית במוץ שלה ומערים עליה כדי שלא יהיה נראה כגוזל את השבט ואומר שלצורך בהמתו הוא מכניסה ולפיכך אינו ממרח אותה ופטורה מן המעשר ואוכל הוא עצמו והיינו לשון מערים.

והכי משמע במנחות בפ' ר"י דאפי' לאדם שריא דאמרינן התם גבי מירוח העכו"ם שאינו פוטר גזירה משום בעלי כיסין ופרכינן השתא נמי עביד כר' אושעיא ואם איתא דדוקא בהמתו היכי עביד כר' אושעיא הא לאדם אסורה ועוד משמע דמשום בהמה לא גזור בה רבנן דמלתא דלא שכיחא היא.

ובתוספות אמרו דמירוח העכו"ם בלא גזירה נמי אינו פוטר אלא מאכילת עראי שמתחייב בה בשעת מירוח אבל אכילת קבע שהוקבע בה תחלה אינו פוטר וא"כ כולן להאסר באכילת עראי הן ואינו מחוור שכיון שנפטר ולא אתי לידי חיוב אפי' אכילת קבע נמי ומצינו מירוח הקדש נמי פוטר אפי' לקבע.

ואי קשיא הא דגרסינן במס' ביצה הכניס שבולין לעשות מהן עיסה אוכל מהן אכילת עראי ופטור מן המעשר אלמא אסור לאכול מהן קבע. א"ל התם בעודם בשבלים שעדיין אפשר שיתחייבו שמא יוציאם ויזרם ויכנס או יעשה מהן גורן בראש גגו וימרח אותם שם שכל זה מחייבן במעשר לפיכך הרי הן כעומדין בגורן אבל דש זורה בלא מירוח שוב אין להם חיוב לעולם שכבר נפטרו לפיכך אוכל מהן קבע וזה שלא כדברי ר' שמואל ז"ל שהוא מפרש שכיון שהכניסה במוץ שלה נפטרה ואע"פ שהוציא במוץ שלהן ומרחן בגורן וחזר והכניסן נמי לא מחייבי ובפ' השוכר את הפועלים פירשתי הענין הזה בביאור.

והראב"ד ז"ל מפרש דשאני שבלים שמא למוללן במלילות הוא צריך ומחייב במעשר אבל תבואה במוץ שלה שאינה ראויה למלילות פטורה. וא"ל אשמעתין ונימא מעיקרא אומר לא טביל שמא זרען לבהמה וקי"ל במס' נדה אוכלי אדם שזרען מתחלה לבהמה פטורין מן המעשר. וא"ל אע"ג דזרען לבהמה אם נמלך עליהם אחר מכאן לאדם נתחייבו במעשר וזה כיון שמרחן לאדם נמלך וי"ל ההיא מילתא דלא שכיחא ודעדיפא ושכיחה מינה נקטו.

דף מב.

הא דרמי הכא בכולהו **ואמאי תהוי כע"ז שנשתברה מאליה**. ק"ל, ולר' יוחנן נמי מי ניחא והא אפי' ביאוש בעלמא בטלה כגון שהניחוה עובדיה ואינן עתידין לחזור כדאי' בפ' ר"ש וכדאמרינן התם גבי בימוס של מלכים ובימוס שנפגם ולקמן נמי אמרינן נהי דמינה מיאש מאיסורא מי מיאש מימר אמר וכו' אלמא אי מיאש מינה בטלה והכא כיון ששוחק ישראל וזורה לרוח ודאי מיאש.

ואיכא לפרושי דודאי כל יאוש לדעת בטלה להכי פליגי בנשתברה מאליה. ר"ל סבר

בטלה כמי ששברה בידים דעל כרחיה מבטלה ואפי' שלא לדעת בטלה ור' יוחנן סבר לאו כמי שנשתברה בידים דמי וכל זמן שלא בטלה ודאי בפנינו אינה בטלה שמא יחזור ויתיכנה ויעשנה אחרת או יעבוד לשבירה אפי' נשברה בפנינו הלכך גבי ע"ז ששברה ישראל לר"ל מותרת אע"פ שלא ידע בה עכו"ם ולר"י כיון שאין השבירה מבטלה כמי שביטלה עכו"ם אסורה ואפי' זורה לרוח אין כאן יאוש להתיר דיאוש שלא מדעת לאו יאוש הוא גבי ע"ז ואפילו באבודה ממנו ומכל אדם דאיסורא לא בטיל שלא מדעת אבל מכרה לצורף או הניחה לדעת הוא מיאש ממנה וכן אם (התיר) [הכיר] בה ששחק ישראל וזרה לרוח ע"כ נתיאש לדעת ואפי' בלא מעשה בטלה.

וביר‏וש' (ג,ב) ע"ז שנשברה ר' יוחנן אמר אסורה ורשב"ל אמר מותרת מה אנן קיימין אם בעתיד להחזיר לכליין דברי הכל [אסור , אם בשאינו עתיד להחזירם לכליין דברי הכל] מותר ולא אתיא בגמרין.

והראב"ד ז"ל מפ' דלר"ל בעינן שידע עכו"ם בשבירתה או הוא או אחר אבל מכיון שראה אותה עכו"ם בטלה דיאוש לדעת הוא ועכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו ור' יוחנן סבר לא בטלה ולפי פי' לא ניחא ליה הא דאקשינן ישראל אינו מבטל ע"ז דהא ביטול ישראל לאו כלום הוא עד שיראה עכו"ם ויתיאש וכל הנך דמקשי לר"ל לא סלקן דאי בשראה עכו"ם אפי' לר' יוחנן מתייאש מאחר ששחק וזרה לרוח או שחפה דרכים באבני מרקוליס ואי בשלא ראה אפי' לר"ל לא בטלה עד שיכיר ויתיאש אלא מסתברא דכיון שנשברה מאליה לר"ל בטלה כמי ששיברה בידים.

דף מב:

הא דאקשינן הכא **אלא מעתה פרצוף אדם לישתרי. אלמה תניא כל הפרצופות מותרות חוץ מפרצוף אדם**. לא אתיא כאוקמתא דרבא דאוקמה במוצא אלא אביי מתרץ ולדידיה מקשי' דאיהו אמר לעיל מציעתא בעושה וכיון שכן איכא למימר דלא קי"ל כוותיה דאביי דאסר פרצוף אדם לחודיה אלא כיון דקרא דריש א"ל הלכתא כוותיה ולא פליג עליה רבא בהא ובתוספתא נמי תניא טבעת שיש עליה פרצוף מותר לחתום רחב"ג אומר של בית אבא היו חותמין בחותם של פרצופות ר"א בן צדוק אומר כל הפרצופות היו בירושלים חוץ מפרצוף אדם בלבד ורבינו הגדול ז"ל נמי סמך אדאביי ואדרב הונא בר אשי, וכן עיקר.

והראב"ד ז"ל פי' דצורת מלאכי השרת היינו צורת אדם וכיון דקתני אידך מלאכי השרת בכלל שמשין לא צריך אביי למדרש בפרקיה לא תעשון אתי אלא כולהו מחד דרשא

אתו לא תעשון מה שאני דהיינו כל השמשין ואין זה נכון דהא לעיל נמי מייתו לה בדר' הונא מר בר ר' אשי ולא סגי ליה בברייתא וכן הוא שמלאכי השרת בעלי כנפים הן ואין צורתם לגמרי כצורת אדם.

והא דתניא וחיות הקדש לאו למימרא דפרצוף אדם לחודיה לשתרי דא"כ קשיא לאביי אלא דאי לא אסר רחמנא דמות שמשי מרום הייתי אומר כיון שעשה לו דמות ד' פנים האי לאו דמות אדם הוא ולישתרי צריכא.

ואסיקנא **דדמות שמשין אפילו שבמדור התחתון אסורים**, ונראה לפרש ולומר דל"ש בולט ול"ש שוקע וכן בפרצוף אדם דלא תעשון כתיב ולא פליג רחמנא בין בולט לשוקע אלא בשאחרים עשו לו אמור רבנן דשוקע מותר ובולט אסור משום חשדא והא דתניא טבעת שחותמה לאו בדמות שמשי מרום אלא בשאר כל הצורות היא דכיון דבולטות נינהו איכא למיחש לחשדא שמא צורה נעבדת היא כיון שהוא מניחה ואע"פ שאחרים עשו לה אסור להניחה וכן הוא אסור לעשות כל צורה בולטת שמא יאמרו לעובדה הוא עושה כדקתני חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה והא דשרינן לעיל בעושה צורות ופרצופות כולן בשוקעין אבל בבולטין חיישינן לחשדא אא"כ עושה אותם לרבים שלא במקום חשדא ומיהו מסתברא לי שלא אמרו אלא בטבעת וכיוצא בו שהם מכובדין אבל על המבוזין מותר לצור שאר צורותבין בולט בין שוקע דליכא למיחש בהו לחשדא והא דקתני אסור לחתום בה על דברים המכובדין קאמר כגון על השירים ועל הנזמים אבל במבוזה שרי, כן נ"ל.

אבל בה"ג ז"ל כתב ת"ר טבעת שחותמה בולט וכו' והוא שיש עליה צורת חמה צורת לבנה צורת דרקון מ"ט משום חשדא דילמא אמרי' קא סגיד לה ע"כ. ושוב ראיתי דעת רבים ודעת הרב בעל התוס' ז"ל כן דכל צורה שוקעת מותרת ואפי' דמות אדם ומשמשי מרום ובולטת אסורה באלו הנז' ולא באחרים בכל שבארץ.

וראיתי בתוספתא (ו,א) דקתני תלת טבעת שיש עליה ע"ז בזמן שהיא בולטת אסורה בהנאה אם אינה בולטת מותרת בהנאה ומותר לחתום בה. וטבעת שיש עליה חותם מותר לחתום בה. ר' יהודה אומר אם היה חותמה שוקע אסור לחתום בה מפני שנעשה צורה טבעת שחותמה שוקע וכו' טבעת שיש עליה פרצוף מותר לחתום בה וכו' ר"א בר צדוק אומר כל הפרצופות היו בירושלים וכו' לעיל' רישא משכחת לה בחמה ולבנה וקסבר שאין הכלים נאסרין במוצא אלא בבולט ואלו (בצורת דרקון) [בצורה שוקעת] אע"פ שהיא ע"ז מותר לחתום בה וטבעת שיש עליה חותם דקתני היינו בשאר חותמות כל הצורות בכלל ופרצוף דסיפא דהיינו דבהמות ועופות וזה סיוע לדברי.

והא דמפרקינן **כיון דחותמה בולט הוא חיישינן**. משמע דר"ג שוקע היה וא"ה קשיא הא דאקשינן לקמן והא ר"ג יחיד הוא אלא שד"ש מפרש דה"נ הו"ל לאקשויי בדר"ג ליחוש לחשדא אלא דבעיקר תירוציה אקשי ליה וא"כ האי דקאמר כיון שחותמה בולט הוא חיישינן לאו למימרא דר"ג שוקע הוה אלא ה"ק אינו אסור אלא משום חשד כיון שהוא בולט ולקמן פריך דר"ג נמי ניחוש ובדין הוא דהו"ל לפרוק דר"ג שוקעות הוו אלא דלא מצטריך להכי וניחא ליה לאוקומה בבולט כעין חמה ברקיע לבדוק בה הדיוטות.

ואנדרטא דאוקמה בבי כנישתא. פי' הגאון ז"ל דשעת השמד היה וכשבטל השמד העבירוהו משם משמע דס"ל לגאון ז"ל דאע"ג דבעלמא לא חיישינן לחשדא מכוער הדבר להניח שום צורה בבית הכנסת דחיישינן שם לחשדא כיון שהוא מקום תפלה דלמה הניחוהו שם אבל כיון שבאונס הונח שם לכבוד המלך מותרין להתפלל ואין אוסרין עליהם משום שמא יחשדו.

דף מג.

הא דאמרי' לעיל **ש"מ עכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו וש"מ וכו'**. ה"פ: ש"מ עכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו וש"מ אפי' בע"כ הוא מבטלה ואפילו לשל חבירו וש"מ שאינו יודע בטיב ע"ז ומשמשיה אינו מבטל והיינו דשמעי' מהכא דלא מיתני בשום דוכתא אבל ודאי שמעינן מינה ישראל אינו מבטל אלא דכבר תנינן לה כמה זימני ומ"ה לא אמר ש"מ ד'.

הא דאמרינן **מכובדין של השיריין**. דהיינו צמידין וכן נזמים וטבעות כולן דבר מתקיים של כבוד הוא אבל בגדים אפי' בגד שני אינם אסורים אלא בכלל הסדינים הם ובירושלמי אמרו קריספא והדא כסות של דבר בזיון הוא והר"מ הספרדי ז"ל מנה (שיריין) [והם בגדי שני] בכלל מכובדין ויש לחוש.

דף מד:

תנא כשיצא א"ל אין משיבין במרחץ. א"ל והא מתני' לא קתני הכי דקתני א"ל אין משיבין במרחץ וכשיצא א"ל וא"ל דתרוצי מתרצי לה לומר דה"ק א"ל אין משיבין במרחץ כשיצא.

וי"מ דג' בתים בבית המרחץ כדאיתא במסכת שבת (י,א) (ופנימית) [ובאמצעית] שבני אדם עומדין ערומים ומקצתן לבושים ששם מותר להרהר א"ל אין משיבין במרחץ לאחר שיצא (לגמרי) [לחיצונה] א"ל עיקר הטעם.

וכי באתי בגבולה מאי הוי. פי' ולהאי פירושא קרי לה תשובה גנובה לפי שלא רצה לגלות לו כל מה שמותר לו וגנב ממנו הדבר.

דף מה:

מיבעי להו לאילן שנטעו מתחילה לכך. פי' ואליבא דמ"ד (דף נא,ב) ע"ז של עכו"ם אסורה מיד וליכא מימר דכיון דשליחותא דישראל עביד מיתסרן מיד בחומר שבשניהם דהא אמרינן לקמן ברישא מדכתוב אבד תאבדון אשר עבדו שם העכו"ם דע"ז של עכו"ם עד שתעבד.

ומיהו למ"ד נמי ע"ז של עכו"ם עד שתעבד מיבעי להו לאילן שעבדו ונטעו א"נ נטעו ועבדו קודם השרשה דמתסר בבית דלא חדית רחמנא באשרות מידי אלא ואשריהם תשרפון באש דומיא דמזבחותם תתוצון ומצבותם תשברון לומר נתוץ ואח"כ שרוף ומיהו משמע ודאי דנטעו מתחילה לכך ואח"כ עבדו היכי דאינו אסור בע"ז עד שתעבד מותר דהא בשעת עבודה דהוא איסור מחובר הוא הילכך באילן שתחתיו ע"ז לא משכחת לה דמתסר אלא כשהיתה שם ע"ז ונטעו עליה לצל או שגדעו ופסלו עליה א"נ תוספתה לשמואל [בדף מח,א] קודם השרשה וי"א דנטעו מתחילה לכך ואח"כ עבדו מיתסר בע"ז דעד שתעבד דאהנייא ליה תפיסת ידי אדם ואיני מוצא בזה טעם.

דף מו.

הכי אשכחן בנוסחי: **השתחוה להר אבניו מה הם למזבח יש נעבד במזבח במחובר או אין נעבד במחובר**. ופירושה דמפשט פשיטא ליה לרמי דמכשירי קרבן כקרבן דמי וליכא נמי דמסתפקא ליה הא דכ"ע מכשירי קרבן כקרבן אלא קמיבעיא ליה אם יש נעבד במחובר לגבוה מי אמרינן מידי דהוה אבעלי חיים דאסירי או דילמא התם גזירת הכתוב הוא והכא אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם אמר רחמנא ואפי' לגבוה שרי (והרי אמרי') [והא דאמרינן] לקמן אי תכלת דכהנים היינו בעיא דרמי בר חמא [בתרייתא] משום שינוי קאמר אבל רש"י ז"ל פי' דרב"ח [בבעיא בתרייתא] חדא מיגו חדא מיבעיא ליה אם יש נעבד במחובר לגבוה או לא.

ואית דבעי מימר דמפשט פשיטא ליה לרמי דיש נעבד במחובר לגבוה דומיא דב"ח שאין בהם תפיסת ידי אדם ואסורין כי קא מיבעיא ליה למזבח ולישנא דגמ' לא דייקא הכי דקאמרינן בכולה שמעתין נעבד שמותר במחובר לגבוה ואסור במחובר לגבוה.

ומיהו ק"ל הא דבעי רב"ח המשתחוה לקמת חטים מהו למנחות יש שינוי או לא פשיטא

דיש שינוי דמחובר לגבוה דאסור מנא לך מאתנן דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה התם הוא ולא שינויו אף הכא הוא ולא שינויו בשלמ' למ"ד לגבוה פשיטא ליה דיש נעבד במחובר ולאו מאתנן גמרינן לה ניחא אלא למאי דמפרשינן לעיל קשיא.
ואיכא דמפרק דרב"ח לאו בק"ו דאתנן אתיא ליה אלא ה"ק את"ל יש נעבד במחובר דגמריגן במה מצינו מאתנן יש בהם שינוי או לא גמרינן מינה ומינה או גמרי' מינה ומוקמינן באתרה לומר דנעבד במחובר לגבוה מנעבד דתלוש להדיוט ילפינן מה התם אין שינוי אף הכא נמי אין שינוי ואע"ג דפליגי תנאי בעלמא בהאי פלוגתא דילמא הכא איסור ע"ז שאני ולגבוה שאני. זה תי' הראב"דז"ל, ולא נהיר.
אלא הכי הוא דאיכא למימר דק"ו גופיה לאו מאתנן גמרינן לנעבד אלא הכי קאמרינן ומה אתנן הקל שאינו אסור להדיוט עשה בו לגבוה מחובר כתלוש הילכך ליכא למימר ביה דיו ולא דמי לדיו דבפ' כיצד הרגל דוק ותשכח.
ול"נ דרב"ח הנך בעיי חדא מחדא בעא להו ולא שמעיה פשעיה דרבא מאתנן ולא קביל מיניה.
ופשטה רבא לבעיא קמא דרב"ח לחומרא דיש נעבד לגבוה במחובר ומקשו בירושלמי א"כ היכן בנו בית המקדש שאין לך הר גבוה גבעה נשאה שלא עבדוה ומתרץ ע"פ נביא כדבר גד כלומר וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שלא נעבד.

דף מו:

הזאה דפסח דר"א קאמר לחומרא וכו' דתנן השיב ר"ע הזאה תוכיח וכו'. פירש"י ז"ל דרישא דמתני' נקט ואייתי הכא ומיהו אתקפתיה דר' פפא מאי חלוף קאתיא דקתני א"ל ר"ע או חליף ומה הזאה שהיא משום שבות אינה דוחה שחיטה שהוא משום מלאכה אינו דין שלא תדחה וזה הפי' ק"ל חדא דא"כ הו"ל לאקשויי הכא או חלוף ועוד דאי ק"ו דר"ע דאמר שחיטה לא תדחה שבת כלום [קולא הוא] חומרא הוא כדי שלא ידחה שבת שהוא חמור יותר מן הפסח ואתה דוחה אותו בידים.
לפיכך נראה שהדברים כפשטן הביאו אותם בגמ' דר"א ור"ע בהבאתו מחוץ לתחום ובחתיכת יבלתו נחלקו שר"א אומר דוחין ק"ו משחיטה וזו חומרא הוא שאין השבת נדחה בכך שהרי משום שבות הן ור"ע קאמר לקולא ואמר הזאה תוכיח ואי אמרת לחומרא פרכינן אע"פ שהזאה שוברת ק"ו של ר"א יש לנו להקישן לשחיטה לחומרא ולא להזאה לקולא ומפרקינן ר"א איעקר ליה גמריה שלמדו שאין הזאה דוחה שבת מפני שאפשר לעשותה מע"ש והיה ר"ע סובר שאלו יזכור שהזייה אינה דוחה שיחזור

מכל דבריו ויתן בדעת הזייה אינה דוחה מה טעם שחיטה דוחה לפיכך א"ל סתם הזייה תוכיח כדי שיתן אל לבו שהדבר ברור בהזייה וממנו למד ומאליו יבקש טעם לדבר מפני שאפשר לעשותה מע"ש וה"ה להבאתו ולחתיכת יבלתו מעתה ור"א לא נזכר עד שהזכירו בפי'.

דף מז.

הא דבעי ר"ל **לולבו מהו למצוה**. לפוסלו אפי' בדיעבד קמיבעיא ליה מדקאמר לענין מצוה כלגבוה דמי ולגבוה ודאי אפי' דיעבד פסול דהא פשטה רבא מאתנן דפסול ואם עלה נמי ירד.

וק"ל תפשוט ליה מדרבא דאמר במס' סוכה לא יטול ואם נטל כשר וא"ל ההיא בע"ז שביטלה שיותר הוא מאוס ע"ז במחובר כל זמן שלא ביטלה ועדיין שמה עליה מע"ז בתלוש שביטלה וכיון דלא אפשיטא בעיא דר"ל נקטינן בה לחומרא.

ומכאן נלמוד שאפי' ביום שני דלא בעינן לכם לא ישאל לולב מע"ז ויצא בו ואם נטל צריך ליטול אחר מספק ואצ"ל אם לקחו מע"ז ולא ביטלוהו קודם לכן שלא יצא שע"ז של ישראל היא וכתותי מיכתת שיעוריה.

אלא שאין הפי' הזה שכתבתי מחוור לי לפי שאיני מוצא לאיסורי ע"ז ביטול לגבי גבוה שהרי מוקצה ונעבד אפי' בב"ח אסורין לגבוה ואין להם ביטול לעולם ועוד מהיכא מייתי לה מאתנן ומינה מה אתנן שמות' בתלוש אסור במחוב' לגבוה לעולם אע"פ שביטלו ואפי' בכלים שנשתמשו בהם בבית חוניו אמרינן באידך פירקין שטעונין גניזה לגבוה משום דמאיסי וכ"ש בע"ז שביטלה שפסולה למזבח אפי' בדיעבד דהכי מוכח התם בגמרא וכיון דמיבעיא ליה לר"ל לענין מצוה אי כלגבוה דמי שמעינן מינה דלמיפסל אפי' בדיעבד קאמר ואע"פ שביטלו והאי דלא מבעיא ליה אשרה שבטלה דילמא דפשיטא ליה בההיא דאפי' למצוה מאיס ודזוטא מינה קמיבעיא ליה וקים ליה בדרבה מיניה ורב דימי בר חמא פשיטא ליה דלענין מצוה לאו כלגבוה דמי ומבעיא ליה אשרה שבטלה משום דיחוי.

ובמס' ר"ה (כח,א) אמר נמי בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא וטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו והאי טעמא לשלא ביטל הוא וקאמר יצא ובפ' כיסוי הדם נמי מקשינן עליה דאמר מצות לאו ליהנות ניתנו ומברייתא דקתני בשופר של ע"ז ובלולב של ע"ז לא יטול ומאי לאו אם נטל לא יצא ומתרץ אם נטל יצא וזו קודם ביטול הוא בפי' ומסיק התם לא יצא משום דכתותי מיכתת שיעוריה.

וא"ת א"כ תפשוט ליה לר"ל מדרבא דיצא אנה"נ אלא דרבא מימרא דאמוראי מבתראי היא ומימר דר"ל לא ס"ל ולא פשטינן לרבא מזעירא וללישנא דרב דימי נמי לית ליה דרבא דמדקרי ליה דיחוי אלמא קודם שביטל אם נעל לא יצא.

ורבינו הגדול ז"ל לא כתבה להא דר"ל ולא להא דאמר רבא במס' סוכה לא יטול ואם נטל יצא נראה שדחה את שתיהן זו מפני זו ולא הכריע באחת מהן מ"ה מסתם סתומי למתני' דקתני של אשרה ושל עיר הנדחת פסול אלא שכתב כיוצא בה אותה שאמרו במס' ר"ה בשופר של ע"ז לא יתקע ואם תקע יצא דאלמא לענין מצוה לאו כלגבוה דמי וליכא למימר הכא שאני שופר מלולב שזה בגופו הוא יוצא ברם הכא בקולו הוא יוצא שהרי אעפ"כ לגבוה פסול כדאמרינן לקמן אליבא דמ"ד עיקר שירה בכלי ושירה מעכבת קרבן לא תיבעי לך דמכשירי קרבן נינהו ואסירי וה"נ גבי שופר עיקר שירה בכלי ואפי"ה כשר אלמא לענין מצוה לאו כלגבוה דמי הילכך ה"ה לולב מעתה, לפי' לא נתבררו לנו דברי רבי' הגדול ז"ל בזה.

ומסתברא לן דהילכתא כרבא וכר' יהודה דמר אמר בשופר ומר אמר בלולב ותרווייהו אית להו כהדדי ולא חיישינן לר"ל חדא דיחיד הוא לגבי רבים ורב דימי נמי לא תני לה לדר"ל הכי ואע"ג דסוגיין היא דקאמ' היינו בעי' דר"ל ועוד דכל היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה הילכתא כמאן דפשיטא ליה וכן דעת רבינו ז"ל במקומות אחרים ועוד דרבא בתראה הוא ואפי' דפליגי קי"ל כבתראי.

ורב דימי דאמר אשרה שבטלה קמיבעיא ליה אם יש דיחוי אצל מצות משום דנראה ונדחה חוזר ונראה קמיבעיא ליה מדקא מייתי ליה פשטא מדר' פפא וא"כ לא משכחת לה אלא כשלא היתה אשרה מעי"ט ועבדה בי"ט ובטלה אלא דאפשר דרב דימי סתמא מיבעיא ליה וסתמא פשיטא ליה ולא מסיימינן הכא לאיפלוגי בין דיחוי לדיחוי.

ומיהו במסכת סוכה אסיקנא דיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי פשוט מינה נראה ונדחה וחוזר ונראה לא תיפשוט מינה הילכך אם עבדה מעי"ט ואע"פ שביטלה בי"ט כשר ואפי' בתר דאגדיה אבל עבדה בי"ט אין לה תקנה עולמית דהא נראה ונדחה היא שאם בא ליטול הויא ע"ז של ישראל ואינה בטלה לעולם וכיון שנדחה שוב אינו חוזר ונראה וההיא דאמר רבא התם לא יטול ואם נטל כשר כשביטלה קודם י"ט הוא דליכא דיחוי אצל מצות ואי בי"ט ב' כיון דלא בעינן לכם אע"פ שלא ביטל אם שאל לולב של ע"ז דעכו"ם ונטל לפי מה שכבר כתבנו למעלה ושופר כיון דלא בעינן לכם ליכא נדחה לעולם.

קרניה מה הן לחצוצרות. א"ל דהא חצוצרות מן הכסף היו באות כדכתיב חצוצרות כסף ותניא בפ' הקומץ רבה היתה באה מן העשת מן הכסף עשאה של גרוטאות כשרה של

מיני מתכות פסולה וא"ל מאי חצוצרות שיפורא דאשתנו שמייהו וקרו לה רבנן הכי וכל מיני זמר היו במקדש בשעת שירה ועיקר שירה בכולן כדקאמרינן נמי מה הן לחלילין ומה הן לכנור אלמא אין עיקר שירה בחצוצרות בלבד אלא בכולן והיינו דקאמר לבסומי קלא הוא דעבידי כלומר לבסם קול המשוררים בפה והחצוצרות אינן עשויין לכך שהרי אין תוקעין בהם אלא בין פרק לפרק כדאי' בסוף תמיד אלא מין זמר של שיפורא הוא.
מתניתין: **מי שהיה ביתו סמוך לע"ז וכו' ידון מחצה על מחצה.** פירש"י ז"ל שמחציו ולפנים יכניס ד' אמות ובירושלמי פי' שחצי הכותל שלו מותר ונוטל מחצה בעצים ובאבנים ונראין הדברי' דדוקא במכיר האבנים שכנגדו אז כל זמן שלא נפל חופר בה ונוטל אבנים ועפר עד חציו שהם לא אסרו אלא חצי הכותל שכנגדם שלא השתחוו אלא לחלקם ועוד שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו וכשכנגדם הוי שלהם בע"ז וישראל ואינן כשאר שותפין שידם שוה בכל הכותל אבל אם אינו מכירם הכל אסור, וכן דעת רש"י ז"ל שאין ברירה.

דף מז:

שלשה בתים הם וכו'. פירש"י ז"ל שהבית עצמו נעבד וכן עיקר דאתיא כמ"ד ע"ז של עכו"ם אסורה מיד שאלו במשמשין ד"ה עד שיעבדו ולפיכך הוצרך רש"י ז"ל לומר בבימוס שאף אותו הן עובדין וי"ל שנעשה כמי שמגדל ע"ז וגידולי ע"ז כע"ז ונאסרין מיד כדאיתא בפ' רי"ש.
סיידו וכיירו לשם ע"ז וחידש נוטל מה שחידש. פי' נוטל ישראל מה שחידש העכו"ם והשאר מותר בלא ביטול אחר שלא נאסר כלל.
העמיד עליה ע"ז וסילקה מותרת. כלומר שסילקה העכו"ם שכיון שסילקה משם ואין דעתו להחזירה בטל משמשי' וה"ה דמצי למתני ביטול בע"ז עצמה אלא כולה דעביד ושרי ליה קתני. והיינו דלא קתני מסלקה והרי זו מותרת דמשמע דישראל מסלקה כדקתני רישא נוטל מה שחידש אלא אם סילקה עכו"ם מותרת שזה הוא ביטולה והיינו נמי דקתני סיפא דאילנות העמיד תחתיה ע"ז וביטלה הרי זו מותרת אלמא צריכה ביטול ומשביטל ע"ז בטל משמשיה.
ומ"מ הני בבי דסיפא העמיד בהן ע"ז דמתסרי ארישא קיימי כגון בנה בית או ציירו נטע אילן או גדעו כדי שתעמוד ע"ז דאל"ה לא צריכי ביטול דמחוברין נינהו אלא לרב דעביד בית כתלוש בית מיתסר אבל אילן לא אלא ארישא קיימי בגוונא דמתסרי. ויש ספרים שכתוב בהן ונטלה כענין הוציאה וסילקה.

אבל רש"י ז"ל פי' הכניסו לתוכו ע"ז ולא נתבוון לעובדו ולא הקצהו לתשמיש ע"ז אלא לפי שעה שהכניסו לתוכו וסילקה ישראל הרי זו מותרת ואין צריכה ביטול פי' לפירושו שאם הכניסה לשם קבע צריך לבטלו שכולו נאסר משום משמשי ע"ז וקשה לי א"כ ל"ל והוציאה אפי' כשהיה שם הבית מותר. וי"ל כל זמן שע"ז בתוכה אסור מדרבנן גזירה משום בית של ע"ז.

ומיהו פלוגתא דר"ש ורבנן באשרה לא מסתגי לן שפיר להאי פירושה דר"ש אפי' בע"ז קבועה תחתיו התיר את האילן וי"ל ה"ק אחת מחלקת ר"ש ורבנן דלרבנן אפי' לשעה מיתסר אטו בית קבע. ולר"ש לעולם מותר ולא מחוור וי"ל כל זמן שע"ז בתוכה גזירה אטו בית של ע"ז קבוע.

ובירוש' (ג,ז) מצאתי ר' הילא בשם ר"א והוא שהכניס ע"ז על דעתיה דר"א שני בתים הן והא תנן ג' בתים כאן לשעה כאן לשהות פי' קסבר ר"א אין מה שחידש אסור אא"כ הכניס לתוכו ע"ז ומקשי א"כ היינו סיפא ופריק רישא שהכניסו לשהות ולפיכך אסור לעולם עד שיבטל אבל סיפא שהכניסו לשעה וזה סיוע לדברי רש"י ז"ל.

אלא שדרך הירוש' דרך אחרת שלפי גמרתנו בבית נעבד היא וחידש נוטל מה שחידש אע"פ שלא הכניס שם כלום דומיא דרישא דקאמרינן בנה אע"פ שלא השתחוה.

ובספרי תני לה הכי בית שבנאו מתחלה לע"ז אסור שנאמר אבד תאבדון את כל המקומו' חידש נוטל מה שחידש שנאמר ונתצתם את מזבחותם לא חידש אלא הכניס לתוכו ע"ז והוציאו ה"ז מותר שנא' ואבדתם את שמם מן המקום ההוא וצ"ע דמשמע דמן התורה הוא דצריך להוציאה וכיון דאסור הוא היאך מוציאה ישראל ממקומה שאתה קורא בה ואבדתם את שמם. וי"ל ה"ק כיון שאין הכתוב מקפיד אלא באיבוד שמם מן המקום ההוא ממילא נלמוד שאם הוציאה עכו"ם מותר ומיהו של (א"י) [ישראל] אסורות היו ויש עוד לומר דמשמשי ע"ז אפי' של ישראל יש להם ביטול ע"י עובדיהן ועוד אפרש בזה לקמן בפ' רי"ש.

וי"מ שכולן אסמכתא בעלמא הך וכן נראה.

והראב"ד ז"ל פי' ג' בתים הן בית שבנאו מתחלה בין לעבדו בין להעמיד בו ע"ז אסור ואע"פ שלא השתחוה ואע"פ שלא הכניס שם ע"ז לפי שהבית מיוחד לעמידת ע"ז הרי היא כתוספת ע"ז ושל עכו"ם אסורה מיד [סיידו וכו' נעשה התוס, כעין ע"ז] הכניס לתוכו ע"ז והוציאה ישראל מותר לפי שאינו (באחד) [נאסר] בהכנסה ולא דמי למשמשין דהא לא עבד בה מעשה בגופה וכי לא הוציאה גזרינן וכן פי' ג' אבנים ה"ה והוא הטעם שאם חצבו מתחלה לבימוס נאסר מיד משום תוספת ע"ז וכן חידושו נאסר מיד העמיד עליה

ע"ז אינה נאסרת בתורת משמשין מ"ט קרקע עולם שוייה.
אבל ג' אילנות פי' הרב ז"ל שנטעו או גדעו לשם ע"ז כלומר לעבדן לפי שאין העמדתם תחתיו אלא לצל והרי הוא פרוץ ואין כאן עומד העמיד תחתיו ע"ז וביטלה ישראל ה"ז מותר אבל לא הוציאה גזרינן ור"ש מתיר.
ואין פי' זה נכון כלל לפי שבתים ואבנים ואילנות שלשתן בלשון אחד ובענין אחד נשנו ואין לחלק בהן בפירושן ועוד דבטלה עכו"ם משמע ועוד ק"ל לפי' זה הכא את אמר בית ובימוס תוספת ע"ז הם ונעשה כמי שמגדל ע"ז והכא את אמר דאפי' במשמשין לא הוו דמיתסרו משיעבד בהן ועוד הא אמרי' בהדיא בפ"ק דכיפה שמעמידין בה ע"ז משמשי ע"ז הן ואינן אסורין אלא משתעבד והכא אמרת דכל הבית נמי אסור מיד.
פיסקא **המשתחוה לבית אסרו**. פי' משום דקסבר תלוש ולבסוף חברו לענין ע"ז כתלוש דמי ומיהו באילן כיון דמישרש וגדל מן הקרקע הוי מחובר כרבנן דשרו וה"נ מפר' לה להא דרב בפ' הנהנה במעילה דגבי מעילה נמי בית תלוש הוי ואילו באילן ליכא מ"ד מעיל ורש"י ז"ל כתב למעלה גבי בהמה תמימה ואילן יבש שאין בהם תפיסת ידי אדם דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לרבנן לאו תפיסה היא דלאו אילן הוא כשנטעו גרעינין ולאו דוקא דאפי' נטעו יחור נמי שרו רבנן מטעמא דפרישית ואפשר דהיינו דקאמר מר דלאו אילן הוא דיתור נמי לאו אילן הוא ולרווחא דמלתא נקט לה גרעין.
אי הכי (**הני**) **תלתא ד' הוו**. ואי קשיא וליטעמיך סיפא גבי אבנים תיקשי לך ד' הוו דהתם ודאי השתחוה אע"פ שלא חצבה דהא תלושין נינהו. א"ל בשלמא סיפא לא אצטריכא ליה למתני השתחוה אלא רישא ליתני לאשמועינן דכתלוש דמי ומתסר.

דף מח.

הא דאותבינן לשמואל **גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא**. א"ל ונימא ליה גדעו ופסלו אע"פ שלא השתחוה. השתחוה אע"פ שלא גדעו ופסלו וכיון דלענין ביטולה גדעו ופסלו והשתחוה חד הוא חד חשיב להו.
וא"ל כולה מתניתין מצרך צריכה ליה רישא קמ"ל בנה אע"פ שלא השתחוה דע"ז של עכו"ם אסורה מיד וסיידו וכיירו לשם ע"ז וחידש נוטל מה שחידש אע"פ שלא חידש בגופה כגון דשיעא והדר שיעא נוטל מה שחידש ומציעתא דאבנים קמ"ל שאע"פ שחדת בגופה לא מתסרא כלה אלא סיפא דאשרות ל"ל קס"ד דהא אתא לאשמועינן גדעו ופסלו אין לא גדעו ופסלו לא דמחובר לא מתסר בהשתחוה אפי' תוספתו דאי ס"ד אפי' בהשתחוה ליתני הכי לאשמועינן דאע"פ שאין ע"ז במחובר נאסר להדיוט גדולים

אסורים והיינו נמי דלא מפרקינן גדעו ופסלו אצטריכא ליה מהו דתימא ליתסר כוליה קמ"ל כדאמרן באבנים משום דקס"ד דכבר תנא ליה הא עד דאתא רב אשי ופרקה משום דגדעו ופסלו סד"א כיון דאוקומי אילנא הוא אפי' בעיקרו נמי כמי שנטעו דמי (משא"כ באבנים) וליתסר כוליה קמ"ל.

ולשון הראב"ד ז"ל גדעו ופסלו למה לי נרא' דהיינו לענין תוספתו באילן שנטעו מתחלה לכך ול"ל למתנייה הו"ל לאשמעינן השתחוה אע"ג דמחובר תוספתו אסורה, ואינו מחוור.

והרב ר' שמואל ז"ל מתרץ דכיון דקס"ד השתא דהך סברא דר' יוסי בר יהודה היא ניחא ליה לאוקמי סתם מתני' כרבנן דלשמואל לא ליתותב דאמר כר' יוסי בר יהודה הוא.

והא דאמרינן **ואחת מחלוקת ר"ש ורבנן**. נראה דטעמא דר"ש משום דלית ליה משמשין במחובר כלל ואפי' תוספתו ע"ז מונחת תחתיו דלע"ז גופה רבי רחמנא אשרה ולא למשמשין ואפי' נטע של ע"ז כיון דשמושו לאחר השרשה שיוציא ענפים היא לא מיתסר ליה.

דף מח:

הא דאמרי' **מה שהשביח בנמיה פוגם בצל**. ואד"ל דהא גבי השוחט בהמה בשב' לע"ז אמרינן דחייב שהרי תקן להוציאו מידי אבר מן החי כדאי' בפסחים בפ' אלו דברים ובמקומות אחרים ולאו מילתא היא דשאני התם דמלאכ' מחשבת אסרה תורה וכיון דאיכא תקון כל דהו מלאכת מחשבת היא אבל הכא הנאה אסר רחמנא והא ליכא.

והא דתנן לא ישב בצלה כו' ואוקימנא בגמ' דאפי' בצל צלה אסור פי' הראב"ד ז"ל דוקא אשרה דלצלה עבידא בין לתתתיה בין לחוצה לא אבל בית ע"ז תוכו ונגד פתחו ד' אמות אסור אחוריו מותר [דאינה עומדת] לצל כדאמרי' בעלמא שאני היכל דלתוכו עשוי וזה הענין בעצמו משמע בירוש' בפ' הזה.

הא דאקשי' **וסבר ר' יוסי זה וזה גורם אסור**. ק"ל ודילמא אף לא ירקות בימות הגשמים בלכתחלה הוא דאסר דהכא נמי תנן ואין נוטעין אגוז של ערלה [וי"ל דנטיעה הוא מעשה] ביד ראוי לגזור עליו לכתחלה אבל (בשנתנו) [משנתנו] הנאה דממילא הוא ולא על דעת אותה הנאה נטעו מתחלה ואפי' לכתחלה אין ראוי לגזור עליו כלום.

הא דתניא **מודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר**. פירש"י ז"ל אם נטע אגוז של ערלה מותר ואם הבריך והרכיב יחור של ערלה באילן זקן מותר מיד דזה וזה גורם מותר וה"נ אמרו בעלמא ילדה שסבכה בזקנה מותרת.

וזה הפי' אינו מחוור, דבאגוז מותר לאחר ג' ולא בתוך ג' ובהבריך והרכיב יחור מותר אפי' בתוך ג' אלא שזו אינה קושיא דה"ק אם הבריך והרכיב של ערלה מותר כאילו נטע והבריך והרכיב של אילן זקן האי כדיניה והאי כדיניה אלא מיהו הבריך לא משמע (דבהרכבה) [דהברכה] באילן אחד בעצמו הוא.

ועוד ק"ל, וכי פליגי ר' יוסי ורבנן בכל הרכבה דלא נהגה בה ערלה והא סוגיין בפ"ק דר"ה דכ"ע מודו בהרכבה וקי"ל נמי כוותיה וקי"ל דערלה ורבעי נוהגין בהרכבה וי"ל התם במרכיב בילדה ובא לומר שאף פירות שבאותו יחור אסורין שהרכבתו זו היא נטיעתו כך פירש"י ז"ל בפ' משוח מלחמה ומ"מ מה שהזכיר בכאן זה וזה גורם מותר בילדה שסבבה בזקנה התם אפי' רבנן מודו דטעמא משום ביטול נגעו בה כדמפורש בפ' משוח מלתמה אבל ילדה בילדה שנטעה לסייג ולקורות הוא דאסירא לרבנן ומודה בה ר' יוסי דאי ממליך עלה מצי לאהדורה וכיון שכן החייב מושך את הפטור משום דאפשר להיות כמוהו ואין הפטור מושך את החייב שא"א לעשות כמוהו ואע"פ שזה וזה גורם הוא ומי' בירוש' במס' ערלה אמרי' תני ר' יהושע אוניא לית כאן מרכיב אבל לגמ' שלנו עיקר הדברים כמו שפירשו.

ועוד קשיא לפירש"י ז"ל לישנא דגמ' דקאמר מודה ר' יוסי כדדייקינן בעלמא למאן מודה לאו לת"ק דהוא בר פלוגתיה וה"נ למאן מודה ר' יוסי דהא רבנן דפליגי עליה דר' יוסי ס"ל זה וזה גורם אסור.

והראב"ד ז"ל פי' שכפניות היינו מתחלי דאמרינן בפסחים (דף נב,ב) ומפני שנעשה שומר לפרי בשעת עבודו נאסר ור' יוסי לטעמיה דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי והיינו דקאמר ר' יוסי שאם נטע אגוז או הבריך יחור שיש בו כפניות שהן עצמן מוציאין יחורין או הרכיבן מותר לאחר ג' משום דהו"ל זה וזה גורם דאע"ג דאמר ר' יוסי אין נוטעין ואין מרכיבין כפניות מפני שהספרי אפ"ה מודה הוא שאם עשה כן מותר שזה וזה גורם מותר ולאו למימרא דסבר ת"ק דידיה זה וזה גורם מותר אלא דס"ל לרבנן נטע מותר דלכתחילה נמי נוטעין אותן דלא ס"ל סמדר פרי הילכך הן עצמן מותרין ונקט לשון מודה משום הבריך והרכיב דמודה בהו לת"ק ובירושלמי במקומה מצאתי שאם עבר ונטע אגוז לרבנן מותר משום שהוא כלה בארץ עד שלא יצמח, והוא טעם יפה.

דף מט.

הא דאסיקנא **אלא לעולם הא ר' יוסי והא רבנן**. איכא דק"ל מאי דוחקיה למימר הכי ולא אמרינן הא ר"א והא רבנן דפליגי עליה דר' יוסי בירקות ולאו קושיא היא לדידי משום

דרבנן דפליגי עליה דר"י בירקות ע"כ זה וזה גורם אסור ס"ל דאינהו דאמרי ליה אף היא נעשית זבל ולא סברינן למימר תרי תנאי נינהו אלא רבנן דפליגי עליה דר' יוסיהכא והתם חד תנא הוא הילכך הא דשרו בירקות ע"כ כדר' מרי ועוד דניחא לן טפי למימר דס"ל כר' יוסי דלא שני ליה ר"י בין ע"ז לשאר איסורים.

והא דאמרינן **לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידכו דאמריתו זה וזה גורם אסור**. פי' רש"י מדקאמרינן אבל לא בימות החמה שהצל יפה להם ואינו נכון דההוא לאו זה וזה גורם הוא דהנאה דלל באנפי נפשיה הוא דקמתהניא וקרקע מילתא אחריתי קעבדא ואע"פ שהגדול של ירקות זה וזה גורמין לו תועלת ולא מקרי זה וזה גורם להתיר אלא באיסור והתר שנצטרפו וגרמו כגון נמיה וקרקע שנעשין זבל ומהנין וכן בתנור חדש שצננו ושהסיק ראשון של איסו' וזה השני של התר מצטרפין ואופין פתו ביחד תדע דהא מעיקר' קס"ד לרבנן דמתני' זה וזה גורם מותר ואפ"ה קאמר אבל לא בימות החמה אלא ר' יוסי לדבריהם דרבנן דאמרו לו אף היא נעשית זבל וכו' לדידהו קא"ל.

וראיתי לר"מ הספרדי ז"ל שפסק זורעין תחתיה ירקות בין בימות החמה בין בימות הגשמים וזה ודאי טעות שאפי' תאמר דיעבד מותרין לכתחילה אסירין ליהנות ממנה דהא נמי אפי' באגוז של ערלה דלא באפי נפשה מהניא להו אסור הכא דאשרה בלא גורם א' מהניא ליה צריכה למימר דאסור וכ"כ ה"ר שמואל ז"ל וגם זו קשה לדברי רש"י ז"ל ומיהו מסתברא דאפי' דיעבד אסורין ומהדומה לזה עשה שתי מדורות א' של היתר וא' של איסור ואפה הפת ביניהן דודאי הפת אסורה וצ"ע ובדיקה.

דף מט:

מתניתין: **אפה בו את הפת אסורה בהנאה וכו'**. איכא נוסחי דגרסי נתערבו באחרות וגירסא משובשת היא מדגרסי' בפ' כל הזבחים שנתערבו כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל הנח לע"ז דספק ספיקה אסור ואותביה ר' נחמן תרי תיובתי' ופריק אנא דאמרי כר"ש ואם איתא לימא שמואל מתני' היא אלא ש"מ דליתא במתני' ואת"ל נמי איתא לא קי"ל הכי אלא כרב דאמר התם ס"ס מותר וקי"ל הלכה כרב באיסורי ועוד דאתוקם בגמרא כסתמי דמתניתא ושמואל קם ליה כיחידאה ולית הלכתא כוותיה.

רבי אליעזר אומר יוליך הנאה לים המלח. פי' רש"י ז"ל דמי העצים וכן הוא מפ' שאפי' הפת בפ"ע ולא נתערבו באחרות שיוליך הנאה לים המלח ולפי לשון משנתנו לא אמר ר"א כן אלא כשנתערבו באחרות ויוליך דמי הפת לים המלח דכל שהיא בעינה כאלו ממשו של איסור בעינו ואסור לעולם דומיא דההיא דאיתמר לקמן בהשוכר ביין שכולו

אסור בהנאה ואפי' למוכרו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו וקי"ל כר"א הילכך בפת ובגד יוליך לים המלח משום דיש שבח עצים בפת ויש שבח כרכר בבגד אבל בתנור קי"ל כר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר.

ובירושלמי (ג,יג) ר' חגי יתיב מקשה נטל הימנה כרכר אסור בהנייה והא תנינן ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו א"ר יעקב בר אחא חגי קשיתא חגי קיימא מי כדון תמן אין דרך בני אדם ליקח מן העכו"ם ברם הכא דרך בני אדם ליקח מן העכו"ם פי' התם ביין אין ישראל לוקח מהן יין ומ"ה מותר למוכרו לעכו"ם ברם בבגד אין דרך בני אדם ליקח בגדים מן העכו"ם ולפי' אסור למוכרו לעכו"ם חוץ מדמי כרכר שבו שמא יחזור וימכרנו לישראל כדאמרינן בבגד שאבד בו כלאים שלא ימכרנו לעכו"ם ולא יעשנו מרדעת לחמור וכן הטעם בפת לפי שבמקום הדחק מותר או שנהגו בו היתר לפיכך חוששין שמא ימכרנו לישראל ומ"ה אסרינן במתני' למכרו לעכו"ם.

ומיהו הך קושיא לרשב"ג היא אבל למאי דקי"ל הלכה כרשב"ג חבית בחבית אבל לא יין ביין ל"ק אלא נתערבו באחרות לרבנן ואינהו דילמא לי' להו דרשב"ג ודר"א עדיפא מדרשב"ג דאיהו שרי בהנאה דנפשיה ורשב"ג לית ליה פדיון ודמוקמי' בגמ' פלוגתייהו אפילו בחבית בדין הוא דאפשר למעבד כרשב"ג דאיהו נמי בחבית בחבית פליגי כדמפו' לקמן בהשוכר וכן נמי רב חסדא דעבד עובדא בחביתא דאיסורא כר"א בדין הוא דלורי בה כרשב"ג דקי"ל כוותיה אלא בטבא ליה עבד למשרייה ניהליה בהנאה דנפשיה לכבוסא ולאכילה דחמריו ופועליו.

ובמס' ערלה פ"ג ראיתי גירסת הירושל' שמוסיף בה א"ר חגי כד נחת מן אלפא שמעית קול ר' יעקב בר אחא מקשי בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ותנינן נטל ממנה כרכר אסור בהנאה ותנינן יין נסך שנפל לבור כולו אסור רשב"ג אומר ימכר כולו לעכו"ם חוץ מדמי יין נסך שבו וכו'.

ומכאן נלמוד דרשב"ג אף בשאר כל האיסורין קאמר שימכר לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבו ודבר פשוט הוא וי"ל דאע"ג דלא קי"ל כוותיה ביין נסך יין ביין מיהו באיסורי ערלה וכיוצא בהן אע"פ שהם דברי תורה כסתם יינן דמו לא מחמרינן בהו חומרא דיין נסך ואיסורי ע"ז וא"כ הא דאמרינן בפ' כל שעה קערות וכוסות וצלוחיות אסורות וכן הפת כולן מפני שהן דברים המותרים ליקח מן העכו"ם כטעם דירושלמי הילכך הא דתנן התם תבשיל שבישלו בקליפי ערלה ידלק אי כרשב"ג אתיא בכל שהוא נאכל כמו שהוא חי הוא הא בשאר המבושלין מוכרן לעכו"ם חוץ מדמי בישולן ואין לחוש שמא יקחם ישראל ליהנות שאין הדבר עשוי אלא לאכילה.

וכתב ה"ר שמואל רומרוגי ז"ל דה"ה לשאר איסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם דר"א נמי יוליך לים המלח וא"ת שאני ע"ז שתופסת את דמיה הא מפ' בגמ' בפ' רי"ש דכל שאתה מהוה ממנה הרי היא כמוה והיא עצמה אסורה לעולם ואעפ"כ בכה"ג שרי ר"א וממנה אתה דן לשאר כל האיסורין ור"א רבותא קמ"ל דאפי' באיסורי ע"ז דחמירי יוליך הנאה לים המלח ולפ"ז הא דתנן בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק נתערבו באחרות כולן ידלקו רבנן היא אבל לר"א יוליך הנאה לים ומתני' היא גופה קמ"ל לר"מ דכולן ידלקו ואין עולין ולרבנן דעולין באחד ומאתים והן עצמן מותרין באכילה ובהנאה בין בתבשיל בין בבגד.

ויש מי שאומר דשבח עצים בפת ושבח קליפין בבגד איסור בעינו הוא חשוב ואינו נמכר לעכו"ם ולא מוליך הנאה לים המלח אלא כשנתערב באחרים הילכך כוסות וצלוחיות אסורות הן מן הדין לדברי זה הא דמקשינן בירושלמי מבגד שצבעו בקליפי ערלה קושיא מסיפא היא דקתני נתערב באחרים כולן ידלקו ואין זה מחוור לי דא"כ (אדדחינן) [אדטרחינן] לאוקמה כרשב"ג תקשי לן כר"א שיוליך הנאה לים אלא סיפא היא גופא קמ"ל וה"ה למוכר או למוליך הנאה דשרי.

דף נ.

הא מתניתא **דעכו"ם שהביא אבנים מן המרקוליס לאו משום דתקרובת נינהו דא"כ ל"ל חפה בהן דבטלינהו ואף ע"ג דלא בטלינהו נמי שרו ועוד אפי' ישראל שהביא מהן מותרת דכיון דלאו כעין פנים אינו נאסר כלל כדאמרי' לקמן בשמעתין אלא רב ששת סבר לה כדאמרינן לקמן כל א' וא' נעשית ע"ז ותקרובת לחבירתה ומשום ע"ז עצמה צריכות ביטול ולמאן דמקשה ליכא לאוקומה משום ע"ז עצמה דא"כ מאי מקשה ליה דהא איהו לא בעי כעין פנים וכיון שכן אבני מרקוליס עצמו דין הוא שיהיו נאסרין משום גוף ע"ז עצמה הילכך עכו"ם מבטלן ומותרין וע"י ישראל אסורין אלא איהו הכי קשיא ליה מכדי אבני מרקוליס תקרובת הן ח"נ יש מהן גוף ע"ז ויש מהן ודאי תקרובת חפה בהם עכו"ם דרכים מ"ט שרו ליחוש לאותן של תקרובת שאין להם ביטול עולמית.** עכו"ם שהביא אבנים מן המרקוליס לאו משום דתקרובת נינהו דא"כ ל"ל חפה בהן דבטלינהו ואף ע"ג דלא בטלינהו נמי שרו ועוד אפי' ישראל שהביא מהן מותרת דכיון דלאו כעין פנים אינו נאסר כלל כדאמרי' לקמן בשמעתין אלא רב ששת סבר לה כדאמרינן לקמן כל א' וא' נעשית ע"ז ותקרובת לחבירתה ומשום ע"ז עצמה צריכות ביטול ולמאן דמקשה ליכא לאוקומה משום ע"ז עצמה דא"כ מאי מקשה ליה דהא איהו

לא בעי כעין פנים וכיון שכן אבני מרקוליס עצמו דין הוא שיהיו נאסרין משום גוף ע"ז עצמה הילכך עכו"ם מבטלן ומותרין וע"י ישראל אסורין אלא איהו הכי קשיא ליה מכדי אבני מרקוליס תקרובת הן ח"נ יש מהן גוף ע"ז ויש מהן ודאי תקרובת חפה בהם עכו"ם דרכים מ"ט שרו ליחוש לאותן של תקרובת שאין להם ביטול עולמית.

דף נ:

ע"ז שעובדין אותה במקל. פי' רש"י ז"ל מקשקשין לפניה במקל שאם בשבירת מקל פלחי לה פשיטא דחייב ואפי' לא דמי לפנים ואם היו עובדין אותה בזריקת מקל לא מצי למימר זרק מקל בפניה פטור אלא כגון שהיו עובדים בקשקוש מקל או בענין אחר ואם לא היו עובדין אותה במקל לא מחייב בשבר מקל לפניה דלא שייכא בפנים.
וזה הפי' צריך לפנים כיון דשבירת מקל כעין פנים היא ואפי' אין עובדין אותה במקל הו"ל כזובח בהמה לפעור דהא שבירת מקל תולדה דזביחה היא כדאמרינן בפ"ד מיתות ואפי' בשלא כדרכה לגמרי נמי מחייב אפי' כשאין עובדין אותה במקל אבל במסקנא בפ"ד מיתות לא קיימא הכי ואידחייה לה הילכך לית לן אלא כשעובדין אותה כן ולאו תולדה מרבינן אלא כעין אמרינן.
ומיהו רש"י ז"ל פירשה נמי התם בשעובדין אותה במקל ונראה שדעתו לומר שאם אין עובדין אותה כלל במקל אין שבירתה דומה לזביחה אע"פ שמשתברת אבל כיון שעבודתה במקל הו"ל מקל זה לארורה זו כבהמה בפנים הילכך שבירתה נמי כזביחה היא ואע"פ שאין עבודתה בשבירה חייב ואין זה מחוור ועוד הקשו עליו דתנן מצא בראשו פרכילי ענבים אסורים ואוקימנא לקמן במשתבר כעין פנים והא הכא דמרקוליס לאו דרכו כלל בענבים ולא כיוצא בהן ואפ"ה כי משתבר הוי כעין זביחה וחייב.
לפיכך נראה לפרש דהא דנקט שעובדין אותה במקל זרק מקל בפניה פטור הואיל ושינה מדרך עבודתה וכך פירשה הראב"ד ז"ל. וההיא דא"ר נחמן לקמן זרק מקל בפניה חייב התם כשעובדין אותה בזריקת מקל וכך פי' רש"י ז"ל וליכא למימר אמוראי נינהו ופליגא דרב יהודה דהא רב נחמן גופיה בעי זריקה משתברת ועוד דהא ליכא למ"ד דמחייב בשלא כדרכה אלא כעין זביחה (זריקה) ומשבירה לזריקה שלא כדרכה הוא ודאי דהא דמי לזביחה והא לא דמי לה כלום אלא כשעובדין אותה בזריקת מקל היא כדברי רש"י ז"ל וזה שסתמו בגמ' שעובדין אותה במקל משום דאמרינן הכא חייב והכא אמרינן פטור וזריקה משתברת בלחוד אתו לאשמועינן וי"ל דתרווייהו בע"ז שמקשקשין לפניה במקל וכיוצא בו ובהא פליגי מ"ס קשקוש בזריקה שלא כדרכה הוי ומ"ס דרכה הוי.

דף נא.

הא דאמר ר' **אבהו א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לע"ז שפטור**. דלא אסרה תורה אלא כעין פנים פליגא אדרב דאמר כעין זביחה נמי אמרינן והא דאמרינן בפ"ד מיתות אבות זיבוח וקיטור ניסוך והשתחואה תולדות שבר מקל לפניה לית ליה לר' יוחנן דלאו מסקנא היא כדאמרן וכיון דלית ליה קרא לא מרבי כעין תולדות בע"ז כלל אלא כעין פנים ממש בעינן וכי היכי דבעי ר' יוחנן כעין פנים לאחיובי אינהו ה"נ בעי כעין פנים למיסר תקרובת כדמוכחא כולה שמעתין.

ולא כתבה רבינו בהלכות, ואעפ"כ נראה דהלכתא היא דרב ור' יוחנן הלכה כר"י וסוגיין בלישנא דגמ' בעינן כעין פנים וליכא ולעיל נמי דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן ומשמע דר' יוחנן סבר לה כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ובדין הוא שאפי' מחוסרת אבר נמי אלא להודיעך כחו דר' יהודה קתני חגב דר' יהודה בדומה סגי ליה. והא דתניא ספת לה צואה וכו' תפתר כר"י אבל לרבנן פטור דצואה לחה לר"י דומה הוי ורב סבר לר"י אפי' מקל חייב בשבר לרבנן דוקא חגב אבל מחוסרת אבר חייב.

ומיהו הא דתנן מצא בראשו פרכילי ענבים ועטרות של שבלים ההיא כעין פנים ממש היא שהרי דבר הקרב ממש לגבי מזבח הוא כגון בכורים ובצרן מתחילה לכך כדאוקימנא תדע דהא אמרינן מאי כעין פנים איכא ומאי כעין זריקה משתברת איכא כלומר תיקשי לתרווייהו ומפרקינן להו בשבצרן מתחילה לכך אלמא כעין פנים נמי הוא דשבירה ודאי היינו כעין זביחה וכיון דקרב לגבי מזבח הוי כעין פנים.

והא דאמרינן לקמן כל שהוא לפנים מן הקלקלון אפילו מים ומלח אסור י"מ משום תקרובת וכעין פנים הוא שהרי מים ומלח קרבין לגבי מזבח ומשתבר הוי ואסור כדין תקרובת שאין לו ביטול עולמית חוץ מן הקלקלון דבר של נוי אסור משום נויי ע"ז ואסור עד שיבטלם שאינו של נוי מותר לגמרי.

וי"מ אפי' מים ומלח אסור משום משמשין וכך אמרו בירושלמי מה עליהם דבר המיוחד להם תכשיט אף עמהם דבר שהוא מיוחד להם תכשיט יצאו כיסין של מעות ר' בא בשם ר' יהודה ואפי' מים ומלח מלח לשוף ומים לדיח ואהין אפי' אלא כגון מים ומלח הנעבד ונראה דה"ג הנעבד אף כאן מים ומלח שאסרום משום משמשין.ועוד דמצינו שם בירושלמי אמתני' דמצא בראשו מעות א"ר יוסי לא סוף דבר מרקוליס ובראשו מעות אלא אפי' ע"ז שאין עליה קלקלון מצא בתוכו כסות או כלים הרי אלו מותרין אלמא אם יש לה קלקלון אפי' כסות וכלים אסורין והיינו ודאי משו' משמשין.

ותמהני על הפי' הזה שא"כ צריך אתה לחוש שכבר שמשו אותו במים ובמלח הזה דהא

משמשין אינן אסורין עד שיעבדו ואין הדבר קרוב לחוש לכך ולישנא דגמרין נמי דייקא כפירושא קמא דקאמרינן השתא פעורי מפערי' קמיה מים ומלח לא מקרבי ליה (ופעור ומרקוליס חוץ לפנים לפעור דמי) [אלא אפי' חוף כפנים דמי ואסור], וכל שכיוצא בו קרב לגבי מזבח ומשתבר אסור משו' תקרובת שאין מכבדין אותו לעשות לו כבוד של קלקלון והני נרות של שעוה שמדליקין לפני ע"ז נויי ע"ז נינהו ואע"פ שעשאן מתחילה לכך אין הקדש לע"ז ומותרין עד שמדליקן לפני ע"ז דההיא שעתא ודאי אסירן ובביטול בעלמא סגי להו הילכך אם מכרן או נתנן כומר לישראל מותרות ואע"ג דבע"ז עצמה אמרינן דאפי' מכרה או משכנה לצורף ישראל אסורה התם משום דמימר אמר איידי דדמיה יקרים מזבין ליה לעכו"ם ופלח לה אבל נרות הללו אין דמיה יקרים וכן הדין בכל משמשי ע"ז שאינן ניכרין שהן משמשין כדי שיתיקרו בהן ועוד שאין חיבת משמשין עליהם כחיבת ע"ז עצמה שיתיקרו בהן לפיכך אם מכרום או משכנום ואין דעתם עליהם בטלים ותניא נמי בתוספתא אף כלים המשתמשין בה ובגופה גנבום כומרים ומכרום הרי אלו מותרין וכן נמי אם כבו אותם כומרים להשתמש בהן לעצמם זהו ביטולן דנויים נינהו ובטילי וכ"כ ה"ר שמואל רומרוגי ז"ל. ויש מי שאוסר בנרות של שעוה משום תקרבות ומדמי לה לפרכילי ענבים שבצרן מתחילה לכך שהדלקתן זו היא שבירתן. ואינו נכון דהתם מתכוין לעבודה באותה בצירה דהיינו שבר מקל לפניה וכן פי' רש"י ז"ל אבל אלו אין עבודתה בכך אלא לקלון ע"ז עשויות ומשמשיה הן ועוד שאין זה כעין פנים שהרי אינן קרבין ע"ג מזבח ואע"פ שהיתה הדלקה בפנים אינה עבודה כדאמרינן במס' יומא ולא נתרבו עבודות משום כעין פנים אלא זיבוח קיטור וניסוך והשתחואה כדאיתא בפ"ד מיתות ולחם אונים שלהם הראב"ד ז"ל התיר ששכר כומר הם וכן פי' חכמי הצרפתים ועוד התירו לבושי כומרים וגביעי כסף שלהם אבל מחתות החטאים האלה בנפשותם אסורין דמשמשי ע"ז הם וכבר כתבנו אנו שמכירתן זהו ביטולם.

דף נא:

הא דתנן **נהנין מהם בטובה וכו'**. <חסר כאן וחבל על דאבדין>.

דף נו.

ואין בוצרין עם ישראל שעושה פירותיו בטומאה. פי' דאע"ג דסבירא לן השתא מותר לגרום טומאה כדקתני סיפא ה"מ דעכו"ם אבל דישראל טבולים הם לתרומה ואסור לגרום טומאה לתרומה משום דכתיב ואני נתתי לך את משמרת תרומתי ואע"פ שלא

הגיע לעונת המעשרות כיון שאם רצה מקדים ומפריש ענבים כדאמרינן במעשרות שהקדימו בשבלים גורם לטומאה לתרומה מיקרי.
וא"ל והא דתנן במס' נדה גבי חלה נולד לעיסה ספק טומאה עד שלא גלגלה תעשה בטומאה משגלגלה תעשה בטהרה משום שכבר הוקבעה לחלה לגמרי אלמא כל זמן שלא הוקבעה לחלה לגמרי דהיינו עד שלא גלגלה מותר לגרום לה טומאה אע"פ שאם רצה מפריש משהטיל לה מים כדתנן אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים גלגלה האוכל ממנה חייב מיתה וכיון שהיא נותנת מים מגבהת חלתה.
וא"ל דשאני התם שכיון שנולד לה ספק טומאה לא גזור רבנן דטומאת חולין דרבנן היא אבל משהוקבעו לגמרי אע"פ שנולד ביה ספק טומאה גזור ביה רבנן משו' דהויא ליה כמטמא תרומה, כך פי' ה"ר אברהם ז"ל.
ובירושלמי מצאתי שם במס' חלה (ג,ב) דמפרש עלה בדין היה שיטמא אדם את טבלו דבר תורה דכתיב ואני נתתי לך את משמר' תרומתי התרומ' צריכה שימור אין הטבל צריך שימור מה אני מקיים ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן עשה שתנתן לאהרן בכהונתו רשאי אתה לטמאתן.
וכן מוכחא הא דתנן בגטין (דף ס"א ע"א) משאלת אשת חבר לאשת ע"ה נפה וכברה וטוחנת וכוברת עמה אבל משתטיל לה מים לא תגע עמה שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה ואוקימנא במי שאינו אוכל פרותיו בטהרה דכיון דטומאה דרבנן היא דחולין הוא לא גזור משום מחזיק ידי עוברי עבירה דהתם בשכבר הפרישו תרומה שכולן תורמין ומעשרין דהכי אוקימנא התם הילכך עד שלא תטיל לה מים מותר דליכא גורם טומאה לתרומה ומעשרות ולא לחלה שעדיין אינה ראויה להפריש ממנה חלה כלל שהמפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן כדאמרינן בקידושין אבל משתטיל לה מים כיון שאם רצתה מגבהת חלתה אסור לגרום לחלה טומאה כדאמרן.

דף נו:

לא שנו אלא שלא החזיר גרגותני לגת וכו'. גרגותני גופה במאי מתסרא בניצוק. דקדקו מכאן חכמי הצרפתים ז"ל דניצוק בר ניצוק אינו חבור אפי' למ"ד חד ניצוק חבור שאם לא תאמר כן אע"פ שלא החזיר גרגותני לגת אסר גרגותני בניצוק ונאסר הגת בניצוק של גרגותני ומעשה היה ששפכו מקנקן לכליו של עכו"ם שהיה בו יין נסך והנשאר בקנקן נאסר בניצוק ואח"כ הוציאו יין מחבית לקנקן ובא מעשה לפני חכמים והתירו משום דניצוק בר ניצוק אינו חבור, ומכאן למדו דבר זה.

וזה אינה ראיה דהכא כיון שהיין בתוך הגת מעורב עם ענבים ואינו יין אינו מחובר ליין שבתוך הגרגותני ולפי מה שפירשנו למעלה אפי' מה שבגרגותני אינו יין ואינו נאסר בניצוק אלא קילוח שמן הגרגותני ולמטה הוא שנאסר בניצוק וטפה שבשולי הגרגותני היא שאוסרת הגת ולעולם אינו ניצוק עד שיעשה יין, וזו סברא נכונה.

וירושלמי (ד,ח) מוכיח עליה דה"ג ר"ה אמר הקלוח (חיבור) [כבור] ר' זעירא בעי בכל אתר לא את עביד הניצוק חיבור וכא את עביד הניצוק חבור [סבר רב המנונא] נתנסך הבור ר' בא לא אמר כן אלא נתנסך הבור לא נתנסך הקילוח [נתנסך הקילוח] נתנסך הבור מן מיי דמר רב הונא בשם רב הקילוח (חבור) [כבור] סבר רב הונא מימר כשם שהבור מתנסך כך מתנסך הקילוח ש"מ שאפי' לדברי האומר ניצוק חבור אם נתנסך הבור הקילוח נאסר אבל לא הגת והגרגותני והטעם כמ"ש שאין היין המעורב בענבים חבור בניצוק ליין אחר.

הא דבעי מינוקא **מהו לדרוך עם העכו"ם בגת**. הכי קא מיבעיא להו מי הוי כשוכר עצמו לעשות ביין נסך ואמר להו לא ואמר ליה והא מנסך ליה בידיה כמשנה אחרונה וכי היכי דפשיטא לן דיין נסך הוי ומתסר בשתיה ה"נ ליתסר בהנאה וא"ל דציירנא ליה לידיה ואקשו לי' והא קא מנסך ליה בכרעיה ניסוך דרגל לא הוי ניסוך למיסריה בהנאה, וכר' נתן הורה להו.

דף נז.

ה"ג ברוב הספרים **בהדי דקא נחית ואזיל נגע ברישא דלוליבא בחמרא שלא בכוונה**. וא"ל עלה מהא דאמרינן לקמן כגון דאזיל מיניה דהיינו נגיעה ממש שנגע ביין ע"י החבי' בחמתו דהוי שלא בכוונ' שרי אפי' בשתיה אלמא נגיעה בדבר אחר שלא בכוונת מגע מותר בשתיה.

לפיכך [פי' חכמי הצרפתים] ז"ל התם דלאו נגיעה ממש היא אלא זריקה היא ושלא בחמתו אסור דכיון דמיקרב לגבי חמרא חיישינן דילמא נגע ביה בידיה.

וזה אינו נכון דאי קיימי אחריני וחזו ליה דלא נגע אמאי אסור ולא דמיא הא לכובא מליא דהתם שכיח ליה למנגע ולאו אדעתיה ואי ודאי חזו ליה דלא נגע התם נמי בדיעבד שרי ותו דהאי דאמרינן דקא אזיל מיניה נגיעה ממש קאמר ודכוותה במס' קמא וקאמרינן בניי' דלאו צרורות נינהו אלא (נפחת) גופו ממש היא ה"נ נגיעה ממש היא וכ"כ שם ר"ח ז"ל [דהא] דקאמרינן דאזיל מיניה הכא והתם שוין הם ופי' אחד להם.

(ושמה) [ושמא] נתרץ לפי שיטה זו דחבית כיון שאינה ניטלת לו מפני כובד שלא עשו

אותו [אלא] כדין כחו במוריק אורוקי בכוונה אסור ושלא בכוונה מותר.
אבל נראין הדברים שנגיעה על ידי דבר אחר שלא בכוונת מגע כלל מותר ואפי' בשתיה והכא ל"ג ברישא דלוליבא אלא ה"ג נגע בחמרא שלא בכוונה וכך הגירסא בה"ג ובהלכות רבינו ז"ל ואפ"ה שרי ליה בהנאה כדתנן נפל לבור ועלה ימכר והיינו דפריך עלה קטן בן יומו דהיא נגיעה ממש.
ואי קשיא למאי דאמרן, הא דתנן מדדו בקנה שהוא מגע עכו"ם ע"י ד"א שלא בכוונה וקתני ימכר שאני התם דאיכא כוונת מגע יין אבל הכא דליכא כוונה דמגע כלל שרי ואפי' בשתיה וכ"כ ר"ת ז"ל בתשובה שכך הוא שמועת הקדמונים ועל דא הוא סמיך.
ואי ק"ל הא דאקשינן לקמן והא קא נגע ביה בנטלא והו"ל מגע עכו"ם שלא בכוונה ואסור אלמא נגיעה ע"י דבר אחר דהיינו נטלא אפי' שלא בכוונת יין אסור בשתיה ההיא נמי שלא בכוונת יין וניסוך הואי אבל כוונת מגע איכא הא היכא דליכא כוונת מגע כלל לא גזור ביה רבנן.
וטעמא דמילתא דכיון דאיכא כוונת מגע וכוונת יין איכא למגזר ביה דילמא מנסך לה ושלא בכוונת יין נמי משום דאיכא דחזי ליה וסבר דבכוונה היא ונפיק מינה חורבא אבל שלא בכוונת מגע מעשיו ניכרין וליכא למגזר כלל.
ויש לפרש והא קא נגע ביה בנטלא שמגע ביין בידו כשהכוס מלא ואוסרו בשתיה במגע בידו אבל לא לאיסור ע"י ד"א דשלא בכוונת יין כשלא בכוונת מגע הוא דכאן וכאן אין לחוש לניסוך.
והא דאקשו ליה רב הונא ורב אסי לרב והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסך וסברי דאפי' בהנאה קאמר תימא הוא דא"כ קשיא ליה מתני' דקאמר נפל לבור ועלה ימכר ואמאי לא אקשו ליה מינה והא ל"ק דסברי תנא הוא ופליג א"נ מספקא להו ובעו לה השתא גבי האי עובדא למיקם אעיקר דעתיה דרביהו.
והוי יודע דקושיא דתינוק בן יומו בדרך ק"ו היא דאי תינוק בן יומו עושה יין נסך להנאה כ"ש מגע עכו"ם שלא בכוונה ומיהו אפשר ודאי דמגע גדול שלא בכוונה עושה יין נסך ותינוק בן יומו אינו עושה כלום שהדבר ניכר ואינו מצוי ולא גזרו בו ועוד דכיון דאינו ראוי לנסך דומה ליין מבושל שלא גזרו בו לפיכך פסק ר"ח ז"ל כשמואל ואע"ג דקי"ל בהאי מעשה כרבא צריך לזבוני לעכו"ם.
ומ"מ נראין הדברים דהלכה כרב בתינוק בן יומו וכשמואל בלוקח עבדים דלא שמעי' להו דפליגי אהדדי בתירוצא דברייתא [אלא] למאן דתני טהור ודילמא טמא (מתכות) [מתנייא] והכי קתני עבדים שמלו ולא טבלו רוקן ומדרסן טמא [וכן בני השפחות] ולענין

יין נסך בני השפחות שמלו ולא טבלו גדולים עושין יין נסך ולא קטנים אבל עבדים בין קטנים בין גדולים בין שמלו ולא טבלו בין שמלו וטבלו לעולם עושין עד שישתקע ע"ז מפיהם.
ור"ת כתב הלכה כמ"ד טהור דבשל סופרים הלך אחר המיקל ולדידיה רב ושמואל פליגי והיא שיטתו של רבינו בהלכות ולא דייקא לי וכי מכח פסק זה נטיל מחלוקת בין האמוראים ועוד אדרבא סוגיין בעלמא כמאן דתני טמא דמתרצן שמעתא כולהו.
הא דאקשי **קתני מיהת גדולים עושין יין נסך קטנים אין עושין יין נסך**. בדין הוא דלימא אין עושין יין נסך ליאסר בהנא' אלא משמע ליה גדולים עושין יין נסך לגמרי וקטנים אין עושין כלל ותרווייהו מילתא פסיקא קתני. וי"ל דס"ל דגדולים עושין לשתיה ולא להנאה דכיון שמלו והן של ישראל אין מנסכין. ויסתייעו מכאן מקצת גאונים שאמרו שאין הישמעאלים אוסרין [בהנאה] במגען.
[וליתא האי תירוצא]כיון דהו"ל [לפ"ז] לרב לומר דכי היכי דהקילו בגדולים מקילי בקטנים דומיא דבני השפחות משום שאין מנסכין אבל עכו"ם אפי' בן יומו עושה יין נסך בשתיה [ולא להנאה] אבל הגאונים מגר תושב למדו שאינו אסור בהנאה כדאיתמר לקמן בפ' השוכר.

דף נז:

שרייה רבא לזבוני לעכו"ם. פי' רש"י ז"ל ואפי' דמי דההוא דנגע ביה עכו"ם שרא לזבוני לעכו"ם דאלת"ה אמאי לא אמר להו אנא דאמרי כרשב"ג ומשמע דטעמיה דרבא מגע עכו"ם שלא בכוונת ניסוך הוא ומותר בהנאה כדתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר.
ואתותב מהא דתניא גבי אגרדמיס אסור בהנאה משום דאע"ג דאיהו מתכוין לדבר אחר כיון שהוא בכוונת מגע אסור שמא נתכוון נמי לנסכו ה"נ חששנו שמא נתכוון לנסכו אבל מדדו בין ביד בין ברגל דתניא לעיל ימכר מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שלא נתכוון לנסכו אלא למדוד שלא עשה בו מעשה אחר אלא שהכניס ידו לצורך המדידה והוציאה ואינו מתכוון בכך אלא להנאתו של בעל היין ולא לאוסרו עליו שהוא אינו נהנה באיסורו ושמא יאמר תן לי דמיו שאסרתו עלי אבל כאן למה יגע בו הל"ל והאי דרמי בדולא לאו חמרא הוא מדנגע ביה דילמא נתכוון לנסך כדי להפסידו ממנו או שרצה ללוקחו וכן גבי אגרדמיס דרכן לנסך מה ששותין ואע"פ שזה לידע השער הוא עושה מ"מ חיישינן שהרי מה ששתה שלו הוא ומפני כך נסכו והיינו תיובתא וליכא למימר דהא דאיתותב רבא משום דקי"ל כר' נתן דאמר ביד אסור בהנאה דא"ה אמאי איתותב לימא אנא דאמרי

כרבנן וכן נראה מדברי ה"ר אברהם ז"ל.
ואפשר שזהו ששנינו היה מטפח ע"פ החבית מרותחת דהיינו נגיעה ממש ביין אלא שהוא מתכוין למלאכתו והדבר ידוע שאינו מנסך.
אבל רבינו הגדול ז"ל השמיט אותה ברייתא ומשמע דפליגי אהך ברייתא דאגרדמיס וכן דעת חכמי הצרפתים שמפרשים דג' מחלוקות בדבר ת"ק סבר בין ביד בין ברגל ימכר כיון שאין דעתו לנסך ור' נתן ביד אסור ברגל מותר בהנאה ותנא דאגרדמיס סבר אפי' בפיו אוסר בהנאה ואע"פ שאין דרכן לנסך כן חיישינן והאי דלא אמר רבא אנא דאמרי כת"ק דר' נתן משום דהא עדיפא דקתני זה היה מעשה ואסרוהו וקי"ל מעשה רב ולפ"ז על מרותחת דמתני' שאני משום דאין דרך ניסוך ברתיחות אלא שהוא חיבור ביין כענין ששנינו בטבול יום ורתיחת יין חדש ב"ה אומרים אינו חיבור ומודים בשאר כל הטמאות וכו' כדאיתא לפיכך עשאוהו כאן כנגיעה ע"י ד"א בין ביין חדש בין בישן.
ואין זה מחוור חדא דאפ"ה לא הוה תיובתיה ואע"ג דאשכחן בעלמא תיובתא ותנאי במס' תמורה גבי שיירו משוייר ובפסחים בפ' ערבי נמי תיובתא והדר בשלהי שמעתא תניא כוותיה לא מצינו אלא במקומות שפירשו כן בגמ' ועוד א"כ היכי אקשינן לעיל אימר דאמר ר' נתן ביד ברגל מי אמר לימא דהאי תנא דאגרדמיס וא"ל ההיא ודאי לא שמיעא ליה לשמואל דאי הות הך מתניתא בידיה לא הוה משהי לה כלל דאמר דאמעשה סמיך ומסקנא דאמרינן דשמואל שהיה רוצה למשריי' בשתיה כר"ש כיון דלא אשכח הדר אסר אפי' בהנאה דהא הוה עובדא בנהרדעא ואסר שמואל א"נ כיון דאשכח תנא דאגרדמיס דאסר בהנאה אסריה איהו בהנאה אפי' לר"ש דהא לא שמעינן ליה לר"ש דשרי אלא במגעו שלא בכוונת מגע ומשום כללא דלקמן כשהוא מתיר מתיר אפי' בשתיה קאמרינן דפליג אמדדו ימכר אבל אתנא דאגרדמיס לא פליג כלל וכן יש לתרץ דמעשה דאגרדמיס דמתניתא ועובדי דשמעתא דאקפיה נחמני כולהו עבדי לה תיובתא דלא עדיף סיועא דת"ק דר' נתן בכל הני.
ואכתי ק"ל הא דאמרינן לקמן א"ר פפא לא שנו אלא שעלה מת אבל עלה חי אסור משום דמודי [דדמי] עליה כיום אידם הא לא"ה אע"ג דאיכא כוונת יין וכוונת מגע מותר בהנא' כיון דליכא כוונת ניסוך וא"ל כיון דמגעו באונס הוא כמאן דליכא כוונת מגע כלל וטעמא משום דמודי עליה ומתכוין ונגע ומנסך הא לא"ה כמאן דליכא כוונה כלל דמי ומותר בהנאה אלא מיהו רישא דאגרדמיס קתני בתוספתא ירד לשרות החרצנים והזגים מן הבאר זה היה מעשה ובאו ושאלו לחכמי' ואמרו ימכר כולו לעכו"ם אבל לפנינו יש

ראיה לדעת רבינו ז"ל ורש"י ז"ל מפרש דמדדו בין ביד בין ברגל דמותר בהנאה כשלא שיכשך ואינו נכון ובעינא למכתב קמן.

דף נח.

והא דקתני בברייתא **עכו"ם שקד' במינק' או שטע' מן הכוס והחזיר לחבית.** פי' רש"י ז"ל דהחזירו עכו"ם קאמר ולא יתכן לומר והחזיר ישראל ותהוי תיובתי' הא דקאסר ליה לכולה חבית משום האי דאיעריב ביה דא"כ אמאי הויא תיובתיה לימא ליה אנא דאמרי כר"ש דאמר לקמן ימכר כולו חוץ מדמי יין נסך שבו דקי"ל הלכת' כוותי' ז"ל הרב ז"ל. ואין דבריו ברורים דחזר' עכו"ם מאי מהני ליה למיסר את שבחבי' בהנא' והא לא נגע ביה כלל ודמי ליין שמזגו עכו"ם שאע"פ ששפך המים ביין אינו אסור אלא בשתי' ומשום לך לך אמרינן נזירא והאי טעמא ליתיה אלא לשתיה כמ"ש רש"י ז"ל ומדינא אפי' בשתיה שרי ואפי' למ"ד הניצוק חבור הכא שרי בהנאה דלאוגוף הנגיעה הוא וכי היכי דכי ליכא יין בחבית ואיהו מוריק בה יין מחבית אחרת אינו אסור בהנאה ה"נ כי אית בה יין לא מיתסר דהא תלמוד כי לית בה יין ושפך מקצת ומוסיף ושופך עליו אינו נאסר בהנאה ושמא הוא מעמידה כשהיתה ידו של עכו"ם נוגעת בקילוח היורד מן הכוס לחבית וניצוק חבור לחשבו כמגע ממש.

ואינו מחוור שאין דרך החזרה בכך לשנותה סתם ולא עוד אלא אפי' ניצוק ליכא כלל דמיקטף קטופי הוא שחזרתו לחבית כקיטוף היא ולא מיתסר אלא משום תערובת וכ"ש למ"ד ניצוק אינו חבור שע"כ לא נאסר בהנאה מתורת נגיעה אלא משום תערובת אלא ודאי משום טעימתו הוא שנעשה יין נסך וכשעירבו נאסר כולו בהנאה משום תערובת יין נסך לרבנן דפליגי עליה דר"ש ב"ג.

והא דהויא תיובתיה דרבא משום דמדרבנן נשמע לרשב"ג לאו מי אמרי רבנן טעימתו אוסרת בהנאה לרשב"ג דמי תערובת מותרין ודמי יין נסך אסורין הן וצריך לפרש חוץ מדמי יין נסך שבו מ"מ שמעינן מינה דמגעו של עכו"ם בכה"ג עושה יין נסך לאסור בהנאה אותו יין שהוא נוגע בו ותיובתא דרבא דשרי אפי' דמי דההוא חמרא דנגע ביה עכו"ם ובתוספתא תנ"ה קדח במינקת ונפלה ממנו טפה כל שהוא אסורה ואוסרת בכל שהוא אלמא משום תערובת נאסר והא מני רבנן היא אלא דמינייהו שמעינן לרשב"ג כדפרשי'.

ובירושלמי (ד,ח) מצאתי מהו שיעשה בפיו יין נסך ר' אדא בשם ר' זעירא אין העכו"ם עושה בפיו יין נסך ר' ירמיה בשם ר' אבהו העכו"ם עושה בפיו יין נסך ותני כן אגרדמיס

שטעם מן הכוס או מן המינקת והחזיר לחבית אסור על דעתיה דר' אדא בשם ר' אלעזר והוא שהחזיר העכו"ם על דעתיה דר' ירמיה בשם ר' אבהו ואפי' החזיר ישראל ואין זה ראיה לדברי רש"י ז"ל דבני מערבא סברי שאין העכו"ם עושה יין נסך בפיו ואפי' לאוסרו בשתיה ובחזרת העכו"ם נאסר בשתיה אבל אנן דקי"ל עושה יין נסך בפיו אפי' כשהחזירו ישראל אסור הכל בהנאה וכדפרשינן.

הא דאמר רב נחמן **וכי שכשוך עושה יין נסך**. ומתרץ לה לבר מדמי דההוא חמרא ק"ל למה לי למעוטיה דין שכשוך אפי' סתם יינם נמי מותר לבר מדמי דההוא חמרא וי"ל דה"ק וכי עכו"ם המשכשך ביין שלנו כדמפורי' לע"ז הוא דלאסרו עלינו קמכוין ולפי' משכשך בו שלא לצורך ורוצה להנות ע"ז שלו ביינינו אינו אלא חשש בסתם יינן ופחות מכאן.

והא דאמרי' **מאן דאסר אסר אפי' בהנאה**. ואוקימנא דמוריק אורוקי הוה לאו משום דכוחו אפי' בכונה אסר בהנאה אלא משום כיון דבלילה הוה ולא חזינן ליה ועוד דסברינן דישראל הוא ולא מעיינינן ביה איכ' למיחש דילמ' נגע כדי לנסכו ולאו אדעתין אבל למ"ד סבר דשכרא הוא ליכא למיחש דלמאי (וכו') נגע עכו"ם בשכרא וכן פירש"י ז"ל וכן נמי הא דאמרי' לקמן עכו"ם אדנא וישראל אבובא חמרא אסור בשתיה קאמר ולא בהנאה ובפירש"י ז"ל כתוב בהנאה ולפי דבריו נראה כט"ס.

ויש מי שאוסר בכח עכו"ם בכוונה אפי' בהנאה דעיקר ניסוך האי הוא דשופכין יין לפני ע"ז בקרקע כענין ניסוך שע"ג המזבח וכדאמרי' בפ' כל שעה בהדיא ובודאי דהכי הוא אלא דלא היכא דלא שמעיני' דנסיך לא חיישינן אלא דאחמירו בהו רבנן משום בנותיהן ועיקר איסורא במגען וכחן גזירה בעלמא הילכך לענין הנאה לא גזרו כמו שהקלו בו שלא בכוונה.

דף נח:

ויין שמזגו עכו"ם שאסרו **משום לך לך אמרי' נזירא**. פי' כגון שהיין ביד ישראל ועכו"ם מזריק ביה מיא ומדינא שרי בשתיה דאי משום כחו כיון דבזריקה הוא שרי דהו"ל כמי שזרק אבן לתוך יין שמותר כדאמ' ר' אשי לקמן וליכא למימר הכא חבור הוא למים שבידו שהניצוק חבור וכנגיעה ע"י ד"א דמי שהרי המים נפסקים מידו ומקטף קטופי הוא ואינו חבור ואפי' אין נפסקין אינו קרוי נגיעה אלא כגון שהוא אוחז בידו קנה וכיוצא בו שהוא נוגע בד"א אבל בלח לאו נגיעה היא כלל וניצוק לאו מגעו חשיב שהרי לא יגע בו אלא משום תערובת הוא אסור שכיון שהיין בידו נאסר רואין כאלו נתערב עם החבית

אבל כאן מים שבידו אינן נאסרין ועוד דיין במים לא הוי נמי חבור בניצוק הלכך שרי אלא גדר גדרו בו משום לך לך אמרינן נזירא.
ומ"ש רש"י ז"ל ואע"גדלא נגע גזרו ביה רבנן בכוחו וכ"כ גבי עכו"ם אדנא דמוריק אורוקי דהיינו נמי יין שמזגו עכו"ם ואסרנא ליה משום לך לך אמרינן נזירא אינו ברור לי דכיון שמזגו עכו"ם ששפך בו מים כמו שפי' ליכא כחו בחיבורין ולא כל כחו אלא כעין זריקה הוא אבל גבי מוריק אורוקי היין נשפך ומקרקש מכחו.
לפיכך יש מי שאומר שאם שפך עכו"ם לתוך חבית גדולה של יין מעט מים שאין בהם כדי מזיגה או יותר מדאי החבית מותרת שלא אסרוהו אלא משום לך לך אמרינן נזירא שלא יהיה העכו"ם מוזג יינו של ישראל ויהא רגיל אצלו ואתי למנגע ביה אבל כי הא מלתא דלא שכיחא לא גזור בה רבנן.
ומצאתי סעד להוראה זו בירושלמי (ד,יא) ר' ירמיה בשם רב חייא בר בא יין שמזוג בחמין אסור בצונן מותר יבא עלי שלא עשיתי מימי ר' יוסי אזל לצור חמתו שתן חמר וחמימין וארמי מזג אמר לון מאן שרא לכון ונראה שכך פירושו יין שמזג עכו"ם בחמין אסור שהרי תקנו לשתיה ואסור משום לך לך אמרינן נזירא כדא"ר ירמיה גופיה בגמרין ואם מזגו במים בצונן מותר שהרי לא תקנו לשתיה שאין דרכן לשתות יין במים צוננין ור' יוסי איקלע לצור וראה אותן שותין חמר בחמימין כלומר יין מזוג בחמין ועכו"ם מזגו ואמר מאן שרא לכון והוא עובדא דר' חייא בר אבא דגמ' דידן הלא למדת שלא אסרו יין במזיגת העכו"ם אלא כשתקנו לשתיה אבל לא כשפסלו משתיה אלא מיהו בין בחמין בין בצונן אסור ולא סמכינן אבני מערבא מדלא מסיימי בה בגמ' דידן אלא מזגו סתם ועוד דהתם נמי אמרינן יבא עלי שלא עשיתי מימי אלמא אסור לעשות כן וכ"ש האידנא דרגילי רובא דאינשי למשתי חמרא מזיגא בצונן ומיהו גמרינן לחבית גדולה שאין דרך בני אדם למזוג שאם זרק שם מעט מים מותר ואפשר שאפי' נתן בה מים כדי מזיגה כראוי לשתיה וכן נראין הדברים אבל בכוס אע"פ שלא שפך שם אלא מעט או אפילו יותר מדאי אסור שהרי עשוי להוסיף עליו מעט מים או יין כדרך המוזגים ועוד שאם אי אתה אומר כן נתת דברי חכמים לשיעורין ואין זו מדתם אבל מזגו שלא בכוונה ודאי מותר ואין בו מיחוש.
כללא דנקטינן מהני שמעתתי' דמגע עכו"ם בכוונה אסור בהנאה כל היכא דאיכא למיחש שמא ניסך והיינו אגרדמיס עכו"ם ועובדא דרבא דאיתותב וקי"ל אסור בהנאה מגעו שלא בכונת נסך אע"ג דאיכא כוונת מגע שרי בהנאה כיון שמתוך מעשיו ניכר בודאי שאינו מתכוין לנסך והיינו דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר וקי"ל הכי וזה לפי

מה שכתבנו לשון הראשון אלא כיון שדעת רבינו וחכמי הצרפתים ז"ל בזה לאסור אף בהנאה בטלנו דברינו להורות כדבריהם.
אבל מגעו שלא בכוונת מגע כלל אסור בשתיה ומותר בהנאה והיינו מתניתין דתנן נפל לבור ומת ימכר וכן שלא בכוונת יין אע"פ שיש בו כוונת מגע מותר בהנאה ואסור בשתיה והיינו דתניא חרש [בגמ' - חרס] עכו"ם שהושיט ידו לתוך חבית וכו'.
מגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת ניסוך אסור בשתיה ומותר בהנאה והיינו מתני' דתנן מדדו בקנה התיז את הצרעה בקנה ואמרו ימכר וכן מגעו ע"י ד"א שלא בכוונת יין אסור בשתיה ומותר בהנאה ואקשי' והא קנגע ביה בנטלא והו"ל מגע עכו"ם שלא בכונה ואמר מר אסור פי' דקס"ד (דהא חשיב בנטלה ממנה) [דהוי שאיב בנטלא ממנה] דרמי ביה חמרא ואסרי ביה בשתיה אכל בהנאה מותר דאפי' בכוונת יין ובכוונת מגע תנן ימכר וגם זה לפי לשון ראשון שפירשתי למעלה להחמיר אבל מגעו ע"י ד"א שלא בכוונת מגע כלל כבר כתבתי למעלה שהדברים מטין שהוא מותר בשתיה אבל רש"י ז"ל אוסר וכ"כ במקצת הנוסחאות כדבריו.
מגעו ע"י ד"א בכוונת מגע ובכוונת יין כגון שהוא מקרקש בקנה ביין שלא לצורך ואפשר שהוא מתכוין לנסך לא מצינו מפורש בגמ' אם הוא אוסר בהנאה ואע"פ ששנינו התיז את הצרעה בקנה דמשמע דוקא כשהוא מתכוין לד"א אבל לא נתכוין לד"א שי"ל לנסך נתכוין אסור בהנאה. א"ל רבותא קמ"ל דאע"ג דאינו מתכוין לנסך ונגיעתו ע"י ד"א אסור בשתי' ולאפוקי מדר"ש דשרי ולמאן דגריס ונגע ברישא דלוליבא בחמרא שלא בכוונה משמע דוקא שלא בכוונה אבל בכוונה אסור בהנאה דהתם לאשמועינן היתרא אתו הילכך אי הוה שרי אפי' בכוונה הוו אמרי בגמ' הכי ואפי' למאן דלא גריס לה אפשר שהוא כן וכחו של עכו"ם כגון מוריק אורוקי בכוונת יין ובכוונת מגע אסור בשתיה והיינו עובדא דר' יוחנן בן ארזא אליבא דמאן דשרי וכיון שכן שלא בכוונת מגע שהוא מותר בשתיה.
ור"ת השיב מגעו ע"י ד"א שם חדש הוא שקרא לו רש"י ואינו אלא כחו הילכך בכוונה אסור שלא בכוונה מותר נמצא לדעת זו שני דרכים בלבד הן מגעו וכחו מגעו בכוונה אסור בהנאה שלא בכוונה אסור בשתיה ומותר בהנאה לא נגע בגופו כחו היא בכוונה אסור בשתיה שלא בכוונה מותר לגמרי ולעולם כוונת יין וכוונת מגע היינו בכוונהכדעת חכמי הצרפתים שהזכרתי ושלא בכוונת שניהם היינו שלא בכוונה ודעת רש"י ז"ל תתברר לה בסמוך.
ויש מי שפירש ביין שמזגו עכו"ם דדיעבד מותר וטעמיה משום דאמרי' לקמן גבי עכו"ם

מהו שיוליך ענבים לגת אסור משום לך לך אמרי' נזירא ואסיקנא דדיעבד מותר וטועה הוא בזה דההיא איתמר לכתחילה דקאמרי' מהו שיוליך והא איתמר בהדיא בדיעבד דקאמרי' שמזגו ודיעבד הוא וא"ל ר' יוחנן אסור ולקמן נמי אמרי' ועל יינן משום יין נסך אלמא דיעבד אסור וטעמא דאינן בני תורה ליתא אלא אתורמוסין אבל יינן אסור אפי' הן בני תורה ואדרבא אי מינה דההיא דמהו שיוליך ענבים לגת היא תיובתיה מדקס"ד מעיקרא דאפילו בדיעבד אסור ואע"ג דלישנא דלכתחילה קאמר עד דהדר איהו ואמר דלכתחילה קאמר ודיעבד מותר וש"מ דגזירה דלך לך אמרינן נזירא בדיעבד נמי הויא אלא דאהדר ליה דבהולכת ענבים לגת לא מיקרב נזירא לכרמה למגזר ביה כולי האי ובדיעבד שרי.

ופי' **מהו שיוליך ענבים לגת משום שמא יגע ביין שבגת**. וא"ל אסור ואותבינן עלה מדתניא עכו"ם שהביא ענבים בכלים ובדרדורים אע"פ שהיין שבגת מזלף עליהן כשהוא שופכן לגת מותר דהו"ל כזריקה דשרי רב אשי לקמן וגרע מינה נמי ופריק דדיעבד שרי ולישנא דתוספתא דייקא כדפרשי' ודקתני עכו"ם שהיה מעלה ענבים בסלים ובדרדורים בגת אע"פ שנפצן בגת והיין מנטף ע"ג ענבים מותר והראב"ד ז"ל פי' עכו"ם שהביא ענבים בסלים ובדרדורים ויש יין הרבה בהם וכשהוא שופכן לגת היין נשפך ע"ג הענבים.

דף נט:

ההוא אתרוגא וכו' נקטוה לידיה וברצוה עד דשייפא וכו'. פי' רש"י ז"ל כי היכי דלא לישכשך וליתסר בהנאה וכן פי' בזה שאמרו מדדו בין ביד בין ברגל ימכר משום דניסוך לא הוה אלא ע"י שכשוך וכן פי' בברזא ומכולם נלמוד לדעתו דמגעו בלא שכשוך אוסר בשתיה ולא בהנאה וכן דעתו אף במגעו ע"י ד"א שהוא כתב גבי ההוא חביתא דאסתדיק לארכה דלא שכשך ואע"פ שקירב החצאין זה לזה והוי נוגע ביין ע"י ד"א דהיינו חצאי החבית לא הוה כנוגע בקנה דהתם משכשך בקנה אבל הכא ליכא שכשוך אלא מגעו ע"י ד"א בלא שכשוך אפי' בלא כוונת ניסוך כי האי אסור בשתיה ומותר בהנאה ואם שכשך אסור אף בהנאה ולדבריו הא דתנן נפל לבור מדדו בקנה התיז את הצרעה בקנה כולה בשלא שכשך ומיהו בלא כוונת יין אע"פ ששכשך מותר בהנאה דהיינו חרם עכו"ם, זהו דעתו של רש"י ז"ל.

ולא נתברר לי מהו שיכשוך זה לדבריו דהיאך אפשר שיפול לבור או שיתיז את הצרעה מן היין וימדוד בידו או ברגלו בלא שכשוך והוא עצמו כתב גבי כובא דכי דרי ליה אי אפשר בלא קרקוש וכן פי' שאם יוציא את ידו א"א לשמרו שלא ישכשך ואע"פ שאנו

אוחזין את ידו אלמא שכשוך בכל דהו הוי ואפי' מבפנים ועוד דתנן נפל לבור ועלה ימכר וא"ר פפא לא שנו אלא שעלה כשהוא מת אבל עלה חי אסור מ"ט משום דאודי עליה כיום אידם אמרי' ודאי נסך בשכשוך אי חזינן אנן דלא שכשך הא קא חזינן ואי לא חזינן ליחוש דאפי' שלא בכוונה נמי אם שכשך אסור לפי דבריו.

והראב"ד ז"ל פי' במעשה זה דאתרוגא דלהתירו בשתיה קאמר שרובן אין מנסכין אלא בשכשוך, ואי ק"ל והא אמרי' לקמן ליכא טופח להטפיח בהדחה בעלמא סגי לה אלמא הדחה מיהא בעי והא לא מנסך כלל דליכא שכשוך, א"ל דהכא כיון שהוא שלא בכוונה ובלא שיכשוך מותר בשתיה שאפי' בשתיה אינו נאסר אבל התם אע"גדליכא שיכשוך כיון דבכוונה הוא חוששין לאותם המנסכין כן ואסור בשתיה זה כתב ה"ר אברהם ז"ל.

ויש מי שאומר דהתם כיון דאיכא טופח ואיהו משכשך ידיה בקרקעיתו של גת כשכשוך דמי אבל בלא שכשוך מותר בשתיה שאין מנסכין כן ואנו אין לנו שיכשוך שהזכירו אלא כל המכניס ידו ליין משכשך ומקרקש הוא אלא פעמים שאינו מתכוין לכך. ומיהו יש בקרקוש זה כדי להעשות יין נסך אם עשה כן לע"ז ולא הזכירו שכשוך זה בגמ' למעלה גבי סבויא אלא להחמיר על המעשה מפני שהיה משכשך בו שלא לצורך דכל המוליך ידו (ומודה) [ומביא] שלא לשום דבר נקרא משכשך כענין שאמרו משכשכן במים ואינו חושש ולפיכך הזכירו כאן במקום זה הא מ"מ המודד והמתיז צרעה מקרקשין הוא בודאי ויש באותו קרקוש כדי להתנסך.

ולדברינו לנו מעשה האתרוג כך פירושו דודאי כשהכניס שכשך אלא שהיה בלא כוונה דומיא דמדדו ביד דמותר בהנאה ורב תקנתא בעלמא אמר להו דלינקטיה לידיה שמא ינדנד ידו ביין שלא לצורך הוצאת היד והוי שיכשוך לדעת בכוונה הניכרת לעינים כדי לנסכו ויהא אסור בהנאה גם זה השמיט רבינו הגדול ז"ל מפני שהוא סומך על דעת האוסר מגעו שלא בכוונת ניסוך אפי' בהנאה כמו שפירשנו וקשה בעיני לדחות מעשה זה לפי שנמצא ברוב הנוסחאות אמר להו רב אשי ויש לי לפרש דבהדי דנפיל אתרוגא אדרי עכו"ם שדא ידיה אבתריה וסבור היה להשיג בו קודם שיפול ליין או שישתקע והאתרוג טבע והוא הכניס ידו אחריו שלא בכוונת מגע כלל דומה לנפל לבור דמתני' וכן הענין הזה מוכח בירושלמי (ד,ח).

לא כל הימנך שתאסר ייני לאונסי. פי' רש"י ז"ל דאע"ג דלא ס"ל כוותייהו להתירו למכור לעכו"ם אחר מההוא עכו"ם מיהא שרי ואיני יודע זו מנין לו לרב אשי דלמ' לרבנן כיון דמעכו"ם אחר אסור מההוא עכו"ם נמי אסור וה"ר שמואל טרח בדבר ולא עלתה לו.

ואפשר דהך סוגיא לא אזלא בההיא דבפרק השוחט התם מפרשי' טעמייהו משום דאין

אדם אוסר דבר שאינו שלו ורב נחמן ורב עמרם דסברי הכי איהו מתרצי להני תנאי כטעמא דידהו והכא מפרש לה ר' אשי הכי מתירין אותו מפני ב' דברים שכל אחד מוכיח שלא נסכו אחד שאין דרכן לנסך אפי' שלהם שלא בפני ע"ז ואחד שהעכו"ם יודע בעצמו שיכול ישראל לומר לו לא כל הימנך לאסור ייני לאונסי ולא תשלם לי דמיו לפיכך מתירא משום הפסד ממונו אלמא שרי לישראל למימר ליה הב לי דמיה ולאו מילתא היא כלל.

וא"ל למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' ע"י מעשה כדאי' בשלהי השוחט וכי לית ליה כוליה הלכתין דיין נסך לאיסורי הנאה וכ"ת לית ליה והא ר"נ ורב עמרם ורב יצחק דאמרי התם אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"ל רב נחמן לרבא לעיל אימר דאמרי אנא לבר מדמי דההוא חמרא [אבל מדמי דההוא חמרא] מי אמרי.

והר"א ז"ל תירץ דשאני ליה לרב נחמן איסור יין נסך ע"י עכו"ם דאחמירו ביה רבנן אפי' במגעו משום יינו ואלו לר' יהודה בן בתירא לא שאני ליה.

וק"ל א"כ היכי אמרי' התם בשלהי השוחט מהך ברייתא כתנאי דת"ק סבר לה כרב הונא דאמר אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה דילמא היינו טעמיה דת"ק משום דשאני ליה איסורא דיין נסך. וא"ל אנה"נ דמצי רב נחמן למימר אנא דאמרי אפי' לת"ק אלא משום דילמא חבריה לא שאני להו מ"ה לא מסיימי התם הכי ועוד דניחא ליה לרב נחמן למימר דטעמיה דת"ק משום אדם אוסר דבר שאינו שלו כי היכי דלא תיקשי עלייהו כולהו תיובתא דמקשי' עליה דמוקי לה כת"ק ואיהו סבר לה כרי יהודה לבר מיין נסך.

ול"נ דהא דרב נחמן לא קשיא דהתם אמרי' כתנאי ואיתמר עלה רב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי אפי' למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עכו"ם ופרשי' דתירוצא הוא דאמרי לך אנא דאמרי אפי' לת"ק ולהכי אסר רב נחמן ביין נסך.

מ"מ קי"ל כמ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו במעשה דעולא ור' יוחנן ורב הונא כולהו אמרי הכי ורב אדא בר אהבה מתרץ לה למתניתא כוותייהו ולא משכח תירוצא בגמ' למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ומסקנא דשמעתא לעיל כוותייהו דגמר לה מכלים דאחז ולא דחינן לה.

ובה"ג ז"ל כתב בהל' יין נסך ומשום דקאמרי' רב נחמן ור"ע ור' יצחק דאמרי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וקמו להו כריב"ב וכר' יהודה בן בבא ש"מ דהילכתא כוותייהו ותמה הוא שא"כ אין לך יין נסך אסור בהנאה במגע עכו"ם והוא עצמו פסק בהם איסורי הנאה ועוד דבמסקנא רב נחמן ור' יצחק כת"ק קיימי ובהלכות שחיטה נראה שפסק כי ההיא מסקנא אפי' למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו ה"מ עכו"ם אבל ישראל לצעוריה

קמכוין ומשומד הרי הוא כעכו"ם ובודאי דר' אשי שקיל וטרי בהכי התם וכן נמי פסק הר"מ הספרדי ז"ל ומסקנא בפ' גבי המסכך גפנו על תבואתו של חבירו דאין הלכה כר' יוסי דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו.

עוד אני אומר שלא נחלק אדם במגע עכו"ם בכוונה מעולם שאיסור יין נסך גזירת חכמים היא ומשום בנותיהן היא ולא שייכא בהן אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא הא דתניא עכו"ם שניסך יינו של ישראל שלא בפני ע"ז כגון ששפך יין לפניה ולא נגע בו שאלו משום גזירת חכמים במגען הו"ל מוריק אורוקי ושרי בהנאה ומשום ניסוך שעשה לע"ז אתה בא לאוסרו עליו בזה אמרו ריב"ב וריב"ב שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כלל אבל גזירת חכמים מגען במקומה עומדת דאלת"ה בשתיה נמי לישתרי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כלל אבל גזירת חכמים היא והכל מודים בה.

ההיא חביתא דאישתקיל ברזא דילה אתא עכו"ם אנח ידיה עלה. ל"ג אתא עכו"ם נקטה. כל דבהדי ברזא אסור ואידך שרי אפי' בשתיה וללישנא קמא לית ליה דרבא דגישתא ובר גישתא דפ' השוכר ולישנא בתרא אית ליה ואוקימנא בגמ' כר' יהודה דאמר מן הצדדין טהורה כלומר שלא פסל אלא מקום מגעו בלבד דהיינו דבהדי ברזא ולישנא בתרא א"ל לר' יהודה איסורא דיין נסך שאני דחמיר ולרבנן לענין טהרות הוי חבור יותר, וכן נראין הדברים.

אלא שזה הפירוש אינו מסכים לדברי הגאונים שפוסקים הלכה ניצוק חיבור ואפי' מוריק אורוקי מן החבית לכלי ונגע עכו"ם בכלי מה שבחבית אסור כ"ש וכ"ש מה שבחבית עצמה אם יגע בה עכו"ם שהוא חבור זה לזה ואסור ואמרי' בפ' השוכר דלקמן ההוא גברא דאסיק חמרא בגישתא ובר גישתא ואתא עכו"ם ואנח ידיה אגישתא ואסריה רבא לכוליה חמרא וקס"ד משום דניצוק הוי חבור ה"נ ודאי הוי חבור וכיון שנגע עכו"ם בברזא אסור כוליה חמרא בשתיה ואע"ג דקאמרי' ואידך שרי סתם ולא אמרינן לזבוניה לעכו"ם כדאמרן בכולה שמעתא משו' דקאמר עד ברזא אסור דהיינו בהנאה ואסור לגמרי קאמר אידך שרי דלית ליה הך איסור דומה למה שאמרנו מתירין אותו מפני ב' דברים דהיינו בהנאה דוקא כלפי שאמר ת"ק אסרו ור' נתן לעיל אמר ברגל מותר בהנאה ביד אסור בהנאה א"נ ה"ק דעד ברזא אסור דהוי מגעו מכאן ואילך לא הוי מגעו ולא פשיט [נראה דכוונתו דלא גרסינן ואידך שרי] בתערובת או בניצוק כלום.

ועוד הביא הראב"ד ז"ל ראיה מדתני' במס' טבול יום בתוספת' בפ"ב חבית שניקבה בין מפיה בין משוליה בין מצדדיה טמאה ר' יהודה אומר מפיה ומשולי' טמאה מפיה מפני שהמשק' משוך לתוך ידו [משוליה מפני שהמשקה גרוד לתוך ידו] אבל מן הצדדין יעלה

באחד ומאתים פי' לפי שהמשקין מעורבין ואותו קילוח דבהדי ברזא שהוא טמא מעורב עם היין האחד הלכך יעלה באחד וק' כאותה ששנינו סאה תרומ' טמאה שנפל' לתוך מאה תרומה טהורה ב"ש אוסרין ובה"א תעלה בא' ומאה ה"נ תעלה והיינו נמי דקתני טהורה דאלמא לא פסל כלום ושמעי' מינה דגבי יין נסך ימכר ולהתירו בשתיה א"א ולפי' [פי'] המפרשים אסור בשתיה ומותר בהנאה.

ולפי דברי רבינו יצחק ז"ל כלישנא בתרא קי"ל ולחומרא ומתניתא לא ק"ל כדשנין א"נ דכל דאתי בברזא (טמא) [סתמא] אין בה להעלות בא' ומאה ומ"ה קתני טמאה [צ"ע איך ניישב דעת התוס' שהביא] הילכך דעד ברזא אסור בהנאה מברזא ולמטה מותר בהנאה ואסור בשתיה וזו ראיה לדבריו שהוא פוסק דמגעו של עכו"ם שלא בכוונת ניסוך כיון דאיכא כוונת מגע וכוונת יין אסור בהנאה ומגעו ממש ביד הוה ואפי' לדידיה דגריס (לקטה בהדי) [נקטה היינו] דנקיט ליה בחמרא בידיה דהא (איקילא) [אישתקילא] ליה הברזא ואיהו נקיט חמרא בידיה ממש ולדידן ודאי קשיא דהא הו"ל מדדו בין ביד בין ברגל דאמרי' ימכר, ודברי רש"י ז"ל מפורשים בפירושיו.

ומצאתי לרבותינו הצרפתים ז"ל שאם תחב עכו"ם את הברזא הכי דיניה שכל היין אסור וכן אם נטלו מן החבית שא"א שלא ישכשך בראש הברזא שבתוך החבית.

ואני אומר אפי' נקב סתום במגופה שאין שם שכשוך בראש הברזא אסור שכיון שנשפך היין כחו הוא כדאמרי' בסנהדרין האי מאן דכפתיה לחבריה ואשקיל עליה בדקא דמיא וקטליה מיחייב גירי דידיה נינהו וה"מ בכח ראשון כלומר שכפתו סמוך לשפת המים ופתח להם פתח וקלחו עליו עד שמת אבל בקילוח שני לא והכא כוליה חמרא כח ראשון הוא הילכך כחו מיקרי והו"ל מוריק אורוקי ואסור בשתיה וגבי שחיטה נמי איתמר כה"ג במסכת חולין פ' ראשון בכח ראשון שחיטתו כשרה בכחשני פסולה ה"נ לא שנא ומיהו בענין הזה שלא בכוונה מותר דלא גזור רבנן בכוחו שלא בכוונה.

דף ס.

הא דאמרינן **עכו"ם אדנא וישראל אכובא וקא מוריק חמרא אסור**. דוקא דנקיט לה עכו"ם בלחודאי אבל נקטי ישראל ועכו"ם דנא ומורקי חמרא שרי כדאמרי' בפ' השוכר דילמא משתליתו ושדיתו ליה עליה וקאתי מכח עכו"ם ואסור כלומר דאתי מכח עכו"ם לבדו ואסור וכן פי' רש"י ז"ל אלמא בכחו וכח ישראל לא גזור וכן משמע בירושלמי אבל מצאתי בנמוקי הצרפתי' ז"ל שיש להחמיר בזה אינו יכול וזה אינו יכול וכ"ש אם העכו"ם יכול והישראל אינו יכול מההיא דאיתמר בפ' המצניע גבי טומאה.

ואי מצדד אצדודי אסיר. פי' משום דמשכשך בכוונה אבל בדרי כובא דבסמוך ודאי לא ניחא ליה בקרקושיה ומ"ה שרי. וי"מ שהוא נוגע בדפני הכובא בקילוח היין ובכוונה ונגיעה ע"י ד"א היא ואסירא.

וה"ר אברהם פי' משום שבצדוד הכובא א"א שלא ירבה בשפיכת היין שהדנא עומדת על שפת הכובא ונמצא שהורק מכח עכו"ם ואינו נכון משום דהו"ל כחו שלא בכוונה ולא גזור ועוד דאכתי כחו וכח ישראל הוא.

והא דא"ל **רבא להנהו שקולאי כי דריתו חמרא לא תקריוה לעכו"ם לסיועי בהדייכו**. כשמוליכין אותה לשופכה, ומשום דילמא אשתלו בשעת שפיכה שכיון שהעכו"ם מוליכה ומסייע בהגבהתה על דפני הכובא קרוב הוא שיניחו אותו לשפוך ומ"ה משיאן רבא עצה טובה שלא יעשו כן לכתחילה אבל אם אין דעתו לשפכה מידן של פועלים ודאי שרי ומדברי רש"י ורבינו יצחק נראה דל"ג האי מימרא כלל וכן נראה מההיא דפ' השוכר דלא גזור בהולכה אפילו לכתחילה אלא בשפיכה עצמה.

האי עכו"ם דדרי זיקא וקאזיל ישראל אחורי' וכו'. **חסירא אסיר משום דמקרקש ורב אשי שרי**. משום דאין דרך ניסוך בכך כיון שהוא קשור ולא (מקרקש) [מנסך] מאי דלא חזי ואפי' מקרקש ביה טובא שרי וכך אמרו בירושל' ואהין דמרגל זיקא מעיל לרע אין בו משום מערה מכלי אל כלי (וכו') וכובא חסר נמי שרי משום דאין קרקוש בכלי (פרשא) [פתוח]דלא ניחא ליה דילמא משתפך וא"נ שפיך מיניה כיון דלא ניחא ודאי שרי דמוריק אורוקי שלא בכוונה לא גזור בה רבנן דכוחו הוא וכובא מליא דאסירא משום מגע עכו"ם אין לנו להחמיר בה אלא איסור שתיה ואע"ג דכל ספיקי מגע שבפרק השוכר פי' בהם רש"י ז"ל איסור הנאה כיון דלמלאכתו מתכוין וישראל אזיל בהדיה אין חוששין שמא נגע שלא לצורך מלאכתו שנתפס הוא כגנב בכך אבל למגע שלא בכוונה חוששין ומצאתי בנמוקי חכמי הצרפתים דע"י (מומר) [מוט] שרי.

והר"א ז"ל אמר כי אמרי' הכא אסור כי קא אזיל ישראל אחוריה דלא מצי מנטר ליה ונטר ליה שרי וכך גי' רבינו הגדול ז"ל וקא אזיל ישראל אחוריה.

מעצרא זיירא רב פפי אסר. ואסיקנא הוה עובדא ואסר ר' יעקב דמנהר פקוד אפי' בכח כחו ואיני יודע למה אסרוהו אפי' בכחו דההיא שעתא דזיר ליה ענבים נינהו ואפי' אם יש בהם יין אינו נאסר דהא קי"ל שאינו עושה יין נסך עד שימשך וההיא שעתא לא נגע ביה איהו לא בכחו ולא בכח כחו ואי אמרת דמשום כחו הוא נמשך אין בזה טעם כעיקר דאיהו ענבים קא סחיט ומאליו הוא נמשך מפני שהגת במדרון אלא אעפ"כ אסרוהו כיון שהוא נמשך מחמת כחו ונראה שזה הוא טעמו של רב אשי דשרי אפר בכחו ללישנא

בתרא מפני שאין מגע כחו אלא בענבים דאלת"ה מוריק אורוקי דהוא כחו מי לית ליה לרב אשי ורבי הגדול ז"ל השמיטה ולא נתבר' טעמו ומסקנא כר' יעקב דאסר בכח כחו וה"ה לג' או לד' כחות.

דף ס:

טעמא דר"ש **דינוחו לו ברכות על ראשו שכשהוא אוסר אוסר אפי' בהנאה.** דחושש שמא ניסך לע"ז ואע"ג דלא אמרי' סתם מחשבת עכו"ם לע"ז גבי יין חששו שהיו אדוקין בניסוך א"נ(קולה) [כולה] משום גזירה תולין בו להחמיר ולא להקל ואוסרים נסך דסתם יינן נמי בהנאה חומרא הוא שתולין לומר נסך הוא משום חומרא כדפרישית בפ' אין מעמידין, וכשהוא מתיר שלא בכוונה דליכא למימר נסך מתיר אפי' בשתיי' דליכ' משום בנותיהן אלא ביינן אבל במגען לא ורבנן נמי סברי דמגען נמי בכלל גזירה גזירה שלא יהיה שותה עמה ומרגילתו ומיהו כיון דליכא למיחש לניסוך לא גזרו הנאה משום בנותיהן דומיא דכל בישולי עכו"ם דהוא נמי משום חתנות וכן הפת.

הא דא"ר **אשי כל שבזב טמא בעכו"ם עושה יין נסך.** לאו כללא הוא לכל מילי שהרי היסט שבזב טמא ובעכו"ם אינו עושה יין נסך כדאמרי' לעיל בזיקא ועוד נגיעה ע"י ד"א כגון קנה שבזב אינו טמא ובעכו"ם עושה יין נסך.

אלא ה"ק: כל שבזב טמא בהיסט כגון קנה בידו והסיט בו את הטהור בעכו"ם עושה יין נסך כלו' כל שבזב נקרא היסטו בעכו"ם נקרא מגעו והיינו כלל לכל דבר שבידו וכל שבזב כגון בזריקה שאם זרק כלים והסיט דבר טהוראינו קרוי היסטו וטהור אף בעכו"ם אם נגע ביין בזריקה כגון זו אינו נעשה יין נסך מ"ט לאו מגעו הוא ואע"ג דגזור רבנן בכחו ה"מ בחבורין כגון מוריק אורוקי וכיוצא בו אבל שלא בחיבורין לא ורב אשי לאפוקי צרורות אתא ודכוותה בב"ק בפ' כיצד ואמרי' עלה ורבא צרורות אתא לאשמועי' ואע"ג דתני' קנה בקוטמו של זב והסיט בו את הטהור טהור אנן הכי קאמרי' כל ענין שבזב טמא עושה יין נסך אבל לא על מקומות דהתם משום דטומאת בית הסתרים הוא ולא מטמיא ועוד אמרו קנה בקוטמו של טהור והסיט בו את הזב טמא ואף זה בכלל כל שבזב טמא.

ורבינו הגדול ז"ל השמיטה ונראה שהוא סובר דרב אשי לית ליה גזירה בכחו ביין נסך וכדא"ר אשי לעיל במעצרא זירא ולדידיה מוריק אורוקי אפי' בכוונה שרי הילכך לית הילכתא כוותיה והעכו"ם עושה יין נסך בזריקה כמו שעושה במוריק אורוקי דכל שבזב טמא היינו היסט גופו ממש כדמוכח במתני' במס' זבים בכמה מילי ותנן נמי זה כלל כל

שמכח הרעדה טהורין מכח היסטא טמאין ואמר רבא בפ' כיצד הרגל כל שבזב טמא בנזקין משלם נזק שלם ובודאי אינו משלם נזק שלם אלא מה שהזיקה הבהמה בגופה ממש אבל מה שהוזק מכחה היינו צרורות ואינו משלם אלא חצי נזק (צרורות) ולמדנו דר' אשי לית ליה גזירה בכחו כלל אלא במגעו הילכך לית הילכתא כוותיה ומ"מ אין לי טעם למה השמיט רבינו מלכתוב כח כחו ככחו דמי וק"ל.

דף סא.

המטהר יינו של עכו"ם ונתנו ברשותו בבי' שהוא פתוח לרשות הרבים וכו'. פי' רש"י ז"ל והוא שכתב לו הקתבלתי כדקתני סיפא אבל לא כתב לו התקבלתי לא והפי' הזה לא נתחוור לי משום דסיפא דקתני סתם מותרלדבריו ארישא קאי ומותר בעיר שיש בה ישראל ועכו"ם קתני דאי בשומר אפי' לא כתב נמי וא"ה לערבינהו וליכרוך וליתני בחדא המטהר יינו של עכו"ם וכתב לו התקבלתי ונתנו בבית שהוא פתוח וכו' אבל אם (לא) רצה ישראל להוציאו ואינו מניחו אסור עד שיושיב שומר.

ובתוספתא (ח,ג) מצאתי ישראל שהכניס יין ברשות עכו"ם אם יש עליו [מפתח או חותם מותר ואם לאו אסור, לוה עליון] מן העכו"ם אע"פ שיש עליו מפתח או חותם אסור ואם היה אוצר פתוח לר"ה מותר בעיר שכולה עכו"ם אסור עד שיושיב שומר זה לשון התוספתא.

ומדקתני לוה עליו מן העכו"ם מותר בפתח פתוח לר"ה שמעי' מינה דה"ה ליינו של עכו"ם ברשותו ולא כתב לו התקבלתי דהא כי הדדי נינהו וש"מ דרישא דמתני' כשלא כתב לו התקבלתי ואפ"ה בבית פתוח לרה"ר מותר ואין לפרש משנתנו במפתח וחותם מדלא מדכר ליה במתני' כלל אלא ר"ה דקתני הוא התירו דכיון דעבדי כ"ע מירתת אמר השתא חזו לי ומפסדי לי מינאי דלא זבני מינאי וכממונה שאינו בא לקיצין דמי.

ונראה שפי' הענין אינו במניחו בחצרו של עכו"ם אלא ברשותו של עכו"ם היה כגון אוצרו שהוא פתוח לר"ה וכיון שנעל ישראל אוצרו אע"פ שאין לו מפתח ולא חותם היין מותר שאם בא עכו"ם להכנס שם דרך ר"ה מירתת משום הפסד ממונו אמר השתא חזו לי ישראל עוברי דרכים ומפסידנא חמרא.

ודמיא לי הא מילתא להההיא דאמרן בפ' אין מעמידין בין הגתות שנינו דכ"ע אפכי מירתת אמר השתא מפסדו לי אלא דהכא אפי' בחביות פתוחות משמע דמותר כיון דלא נמצא העכו"ם עומד שם והתם בחביות פתוחות כיון דבידו הן לא קפיד ולא מירתת ואפשר דאף זו בסתומות ומיהו אם נמצא שם העכו"ם עומד בצד היין אסור דלא עדיף מביתו

של ישראל דקתני אם יש עליו מלוה אסור.
ויש מי שהקשו מעכו"ם שהיה מעביר חבית ממקום למקום והודיעו שהוא מפליג דאסור ואע"ג דאיכא רוכלין ועוברי דרכים באורחא ולא דמיא דהתם מה יאמרו אין הכל יודעין בחבית זו שהיא של ישראל פלוני אבל כאן כיון שהאוצר בחזקת של ישראל והוא מלאהו יין כל שרואה העכו"ם נכנס יודע שנאסר היין.
וסיפא דמתני' כשאין ביתו פתוח לר"ה וה"ק המטהר יינו של עכו"ם ונותנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי ממך מעות מותר כלומר אע"פ שאין עליו לא מפתח ולא חותם דכיון דאין העכו"ם דר באותו חצר ואין לו כלום ביין הרי הוא כשואל בית מיוחד מעכו"ם ומלאהו יין של ישראל שהוא מותר כיון שהוא דר באותה העיר דמסתפי מיניה והך נמי בשלא נמצא העכו"ם עומד שם הא נמצא אסור כיון שהבית שלו אינו נתפס עליו ואם אינו מניחו להוציאו מרשותו עד שיתן לו מעותיו אע"פ שכותב לו התקבלתי ואע"פ שלא נראה העכו"ם שם כיון שהרשות והיין הכל שלו ואינו משתמר עד שיושיב שומר כדקתני בתוספתא שאין כתיבת התקבלתי אלא הערמה זו היא דרך ישרה במשנה זו וכך העמידה הר"א ז"ל ובעיר שכולה עכו"ם נמי אי איכא רוכלין המחזירין בעיירות שרי וכולה שמעתא כדאיתא ואין הדבר ראוי להורות בפני עמי הארץ ומפני כך השמיטה רבינו הגדול ז"ל ולא רצה לפרסם בה היתר משום פירצה.

דף סא:

ענין המעשה של **פרזק רופילא** כך הוא: שטהרו יינו של פרזק והניחוהו בבית האריס בחותם או מפתח בשביל האריס עצמו וא"ל רבא שצריך לחוש לפרזק עצמוכאלו היה ברשותו וצריך שומר. ויש לפרש שהיה הבית אוצר מיוחד ליין אבל לא היה היין בחצרו של עכו"ם אלא שהיה שלו ואלמלא חשש פרזק עצמו לא היה צריך אפילו מפתח שהרי אין היין שלו ולא גרע מרישא דסיפא דכתב לו התקבלתי אלא דחששו לזיוף פרזק עצמו מפני שמחפין עליו ושתי הלשונות הללו אמת הן שניהם.
ויש להקל ולפרש בכל המטהר יינו של עכו"ם שאמרנו דצריך שומר דחותם בתוך חותם כשומר דמי וראיה לדברי מדקתני ברייתא דלוקח ושוכר בית בחצירו של עכו"ם ומלאהו יין וישראל דר בחצר אחרת מותר וחכ"א לעולם אסור עד שיושיב שומר כדקתני מתני' במטהר ואפ"ה אמרי' בפ' אין מעמידין ור' יוחנן אמר אפי' יין משתמר בחותם בתוך חותם לרבנן אלמא שומר דקאמרי רבנן למעוטי חותם אחד (בתוך חותם) אבל שתי

חותמות כשומר הוו ואף אנו נאמר בשומר דקתני מתניתין במטהר דה"ה לשני חותמות ואין כן דעת הראשונים ז"ל אבל מצאתי כן למקצת רבני הצרפתים ז"ל.

דף סב.

מ"ט שכרו אסור אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה שכרו נמי אסור. פי' כל שנאסור בהנאה אף הנאת גרמתו אסורה בהנאה אף על פי שאינה דמים לו והרי ערלה וכלאי הכרם דאסירי בהנאה ותנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת לפי שאין תופסין את דמיהן ודמים אלו כמתנה הן בידו של זה וכן מפורש בירושלמי במס' קידושין ואין אנו אוסרין הנאה זו מפני שהיא גרמת איסורי הנאה ומחמתם באו לידו אף שכר פעולה ביין נסך למה אסרוהו אלא הואיל ותופס דמיו בכל חליפין בע"ז גזרו על שכר פעולה מפני שנראה כמחליף והרי שביעית וכו'.

נמצא זה פורע חובו בפירות שביעית ורחמנא אמר לאכלה. פי' רחמנא דאמר בפירות שביעית דלאכלה ניתנו ולא לד"א לפיכך אסור ליקח בפירות שביעית מן התורה כל דבר שאינו נאכל כדתנן במס' שביעית אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית אם לקח יאכל כנגדן וכ"ש בפירות שביעית עצמן דאין לוקחין בהם עבדים וקרקעות וה"ה לחלוק וטלית וכל דבר שאינו ראוי לאכילה והכי תניא בתוספתא היה בידו סלע של שביעית ובקש ליקח בו חלוק הולך אצל חנוני ואומר לו תן לי מן הפירות ונותן לו והלה אומר הרי פירות הללו נתונין לך במתנה וכו' והתם תניא פירות שביעית אין לוקחין בהם מים ומלח וכו'.

אבל דבר הראוי לאכילה ודאי לוקחין בין בפירות שביעית בין בדמיהן ומוכרין אותם במעות ע"מ ליקח בהן פירות וכל דבר הנתפס בקדושת שביעית והיינו סלע של שביעית וה"נ מוכח בפ' לולב וערבה אלא שאסרו למכרן כדרך סחורה דתנן אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל וכו' ותני בתוספתא לא ימלא את החבית ומוכרה כמות שהיא אלא אומר חבית זו אני מוכר בדינר כלכלה זו אני מוכר בתריסי'.

וטעמא דמילתא דדבר הראוי לאכילה הואיל ונתפס בקדושת שביעית [ואפשר לנהוג בו קדושת שביעיתת מותרת אבל דמים שאי אפשר לנהוג בהם קדושת שביעית] וכגון חלוק אסור דמפקע להו מקדושתייהו ולא קרינא בהו לאכלה ולפרוע חובו בפירות שביעית נמי משום ה"ט אסור דכיון דדמי הפירות [אינן] נשארין בידו ואינן נתפסין הויא לה סחורה והא דתנן במס' קידושין וש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת דיעבד קאמר

והיינו ש"מ דאע"ג דאסור מקודשת היא וכך אמרו בירושלמי מה בין הקונה אשה לקונה שפחה וכו'.

דף סב:

ולימא להו וכו' דילמא מזבלי. א"ל הכא והא קי"ל כר' יוסי דאמר זה וזה גורם מותר ולכתחלה נמי אמר הכי דתנן שוחק וזורה לרוח וא"ל ודאי ר' יוסי דיעבד קאמר לכתחילה לא אמר דתנן אין נוטעין אגוז של ערלה והא דאמר שוחק וזורה לרוח היינו טעמא משום דלאבוד אזיל ודילמא לא מזבלן וא"נ מזבלן ליכא למיחש לאיסורא דזה וזה גורם הוא אבל הכא ודאי מזבלן הילכך חיישינן דילמא מזבל להו ואתי בהו לידי תקלה ולא מורינן לכתחלה למעבד הכי א"נ אפר חטים הוא עצמו נעשה זבל ושמא ימכרנו ויהנה בו בגורם אחד.

יאות הן עבדין וכנגדן באתנן מותר. מצאתי בתוס' למקצת רבותינו הצרפתים שדקדקו מכאן שאם היה יין נסך וע"ז ביד ישראל ועבר ומכרן לעכו"ם בהקפה הדמים מותרין דעכו"ם משעת משיכה קני להו וההיא שעתא אף ע"ג דמשתעבד כיון דלא מיחד שעבודיה לא מיתסר וכי פרע ליה בתר הכי לא מתפסי דמים ול"מ אי ליתיה ליין נסך בעולם דהייני פירי דבי ר' ינאי אלא אפי' איתיה ברשות עכו"ם מותר כדאמרינן באתנן בטלה זה הא מחסרא משיכה.

ואני חוכך בזה, דילמא שאני ביאה דליתא בעולם אבל יין נסך דאיתיה בעולם בשעת פרעון דמים שמא תופס הוא ומיהו לא מוקמינן צאו ושתו ואני פורע חושש משום יין נסך כשפרע קודם אכילה אלמא לעולם מותר וצ"ע דמ"מ בדמי ע"ז הם אצלו ומצינו דמים לע"ז ומשמע מסקנא דפועל דכל דאתי ליה הנאה בסרך ע"ז אסרו ועוד רוצה בקיומו אוסר בדמיו אע"פ שאין נתפסים ביד עכו"ם. ואני תמה עוד א"כ משך ממנו פירות שביעית ואח"כ נתן לו מעות אינן נתפסין ואנן דרך מקח וממכר קאמרינן אלא משמע כדאמרן דכל דאיתיה בעולם נתפס הוא והאי דלא אוקמה לברייתא בהכי משום דלא משמע ליה דבעל הבית הולך עם הפועלים לחנוני ויאמר להם צאו ואכלו ואני פורע עכשיו קודם אכילה דלדידהו הוה יהיב להו אלא כשמקדים לו דינר או מאחר.

דף סג.

הא דאקשינן הכא **והא מיחסרן משיכה**. משמע לי דאליבא דר"ל מקשינן דאמר משיכה מפורשת בתורה דאלו לר' יוחנן כיון דמדאורייתא מעות קונות ולא משיכה הא לא

מחסרא משיכה בדאורייתא ואיסור אתנן (בדרבנן) [דאורייתא] הוא ודמפרק בזונה כותית דלא קניה במשיכה פירש"י ז"ל דכי כתיבא משיכה בישראל כתיבא ואף זה כר"ל דאלו לר' יוחנן איפכא הוא בישראל מעות ובעכו"ם משיכה ואע"ג דקי"ל כר' יוחנן אשכחן סוגיי טובא ליחידאי.

אלא הא קשיא, דהכא דלפירוקא דר' חסדא מקשינן ר' חסדא כר' יוחנן ס"ל כדמוכח בפ' הזהב דא"ר חסדא התם כשם שתקנו משיכה במוכרין כך תקנו משיכה בלקוחות אלא דהכא לאוקמי ברייתא לכ"ע בעי' כלומר התינח לר' יוחנן אלא לר"ל מאי איכא למימר וכולה סוגייא אזדא לטעמיה דר"ל וקושיא אליבא דחד תמצא מהן הרבה בריש פ' האשה שנתארמלה ונימא רוב נשים בתולות נישאות ואחרות במס' מכות אמתני' דזורק אבן לר"ה ובפ"ק דקדושין את וחמור הוא ואת וחמור לא קנה ורבות כן.

דף סג:

ועוד חנוני שאין מקיפו מי לא משתעבד. פירש"י ז"ל חנוני שאין מקיפו אי יהיב לשלוחיה דבעל הבית מי לא משתעבד בעל הבית מהשתא דקא שרי להו לדבי ר' ינאי משום האי טעמא וכו' ותמהני וכי בדבי ר' ינאי מדין ערב משתעבדי אינהו גופייהו לוויים נינהו ותו גבי חנוני ל"ל דרבא הא ודאי ערב הוי כמו לוה ועוד אי שעבוד וקנין שוין מאי האי דקא מקני ליה דינר גביה.

אלא כך נראה לפרש בחנוני המקיפו כיון דאורחיה לאוזפיה מקדים בעל הבית ומקנה דינר בכיסו לחנוני שיקנה אותו לשיתן כלום לפועליו אבל דבי ר' ינאי כיון דליתנהו לפירי בעולם שעבודי משתעבדי כלוה מיקנא לא קנו עניא כלום אבל גבי חנוני אקשי' כיון דאמרת במקיפו דקני ליה דינר בכיסיה דבעל הבית בשאין מקיפו נמי לימא הכי וכ"ת במקיפו קני ליה דבההיא הנאה דמהימן ליה גמר ומקנה אבל כשאין מקיפו לא קני מידי דהא לא שקל מיני' כלום ומאי דיהב לפועלי' שעבודא עביד קנין לא עביד והאמר רבא תן מנה לפלוני ויקנו לך נכסי נקנו לו מדין ערב אלמא קני בהכי קנין ממש וה"נ ליקני ליה חד דינר מהבעל הבית קנין גמור בנכסיו ומימרא דרבא לענין קנין גמור איתמר בפ"ק דקידושין והאי דקאמר חנוני שאין מקיפו מי לא משתעבד לאו דוקא משתעבד אלא איידי דלא דייק מתרץ בין שעבוד לקנין אמר מקשה האי לישנא כלומר מי לא משתעבד שקנה לו דינר ברשותו לדבריך.

כיון דרוצה בקיומו אסור או וכו' לימא וכו' מ"ט וכו' הא מני רבנן היא. פירש"י דלא אכפ' להו אי רוצה בקיומן אבל יין נסך דאסור להיות רוצה בקיומו של יין נסך משום דישראל

מצווה לבטל ע"ז ומשמשיה ונ"ל מכאן שאפי' בחנם כגון שא"ל שמור לי חבית זו של יין נסך אסור דרוצה בקיומו הוא שמא יאבדו ויגנבו בפשיעה ויהא חייב בתשלומין אפי' פטרו מן התשלומין רוצה בקיומו הוא כיון שקיבל עליו לשמור בטובה ותניא בתוספתא השוכר את הפועל ולעתותי ערב אמר לו הולך את הלגי במקום פלוני אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן שכרו מותר השוכ' את החמור לרכוב עליו וא"ל הנח את הלגין הזה עליה אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן שכרו מותר והא לעתותי ערב טובה בעלמא הוא ובחנם עביד גביה דהא איחיוב ליה בעל הבית באגריה ואפ"ה אסור.

ובירוש' (ה,א) שאלו בפועל היה עושה עמו בטובת הנאה אתה ממשכנו מנכסיו עד כדי שכרו ומשמע נמי דסתם יינן רוצה בקיומו אסור דקנסא דפועל משום רוצה בקיומו הוא הילכך אסור לישראל למזוג כוס של יין או של סתם יינן לעכו"ם (לאכלו) [לא כאלו] שהן משמשין ונעשין משקין לשרי עכו"ם.

דף סד.

זיל זבינו כל דאית לכו. פי' בין ע"א בין יין נסך דדמי כולן ביד עכו"ם מותר והא דדחינן משום דכיון דדעתיה לאיגיורי בטלה הא לא"ה אסורה ולא מוכחינן מיין נסך דלית ליה ביטול משום דסתם יינן הוה ולא רצו לגזור בו דמים ביד עכו"ם א"נ משום מצוה דגר.

אבל אם אמר לו המתן עד שאמכור ע"ז ואביא לך או יין נסך ואביא לך אסור. י"מ כגון שעשאו לו אפותיקי שהוא רוצה בקיומו להנאתו אבל בלא אפותיקי אין זה רוצה בקיומו שזו היא ששנינו (לקמן ע"א ע"א) מות' שיאמרו לו תן לנו דמיה ואין זה נכון דא"ה ל"ל למיתני רישא מכר לו ע"ז והביא לו ליפלוג וליתני בהמתן עד שאביא גופיה.

אלא שאני מתני' שאין אומר לו למוכרה וליתן להם דמיה אלא אומנין הם שעשו אצל עכו"ם ולא פסקו עמו ושלח להם חבית של יין נסך בשכרן מותר לומר לו עד שאתה נותן לי חבית שוה עשרה בשכרינו תן לנו העשרה עצמן וזה היתר גמו' שאין כאן דמי יין נסך כלל. והר"א ז"ל הורה כי נ"ל דוקא בשהיה בידו לנוגשו ולפרוע ממנו מיד ומדעתו המתין עד שמכרן אבל אם לא היה בידו לנגשו וע"כ הוא מרחיב לו הזמן אע"פ שא"ל העכו"ם איני יכול לפורעך עד שאמכור ייני ואפרע אותך מותר.

דף סה.

ונמצא חבית של יין נסך ביניהן שכרו אסור. פי' הר"א ז"ל דאתיא כרבנן דפליגי עליה דר"א והשתא דקי"ל כר"א אפי' חבית בחבית אע"פ שנתערבה באחרות יוליך הנאה

לים המלח.
ואינו מחוור לי, דמתני' ודאי הילכתא היא ומיירי בשהחבית של איסור ידועה וא"נ אינה ניכרת איהו לא בעי למשרי' אוצרו ולהוליך הנאה לים המלח וכיון שכן שכרו אסור דאיהו לא מצי להוליך שכר אחת מהן לים המלח ואידך תשתרי ליה דכוליה שכר אכל חדא וחדא יהיב ליה דהא אלו בעי למשבק חדא מצי למימר נכי לי ואי דבר האבד הוא שוכר עליה או מטען בכדי כוליה שכר אלמא כוליה שכר אבל חדא רמי ועוד דאלו אודעיה מעיקרא דילמא לא מוגר לה כלל הילכך כוליה אגר יין נסך הוא ואסור ומ"ה סמך רבינו ז"ל אמתני' ופסקה בהלכות.

דף סה:

ולזבוני לעכו"ם שלא בפני ישראל. שמעתי שר"ח כתב כאן שאף מפני זה אסור פת של עכו"ם שמא נתערב בו יין נסך ותמהני עליו שא"כ חטים לא נקח שמא נפל בו יין נסך פת לא נאכל שמא אפאו בעצי אשרה ויש שבח עצים בפת קדרות נמי לא נקח שמא הסיקן באשרה וערלה וכלאי הכרם עצים ופירות שלהן נמי שמא כלאי הכרם או ערלה בארץ או של אשרה הם אלא אחזוקי איסורי לא מחזקינן.

דף סו.

הא דאמר רבא **בחמיר' דחיטי ודשערי דבתר שמא אזלינן**. ק"ל הא דתנן בפ"ב דערלה ולמה אמרו כל המחמץ המתבל והמדמע להחמיר מין במינו להקל ולהחמיר מין בשאינו מינו כיצד שאור של חטים שנפל לתוך עיסת חטים ויש בו כדי לחמץ וכו' אלמא [שאור בעיסה] מין במינו והא לאו חדא שמא הוא לרבא ולא חד טעמ' לאביי ונ"ל דשאני עיסה הואיל וראויה להמתין והוי חמץ מ"ה הו"ל מין במינו מהשתא.
הא דתנן **תבלין שנים ושלשה שמות והן מין אחד**. פי' רש"י ז"ל כגון פלפל ארוך ולבן ושחור ולפ"ז ששנינו בסיפא רש"א ב' שמות ממין א' או ב' מינין משם אחד אינן מצטרפין משכחת לה כגון דלעת מצרית והיונית והרמיצה שהן ב' מינין וכלאים זה בזה ושם א' הן שהכל דלעת שמן אלא שכל אחת יש לה שם לוויי נוסף על שמה ובמיני מתיקה נמי כגון כרפס של גנה וכרפס של אפר שם אחד הן וב' מינין.
וקושיא דאתינן עלה מיהא לרבא לאו מרישא דלגבי מין במינו וציריף שם א' הן שכולן פלפלין שמן (ודאי) [ודמי] לחמירא דחיטי וחמירא דשערי דקרי לה רבא שם א' אלא קושיא מסיפא דקתני או מין שלשה כלומר וג' שמות ואמר חזקיה במיני מתיקה שלו

אלמא בתר טעמא אזלינן וקושיא לאו מדחזקיה דהא מתרץ לה רבא כר"מ ולא מודה בהא דחזקיה כלל אלא אבייי הוא דאמר דחזקיה לא תיקשי ליה לדידיה גופא דמתני' [] וא"ת כיון דרבא לית ליה לחזקיה לומא מאי מין ג' דקתני ושם אחד. א"נ ג' שמות דומיא דרישא שהן שם אחד לגבי צירוף ומין במינו כדפרישית. וא"ל כיון דקתני מין ג' ולא פירש סתם מינין חלוקין בשמותיהן לגמרי, כך דרך פי' רש"י ז"ל.

ופריק רבא הא מני ר"מ היא ודחזקיה ליתא אלא אע"ג דלא שוו לא בשמא ולא בטעמא קאמר דמצטרפין דכל איסורין שבתורה לר"מ מצטרפין פי' בשהיה שיעורן שוה כגון הערל' וכלאי הכרם ואפי' הן ב' מינין כגון חטים של ערלה ושעורים של כלאי הכרם אבל היכא דאין שיעורן שוה אפי' מין אחד אינו מצטרף ואפי' לקל שבהם דלא פליג ר"מ אמתני' דערלה דקתני ערלה וכלאי הכרם מצטרפין. אבל לא ערלה ותרומה לענין ק' וע"כ ר"מ היא דר"ש פליג עליה ולא אשכחן תלתא תנאי בצירוף.

וה"נ תניא בברייתא פ"ק דכריתות דחלב ודם אינן מצטרפין לר"מ והיינו מפני שאין שעורן שוה ששיעור חלב בכזית ושיעור דם ברביעית שזה אוכל וזה משקה ואע"פ שיכול לקרוש ולעמוד על כזית השתא מיהו לא מצטרפי תדע שהרי אמרו במסכת מעילה (דף י"ז ע"א) אלה הטמאין מלמד שמצטרפין ואפי' שרץ ודם בין משם אחד בין משני שמות מפני ששיעורן בכעדשה וכשם שמצטרפין בפני עצמן למלקות כך הם מצטרפין לאסור תערובתן.

ויש לפרש דהג' שמות דמתני' חלוקין הן אף לענין צירוף ומין במינו כגון הני דתנן במס' כלאים (א,ג) הלפת והנפוס והתורובתור התרדים והלעונים הוסיף ר"ע השום והשמנית הבצל והבצלצולי התורמוס והפסלוס אינן כלאים זה בזה וכיוצא באלו תמצא בתבלין שמות חלוקין לגמרי והן מין אחד ואפשר שאף הפלפלין נמי חלוקין הן לגמרי בשמות ולא דמי לחמירא דחיטי ודשערי דהתם עבידי אינשי דקרו ליה חמירא סתם אלא ממי שמסתפק אומרים לו דחיטי או דשערי אבל פלפלין זה נקרא ארוך וזה שחור וזה לבן וזה אדום ואין אדם קורא אחד מהן סתם וקושיין לרבא אפי' מרישא דקתני ג' שמות מצטרפין וכי היכי דלא תיקשי סיפא לאבייי מייתי דחזקיה לתרוצה לטעמיה.

ור"ח ז"ל פי' שנים ושלשה איסורין כגון ערלה וכלאי הכרם ותרומה כענין ששנינו במעילה הפגול והנותר אין מצטרפין זה עם זה מפני שהן שתי שמות אלמא שמות לאוין הן ובמס' קינין לידה ולידה משם אחד וכו' וכן שנינו שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין ומתני' גופא ל"ק לרבא דמצי לאוקומה במין שלשה ושם אחד כגון חלא דשכרא וחלא דחמרא גופיה אחד של ערלה וא' של כלאי הכרם אלא מדחזקיה הוא

דמסייע אביי לנפשיה דאוקמה במיני מתיקה ומשום טעמא מצטרפי.
וק"ל, דילמא טעמיה דחזקיה דאמר מיני מתיקה לאו משום מין (מתיקה) א' דמתני' במין ג' ושם אחד היא כדרבא אלא ה"ט דכיון דמתני' בתבלין שנפלו בקדרה היא ולא בזה כדי לתבל ולא בזה כדי לתבל (אלמא) [אלו] אינן מיני מתיקה ואינן נותן טעם [אינם בדין] שיצטרף.
וא"ל (דאצטרך) [דאצטרף] טעמה של קדרה לשבח [שע"י התבלין] מתובלת היא ואי בשם אחד מצטרפין הם אע"פ שאין טעם כולן למתוק אלא לתבול קדרה הילכך דחזקיה אתיא כאביי.
ופריק רבא הא מני ר"מ היא דאמר כל איסורין שבתורה מצטרפין זה עם זה שלכך כללן הכתוב בלאו אחד ולדידיה אפי' שני מינין נמי מצטרפין. ומיהו מפרש חזקיה דלא אמר ר"מ אלא במיני מתיקה הכי משום דהוי"ל דומיא דמין אחד דכל דדמו להדדי בחד צד מצטרפין לר"מ אבל אם היו ב' מינים לגמרי בשמא ובטעמא כיון דב' שמות הן אינן מצטרפין והאי דקאמר רבא הא מני ר"מ היא לאו למימרא דלאביי לאו ר"מ היא אלא ה"ק כיון דמתני' ודאי ר"מ היא אין צירוף ראיה דאיהו מרבה בצירוף טובא.
ולהאי פירושא הא דאר"מ בחלב ודם שאין מצטרפין משום דהוו ב' לאוין וב' מינין שאינן שוין לא בטעם ולא בשם ולית ליה לר"מ צירוף בשם לאוין אלא במין אחד דהיינו שוין בטעם ול"נ דקס"ד דמצטרפין דקתני מתני' אפי' לרבנן היא דאע"ג דשני לאוין לא מצטרפי למלקות לאסור את הקדרה מצטרפין ופריש חזקיה במיני מתיקה שנו דג' איסורין וג' מינין חלוקין לגמרי הן ואין טעם מין זה כטעמו של זה הואיל וראויין למתק את הקדרה וכשירדו לתוכה חזרו להיות טעם אחד מצטרפין דכחד מינא הוו ומתרץ הא מני ר"מ היא דכיון דלאו א' הן מצטרפין הן למלקות וכ"ש לאסור את הקדרה וליתא לדחזקיה ולא בעי לאוקומה כרבנן ומאי מין שלשה דוקא בשם אחד כגון חלא דשכרא וחמרא דמתני' ג' מינין קתני בחלוקין לגמרי וזה פי' נכון לפי שיטתו של ר"ח.
והר"א ז"ל השיב על פי' זה דהא דקתני לקמן התבלין של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך קדרה לא באלו כדי לתבל ולא באלו כדי לתבל ונצטרפו ותבלו אסורין לזרים ומותר לכהנים ור"ש מתיר ועוד היכי פסיק למלתי' דמצטרפין לאסור לכל הא איכא כהנים דשרו להו דהא מינייהו תרומה הוא ולאו קושי' היא דאנן כגון קאמרי' ויש בכלל משנתנו איסורין השוין בכל כגון ערלה וכלאי הכרם וטבל ושביעי' וכיוצא בהן ומתני' תני והדר מפרש בתרומה.
עוד הקשה מפני מה שינה הלשון ולא שנאן בשמותיהן כי כולה מתני' וא"ל לישנא

קלילא נקט משום סיפא דלא ליצריך לארווחי בה טפי ובירושלמי בא במסכת ערלה לשון ר"ח ז"ל מפורש.

דף סו:

אביי אמר אסור רבא אמר מותר. פי' ואע"ג דאיפשר וקמכוין הוא מותר דריחא לאו מלתא היא ואע"ג דאמרי' בפ' כל שעה הנאה הבאה לו לאדם בע"כ באיפשר וקא מיכוין דכ"ע ל"פ דאסיר התם בקטרת דלריחא עביד אבל הכא לאו לריחא עביד אלא בהכי פליגי אביי סבר ריחא כל איסורין כטעמא הוא ורבא סבר ריחא לאו כטעמא ושרי אבל באיסורין העשוין להריח ודאי מילתא הוא כדאמרי' נמי בפ"ק לא שנו אלא במעוטרות בורד והדס דקא מתהני מריחא ול"פ רבא.

ול"נ דהכא ודאי לא מתכוין לריחא הוא ואפ"ה אסר אביי משום דריחא כטעמא [הוא, דאפי' באיסורי הנאה, אכילה דלאו איסורי הנאה כגון תרומה נמי אסר, אלמא לדידיה ריחא כטעמא הוא] חסר כאן קצת כיון דבלע ליה ממש לריח וכיון שכן אפי' לא מיכוין אסור כדאמרי' בהמתעסק בחלבים ובעריות אסור שכבר נהנה ואע"ג דאמרי' התם בפסחים בדלא מיכוין דשרי כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר שאני התם דלא בלע ליה ממש לריח אבל הכא דמיכוין אפיה כנגד קילוחו של ריח כטועם איסור ממש הוא ורבא סבר ריחא לאו כטעמא הילכך במידי דלאו דלריחא עביד שרי ואפשר דליכא הנאה דריח בבת תיהא כלל אל מצטער מחוזק היין ולא דמו לזילוף שאדם נהנה ממנו אבל זה אין איסורו [לאביי] אלא מפני שהוא כטועם ממשו וקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע"ל קג"ם.

הלכך הא דגרסי' בפסחים פ' כיצד צולין אמר רב בשר שחוטה שמן שצלאו עם בשר נבלה כחוש אסור ולוי אמר אפי' בשר שחוטה כחוש שצלאו עם בשר נבילה שמן מותר ריחא לאו מלתא היא דלוי דאמר כרבא ורב דאמר כאביי והלכתא כלוי ורבא והכי אוקימנא התם ללוי ודאי תנאי היא לרב מי לימא תנאי היא ואוקמה כרבה בר בר חנה ארשב"ל כסבריה דאביי. ורבא [לא סבר כרבב"ח ומוקים פלוגתא דריחא מלתא כתנאי], וכן פסק רבינו הגדול ז"ל [בריש פרק גיד הנשה] כלוי ורבא.

ויש מן הגאונים ז"ל שפסקו כרב לחומרא משום הא דגרסי' התם תני רב כהנא בריה דרב חיננא סבא פת שאפאה עם צלי בתנור אסור לאוכלה בכותח ההוא ביניתא דאיטוי בהדי בשרא אסרה רבא מפרזיקה למיכליה בכותח אלמא ס"ל דריחא מילתא היא.

ורבינו ז"ל דחה ואמר דהתם כיון דשרי למיכליה בבשרא [ברי"ף – בלא כותחא] אי שרית

ליה למיכליה בכותחא הו"ל כמאן דשרית ליה לכתחלה לצלותו ולוי שצלאו קאמר וזה אינו מחוור דהא הכא לכתחלה שרי רבא אלא דא"ל אע"ג דהכא לכתחלה שרי התם אסור משום דמפטם ליה לבשר ודמי לטעמו של ממשו אלא דהתם נמי משמע לכתחלה קאמר מדמקשי' עליה ממתני' דקאמר אין צולין שני פסחים כאחד מפני התערובות ולא קתני התם לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי אף בזו יש לי ללמד זכות דכיון דקתני מפני התערובת ולא קתני מפני הריח (וכו' מפני הריח) משמע שממש נתערבו זה בזה. ושוב מצאתי [בירושלמי] במס' תרומות (י,ד) מהו לצלות שני שפודין אחד של שחוטה ואחד של נבלה בתנור אחד רב אמר אסור שמואל בשם לוי אמר מותר מתניתא פליגא על רב אין צולין ב' פסחים וכו' משמע מהכא דלכתחלה נמי שרי לוי שלא כדברי רבינו בזה. עוד [דחה רבינו] דברי שכנגדו דכיון דשרי למיכליה בבשרא הו"ל דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל וזו קשה מן הראשונה שאם יש בריח כדי לאסור אפי' משהו היאך נתיר לו בפ"ע [ואי] בבת תיהא בפ"ע אין בו ממש בתערובת [איך] יאסר תערובתו ועוד דכי אמרי' דבר שיש לו מתירין לא בטיל דוקא במינו אבל שלא במינו בטל דתנן בנדרים שהנודר מן הדבר ונתערב באחרים אם יש בו בנותן טעם אסור ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא ואפ"ה צריך נ"ט ויש לנו עוד ראיות בענין הזה ואנו עתידין לכתבן לקמן בע"ה.

ול"נ דהא דתני רב כהנא בר חיננא סבא ודרבא מפרזיקה לה מסייע ליה אבל בשאר איסורין אין הטועם מכיר אותן שהם איסור עד שידע מאיזה מין קלט טעם זה ואם בא לשאול יאמרו לו מריח קלט ואין בו ממש.

ועוד שגזרו בבשר בחלב יותר משאר איסורין מפני שמקילין בו ולא פרשי אינשי מיניה הואיל וכל אחד היתר בפ"ע אבל שאר איסורין בדילי אינשי מינייהו והרי כמה גדרים גדרו בבשר בחלב שאינו עולה על שלחן אחד משא"כ בשאר איסורין ואע"פ ששנינו בחלת ח"ל נאכלת עם הזר על השלחן הא חלת הארץ אסור התם נמי משום דהיתירא הוא לכהן וישראל בשל כהן אתי למיטעי ולא מצינו כן בשאר איסורין ואפי' בשל תורה שאם אוכל עם העכו"ם על השלחן מעלה עליו יין נסך ושאר איסורין ואין ישראל נמנע מלאכול עמו וכן גזרו בפת שאפאה עם הצלי כיון שיש בו טעם ריח בשר בחלב שלא לאכלה עם הכותח הואיל ויש לה היתר עם בשר ואין הפסדו מרובה ולאו משום דריחא מילתא היא תדע דאי ריחא מלתא אפי' עם בשר ליתסר כדאמרי' אין שטין התנור באליה ואם שט כל הפת כולה אסור מפני הרגל עביר'.

וא"ת והא אף בדגי' שעלו בקער' אתמר בפ' כל הבשר אסור לאוכלן בכותח ולא אסרו

עם הבש' התם בדגים ליכא הרגל עבירה אבל בפת איכ' הרגל עביר' שאדם אופה ממנו הרבה ואוכל פעמים עם הכותח פעמים עם הבשר ולפי' אסורה לעול' וכאן התירו' עם בשר לפי שאף בחלב אינה אסור' מן הדין אלא משום גזירה ולא רצו כאן לגזור גזירה לגזירה וכך דרך הסוגי' שחלקו באיסורין למר אסר חדא ולמר לא אסר אבל בפת וצלי לא אסר מפני הרגל עבירה ולא לגמרי כממשו אלא עם הכותח בלבד תדע דלא אמרינן תני רב חנניה לסיועי לרב נמצאו דברי רבינו הגדול ז"ל קיימי'.

ויש בספר הישר טעם אחר שמסייע לדברי קצת גאוני' שפסקו כרב ואמר דהא דרבא לא פליגא עליה דטעמיה הכא משום דס"ל דלאו מתכוין להנאת ריח הוא וגורס הכא והאי נמי לדידי כפת חמה וחבית פתוחה דמיא.

וסיוע זה אין בו ממש דא"כ היכי אמרי' לרבא ודאי תנאי היא לימא טעמא דידי משום שאין מתכוין הוא וגרסא דוקא בכולהו ספרי והאי נמי כפת חמה וחבית פחותה דמיא ומאן דגריס לדידי ודאי משתבש דאי הכי משמע דלרבא לא הפת חמה וחבית פתוחה היא אלא כסתומה או כפת צוננת.

דף סז.

כל שאינה חסירה כלום ואינה נאכלת מפני זה. פירש רש"י ז"ל דלאו דוקא אלא שנפגם טעמא מפני זה וכן עיקר שהרי קדירה שאינה בת יומא לא פגמה שתפסל מלאכול אדם ובקדירה בת יומא נמי אמרי' אי אפשר דלא פגמה פורתא אלמא משום פורתא דפגם שרי ושמן ודבש וקורט של חלתית ושאר דברים שהתירו בפ' אין מעמידין משום נותן טעם לפגם כולן נאכלין הם. וא"ת והא אנן מנבילה גמרינן וכל שראויה לגר שמה נבילה [י"ל היינו] למשרייה לנבילה באנפי נפשה אבל איסור נ"ט שנפל לקדרה כיון שבאותו נ"ט פגם הוא אינו נותן טעם ודברי הראב"ד ז"ל שכתב בזה אינן נוחין כלל.

ולמ"ד נ"ט לפגם מותר דאמרי' לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ה"ק כולם משום חשש בת יומא אסרן ולכתחילה אבל בשל בהן מותר שסתם כליהן של עכו"ם אינן בני יומן.

ויש שפי' שלא אסרה תורה אלא קדירה שבודאי בת יומא ואם בשל אסור והוצרך לומר כן לפי שלא מצינו בתורה בשום דבר שאסור לכתחילה ובדיעבד מותר.

דף סח.

וכ"ת הכא נמי כדשני ליה עולא בשהשביח ולבסוף פגם. [תימא דהו"ל לאתויי רק ברייתא דנפל של תרומה תחלה דמוכחא] ע"כ בפוגם מתחילתו מחלוקת ול"ל לאתויי הך ברייתא.

דף סח:

הא דאמרי' **ר"ש לטעמיה דאמר אפי' איסור ואיסור לא מצטרפי דתנן וכו'**. ק"ל הא איתמר עלה בגמ' במס' מעילה פ' קדשי מזבח ומי צריך ר"ש לצרופי והתניא ר"ש אומר כל שהוא למכות תני אין צריכין לצרף וכיון דאין צריכין לצרף קתני ולמלקות מנלן דלר"ש לא מצטרפי לענין מתבל ומחמץ וא"ל דהכי קתני ר"ש אומר אינן מצטרפין שאינן ראויין להצטרף ואינן צריכין להצטרף והכל בכלל ויותר נראה שהוא מן הסוגיות המתחלפות בחלוף המסכתות כאן סברו דלצירוף מתבל ומחמץ קאמרינן דודאי צריכין לצירוף ואין מצטרפין ממש קאמר ושם סברו דלגבי... <חסר כאן קצת עלין וחבל על דאבדין>.

דף עב.

הא דתנן **נטל את המשפך אם יש בו עכבת יין אסור**. אסור בהנאה קאמר מפני שטפה של יין נסך אוסרת בכל שהוא ופי' עכבת יין לכלוך ובירושלמי כמה דתימר עקובה מדם והיינו טופח על מנת להטפיח דאלו בשתיה אע"פ שאין בו עכבת יין כיון שנאסר היין שבו כשהוא מודד לתוך צלוחיתו של עכו"ם הרי הכלי צריך הדחה מעתה וכל זמן שלא הדיח אוסר היין שבו בשתיה אלא בהנאה קאמר דומיא דרישא דקתני דמיו אסורים וכן נמי סיפא במערה מכלי אל כלי אסור בהנאה קאמר דתערובת היא שהוא מערה לכלי שיש בו יין נסך והיינו דלא קתני ואם לאו מותר אלא ימכר.

ותמהני א"כ למה כתבה רבינו ז"ל למשפך כיון דקי"ל כרשב"ג בכל תערובת סתם יינן וכאן אין בו דמים של יין נסך כלל יכול הוא למוכרו לעכו"ם כולו וכן הוא עצמו מותר בהנאתו שאין כאן הנאת איסור עצמו שיוליך לים המלח כר' אליעזר וי"ל שאפי' נפלה טפה לבור אסור בהנאה עד שיפר' חוץ מדמי יין נסך או יוליך פרוטה לים.

לשון אחר מצאתי בה שאמרודכל דבר שאין מכניסו לקיום ועמד בו יין של איסור לפי שעה אם יבש הכלי אינו צריך הדחה לפי שכבר יבשה טיפת יין נסך שבפניו והיא כלה מאיליה וזה הלשון עולה יפה במשנתנו ובלבד שנאמר שהוא דין מיוחד במשפך מפני

שאינו כלי קבול והיין נשפך ממנו מיד וניגב ולא מתערב ביה טופח על מנת להטפיח לא בלע לו אבל בכסי אין הדבר נראה כלל.

הא דתנן התם **הניצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור**. משמע בגמרא בפ' המביא תניין (ניטין טז,א) דר' יהודה היא דאמר מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירד הראשון וטבל וירד שני וטבל השני טמא ר' יהודה אומר אם היו רגליו של שני נוגעות במים אף השני טהור משום דאמרי' גוד אחית.

ומיהו קולא הוא שהקילו חכמים במקוה אבל בשאר מילי לא הוי חבור כדמשמע בפרק המביא וכ"ש לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה דאמרי גבי מקואות השני טמא דלטהרה ולטומאה לא הוי חבור ואם היה דין יין נסך כדין טומאה וטהרה כולן אינן חיבור אפילו ניצוק שסופו ליפול והיינו דדייקי' מקלוח היורד משפת חבית ולמטה אסור ש"מ ניצוק חבור דאלמא אפי' בקלוח שסופו לירד לא הוי חבור למאי דס"דמעיקרא אלא לרב הונא דסבר אפי' בניצוק דמתני' שאינו עשוי ליפול דלטומאה ולטהרה לא הוי חבור הא לענין יין נסך הוי חבור וכ"ש בקטפרס דהוי חבור וכן משקה טופח דאינהו עדיפי מניצוק ומתני' לא זו אף זו קתני.

וכתב ר"ח ז"ל ואע"ג דלא מסתייעא רב הונא מהני מתניתא קי"ל כוותיה דליכא מאן דפליג עליה דרב נחמן לא פליג עליה אלא א"ל מנלך הך סברא דילמא אית בידיה מתניתאדאגמירה מינה אבל לא חלק עליו אלו דברי הרב ז"ל ואע"ג דאמרי'בר' חייא ניצוק תבעי לך כיון דלא פליג עליה לא סמכי' בה דבתר דבעייה לקמאי הדור פשטוה בתראי, ואי ק"ל הא דדייקינן בפ' רי"ש גבי דרב הונא גרגותני גופא במאי מיתסר' בניצוק ש"מ ניצוק חיבור ולא אמרי' מידי הוא טעמא אלא לרב הונא הא אמר רב הונא ניצוק חבור וזו הקושיא היא הכרחית למקצת חכמי צרפת לומר דלרב הונא גופיה לא פשיטא ליה אלא מרישא הוה בעי למידק דחבור ואהדריה רב נחמן מסיפא ומהא ליכא למשמע מינה ולדידיה נמי תבעי ליה כדבעי ליה לר' חייא והיינו דלא אהדר ליה אנא סברא דנפשאי קאמינא כדאיתמר בעלמא בתר בעיא דמנא ליה רב הונא סברא דנפשיה קאמר.

מ"מ הגאונים סומכים לה אדרב הונא דמימרא היא וסבורין שלא הודה לו רב הונא לרב נחמן דממתניתין שמיעא ליה אלא מסבריה אמרה כמ"ש רבינו ורב חסדא נמי כוותיה ס"ל ואע"ג דא"ל כיון דבעיא היא ולא אפשיטה לרב הונא לרב חסדא נמי תבעי ליה ולכתחילה הוא דאזהר עלה דלא מעייל נפשיה בספיקא דרביה למשרייה כיון דלא מתפרש הכי בגמרא דלכתחילה הוא לא סמכי' אשינוי למימר הכי ודקא קשיא לך הא דדייקי' בדרב הונא שמעת מינה ניצוק חיבור י"ל שיטה דתלמודא הוא למידק בה הכי

לומר דא"ה מאי קמ"ל הא אמרה חדא זימנא אבל פחסתו (בידו) [בורו] קמ"ל דאפילו למ"ד דניצוק אינו חבור כר' חייא מודה בפחסתו ואינו מתחוור אלא שכן דעת הגאונים ודעת רבינו יצחק בניצוק להחמיר.

וכ"כ רש"י ז"ל אלא שיש לתמוה עליו שהוא פסק כרב ששת שכח עכו"ם מדרבנן הוא ההוא דנפיק לבראי גזרו ביה דלא נפיק לבראי לא גזרו ביה ואף ע"ג דלמדחייא לרב הונא איתמר מיהו ליכא מאן דפליג עליה זוהי טענתו של רש"י ז"ל בזה והיה תמה כיון דקלוח אסור וניצוק חבור הרי מה שבתוך הכלי נאסר בניצוק ושמא קל הוא שהקילו חכמים בכח עכו"ם שאינו נעשה ניצוק בשפיכתו ואינו נכון ורבינו הגדול השמיטה אבל ניצוק עצמו כולן שוין לאסור.

אלא מיהו קנשקנין צריך תלמוד שלפי' רש"י ז"ל ניצוק הוא ומר זוטרא בתרא הוא ובשל סופרים היא ועוד רבה בר רב הונא סבר לה כוותיה ולישנא בתרא קאמרי' עובדא ומעשה רב דודאי בהדי עכו"ם קאמרי' דשתא בקנשקנין מדמייתי לה הכא דאע"ג דמייתי לה בפ' במה אשה לענין שריותא דקנשקנין גופא משום דתרתי ש"מ וברזא דרב פפא דפ' רי"ש הכי משמע דניצוק אינו חבור והאי דלא דייקי עלה מידי משום דלא מתמהי בגמרא דניצוק אינו חבור משום דטהרות בעלמא חמירי מיין נסך.

לטהרה. פי' רש"י ז"ל כגון גממית שאין בה מ' סאה וניצוק או קטפרס מחברם למקוה שלם אינו חבור ולפי דבריו צ"ל שהקטנה עליונה דהא אוקימנא מתני' כר' יהודה דאית ליה גוד אחית ותניא במס' חגיגה פרק אין דורשין ג' גממיות בנחל וכו' העליונ' ותחתונה של עשרים עשרי' סאה והאמצעית של מ' סאה וחרדלית של גשמים עוברת ביניהם ר' יהודה אומר מאיר היה אומר מטביל בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה אלמא לר' יהודה אמרי' גוד אחית ולר' מאיר אמרי' גוד אסיק אלא פשטה דמתני' בשתי גממיות של כ' כ' וניצוק או קטפרס מחברן דכיון דליכא בחדא שיעור מקוה לא מצרפן אבל מקוה שלם מצרפן לר' מאיר ולר' יהודה דוקא בעתיד ליפול משום גוד אחית ומיהו בתוספתא תני עלה וחכמים אומרים אין מטבילין אלא באמצעית שאין קטפרס לעולם חבור ולית להו גוד.

ורבינו בעל התוס' פי' לאו לענין מקואות תניא ולאו ר' יהודה היא אלא דברי הכל היא דקאמרי' בפרק המביא וכי איכא משקה טופח מאי הוי והתנן והניצוק וכו' לא צריכא דאיכא טופח להטפיח הא נמי תנינא טופח להטפיח חבור דילמא לענין מקואות ור' יהודה היא מכלל דמעיקרא ס"ד (דלענין) [דלאו לענין] מקואות היא וכבר מצא אותה שנויה לענין השקה במשקין במס' טהרות פ"ח במתני' וטופח להטפיח חבור אינו שנוי

במשנה אלא ברייתא היא והיא שהעמידו לענין מקואות ור' יהודה היא כלומר ובטופח להטפיח וסופו לירד דומיא דמקוה שנמדד משום גוד אחית ומיהו לענין גממיות טופח להטפיח אינו חבור דערוב המקואות כשפוררת הנוד לענין נקב כדאיתא פ"ו דמס' מקואות ולגבי מים צפים כקליפת השום כדתנן לענין קידוש בפ"ו דמס' פרה כך פי' בתוספות בכל זה.

ועוד שנינו שם בפ' ו' דמקואות גבי כותל שבין שני המקואות נפרצו זה לתוך זה על רום כקליפת השום ועל רחב כשפוררת הנוד למדנו לעירוב מקואות במים צפים קליפת השום דהיינו על רום כולו שנפרץ בגבהו.

דף עג.

זה ששנינו **יין נסך אסור ואוסר בכל שהוא**. פי' ר"ת ז"ל בס' הישר ביין ממש אבל סתם יינם בנותן טעם כשאר כל איסורין שבתורה ותמהני לשמואל ורב דאמרי כל איסורין שבתורה במינן במשהו למה ליה למתני יין נסך בשלמא בסתם יינן א"ל סד"א כיון דגזירה דרבנן בעלמא הוא לא ליתסר במשהו קמ"ל ואיפשר דהא קמ"ל דאפי' יין נסך ממש שלא במינו בנותן טעם.

אלא תשובה על דברי הרב ז"ל ממה ששנו בתוספתא דאגרדמיס עכו"ם שטעם במניקת ונפלה ממנו טפה שהיא אסורה מפני שטפה של יין נסך אסורה ואוסרת בכל שהוא אלמא סתם יינן נמי במינו במשהו וליכא למימר דהאי תנא דברייתא סבר כל מין במינו במשהו מדקתני טפה של יין נסך, וכן עיקר.

מתני' נמי דקתני נסך סתם יינן בכלל בסיפא דאלו אסורין ואיסורן בכל שהוא ובסיפא דסיפא יין נסך שנפל לבור פלוגתא דרשב"ג ורבנן בין בסתם יינן בין שנתנסך ממש היא ורישא נמי יין נסך שנפל ע"ג ענבים והשוכר את הפועל נמי אסיקו בגמ' דסתם יינן אפומא דמנא הכי משמע אלא מיהו כיון דאמרי בגמ' משום חומרא דע"ז משמע באלו שנאסרין בהנאה שכולם יש בהם משום לתא דע"ז אבל הנאסרין בשתיה אין בהם משום ע"ז ובנותן טעם וכן כל יין נסך השנוי במשנה נאסרין בהנאה הם וסיפא נמי אלו אסורין ואיסורן בכל שהוא איסורי הנאה קתני.

המערה יין נסך מצירצור קטון לבור אפי' כל היום כולו ראשון ראשון בטל. פי' הר"א ז"ל דדוקא במקט' קטופי אבל אי לא"ה כיון דניצוק חבור כמו שכל החבית מעורבת כאן משעת קלוח ראשון דמי.

וזה הפי' אינו נכון לי דא"כ היכי אמרי' אבל חבית דנפיש עמודיה לא כיון דמקטף ליה

מיניה וליכא בעמוד עצמו כדי לאסרו ראשון ראשון בטל אלא ודאי אע"ג דלא מקטף ליה אמר רב דימי בטל לפי שאין אנו רואין את הניצוק אלא כמעור' בקלוח זה שיור' מעט והא בטל ראשון ראשון במעור' הוא בטל מדין ניצוק דאיך יאס'.

ופי' ראשון ראשון בטל לומר שאינו נאסר לעולם אא"כ נפל שם בב"א יין נסך כדי ליתן טעם אבל נפל שם בב"א כדי נותן טעם לא בטל לא ביין נסך ולא בשא' איסורין וכמה פעמים שנינו שאור של תרומה שנפלה לתוך העיסה תבלין של תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו' וכן שנינו במשנתנו זו יין נסך שנפל לבור וכו' אסור בהנאה.

והא דאמרי' ת"ש יין במים בנותן טעם בדין הוא דלימא התם בשנתן שם אותו נותן טעם באחת אלא דעדיפא מינה ומתרץ דומיא דרישא דקא נפיל התירא לגו איסורא דהתם בנותן טעם משום דלא אמרי' בהתירא ראשון ראשון בטיל דהתירא לא בטיל.

ומדברי רש"י ז"ל נראה שהוא מפרש דלעולם אמרי' ראשון ראשון בטל ולא מיתסר אלא כשנפל שם בבת אחת יין נסך כשיעור יין כשר שבבור שאינו יכול להבטל אלא כרב ומוקי לה כמתני' דקתני יין נסך שנפל לבור וכו' אסור בהנאה בשנפלה שם חבית גדולה ונשברה ונפל כולו כאחת.

פי' לפירושו שנפל שם כאחת יין כשיעור שבבור ומ"ה לא מצי לאוקומה להא דתנן בנותן טעם בחמרא דאיסורא לגו התירא דלא מיתסר בנותן טעם ואוקמה דנפיל חמרא דהתירא לגו מיא דאיסורא ופי' הרב ז"ל וכגון דנפיל כוליה כאחת דלא אפשר למיא דאיסורא לבטל חמרא כל שהוא ואין דבריו נכונים בזה דה"נ חמרא דאיסורא לגו מיא דהתירא ואית ביה לותן טעם ליכא לביטולי כיון שנפל כאחת.

והא דמתרצינן בקמייתא דיין ביין במשהו דקא נפיל התירא לגו איסורא. פי' רש"י ז"ל דקמא קמא דהתירא בטיל, וכן דעת הר"א ז"ל.

וק"ל א"כ לרב דימי מאי חומרא דיין נסך משאר איסורין והלא הדין נותן אף בשאר איסורין כשנפל היתר לגו איסור מעט מעט יבטל ההיתר ויהא איסורו במשהו דליכא למימר דהאי בטול דבטיל ההיתר משום חומרא דיין נסך הוא דהא אפילו בקולא נמי אי אמרת הכי אלמא ראשון ראשון בטל דינא הוא בין לקולא בין לחומרא וכ"ת אה"נ דלרב דימי יין נסך ושאר איסורין שבתורה שוין בדיניהם א"כ תקשי ליה הא דאמר ר' יוחנן חוץ מטבל ויין נסך ועוד אפי' כרב ושמואל לא אתיא דלדידהו כל איסורין שבתורה במשהו אפי' נפל איסור משהו לקדירה כדמוכח בכמה דוכתי וקשה מזו לדעת רש"י ז"ל שמפרש חמרא דהתירא למיא דאיסורא בשנפלכולו בב"א הא לאו הכי ראשון ראשון בטל ואיסורו במשהו נמצא לדבריו מינו ושאינו מינו שוין בדיניהם.

והר"א ז"ל מפרש בזה דחמרא לגו מיא אין אומרים בו ראשון ראשון נאסר כיון שדינו בנותן טעם והרי בטל טעמו אבל במין ומינו כיון שאין טעמו ניכר מכיון שנאסר תחילה במיעוטו נעשה כמוהו מפני שהוא מינו ומ"מ קשה הדבר למה אין אנו אומרים כן בכל איסורין שבתורה במינן מאחר שהדין נותן בכל מין ומינו שיצטרפו ושוב לא יבטלו אחד מהם בין לקולא בין לחומרא.

ולי נראה דהתירא לגו איסורא לאו משום דראשון ראשון בטל דלא אשכחן ביטול בהיתר לפי שאין אדם עשוי לבטלו אלא אדרבא מוסיף הוא עליו והולך וכיון דהתירא לגו איסורא לא בטיל ראשון ראשון בשאר איסורין מותר וכדאמרי' בעלמא (במבטל איסור אי) [באין מבטלין איסור] לכתחילה דבשוגג מותר אלא חומרא הוא ביין נסך שאף בהיתר מרובה שנפל לאיסור מועט אוסר כיון שאין בו שיעור ששים לבטל אותו בשעה ראשונה ומיהו בשאינו מינו בטל שהרי בטל בטעמו.

ומדברי הר"מ הספרדי ז"ל נראה שאפי' טפה של יין נסך בבור ונפלה שם חבית גדולה בבת אחת אסור והטעם שחלקו ביין נסך בין איסור [במקומו] דחשיב (ליפול) [לנפל] שם כענין ששנינו במקואות רביעית מים שאובין בתחילה פוסלין את המקוה וג' לוגין על פני המים וכו', ונראין דברי מדברי כולן ז"ל.

וכתב רש"י ז"ל דלית הילכתא כרב דימי אמר ר' יוחנן דאתא רב יצחק ואחמיר ואתא רבין ואחמיר ובודאי ללישנא דמתנו אדרבין לכאורה משמע דפליגי אדרב דימי איהו ורב שמואל ב"ר יהודה דליכא לפרושי לא שנו אלא שנפל שם קיתון של מים תחילה קודם שמצא מין את מינו כגון שהיה יין נסך תחילה בבור ונפל שם קיתון של מים ואח"כ נפל שם יין של היתר דהא יין נסך שנפל לבור קאמר רבין ומשמע דאית ביה חמרא דהתירא דלישנא דמתני' ודכולא שמעתין יין נסך שנפל לבור יין נסך שנפל ליין כשר היא ועוד דרואין קמ"ל אלא דא"ל דרבין לא קפיד למידק אם הבור ריק ואם לאו דלא אתא לאשמועי' אלא סלק את מינו ולא מעייל נפשיה בפלוגתא דר' דימי ומ"ה לא פי' יין נסך שנפל לבור ריק ואח"כ נפל בו של היתר ומשכחת לה שנפל יין נסך לבור ריק ואח"כ נפל שם של היתר מזוג במים דהיינו משום רואין והוי תחילה דהא לא נאסר.

ואיפשר עוד שאמר רבין יין נסך שנפל לבור בכגון שנפל בב"א כדי נ"ט ואסרו כדפרישית למתני' ואח"כ נפל שם קיתון של מים בכדי לבטל ליין נסך ורבין לא מעייל נפשיה בהכי ולא מפרש וליכא למידק מינה פלוגתא לדרב דימי וללישנא דמתנו לה למתני' ודאי א"ל לא פליגא דרב שמואל אדרב דימי אלא מתני' קתני יין ביין דנפל התירא לגו איסורא במשהו ואמר רב שמואל לא שנו אלא שלא נפל שם קיתון של מים [אבל נפל שם קיתון

של מים המים] מבטלין היין האסור כדקתני מתני' בנ"ט ודא"ר יוחנן נמי הגדילו באיסור נמי מותר איכא לאוקומה בהכי דנפל יין נסך לבור ריק ונפל שם יין כשר שמצא מין את מינו ונאסר ואעפ"כ כשנפל שם קיתון של מים אמרי' סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו מבטלו המים ולא בעי ר' יוחנן (תקלה) [תחילה] אי אית ליה דרב דימי ובר מן דין איכא לאוקמינהו לכולהו במערה מחבית אבל מצרצור קטן ראשון ראשון בטל וזהו דעת הר"מ הספרדי ז"ל שפסק כרב יצחק בר יוסף.

ואי קשיא לרב דימי ולר' יצחק תקשי להו הא דתניא ונפלה ממנו טפה כל שהוא אסורה וכו' א"ל טועם במניקת כיון שהדבר ידוע שפיסק וטפה שניגע בה בשפתיו חוזרת לחבית לאו כטפה של יין שנפלה לבור דמיא אלא כטפה שבבור שאוסרת כמה כדין של יין היינו שנפלו לתוכו דמיא וכפי דעת הר"מ ז"ל שכתבנו וללשון שלנו נמי בחבורין ואוסרת במשהו דכולה תבית מחוברת לה ובהדה גרירא.

ול"נ דהכי פירושה דסוגיא כי אתא רב דימי א"ר יוחנן וכי אתא ר' יצחק אמר לאו הכי אתמר אלא הכי אתמר וכולהו אמוראי נינהו דפליגי אליבא דר' יוחנן וז"ש רש"י ז"ל ואתא רבין ואחמיר וכן עיקר דיין נסך שנפל לבור ודאי הכי משמע שהיין כשר הרבה בבור והיין האסור מעט שהרי קיתון של מים מבטלו וכיון שכן האיך לא בטלו אותו כמה קיתונות שבבור ואפי' במערה חבית אלא דלית (לן) [ליה לרבין] דרב דימי ורב יצחק דיין ביין לעולם במשהו והיינו פלוגתא דלישני ולא דחקן לאפוקינהו מפשטייהו דבפלוגתא איתמר אהדדי מר אמר הכי אמר ר' יוחנן ומר אמר לא זו אמר ר' יוחנן אלא הכי אמר ופליגא עלה.

וראיתי לראב"ד ז"ל שכתב בפירושיו ואע"ג דלית הילכתא כר' יוחנן לענין יין ביין מיהו גבי יין במים ומים ביין וכן בכל איסור שנימוח כגון חלב ודם וכן בכל איסור שנימוח כגון חלב ודם וכן כיוצא בהם הילכתא כוותיה שאם יפול האיסור לתוך ההיתר מעט מעט שאין בו נתינת טעם בשעת נפילה אע"פ שנפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאיסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור הנופל בו אחר מיכן דתנן במסכת ערלה פ"ב הערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים ואח"כ נפלה סאה ועוד ערלה או סאה ועוד של כלאי הכרם זוהי שהערלה מעלה את הכלאים והכלאים את הערלה והערלה את הערלה ותנן לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו שם ג' קבין ערלה או ג' קבין כלאי הכרם זו היא שהתרומ' מעלה את הערלה והערלה את התרומה פי' כגון שאותה סאה

של תרומה שנתבטלה תחילה יש בה מאתים ועוד של ערלה שנופל שם אח"כ וה"מ בערלה וכלאי הכרם שאינו צריך להרים א"נ בתרומה לגבי ערלה ולכהן צריך להם אבל תרומה לגבי ישראל ולישראל שצריך להרים לא דתנן בתרומות סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת הרי זו אסורה ור' שמעון מתיר, אלו דברי הרב ז"ל.

ודברי תימה הם לי, שהרי אין הנדון דומה לראי' שאם אמרו באיסור שנפל ושהה בהיתר ונתבטל בו ואח"כ נפל שם אחר במקרה שאינו חוזר וניעור יאמרו בין במערה מחבית בין מצרצור שאין בנפילת כולו הפסק וכשנופל בבת אחת דמי שיהא ראשון ראשון בטל זו בודאי אינה דומה לזו אם כדברי הרב ז"ל היכי אקשי' לרב דימי ממתני' דקתני יין במים בנותן טעם מאי לאו דקא נפיל איסורא לגו היתירא ושקלינן וטרינן בה טובא דאלמא לדידן דלית לן דרב דימי ניחא דהא אפי' יין במים שהוא בנותן טעם מיתסר בהכי ולא אמרי' ראשון ראשון בטל דאי ס"ד לדידן נמי ע"כ ביין במים וה"ה לשאר איסורין ראשון ראשון בטל כדתנן בהני מתני' דכתב הרב ז"ל היכי אקשי מינה לר' יוחנן לימאוליטעמיך מי לא מודית בהא הא מתני' היא אלא ש"מ דרב דימי תרתי קמ"ל ותרתי פלגינן עליה קמ"ל דיין ביין לאו במשהו בלבד הוא נאסר וקמ"ל אוחרי דכיון דראשון בטל כל דאתי בתריה נמי בטיל ראשון וה"ה לשאר כל אסורין ומעיקרא דייקינן עלה ת"ש דיין ביין במשהו הוא נאסר ובתר הכי ת"ש מסיפא דלא אמרי' לעולם ראשון ראשון בטיל וכיון דאדחייא אדחייא לגמרי דהא לא אמרה ר' יוחנן וליתא.

ותו לדברי הרב ז"ל הא דתנן שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך העיסה לא בזו כדי לחמץ ולא בזו כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו ר' אליעזר אומר אחר האחרון אני בא וחכ"א וכו' ואמר אביי לא שנו אלא שקדם וסלק האיסור דאלמא לא אמרי' ראשון ראשון בטיל ע"כ דוקא בתרומה לישראל מפני שצריך להרים וא"כ היכי מקשי' מינה לחזקיה דאמר הגדילו בהיתר מותר דכיון דבטלו המים ליין נסך אעפ"י שעכשיו נפל שם של היתר אינו חוזר וניעור בכל איסורין שבתורה ושאני תרומה מפני שצריך להרים.

אלא ש"מ שאין חילוק בין תרומה לשאר איסורין בענין זה שבכולן לר' אליעזר אם לא קדם וסלק את האיסור אסור וש"מ דלא אמרינן ראשון ראשון בטיל דאי ס"ד אמרי' ראשון ראשון בטל אע"פ שלא קדם וסלק את האיסור אמאי אסור לימא כבר נתבטל ואינו חוזר וניעור ואפי' באיסור (אחד) [אחר] וכ"ש בהיתר.

וממנה אנו למדין לרבנן דהא טעמיה דר' אליעזר דאסר היכא דנפל שם איסור תחילה ולא קדם וסילקו משום דזה וזה גורם איסור ומינה שאם נפל שם איסור לרבנן אסור

ולא אמרי' ראשון ראשון בטיל אלא ודאי הכי משמע דכיון דלא קיימא לן כרב דימי אף בשאר איסורי נותן טעם לא אמרי' ראשון ראשון בטל ואצ"ל במערה ואינו מפסיק דהא הוינן עלה מתני' ומפריקי ליה אלא אפי' בנופל וחוזר ונופל אסור שכיון שיש בו בסוף בנותן טעם חזר איסור וניעור דטעמא לא בטיל ואפילו במין במינו דליכא למיקם אטעמא חשיב ולא בטיל ואצ"ל באיסורי משהו ומתני' דערלה שאני ששיעורן במאתי' ואע"פ שנפלה שם סאה אחרת אין באיסור נ"ט לפיכך ראשון בטיל עד שירבה איסור שיהא בו בין בשל ראשון בין בשל שני בנ"ט שהוא אחד משש במינו ומתני' דקתני יין במים ומים ביין כפשטא מתוקמא לדידן דלית לן דרב דימי כלו' לאיסורא לגו התירא שנפל כדרך הנופלים ראשון ראשון ולא בטל וטעם נכון וברור הוא.

ודברי רש"י ז"ל מטין כן שפי' ברואין קמפלגי וגבי פלוגתא דשאור א"ל ר' חזקיה ור' יוחנן תרווייהו או כר' אליעזר או כרבנן דטעמייהו דהכא ודהתם לא דמו דשאור היינו טעמא דלא בטל משום דמתקן לכולה עיסה ואיסורא לאו במשהו.

ואי קשיא הא דקאמרי' בפרק כסוי הדם א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם אבל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל ואפי' יש בו מראות דם בטיל והא התם מראית דם כנותן טעם דהכא הוא ובטל לא תקשי לן דהתם לענין קדשים בטיל לענין איסורין לא בטיל כדאמרי' עלה ולענין כסוי אינו כן אין דחוי אצל מצות הילכך לענין איסורין נמי אינו כן דגבי קדשים שאני הואיל ונדחה ידחה אינו חוזר וניעור.

והביאו לכן מזו שאמרו בבכור' (דף כ"ב ע"א) גבי ציר אבל לקדירה מצא מין את מינו וניעור.

ואיפשר שזו היא ששנינו בתרומות סאה תרומה שנפלה לתוך מאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה לפי שכבר נצטרפו בנותן טעם דהא איכא ששים ור"ש מתיר מפני שהוא רואה אותה כאלו הגביהה מאחר שידע בה שכבר היתה ראויה לעלות והכי מפרש בתוספתא טעמיה דר"ש והיינו דתנן ברישא סאה תרומה שנפלה לק' הגביהה ונפלה הרי זו מיתרת עד שתרבה תרומה על החולין ואיתמר עלה בירושלמי זאת אומרת דבר שהוא בטל דבר תורה מעורר את מינו ליאסר ומיהו התם כיון שהגביהה ברובא ובשאר איסורין בשיעורן דהיינו נ"ט וה"נ אמרינן בפ' הערל נתן סאה ונטל סאה כשר עד רובו דמגביה פסול ראשון ראשון שהוכשר ברובא דאמרי' שאני אומר וכו' התם ומתני' דערלה מפני שאין בהם עדיין כשיעור נ"ט וזהו החידוש ששנו שם באיסורין שאין בהם נותן טעם אבל היה בהם בשיעור הזה הטעם מצרפן כמו שפירשתי מ"מ במערה ליתא לדרב דימי ולא לדרב יצחק ולא אמרי' ראשון ראשון בטל

אף בשאר איסורין.
שוב מצאתי בירושלמי (ערלה ב,ג) גריסי תרומה שנתבשלו עם עדשים חולין ואין בהם נותן טעם ריבה עליהן גריסין [פי' – של חולין] מין מעורר את מינו לאסור בתמיה לא תהא גדולה מיין נסך כמה דתימא ביין נסך את רואה ההיתר כמי שאינו ואותו האיסור אם יש בו נותן טעם אסור ואם לאו מותר הדא אמרה ריבה עליהן גריסין תרומה אסור וזו ראיה לדברי שהרי גריסין בעדשים מין בשאינו מינו הוא ושיערו בנותן טעם ובטלין בפחות מכאן לגמרי ואינן צריכין לעלות ואפ"ה כשרבה עליהן עד כדי נותן טעם חוזר האיסור וניעור.
ואכתוב בכאן פי' במשנה זו שבמסכת ערלה שאין גירסת הרב ז"ל נכונה ובדקתי אחריה ואינה בכל הנוסחאות הספרדיות והבאות מארץ ישראל אלא ה"ג לה בכולהו התרומה מעלה את הערלה והערל' התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה ואח"כ נפלו שם ג' קבין ערלה או שלשת קבין של כלאים זוהי שהתרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה, זוהי הגירסא.
ופירושא בירושלמי דגרסי' התם אמר ר' אליעזר לית כאן לתוך מאה אלא לתוך צ"ט פי' שאם היו שם ק' סאין ואח"כ נפלו שם ג' קבין ערלה הרי יש בחולין כדי להעלות את הערלה ואע"פ שאתה מסלק את התרומה כמי שאינה ועוד היכי קתני סיפא זוהי שהתרומה מעלה את הערלה והערלה התרומה והא לא תנא ערלה שתעלה את התרומה אלא ה"פ סאה תרומה שנפלה לתוך תשעי' ותשעה סאין נמצאו כולן מאה ואח"כ נפלו שם ג' קבין ערלה ואח"כ ג' קבין של כלאי הכרם הכל מותר שהרי בין חולין וערלה וכלאי הכרם יש בהן מאה ומעלין את התרומה להתירה לישראל והתרומה מצטרפת עם החולין לבטל הערלה בפני עצמה והכלאים בפני עצמן שנמצאו שש מאות קבין של חולין והתרומה מעלין ג' קבין של ערלה באחד ומאתים וכן מעלין את הכלאים ואין הכלאים והערלה מצטרפין לאיסור שהרי שנו בסוף שאפי' להעלות מעלין זה את זה ואע"פ שעכשיו יש כאן כשיעור נ"ט בין תרומה וערלה וכלאים אינו חוזר וניעור לפי שהתרומה אינה מצטרפת [עם הערלה] ולא עם הכלאים אפי' בבת אחת אלא במחמץ ומתבל שהם נותנים טעם ממש ושיעור שניהם שוין בו נמצאו הערלה והכלאים מעלין זה את זה לפי שאין כאן נ"ט כמו ששנו במשנה הסמוכה לזו שכתבתי ולפי פי' הירושלמי לא גרסינן במתני' או ג' קבין אלא ה"ג וג' קבין ואפשר דתשעים ותשע דקאמר בירושלמי לאו דוקא אלא תשעים ותשע סאין וג' קבין חולין וגרסי' במתני' "או" וכן כתוב בנוסחאות זהו פי' משנתנו על נכון.

הא דאמרי' **אבל חבית דנפיש עמודיה לא**. משמע דלא בא לומר שיהא איסורו במשהו שאם איסור יין נסך שנפל לבור במשהו אין לחלוק בין חבית לצרצור בשביל עמוד אלא ה"ק אבל מחבית אין אומרין בו אפי' כל היום ראשון ראשון בטל אלא כל שאלו בב"א אינו בטל אפי' במקלח ומערה אינו בטל שכיון שעמודו גדול הרי הוא איסור בת אחת לפי' אם נפל בו נותן טעם איני בטל אבל במשהו בטל ומתני' כדאוקמה רב דימי וי"מ בחבית דנפיש עמודיה איסורו במשהו דכיון דמחובר לחבית חשיב ולא בטיל דומיא דהתירא לגו איסורא שאף אלו (באלו) [כאלו] ב' מתערבין זה בזה ולא רבה אחד על חבירו שיבטלנו לפי' איסורן במשהו, ואינו מחוור.

מאן דמתני לה אמתני' לא בעי תחלה ומאן דמתני לה אדרבין בעי תחלה. יש שפסקו הלכה כמאן דבעי תחלה לחומרא וכן נראה מזו שאמרו בפרק גיד הנשה גבי חתיכה של נבלה וחתיכה של דג טמאה שנפלה בין החתיכות שכיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל החתיכות מפני שהן מינה ומפרש לה רבא במין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו מינו רבה עליו ומבטלו פי' ואלו לא נתן טעם בחתיכה כיון שלתוך הקדרה נפלה מצא שאינו מינו דהיינו קיפה ורוטב ובטלה ואינה אוסרת את מינה דאית לן רואין אבל כיון שנתן טעם בה בחתיכה קודם שניער וכסה הרי היא כאלו נתערבה עמה.

ולאו נותן טעם ממש, דהא רב מין במינו במשהו קאמר אלא כל שנפלה טפה עליה ונבלעה בתוכה ונתערבה עמה בפ"ע חתיכה עצמה של היתר נעשית נבלה ואוסרת כולן מפני שהן מינה וצריך שירבה שאינו מינו על שתיהן כדי שיבטל אותן ואין של איסור בטלה בשיעור עצמה אף כאן כל שנתערב יין ביין של היתר עצמו נעשה איסור אפי' במשהו ושאינו מינו צריך שירבה על הכל ויבטל והא דאמרי' לקמן בשתי כוסות א' של חולין וא' של תרומה רואין ולא אמרי' מכיון שעירב מקצת של חולין בשל תרומה של חולין עצמו נעשה איסור התם היינו טעמא משום דלא אמרי' במערה ראשון ראשון בטל אלא הרי הוא כנופל בבת אחת וכ"ש שאיפשר להעמידה לדר' יוחנן בשיערב בשפיכה בבת אחת.

ויש כאן שאלה מזו ששנינו במסכת תמורה אין המדמע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון ואין המחמץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון ואין המים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון.

ול"נ שזו אינה קושיא שאם אמרו מין מעורר את מינו האוסרו במשהו שלא ליבטיל בשאינו מינו יאמרו מן עורר לאסור מה שבא אח"כ כדאמרי' פ' הלוקח בהמה טומאה

גוררת טומאה טהרה גוררת טומאה בתמיה וביאור הענין שהתרומה או כלאי הכרם שנפל לתוך החולין כיון שהם עצמן ראוין לבטל את האיסור אם היה בהם כשיעו' אף בסוף כשנפל מן המדומע והמחומץ למקום אחר או שרבה על אלו היתר ממקום אחר אין היתר ראשון מצטרף עם האיסור שלא לבטל ולא עוד אלא שמצטרף עם היתר שבסוף לבטל את האיסור (כששניהם) [בשניהם] סוף דינא כתחלת דינא אבל לגבי יין נסך (נמי) דמין במינו במשהו ואינו ראוי להצטרף עם המים שבסוף להתיר אין רואין כמי שאינו כאן שאין אדם יכול לעשות מה שישנו כמי שאינו ומיהו כשנפלו שם מים תחלה בזו נחלקו ור' יוחנן אית ליה רואין דהא משעת נפילה מצא איסור דבר המבטלו ולא הניחו להצטר' עם מינו.

ולפי הדרך הזה יצא לנו דמה שאמרו חתיכה עצמה נעשית נבילה לא אמרו אלא לדעת רבי יהודה שאו' מין במינו במשהו הא לדברי חכמים חתיכה זו כחתיכה של מחומץ שאינה אוסרת אלא לפי חשבון והיא עצמה מצטרפת לבטל איסור שבה וכמדומה שזה דעת רבי הגדול ז"ל שם במס' חולין שהרי השמיטה.

ומה שאמרו כאן בכוסות של תרומה רואין הטעם לפי התרומה במינה עולה בא' ומאה ושלא במינה בנותן טעם וכיון שכן כוס תרומה שנפל אפי' לתשעים של חולין ונפלו שם אפי' עשרה של מים אין המים מצטרפין לבטל האיסור שאין המים מעלין את היין של תרומה הילכך צריך אתה לראות את ההיתר כאילו אינו והשאר מים לבדן מב ילין אותן בשיעורן בס'.

אבל בירוש' בפ"ב (ערלה ב,ג) מצאתי גריסי תרומה שנתבשלו עם העדשים חולין ויש בהן נותן טעם ריבה עליהן עדשים חולין מותר עד כמה ירבה פלוגתא דרבי ורי"ש בר' יוסי על דעתיה דר' דו אמר עד שירבו על כולהון על דעתיה דרי"ש דו אמר עד שירבו על הנופלין ושמא רבי תנא הוא ופליג אמתני' דאין המחמץ סבר לה (במתני) כר' אלעזר דפליג עלה כדאית' בתמור' דהא תלמוד ב' כוסות א' של חולין וא' של תרומה שמזגן אין (המים) [החולין] שבמזוג של תרומה נעשין איסור ולא הוצרך ר' יוחנן [אלא] לראות יין היתר כאלו אינו ויין של תרומה בטל בשיעורו.

ויש שפסק כלישנא בתרא, דספיקא דרבנן הוא ולקולא ובכל כהאי גוונא קי"ל כלישנא בתרא והא דקי"ל התם כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשית נבלה דוקא באיסור בלוע בחתיכה ודוקא בנותן טעם בה שכיון שהיא אסורה לעולם שאיפשר לסוחטו אסור והאיסור בלוע בגופה כחתיכת נבלה היא אבל בלח כגון מים במים או יין ביין וכן כיוצא בהן אעפ"י שנאסר היתר ראשון כשחזר ונתרבה בהיתר אחר נתערב עמו

ובטלו האיסור שהרי אינו מיוחד במקום אחד ואינו בלוע וכן יבש ביבש בטל ולפי' אין המדמע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון וכן שאר איסורין כיוצא בהן.
ולשון זה אינו הגון לי, דא"כ מאן דבעי תחילה נימא מתני' הוי תיובתא ועוד שהרי המחומץ איסור בלוע בגופה של עיסה הוא אלא שיש לומר חמוץ מדברי הנבללים הוא וכיין ביין הוא דמי וכן י"ל מאן דבעא תחלה חומר הוא ביין נסך יין ביין שהיתר (עושה) [נעשה] בו איסור אבל מודה בשאר איסורין ומודה ביין נסך עצמו שאין שלא במינו נעשה איסור כדמוכ' שמעתין וזו הדרך טובה להחמיר בשאר איסורין כדברי ר' בגריסין דירוש'.
ומצאתי שם בתרומות דירוש' (ה,א) תני סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה הרי אלו מדומעין ואין משלמין מהם קרן וחומש על מקום אחר ולא ממקום אחר עליהן אלא לפי חשבון ובדבר שאין דרכו להבלל אבל בדבר שדרכו להבלל הולכין אחר הרוב אם הרוב תרומה תרומה ואם רוב חולין חולין ונ"ל דרוב חולין חולין לענין תשלומי קרן וחומש קאמר דמשלמין מהם על מקום אחר לפי כולן ואין משלמין ממקום אחר עליהן חומש כלל אבל ודאי אם נפלו למקום אחר מדמעין הן לפי חשבון דהא לא בטיל במקומן והר"ם הספרדי ז"ל לא פי' כן, ותימה הוא אצלי.

דף עג:

מזגן וערבן זה בזה רואין את ההיתר כאלו אינו. פי' שהתרומה במינה עולה באחד ומאה ושלא כמינה בטלה בנותן טעם כשאר איסורין שבתורה ומשערין אותו בס' כדפסקי' לעיל וכן שנינו במס' ערלה ומייתי לה בשחיטת חולין להקל ולהחמיר בשאינו מינו כיצד גריסין שנתבשלו עם עדשים ואין בהם בנותן טעם בין שיש בהם להעלות בא' ומאה ובין שאין בהם להעלות בא' ומאה פי' ואפי' בששים ואחד בטל כשאר איסורין שבתורה.
ושמעתי רבותי מפרשים שתי כוסות שמזגן במזיגה כדינה שהיא על תלתא מיא ומשכחת לה כגון שיש בשל תרומה לוג א' של יין שלשה של מים וכוס של חולין יש בו (ל"ט) [י"ט] לוגין של יין ומזיגתן חמשין ושבע לוגין נמצא לוג אחד של תרומה בטל בס' כשאתה מסלק את מינו כמי שאינו ויש בזה בס' הישר פי' שאינו ישר בעיני.
זה הכלל לאתויי שאר איסורין שבתורה. פי' לרב ושמואל אבל לר"י ור"ל לאתויי (לר"י ור"ל) טבל והא דאמרי' חוץ מטבל ויין נסך שבמינו במשהו ובעי' נמי טבל מ"ט ק"ל והא טבל דבר שיש לו מתירין הוא וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וכדתניא בנדרים כל דבר שיש לו מתירין כגון הטבל לא נתנו בו בו חכמים שיעור.
ור"ת ז"ל מתרץ לה כשאין לזה מתירין כגון שאין לו טבל אחר שיפריש עליו ממקום אחר

כי ההיא דאמרי' בפ' הזהב מעשר שני בטל באיזה מעשר אמרו במעשר שאין בו שוה פרוטה ואקשי' ונחלליה על מעות הראשונות דלא פרק ולא הוי דבר שיש לו מתירין ה"נ בדלית ליה טבל אחר לאו דבר שיש לו מתירין הוא אלא היינו טעמ' משום דכהתירו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי ומשום טבל הטבול לתרומה גדולה גזרו על כולן לאסור במשהו אבל תרומה בטלה בנותן טעם דכיון שקרא עליה שם לא משתרייא בחטה אחת ומפני כך החמירו בטבל יותר מהתרומה עצמה ובמס' נדרים בפ' הנודר מן הירק בעו בתרומה אמאי בטלה הא דבר שיש לו מתירין הואדהא אפש' לאתשולי עלה ומתרצי דאע"ג דמצי לאתשולי עלה כיון דלאו מצו' לאתשולי כל אימת דלא איתשיל עלה דבר שאין לו מתירין הוא.

ויש שפי' דהאי טבל דקאמרינן בשמעתין ודאי דבר שיש לו מתירין הוא ואפ"ה מתמהינן עליה אמאי אוסר במשהו מי איכ' מידי שהאוסרו דהיינו התרומ' בטלה באחד ומאה והוא אוסר במשהו הרי זו אומר לו אוסריך לא אוסרני ואתה אסרתני ומפרקי' משו' דכהיתרו כך איסורו משא"כ בתרומה שכבר קרא שם זה פי' הראב"ד ז"ל, ואינו מחוור. ולדברי ר"ת ז"ל תמיהא לי, היכי מייתי תניא נמי הכי מדקתני ברייתא במינו במשהו שלא במינו בנותן טעם דילמא כי קתני הכי בטבל שיש לו מתירין ואפשר דלישנא דייקא להו דבכל טבל קאמר מדקתני הטבל אוסר בכל שהוא סתמא בכל טבל משמע ואלו לטבל שיש לו מתירין אין לומר כן שכל דב' שיש לו מתירין נמי כך דינו.

וא"ל היכי לא מסייעי' ליה ממתני' דתנן במס' חלה פ"ג א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא מין במינו ושלא במינו בנותן טעם אלא דהתם בטבל שיש לו מתירין כדקתני רישא הנוטל שאור מתוך עיסת חטים ונתן לתוך עיסת האורז אם יש בה נותן טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה מן החלה ומ"ה לאו מייתי סיועא מיניה לר' יוחנן דבשיש לו מתירין הוא שמפריש עליה ממקום אחר וכי קתני טבל ה"ה לשאר כל שיש להן מתירין אלא מאי דצריכא ליה לתנא נקט.

והא דתניא נמי התם במס' חלה (ג,ח) הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לה פרנסה ממקום אחר מוציא לפני חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל כיוצא בו זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף ענבי בציר עם ענבי עוללות אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל והשאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון דאלמא לעולם טבל שיש לו מתירין הוא שאם אין לו פרנסה ממקום אחר מוציא חלה אחת לכל וקשיא לדברי ר"ת ז"ל.

אלא שאני אומר, שכל שיש לו פרנסה ממקום אחר כיון שאינו מפריש עליו אלא לפי חשבון הוא דבר שיש לו מתירין שאין התירו של איסור להפסי' עליו המות' שא"כ אף כשאין לו מעות מעשר ילך ויקח ונבוא ונחשו' אותו כדבר שיש לו מתירין אלא כל שאין לו מתירין כדרכו שלא בהפסד אינו דבר שיש לו מתירין ולא הצריכוהו חכמים להפסיד ולהפריש יותר מדינו אלא בשיש לו נותן טעם דהתם כיון דאיכא טעמא לא בטיל וכדמפריש מן החיוב עליו הוא אבל כשהוא מפריש במשהו אינו אלא כמפריש מן הפטור עליו שאין החיוב ניכר כאן שכבר בטל טעמו וממשו ברוב ואין אנו מצריכין אותו להפסיד שלו כדי שלא יבטל ברוב.

ויש לי לפרש, שלא אמרו מפריש חלה אחת על הכל אלא בשאור וכיוצא בו שהוא בלול ומעורב בכולה עיסה ובכל מקו' שהוא מפריש נמצא מפריש מן הפטור שבו ומן החיוב שבו וסיפא דקתני כיוצא בו זיתי מסיק וכו' קיימתיה בשמן של זיתי מסיק שנתערב בשמן של זיתי ניקוף וכך העמידוה בירושלמי אבל ביבש כיון שאין לו פרנסה ממקום אחר אי אפשר להפריש עליו מניה וביה שמא יעלה בידו פטור, וכי הא דאמרי' בפרק קמא דר"ה לכל יש בילה חוץ מן היין ושמן.

ובירושלמי במס' חלה (ג,ה) מצאתיה בענין אחר דגרסי' התם רשב"ל בשם חזקיה טבל בטל ברוב ר' יוסי בר נהוראי אומר טבל בטל ברוב א"ר יוחנן אין הטבל בטל ברוב ר' בא בר ממל ור' אילא אעלין עובדא קומי רבי יוסי סברין מימר שנים רבין על אחד ולא שמעין דא"ר סימון בשם ריב"ל אין הטבל בטל ברוב והתנינן אם לאו מוציא חלה אחת על הכל אמר ר' יוסי כל עמה מודו שהוא מפריש ומה פליגין בהפרשה שניה מ"ד אין הטבל בטל ברוב הרימה ונפלה לאתר חורין חושש להפרשה שניה ואין פירושו ברור לפי גמרתנו.

ול"נ דודאי טבל שיש לו מתירין קאמר וקסבר ר' יוחנן פליגי רבנן עליה דר"ש דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואנא דאמרי כרבנן ותניא דמסייעא לי דקתני חוץ מטבל ויין נסך ומה שאמרו עוד תניא נמי הכי דעתי בו נוטה לדברי הר"א ז"ל שהיא משנת חלה וסייעו מן הברייתא ואח"כ מן המשנה והאי דקאמר תנ"ה אשגרת לישן הוא או שבוש בספרים.

ומכלל מה שכתבנו למעלה תשובה לדברי האו' שכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל אע"פ שהוא שלא במינו ומייתי לה מדאמרי' בפ' בתרא דביצה וליבטיל מים ומלח לגבי עיסה ואוקמה רב אשי משום דהו"ל דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל אלמא אף שלא במינו לא בטיל ואע"פ שיש בזה כעין ראיה על כרחין יש לנו

לדחותה ולומר דהתם. כיון שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח הו"ל כמין במינו ולא בטיל וה"נ בההוא סוגיא מדמו לה לחטים בחטים ועוד יש לי תי' אחר וכתבתיו בהלכותי במס' נדרים.

אבל זו ראיה גמורה שהוא בטל מדתנן במס' נדרים בפ' הנודר מן המבושל (נדרים נ"ב ע"א)שהנודר מן הדבר ונתערב באחרים אם יש בו בנותן טעם אסור אלמא נותן טעם בעינן ונדרים דבר שיש לו מתירין הוא הואיל ומצווה לאתשולי עלייהו והכי מפורש התם בפ' הנודר מן הירק.

ותו דתניא במסכת שביעית (ירושלמי ו,ג) ואיתא בנדרים ר"ש אומר כל דבר שיש לו מתירין כגון הטבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור וכל דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה וערלה וכלאי הכרם נתנו בו חכמים שיעור א"ל והלא שביעית אין להן מתירין ולא נתנו חכמי' שיעור דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא במינה אמר להו אף אני לא אמרתי אלא לביעור אבל לאכילה בנותן טעם מדקאמר לא נתנו בהם חכמים שיעור ואקשי ליה שביעית במינה ש"מ איהו נמי במינה קאמר דאל"ה מאי קושיא דילמא התם שלא במינה בנותן טעם והכא בין במינה בין שלא במינה במשהו אלא ש"מ איהו נמי במינן קאמר.

ומפו' שם בירושלמי (ו,ד)במס' נדרים בפ' הנודר מן המבושל זה הכלל היה ר"ש אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהם חכמים שיעור אלא מין במינו כל שהוא ושלא במינו בנותן טעם אלין נדרין מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין מסתברא מעבדינון כדבר שיש לו מתירין דתנינן תמן הזקן עוקר את הנדר מעיקרו אמרין אין עיקור אלא מכאן ולהבא דא מתנית' עבדא לון כמי שאין לו מתירין דתנינן תמן הנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנ"ט ה"ז אסור [וצ"ל] דס"ל לרבי יוחנן כר"ש דאמר שביעית באכילה בנותן טעם והיינו דלא חשיב הכא שביעית.

וחמץ בפסח לר' יוחנן בנ"ט הוא כדמפורש בפ' כל שעה ואע"ג דקי"ל כר"י ור"ל דכל איסורין שבתורה בין במינו בין שלא במינו בנ"ט לענין חמץ בפסח קי"ל כרב דאמרינן התם אמר רבא הילכתא חמץ בפסח בזמנו בין במינו בין בשלא במינו אסור ופריש רבינו ורבנן קשישי ומדלא יהיב שיעורא ש"מ במשהו והכי הוא ודאי דאי בנ"ט אסור פשיטא ואדרבא הול"ל מותר כלישנא דר' יוחנן דהתם לומר שאינו אוסר במשהו אי נמי לימא בנ"ט אלא מדקאמר אסור ש"מ איסורא אתא לאשמועינן לומר דלית לאיסוריה שיעורא אלא במשהו.

מ"ט אחמירו רבנן במשהו בחמץ משום דעבר עליה בבל יראה ובבל ימצא ועוד משום דלא בדילי אינשי מיניה תדע דהא גזרו שאינו מינו אטו מינו מה שלא גזרו אפי' בטבל ויין נסך אלמא גזירות נינהו משום חומר שהחמירו בחמץ יותר משאר כל איסורין שבתורה. ואיפשר שהטעם לדברי רבא שפסק אסור במשהו משום דס"ל חמץ בפסח דבר שיש לו מתירין הוא דלאחר זמנו מותר כר"ש ובהא פליגי רבא ור' יוחנן דר' יוחנן סבר [שאין לו מתירין כיון דלאחר הפסח נמי אסור, ורבא סבר] שיש לו מתירין הוא כיון דמדינא שרי קנסא דקנסוה רבנן לא לבטולי ולאקולי ביה אלא לאחמורי ביה ועוד שיש לו מתירין לתבשיל זה שנתערב בו החמץ דע"י תערובת הוא (ומלה) [ומ"ה] הו"ל דבר שיש לו מתירין ואוסר במינו במשהו וכל בזמנו גזרו שאינו מינו אטו מינו, ודברי הר"מ הספרדי ז"ל מטין לזה, ונכון הוא.

ויש לי לפרש ההיא דאמר רבא הילכתא חמץ בפסח בין במינו בין שלא במינו אסור משום דלא יהיב שיעורא כלל אלא אי כמר [אי כמר] ולאו למיפסק מידי בפלוגתא במשהו אתא אלא ה"ק הילכתא בזמנו ליכא חלוקבין במינו לשאינו מינו [דאסור למר במשהו ולמר בנו"ט, ושלא בזמנו נמי ליכא חילוק] שהכל מותר לעולם ואע"ג דאיכא נ"ט ולאפוקי משמואל בזמנו אתא דמפליג בין מינו לשאינו מינו ולאפוקי מדרב שלא בזמנו [דאסר במינו] ורבא שרי.

והדין סברא דבתראי והאי פירוש דידן סליק כוותה שפיר אלא שלא פירשו הם כך וסברא דקמאי עדיפא לענין מעשה ועוד דהא שמעי' ליה לרבא בפ' גיד הנשה דסבר כר' יוחנן בכל איסורין שבתורה מאי מספקא ליה הכא ואמאי מסתים לה סתומי אלא דקמאי עיקר.

ור"ת ז"ל כתב בספר הישר הדבר שיש לו מתירין בטל במיחוי [פי' שנתמחה האיסור] שהרי חמץ דבר שיש לו מתירין הוא ובטל ואין דבריו נכונים ויתבאר למבין ממה שכתבנו למעלה בזה.

ולענין פלוגתא דרב ושמואל ור' יוחנן ור"ל קשיא לי דהא תליא באשלי רברבי דרב ושמואל דאמרי תרווייהו כרבי יהודה משום ר"ג דאמר אין דם מבטל דם דקסבר כל מין במינו לא בטל כדאי' בזבחים פ' התערובות ובחולין ובמקומות אחרים בתלמוד ור' יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו כרבנן דפליגי עליה דר"י ואמרי' מין במינו בטיל והיכי לא אמר הכא בגמ' כתנאי ומאי תנ"ה דמייתי' למר ולמר הא ודאי פשיטא דפלוגתא דתנאי היא ואי משום סתמי סתם ברייתא לאו כלום היא, דאם לא שנאה ר' ר' חייא מנין לו.

ונ"ל דתניא כוותי' דר' יוחנן ור"ל, לטבל וליין נסך אצטריך ותניא כוותיה דרב ושמואל

איצטריך סד"א כי א"ר יהודה אין דם מבטל דם ואין רוק מבטל רוק ה"מ בקדשי' ובטהרות דאחמירובהו רבנן טפי ולא גמרי' מינ' לשאר איסורין שבחולין קמ"ל ומיהו ודאי תנאי היא כדאמרי' בעלמא (חולין דף ק' ע"א ק"ח ע"א) מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל ומהכא הוא דקים לן הכי דהך ברייתא דקתני מין במינו לא בטיל כמאן תרמיה על כרחין ר' יהודה משום ר"ג היא.

מ"מ קמו להו ר' יוחנן ור"ל כרבנן והילכתא כוותייהו אי משום דרב ושמואל ור' יוחנן הלכה כר"י אי משום (דרבנן) [דפלוגתא דר"י ורבנן] נינהו ור' (יהודה) [יוחנן] נמי כרבנן ס"ל ומיהו לענין דבר שיש לו מתירין קי"ל כרב אשי דאסיק במס' ביצה דאפי' בדרבנן לא בטיל לעולם.

אבל לענין פלוגתא דאפליגו רב ושמואל בהדי ר' יוחנן ור"ל במין במינו דכל איסורין שבתורה הוא דקי"ל כר' יוחנן ור"ל כדכתיבנא ואין כאן בית מיחוש ואע"פ שנסתפק בה רבינו הגדול ז"ל הרי מחק והגיה אור ותקן שהלכה כר"י ור"ל וכ"כ בהלכותיו במס' חולין בב' וג' מקומות וכן העידו תלמידיו עליו גם לרש"י ז"ל תמצא כאן בפירושיו שפסק כר"י ובמס' חולין ובפסחים פסק כרב ושמואל וכבר הסכימו כל האחרונים גם הגאונים הראשונים ז"ל אמרו שהלכה כר"י ור"ל ואין צורך לכתוב כאן ראיותיהם.

דף עד.

מתני': **ואלו אסורין ואוסרין בכל שהן**. פי' שאם נתערב א' מהם ברבוא ועומד בעינו אלא שאינו נכר בהן כולן אסורין ואיסורן כיוצא באלו שאסורין בהנאה ויין נסך וע"ז ועורות לבובין משום חומרא דע"ז היא ואפי' קיתון קטן של יין נסך ברבוא קיתונות וכן טבעת קטנה של ע"ז ברבוא וכן עור קטן שאין דרכו להמנות כלל אלא כולן משום חומר ע"ז אוסרין בכל שהן והיינו דלא קתני בהני אלא שם איסורן יין נסך וע"ז ולא קתני חבית של יין נסך וצורה חשובה של ע"ז ושארה קתני בהו שם חשיבותן שור הנסקל עגלה ערופה ועלייהו בעי בגמ' טעמא ומפר' בגמ' משום דהוו ליה איסורי הנאה ודבר שבמנין אבל (על ידי כולה) [עורות לבובין] לאו דבר שבמנין(ואין) [והן] כולן אסורין בכל שהן ומתני' לאו בבלול מיירי כלל ומיהו ודאי שיש מהם שאוסרין שהרי יין נסך יין ביין וכן ע"ז כגון תקרובת ועורות לבובין כולן אפי' בבלול אוסרין בכל שהן ואיסור תערובתן איסור הנאה. ואיפשר שכך הדין בשיער נזיר ופטר אמור שאפי' על ידי בילה שאינו דבר שבמנין אוסרין בכל שהן ואיסורן איסור הנאה.

וכך אמרו בירושלמי (ב,יב) ר' יוסי בשם רבי חנינא בעי איסור הניה מהו שיבטלו

בטרוף והא תנינן שור הנסקל תפתר חתיכה בחתיכות והא תנינן צפרי מצורע תפתר צפור בצפורין [והא תנינן שיער נזיר] כלומר [...] גזות השער בגזות האחרות כד מטון לערלה התיב ר' יעקב קומי ר' יוסי והא תנינא מלא הסיט מצמר הבכור בבגד ידלק הבגד משער נזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק אמר ליה אלו אמר אנא תמן אתיביה יאות פי' כשהגיעו רבנן דבי מדרשא דלא מצו למיפשט בעיין למס' ערלה השיב ר' יעקב קומי ר' יוסי ממתני' דהתם לומר שאפי' בטירוף אין איסורי הנאה בטלים וא"ל ר' יוסי אלו אמרה התנא שם השבת יפה אבל השתא דילמא תנא אחרינ' הוא דקסבר כל איסור הניה במשהו.

ובגמ' דילן בשלהי מס' תמורה מוקי לה להא דתני ידלק השק בציפרתא כלומר שעשה בו צורת צפור משער הנזיר דחשיב ביה בשק ולא בטיל אלמא בטירוף בטל.

מ"מ אין כל השנוין במשנתנו למדין זה מזה שאין בשר וחלב אוסר במשהו על ידי בילה ולא שור הנסקל וחבריו ומדפליגי אמוראי בחמץ בפסח ע"י בילה ודכ"ע אי במשהו או בנותן טעם והכא אקשי לתני ככרות של בעל הבית בחמץ בפסח ש"מ דלא שייכא חדא בחברתא כלל דאפי' בשתמצי לומר במשהו משום דה"ל דבר שבמנין ואיסור עומד בעיניו ולא נתבטל אלא שאינו ניכר בהם אבל ע"י בילה בנ"ט הוא שדבר בטל ממשו בתערובת הרוב אלא מיהו למ"ד התם במשהו כ"ש דבר שבמנין אלא שדבר שבמנין כנון ככרות של בע"ה בחמץ בפסח אוסרין את תערובתן במשהו איסור הנאה ואין עירוב משהו אוסר בהנאה ע"י בילה אלא כותח הבבלי ושכר המדי ומכיריהן שמתבערין בפסח מפני שיש בהם חמץ הרבה טעמו וממשו וכאלו הוא בעינו כדאמרי' בזיתים המצרי תלתא חטי ותלתא קרטומי ותלתא מלחא וכ"נ למ"ד כל מין במינו במשהו לא קשיא ליה מתני' דהכא ולא מתני' דמס' ערלה דלאסור הנאה נשנו, וכן פי' הראב"ד ז"ל.

ומה שכתב רבינו הגדול ז"ל וליתא להאי כללא דקי"ל חמץ בפסח אסור ואיסורו בכל שהוא לפי דעתי שכך הוא וי"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ואסור בכל שהוא באלו השנויין במשנתנו בדבר שבמנין ולרבות ככרות של בעל הבית בחמץ בפסח אתא וא"ת והא אפי' גבי ערלה וכלאים פליגי רבנן עליה דר"ע דאלמא לא חשיבי להו ככרות של בעל הבית לאסור תערובתן בהנאה זו אינה קושיא דלא גרעי ככרות של בעל הבית משער נזיר דמתני' ובעינא לפרושא קמן.

וי"מ שלא אמרו מין במינו במשהו לא בחמץ ולא בשאר איסורין אלא בלח שיש בילה ונ"ט אבל ביבש כגון חטים בחטים בטלין ברוב שהרי תרומה עולה באחד ומאה וכלאי הכרם עולה באחד ומאתים ומוקי לה ביבש אבל לא בלח דהא מין במינו במשהו לרב.

ואין זו ראיה של כלום, שהרי שאור של תרומה עולה וכן של כלאי הכרם וערלה שכך שנינו במס' ערלה וכמה מקומות בס' זרעים והתם מין במינו הוא כדקתני במתני' פ"ב דערלה ולמ"ד מין במינו במשהו אוסר במשהו כדאמרי' לעיל בחמירא דחטי וחמירא דשערי שהוא במשהו ואי אתה יכול לחלק בין זו לזו ולומר דהתם כשהמחה אותם ובללן ובמתני' דערלה למ"ד מין במינו במשהו מוקמי' לה בשלא המחה אותם שהרי אעפ"כ הרי זה נותן טעם זה בזה וכל שנותן טעם אוסר במשהו במינו שהרי חתיכה של נבילה אוסרת כל החתיכות מפני שהן במינה ויש בהן מטעמא משהו אף (האסור) [השאור]כיון שהוא נ"ט בעיסה דין הוא לאסור מינו במשהו כשאר איסורין ובשלהי פ"ק דפסחים אמרי' בהדיא בחבית של יין תרומה דעולה אלא דקסבר רבי יהודה שיעורין אלו בתרומה וערלה דאורייתא דלא אשכחן לר' יהודה דפליג בכל הני וכבר כתבתי בענין הזה בפ' כל הבשר (חולין קח,ב).

מ"מ אע"פ שאין זו ראיה דעת הספרדים ז"ל כך היא דמין (בשאינו מינו) [במינו] חד בתרי בטיל לכוליה ואותה סברא לא נתבררה לנו לבטל בפחות מששים.

ומיהו עדיין איפשר לומר שאפי' למאן דאמר כל מין במינו במשהו הנ"מ בלח ויבש דומיא דלח כגון חטים שאין אדם עשוי לאכול כל חטה וחטה בפני עצמה אלא ע"י בילה ועירוב טעמים אבל דבר שכל אחד ואחד עומד בעצמו כגון שור הנסקל בשוורים ושאר כל השנויין במשנתנו וה"ה לחתיכה של נבילה שנתערבה בין החתיכות ולא נתבשלו אלו כולן שיעורן בס' ואין אוסרין במשהו אלא בדבר שבמנין ואיסורי הנאה חוץ מאיסורי ע"ז שהם אוסרין במשהו אפי' בלא בילה ובלא דבר שבמנין מעתה איפשר שחמץ בפסח על ידי בילה ועירוב טעמים כל שאוסר באכילה אוסר בהנאה אי במשהו אי בנותן טעם ובמסכת חולין יש מקום להאריך באלו.

ואקשינן בגמר' **תנא מאי קחשיב אי דבר שבמנין קחשיב ליתני נמי חתיכות נבילה.** כלומר שאוסרת תערובתה להיות כמוה במשהו אי איסורי הנאה קחשיב דסבר כל איסורי הנאה אוסרין תערובתן כמוהן במשהו ליתני נמי חמץ בפסח ומתרצינן האי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הנאה כלומר שאין דבר אוסר את תערובתו במשהו להיות כמוהו ואפי' הוי דבר שבמנין כגון חתיכת נבילה כיון דלאו איסורי הנאה בטילה וכך פי' רש"י ז"ל.

ולפי פי' זה, מתני' דהכא פליגא אמתני' דפ' גיד הנשה דתנן גיד הגשה שנתבשל עם הגידין וכן חתיכה של נבילה וחתיכה של דג טמא שנתבשלו עם החתיכות בזמן שמכירין בנ"ט ואם לאו כולן אסורין והוינן בה וליבטל ברובא ופריש בריה שאני דגיד בריה הוא

וגבי חתיכה מתרץ שאני חתיכה הואיל וראויה להתכבד בה לפני האורחין והכא משמע שאין החתיכה אוסרת כל החתיכה במשהו וה"נ משמע דפלוגתא היא מדקאמרי' האי תנא תרתי אית ליה דאלמא איכא תנא דלית ליה תרתי.

ונראה שרבינו הגדול סובר כן שלא כתב אותה משנה שבפ' גיד הגשה וכתב כאן דליתא להאי כללל משום חמץ בפסח אלמא בשארא איתא.

והראב"ד ז"ל יוצא ידי שתיהן שהוא מפרש האי תנא תרתי אית ליה כלומר דלא קתני אלא איסורי הנאה וס"ל דאיסורי הנאה עצמן אינן אוסרין את תערובתן בהנאה אלא בדבר שבמנין ומ"ה לא קתני חמץ שאינו אוסר אלא באכילה ולא קתני נבילה שאע"פ שתערובתן כמוה משום דבר שבמנין אין איסורה איסור הנאה ומתני' באיסורי הנאה מיירי באיסורי אכילה לא מיירי והאי דקאמר תרתי אית ליה ולא קאמר תרתי קחשיב לאפוקי איסור הנאה ולאו דבר שבמנין והיינו דקאמרי' הרי אלו למעוטי מאי כלומר למה שנה כן וכי מה יש לי עוד להביא ופריק למעוטי דבר שבמנין ולאו איסורי הנאה כלומר שאינו מן הכלל הזה ואין ראוי לשנותן כאן עם אלו א"נ למעוטי איסורי הנאה ולאו דבר שבמנין שאין אוסרין תערובתן בהנאה כאלו אבל דבר שבמנין ולאו איסורי הנאה אוסרין במשהו.

ובמס' תמורה בפ' כל האסורין מוכח הכי, דקא מקשי ומ"ש לענין תערובת קדשים דתני איסורי הנאה ואיסורי אכילה בהדי הדדי ותערובת דחולין פסיק ותני איסורי הנייה לחוד ואיסורי אכילה לחוד פי' דהתם קתני הרובע והנרבע וכו' דלאו איסורי הנאה נינהו ואוסרין בכל שהן אלמא כל איסורין שבמנין עושין תערובתן כהם והכא במתני' לא קתני אלא איסורי הנאה ומפרקי' כי קאי בע"ז משום דבעי לפרושי איסורי דיין נסך פריש נמי כל איסורי הנאה דדמיין ליה כי קאי הכא משום דבעי לפרושי מוקצה ונעבד אתנן ומחיר מפרש נמי כל האיסורין לגבי מזבח דדמו להו אלמא מתני' איסורי הנאה קתני וה"ה לאיסורי אכילה שדינן כן וה"נ משמע ברישׁ פ' התערובות.

ובירושלמי (ה,יב) למה לא תנינן עמהם נבילה אמר ר' יוסי לא אתינן מתני' אלא שאסור בהנאה ונבילה מותרת בהנאה התיבון הרי חמץ בפסח חמץ בפסח יש בו כרת ואלו אין בהם כרת.

ועוד יש לי ראיה מההיא דגרסי' בפ"ק דביצה וכ"ת ביצה חשיבא ולא בטלה הניחא למאן דאמר כל שדרכו למנות שנינו אלא למ"ד את שדרכו למנות שנינו מא"ל וכו' והא מתני' דכל שדרכו למנות דבר שבמנין ואיסורי הנאה קתני דומיא דמתני' וחד תנא נמי קתני לתרווייהו כדאיתמר בשמעתין וא"כ ביצת טריפה אמאי לא בטלה אפי' למאן דאמר

כל שדרכו למנות שנינו אלא ש"מ כל שדרכו למנות ואיסורי הנאה אוסרין בהנאה וכל שדרכו לימנות ואיסורי אכילה אוסרין באכילה וכדפרישית.
ומסתברא דהתם מתני' ר' מאיר היא דתנן התם במס' ערלה מי שהיו לו חבילי תלתן של כלאי הכרם ידלקו נתערבו באחרים כולן ידלקו דר"מ וחכמים אומרים יעלו שר"מ אומר את שדרכו למנות מקדש וחכמים אומרים אינו מקדש אלא ששה דברים ר' עקיבא אומר שבעה וכו'.
וליכא למימר דהני דמתני' תשיבי טובא ודמי לששה דברים דרבנן חדא דהא לא חזינן כל הך חשיבותא לשער נזיר ולצפורי מצורע וטובא תשיבי חבילי תלתן מינייהו ועוד דגרסי' בפרק כל התערובות גבי חטאות מתות ושור הנסקל וחביריו ששנוין שם ונתבטלו ברובא וכ"ת חשיבי ולא בטלי הניחא למאן דאמר כל שדרכו למנות שנינו אלא למאן דאמר את שדרכו למנות שנינו מא"ל דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן ואמר רב פפא האי תנא תנא דליטרא קציעות הוא דאמר כל דבר שבמנין אפי' בדרבנן לא בטיל וכ"ש בדאוריית' וכו' רב אשי אמר אפי' תימא רבנן ב"ח חשיבי ולא בעלי אלמא כל כי הני דבר שבמנין הוו ולא לשש' דברי' דרבנן ואפי' שור הנסקל דודאי אכולהו מקשי' מדלא איתמר בגמ' חטאות מתות וליבטיל ברובא ועוד מדלא מוקמינן לכולהו בשוורים גדולים דחטאות מתות וכבשים קטנים נמי עדיפי מצפורי מצורע והכא הא קתני חולין שנשחטו כדקתני התם חטאות מתות.
וכיון דסתם מתני' כר"מ ש"מ הילכתא כוותיה ופלוגתא דר' יוחנן ור"ל בכל שדרכו למנות בדידיה ומשמע נמי דהני מכל שדרכו למנות הן ולרב פפא תנא דליטרא קציעות היא ולא דייקינן עלה בגמ' מידי משום דמתוקמא כי ההיא דהיא בת ביקתא.
ומיהו לרב אשי י"ל דמילתא פסיקא קתני הך מתני' דאי צפורי מצורע חיים הם בעלי חיים חשיבי ולא בטלי אפי' לרבנן ואי מתים מוקמינן להו כשבשלן והן ראויין להתכבד בהן לפני האורחין וכן בשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה בחתיכה הראויה מיתוקמי במתני' דגיד הנשה וכדמוקמי' לה בירושלמי לעיל.
חבית בחבית מותר. כתב הר"א ז"ל דה"ה לשאר כל האוסרין בכל שהן שאע"פ שהם אוסרין בהנאה מפני חשיבותן ימכרו כולן לעכו"ם חוץ מדמי איסור שבהן.
וי"א שלא אמרו כן אלא בחבית פתוחה אבל בסתומות שהוא דבר חשוב לרבנן דערלה אוסרת כולן ואין להם תקנה אפי' בסתם יינן, ודברי הרב ז"ל נראין.
וכבר כתבנו בפ' כל הצלמים דה"ה בשאר כל איסורי' דשרי רשב"ג אפילו כגון יין ביין וקי"ל נמי כוותיה ולא עדיף דבר שבמנין מיין ביין אלא מיהו צריך להזהר מן הדברים

הנקחים מן העכו"ם שלא למוכרן להם שמא יחזרו וימכרו אותן לישראל כמ"ש שם.
ומסתברא חבית בחבית שאם נפלה א' מהם לים מותרין בין ביין נסך בין בסתם יינן בין בשאר כל איסורין שבתורה דקי"ל כרב דאמר בפ' כל התערובות טבעת של ע"ז שנתערבה במאה טבעות ונפלה א' מהם לים הגדול הותרו כולן דאמר האי איסורא נפל וה"ה לחבית כדר"ל דאמר התם חבית של תרומה שנפלה למאה ונפלה א' מהן לים הגדול הותרו כולן דאמרי' הך דאיסורא נפל ואצטריך דר' נחמן ואצטריך דר"ל וכו'.
ולפום פשטא משמע שאפילו באכילה תלינן להיתר ושרו דהא תלמוד כל היכא דאיכא למיחש לחבית דאיסור הנאה ואכילה כי הדדי נינהו ועוד חבית דתרומה לאו חיסור הנאה הוא ושרי לה וכן בחבית של יין נסך.
ומיהו לפי דעתנו שאין אנו מבטלין ביבש חד בתרי י"ל דדוקא שנפלה לתוך ס' דמדינא בטל וה"נ בתרומה למאה ובע"ז ברבוא דמדינא בטיל ומשום חומרא דע"ז אסור וכיון שנפלה א' מהן לים הותרו דתלינן לקולא אבל לפחות מס' כיון דאיכא נ"ט בתערובתן ואפי' בשאר איסורין נמי אסור לא תלינן בנפילה לקולא שלא אמרו [אלא] לתלות תערובות החמורות כגון תרומה למאה וע"ז לרבוא וה"ה לדבר שבמנין אבל נותני טעמים אינן בטילין בנפילה.
ודוקא שנפלה מאיליה אבל ליטול אחד מהן להוליכה לים המלח אסור ואם עשה כן מסתברא במזיד אסורות בשוגג מותרות כדאמרי' במבטל איסור לכתחילה.
ואיכא נוסחי דגרסי התם אמר רבא לא הכשיר ר"ל אלא בטבעת אבל תאנה לא ואע"ג דפליג עליה רב יוסף הילכתא כרבא, וזה גירסת הר"ם הספרדי ז"ל.
שוב ראיתי במסכת תרומות ירושלמי (ד,ז) היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחד לתוכן ואבדה אחד מהן ר"ש בן לקיש אמר ספיקן בטלי ברוב ר' יוחנן אמר כולן נעשו הוכיח מודה ר' יוחנן שאם רבה מהן על מקום אחר או שרבה ממקום אחר עליהן ספיקן בטל ברוב ומשמע ודאי דהילכתא כר"ל דהוא אמרה להא שמעתא בגמ' דילן ולא פליג עליה ר' יוחנן הילכך אפילו נותני טעמים אם נפלו מהם בטלו ביבש דאמרי' שאני אומר בדרבנן ושם אמרו בירושלמי דלכתחילה אסור כמ"ש וא"ת.
ומ"ש רש"י ז"ל דחתיכת נבילה כיון דלאו איסורי הנאה היא בטלה ומשליך א' מהן לכלבו ואידך שרו באכילה תמהני עליו שכל איסורין שבטלו אינן צריכין להרים אותן חוץ מאיסורי מתנות כהונה כגון תרומה וחלה מפני גזל השבט והכי איתא במשנה מס' ערלה (ב,א).

דף עד:

הא דתנן **גת של אבן שזפתה עכו"ם מנגבה והיא טהורה ושל עץ ר' אומר ינגב וחכ"א יקלוף**. פי' ואח"כ ינגב אוקימנא בגמ' בשלא דרך בה אלא ששהא שם יין למתק את הזפת ואפ"ה בעיא ניגוב.

וטעמא דמילתא, משום דגת לא לדבר שמכניסו לקיום דמיא כדקתני עלה ולא לדבר שאין מכניסו לקיום דמיא לפי שמשהין בו את היין מקצת ארבעה וה' ימים למתק את הזפת ודרכן נמי להחליף שם יין ב' וג' פעמים עד שיעבור מרירות הזפת לגמרי ולפי' בשל עץ צריך קילוף וניגוב ושל אבן מגו דשיעא טובא ולא מפלי מינה זיפתא סגי לה בניגוב בלא קילוף והא דתניא בגמ' ושל עץ ושל אבן ינגב כשאינה זפותא אוקימנא דדרך ומתוך שמשהין שם הענבים והיין כל ימי הבציר כל זמן שהיין בתוכו ותדירי נמי בחמרא כל יומא ומ"ה בעי ניגוב.

אבל שאר כלים של עץ שאינן מכניסן לקיום בהדחה בעלמא סגי להו דלא גרעי מחצבי שחמי ופתואתא דבי מכסי דסגי להו בשכשוך כדאי' בפ' אין מעמידין ותניא נמי לקמן דברים שנשתמש בהן ע"י צונן כגון צלוחיות וכוסות מדיחן ואע"נ דברייתא בכלי מתכות לא מצינו הפרש בין כלי מתכות לכלי עץ ואבן ובסמוך נמי תניא הדפין והלולבין והעדשי' של נסרי' מדיחן ולא מדיחן ולא גרעי הני משאר כלי' של עץ שאינן מכניסן לקיום ואפילו שאין להם בית קבול הרי עומדין ביין ועוד שהעדשים כלי קיבול הן ולפי' קראו' בתראי' ואפ"ה סגי להו בהדחה ואין לחלק בין עץ ואבן ומתכת בין שתחלת תשמישן ביד עכו"ם בין שתחיל' תשמישן ביד ישראל אבל בשל חרס הוא דאיכא לאפלוגי כדאמרי' בפ' אין מעמידין גבי כסי וכדפרישית התם הילכך כוסות של עץ סגי להו בהדחה אלא שהר"א ז"ל הצריכן ניגוב, ואין לדבריו טעם.

וכלי עץ ואבן שהכניסן לקיום לא נתפרש לי בגמרא דינן שאפשר לומר שהגת והמחץ לדברי חכמים כשמכניסן לקיום דמו ואפ"ה סגי להו בניגוב וא"נ לאו מכניסן לקיום הן מיהו נקיט הני בניגוב וה"ה לכולם שאין צריכין יותר והיא גופה קמ"ל ברייתא ולא מצינו עירוי לכלי עץ.

ואם תשיבני נודות שבפ' אין מעמידין יש לי לומר כלי עור ככלי חרס דמו לענין יין נסך ואפילו בשאין מכניסן לקיום אבל בכלי עץ לא שמענו יותר מניגוב ודייקא נמי דקתני ומודה ר' בקנקנים של עכו"ם שהם אסורים כלומר אף ע"פ שנחלק בגת ומחץ שהן כלי חרס לעשות דינן ככלי עץ מודה הוא במכניסן לקיום שהם חמורים יותר משל עץ (ואלמא) [ואילו] היה דין כל כלי שמכניסו לקיום בקנקנים [כקנקנים] אינה הודאה

מדין הטענה שעדיין אינו מחמיר בשל חרס יותר משל עץ ומיהו טעמייהו בשל חרס לאו משום מכניסן אלא משום שתחלת תשמישן ביד עכו"ם וה"ה לשאין מכניסן לקיום לגמרי בין שאינו כן כסבריה דרבי [פי' – דמ"מ אינם ניתרים בשכשוך] ולעולם לא אמרו בכלי עץ ואבן ומתכת במכניסן לקיום צריכין עירוי, ולא מצאתי לה חבר במה שכתבתי ואנו תולין דינינו באילנות גדולים.

ונמצא עכשיו שכלי עץ ועור ואבן ומתכת שאין מכניסן לקיום בשכשוך בעלמא סגי להו וזהו הכשר הקל שבהן מכניסן לקיום אפילו עמד יין של איסור לפי שעה צריכין עירוי וזהו הכשר חמור שבכולן מכניסן ואין מכניסן כגון הגת והמחץ והמשפך ינגב וזה הוא הכשר בינוני וכולן אין בהן הפרש בין שתחלת תשמישן בשל איסור או בשל היתר כלי חרס תחלת תשמישן בהיתר ואין מכניסן לקיום משכשכן ומותרין מכניסן לקיום אפי' תחלת תשמישן בשל היתר ואפילו נשתמ' בהן עכו"ם באיסור לפי שעה צריכין עירוי ומכניסן ואין מכניסן החמירו בחרס כאלו מכניסן לקיום וצריכין הכשר גדול ואם היה קרקע קשה ואין מכניסו לקיום דינן כשל עץ דהיינו חצבי שחמי כדפרישית וכל כלי פשתן דינן כשל חרס ושל צמר כשל עץ ושל שער אין בולעין כלל ובהדחה סגי להו כדאמרינן ברווקי דארמאי ודקולי וחלתא שתשמישן תדיר ואינו תדיר כמחץ ומשפך ולפי' אמרו של צמר מנגב כדין מחץ של עץ ושל פשתן מישן כדין מחץ של חרס וה"ה שמוכשרין בעירויושל שער לא הצריכו כלום אלא הדחה לפי שאינו בולע כדאמרינן בעלמא אין סחיטה בשער ודינן בהגעלה פירשתי בפ' אין מעמידין.

עוד אמרו בשם ר"ת ז"ל נעוה ארתחו היינו בשפיכת מים רותחין עליהם ודייק מינה דעירוי ככלי ראשון הוא ואפילו קערה שנתנוה ביורה רותחת ונאסרה שם מכשירין אותה בעירוי.

ועוד הביא מן הירושלמי שאמרו בשבת בפ' כירה (ג,ה) מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהם מלמעלן ר' יונה אמר אסור ועירוי ככלי ראשון הוא חייליה דר' יונה מן הדה אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח אמר ר' יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אין מתבשלין התיב ר' יוסי בר בון והא תני אף ככלי נחשת אית לך מימר כלי נחושת בולע מהו לערות עם הקלוח א"ר חנינא בריה דר' הלל מחלוקת דר' יונה ור' יוסי וכו' ש"מ דלר' יונה מיהא עירוי ככלי ראשון הוא.

ועוד הביא ממה שאמרו בפסחים דמוגלשין ע"ג הקמח פטורה מן החלה אלמא חליטה היא דעירוי מבשל הוא והקשו עליו והא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר וכיון דתתא' גבר עירוי ודאי אינו מבשל ופירשו דהתם כגון נטף מרוטבו על החרס שקילוחו נפסק

אבל במקום עירוי שקילוח כלי ראשון אינו נפסק מבשל הוא אלו דברים מצאתי בתוספות בשם ר"ת ז"ל. ועוד האריכו.

ואני תמה א"כ למה אמרו יורה קטנה לתוך יורה גדולה ושאלו ויורה גדולה מאי ורב עקביה דחכים כולי האי אמאי לא עירה עליהן רותחין וכבר פירשתי שאין ראיה מן הגת מפני שהוא מוכשר בניגוב ולא גרע עירוי מאפר או ממי זתים וכ"ש שיש לפרשה ארתחי על האור בשל אבן ומתכת.

וענין הירוש' שהביא, קושיא הוא עליו לפי שהם הקשו על ר' יונה דאסר בתבלין ועירוי ככלי ראשון הוא כמתמה ופריקו חייליה דר' יונה מן הדא דכיון דרבי רחמנא עירה לתוכו רותח והצריכו מריקה ושטיפה דאלמא בלע טפי ש"מ מבשל הוא קצת וגבי תבלין בשבת אסור ודחי לה מעיקרא שלא ריבה אותו [אלא] בכלי חרס שהוא קל ליבלע והדר מייתי לה מכלי נחשת דרבי רחמנא עירוי כבשול לבליעה וחזרו ושאלו מהו לערות תבלין עם הקילוח והיינו ודאי לדברי המתיר שאלו לדברי האוסר אפילו תבלין מלמטן אסרנו והשיבו שהיא המחלוק' שלדברי המתיר אינו אסור אלא בכלי ראשון ובסוף שאלו ר' יצחק בר גופתא בעי קומי ר' מונה עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר [וחלב חייב משום מבשל. א"ל כההיא דאמר זעירא איזהו חלוט ברור , כל שהאור] מהלך תחתיו, ופירושו ברור שר' יצחק בר' גופתא בעי בכלי ראשון נמי דהיינו באלפס וקדירה שהעבירן מרותחין דמתני' אם עבר ועשה חייב הוא משום מבשל או לא ופשט ליה שהוא פטור אבל אסו' שאין בישול בשבת אלא באור מהלך תחתיו.

וכך אמרו בירושלמי (ה"ב) מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אמר ר' כאן היד שולטת בו כאן אין היד שולטת בו א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני ש"מ הרחקה דדבריהם הוא ואעפ"י שריבה הכתוב אפי' עירוי גבי קדשים התם משום בלוע הוא שאפי' אתה עושה עירוי ככלי ראשון לבשל תבלין שניתנין לתוכו מ"מ מה שעירה מכלי ראשון לכלי שני לא נתבשל בב' כלל אלא דרבי רחמנא בלוע בלא בישול כדאיתא בפ' דם חטאת (זבחים צה,ב).

למדנו דברי הכל שאין בישול גמור אלא באור מהלך תחתיו דהא איתמר התם בדידן [ר"ל תלמודא דידן, שבת מ"ב ע"ב] מלח אינה כתבלין ובכלי ראשון נמי לא בשלה וה"ה לבשר כדאיתמר עלה צריכא מילחא בשולה כבשרא דתורא אלמא אין בישול ברור אלא באור מהלך תחתיו ואפי' לתבלין ולדברים הקשים בבשול אפי' לכתחילה מותר דלאו בישול הוא כלל.

ונ"ל שלא הוזכרו אלא בדברים הנאכלים כמות שהוא חי [אבל בדברים שאין נאכלים

כמות שהוא חי] אין בו כלל משום בישול אלא באור מהלך תחתיו ולא יהיה הכלי הזה של ברזל הקשה שנבלע מן האור מהלך תחתיו נוח לפלוט מן המלח והבשר.
והוי זהיר בדבריך שכל כלי ראשון האמור בשבת הוא שהעבירו אותו מרותח מע"ג האור ונקרא כלי ראשון [ומה] שהזכירו בגמר' בהגעלה הוא ראשון ממש שהאור מהלך תחתיו שאלו יורה שהעבירה מרותחת ונתן לתוכה יורה קטנה אסורה היא ואין צריך לומר עירוי והיינו דקאמרינן ברותחין ובכלי ראשון ולא קאמרינן בכלי ראשון סתם והיאך ר"ת ז"ל מביא משבת להגעלה וכל שכן שאין לנו ראיה לפסוק (כרבינו) [כר'] יונה וכ"ש תתאה גבר אפי' נטף מרוטבו על החרס בקלוח אינו נפסק שכן בטלאים שמנין עושין כן.
ומעתה בין קמח ע"ג מוגלשין בין מוגלשין ע"ג קמח אין פטורו משום בישול אלא כיון שנעשו כעין גובלא והוכשרו לאכילה בכך שהרבה עושין ואוכלין כן נפטרה לא גרע מעיסת כלבים או ממעשה אלפס.
ושם אמרו בירושלמי (חלה א,ד) איתא חמי נחלטה כל צרכה ב"ש מחייבין לא נחלטה כל צרכה ב"ש פוטרין ופריקו שני תלמידים שנו אותה כדאמרי' נמי בגמרא דילן. (ואמריתו) [ואמרינן תו] איזהו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו [א"ר יוסי אפי' האור מהלך תחתיו] מכיון שהוא עתיד לעשותו (בכך) [בצק] חייב וכל זה ראיה לדברינו.
ולפי (דעתו) [דעתי] לענין גיעולי עכו"ם לא נחנק אדם מעולם דטהרת כלי מדין מקרא מלא דבר הכתוב דכבולען כך פולטן וכל שנאסר באור מהלך תחתיו אין מכשירין אותו בכלי ראשון שהעבירו אותו מרותח מע"ג האור ואצ"ל בעירוי.
תמו חי' מס' ע"ז להר"מ ן' נחמן בעזרת אדון שמים אב הרחמן